

အလင်းစာပေတိုက်

ကိုကိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု

ဒေါက်တာချိုချိုတင့် ၊ မြန်မာစာ

၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ စာပေစိမ္မာန်စာမူဆု
သုတပဒေသာ (ဝိဇ္ဇာပညာရပ်) ဂုဏ်ထူးဆောင်

ဒေါက်တာချိုချိုတင့်(ပြန်မာစာ)

စီစဉ်တည်းဖြတ်သူ - ဒေါ်တင်တင်ဝင်း(ဒီဇင်ဘာမှန်း)
ဇာတည်း(တာဝန်ခံ)
ကုံးပန်းချီ -

စာပေစိမ္မာန်ထုတ် ပြည်သူ့လက်စွဲစာစဉ်

၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ပထမအကြိမ်၊ အုပ်စု - ၁၅၀၀

တန်ဖိုး ကျပ်

ပုံနှိပ်ရေးနှင့်စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း
ဧပေစီမာန် စာတည်းမှူးချုပ်က
မှတ်ပုံတင်အမှတ် (၀၇၄၉၂) ဖြင့် နိုက်နိုက်၍
မှတ်ပုံတင်အမှတ် (၀၃၉၁၁) ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

ဒို့တာဝန်အရေးသုံးပါး

- ◇ ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- ◇ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုမပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- ◇ အချုပ်အခြာအာဏာ တည်တံ့ခိုင်မြဲရေး ဒို့အရေး

ပြည်သူ့သဘောထား

- ◇ ပြည်ပအားကိုး ပုဆိန်ရိုး အဆိုးမြင်ဝါဒီများအား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ◇ နိုင်ငံတော် တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံတော် တိုးတက်ရေးကို နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးသူများအား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ◇ နိုင်ငံတော်၏ ပြည်တွင်းရေးကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နှောင့်ယှက်သော ပြည်ပနိုင်ငံများအား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ◇ ပြည်တွင်းပြည်ပ အဖျက်သမားများအား ဘုံရန်သူအဖြစ် သတ်မှတ်ချေမှုန်းကြ။

နိုင်ငံရေး ဦးတည်ချက် (၇) ရပ်

- ◆ နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်ရေး၊ ရပ်ရွာအေးချမ်းသာယာရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး
- ◆ အမျိုးသား စည်းလုံးညီညွတ်မှု ဝိုင်းမာရေး
- ◆ စည်းကမ်းပြည့်ဝသော ဝိပိကရေးစီစနစ် ရွှင်သန်ခိုင်မာအောင် တည်ဆောက်ရေး
- ◆ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့်အညီ ခေတ်မီ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော နိုင်ငံတော်သစ် တည်ဆောက်ရေး

စီးပွားရေး ဦးတည်ချက် (၄) ရပ်

- ◆ စိုက်ပျိုးရေးကို ပိုမိုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ပြီး ခေတ်မီ စက်မှုနိုင်ငံထူထောင်ရေးနှင့် အခြားစီးပွားရေးကဏ္ဍများကိုလည်း တက်စုံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး
- ◆ ရေကွက်စီးပွားရေးစနစ် ပီပြင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာရေး
- ◆ ပြည်တွင်းပြည်ပမှ အတတ်ပညာနှင့် အရင်းအနှီးများလိတ်ဝေ၍ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး
- ◆ နိုင်ငံတော်၏ စီးပွားရေးတစ်ရပ်လုံးကို ဖန်တီးနိုင်မှုစွမ်းအားသည် နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းရင်းသားပြည်သူတို့၏ လက်ဝယ်တွင်ရှိရေး

လူမှုရေး ဦးတည်ချက် (၄) ရပ်

- ◆ တစ်မျိုးသားလုံး၏ စိတ်ဓာတ်နှင့် အကျင့်စာရိတ္တ မြင့်မားရေး
- ◆ အမျိုးဂုဏ်၊ တတိဂုဏ်မြင့်မားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ အမျိုးသားရေးလက္ခဏာများ မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်စောင့်ရေး
- ◆ စစ်မှန်သော မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်ဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုစိတ်ဓာတ် ရွှင်သန်ထက်မြက်ရေး
- ◆ တစ်မျိုးသားလုံး ကျန်းမာကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ပညာရည်မြင့်မားရေး

မာတိကာ

နိဒါန်း

စာမျက်နှာ

အခန်း (၁)

ကိုလိုနီခေတ်ဦး ခေတ်ကာလနောက်ခံအခြေအနေများ

၁။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး ခေတ်ကာလနောက်ခံအခြေအနေများ

၁။ ၁။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာနောက်ခံအခြေအနေ

၁။ ၂။ စီးပွားရေးဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေ

၁။ ၃။ လူမှုရေးဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေ

၁။ ၃။ ၁။ ပညာရေးအခြေအနေ

၁။ ၃။ ၂။ ဘာသာ ဓာပေ ယာဉ်ကျေးမှုအခြေအနေ

အခန်း (၂)

ကဗျာကဏ္ဍ

၂။ ကဗျာကဏ္ဍ

၂။ ၁။ ကဗျာ၏ သဘော

၂။ ၂။ ၁၉၀၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာကဗျာ အခြေအနေ

၂။ ၃။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း မြန်မာကဗျာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပုံ လေ့လာချက်

၂။ ၃။ ၁။ ကဗျာလင်္ကာအဖွဲ့များ

၂။ ၃။ ၁။ ၁။ မောင်းထောင်ဦးကျော်လှ၏ ကဗျာများ လေ့လာချက်

- ၂ ခု ။ ၂။ မျက်စိဆရာသိန်း၏ ကဏ္ဍများ
လေ့လာချက်
- ၂ ခု ။ ၁။ ၃။ လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး၏ ကဏ္ဍများ
လေ့လာချက်
- ၂ ခု ။ ၁။ ၄။ သခင်ကိုယ်တိုင်ဦးစီး၏ ကဏ္ဍများ
လေ့လာချက်
- ၂ ခု ။ ၁။ ၅။ ဦးဖိုးကျား၏ ကဏ္ဍများလေ့လာချက်
- ၂ ခု ။ ၂။ ဂီတစာပေအဖွဲ့များ

အခန်း(၃)

ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ

၃။ ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ

- ၃။ ၁။ ဝတ္ထုတို၏သဘော
- ၃။ ၂။ မြန်မာဝတ္ထုတိုများ ပေါ်ပေါက်လာပုံ
- ၃။ ၃။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်
သော မြန်မာဝတ္ထုတိုများ မိတ်ဆက်
- ၃။ ၄။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်
သော မြန်မာဝတ္ထုတိုများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်
ပုံလေ့လာချက်
- ၃။ ၄။ ၁။ စုံထောက်ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့များ လေ့လာချက်
- ၃။ ၄။ ၁။ ၁။ တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦးအဖွဲ့ မောင်စံရွာ
စုံထောက်ပုံဝတ္ထုတို

၃၊ ၄၊ ၂၊ ချစ်မေတ္တာဆိုင်ရာဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ
လေ့လာချက်

၃၊ ၄၊ ၂၊ ၀။မောင်သိန်းတင် မသိန်းစွင်ဝတ္ထုတို့

၃၊ ၄၊ ၂၊ ၂။ဆိုးပေဝတ္ထုတို့

၃၊ ၄၊ ၃။ ပညာရေးဆိုင်ရာ ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ
လေ့လာချက်

၃၊ ၄၊ ၃။ ၀။ပညာနှင့်ကာမဝတ္ထုတို့

၃၊ ၄၊ ၄။ ခေတ်စနစ်ရေးဆိုင်ရာ ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ
လေ့လာချက်

၃၊ ၄၊ ၄။ ၀။လမ်းနှစ်လမ်း၏ဝတ္ထု

အခန်း(၄)

ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ

၄။ ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ

၄၊ ၀။ ကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်၏သဘော

၄၊ ၂။ မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်များ
ပေါ်ပေါက်လာပုံ

၄၊ ၃။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာကာလပေါ်
ဝတ္ထုရှည်များမိတ်ဆက်

၄၊ ၄။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်
အတွင်း ပေါ်ပေါက်သော မြန်မာ
ကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်အဖွဲ့ကဏ္ဍ ဖွဲ့ငြိမ်း
တိုးတက်ပုံ လေ့လာချက်

- ၄ ၄ ၁။ ကိုယ်စံလှကော့(၁၈၆၆-၁၉၁၉)၏
မောင်ရင်မောင်မမယ်ဝဝတ္ထု (၁၉၀၄)
ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်
- ၄ ၄ ၂။ ဦးလတ် (၁၈၆၆-၁၉၂၁) ၏ မေယ်ပင်
ဝတ္ထု (၁၉၁၂) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်
- ၄ ၄ ၃။ သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း မှာတော်ပုံဝတ္ထု
(၁၉၁၆) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်
- ၄ ၄ ၄။ ဝိမိုးနင်း (၁၈၈၃-၁၉၄၀) ၏ နေရီရီ
ဝတ္ထု (၁၉၂၁) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်

အခန်း (၅)
ပြဇာတ်တက

၅။ ပြဇာတ်ကဏ္ဍ

- ၅ ၁။ ပြဇာတ်၏သဘာ
- ၅ ၂။ ၁၉၀၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာပြဇာတ်
များ၏အခြေအနေ
- ၅ ၃။ ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော
မြန်မာပြဇာတ်များ ပိတ်ဆက်
- ၅ ၄။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်
ခဲ့သော မြန်မာပြဇာတ်များ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်
ပုံလေ့လာချက်

နိဂါန်း

စာမျက်နှာ

၅၊ ၄၊ ၀၈ ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း (၁၈၇၆-၁၉၆၄)
၏ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးပြဇာတ်
(၁၉၀၂) ဖန်တီးပုံလှေလာချက်

၆။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

၇။ နောက်ဆက်တွဲ

၉။ ကျမ်းတိုးစာရင်း

သုတပဒေသာ(ဝိဇ္ဇာပညာရပ်) ခုတိယဆုရ

“ကိုဝိနီခေတ်ဦး

ပြန်မာစာပေခွဲဦးတိုးထက်မှု”

ရေးသူ - ဒေါက်တာအိအိတင့် (ပြန်မာစာ)

အဖ ဦးသောင်း၊ အမိ ဒေါ်ဖြူတို့မှ ဝဇ္ဇာရပ် ခုနှစ်တွင် မွေးဖွားသည်။ ဝဇ္ဇာရပ် ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ သိပ္ပံဘွဲ့ရရှိခဲ့သည်။

ဝဇ္ဇာရပ် ခုနှစ်ထုတ် ဝဲဒူးကောလိပ် နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်းတွင် စတင်ရေးသားကာ စာပေနယ်သို့ ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ဝတ္ထု၊ ကဗျာ၊ ဆောင်းပါး ၁၀၀ ကျော်ရေးခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ ပညာတန်ဆောင်စာပေပြိုင်ပွဲတွင် ဆောင်းပါးခုတိယဆု၊ ၂၀၀၁ ခုနှစ်၊ ပညာတန်ဆောင်စာပေပြိုင်ပွဲတွင် ဝတ္ထုတိုကတိယဆု၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ်၊ မူးယစ်ဆေးဝါးတိုက်ဖျက်ရေးနေ့ အထိမ်းအမှတ်စာပေပြိုင်ပွဲတွင် ဝတ္ထုတို ခုတိယဆု၊ ပခုက္ကူဦးဘိုးဖေစာပေဆုသုံးကြိမ်၊ စာပေပိမာန်စာမူဆုနှစ်ကြိမ် ရရှိခဲ့သည်။

ယခုအခါ ပဲခူးတိုင်း၊ သက္ကလပ်ပြတေးရွာ အထက်တန်းကျောင်းတွင် အလယ်တန်းပြဆရာမအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိသည်။

အမည်ရင်းမှာ - ဒေါ်သန်းသန်းစိုးဖြစ်သည်။

နေရပ်လိပ်စာ - အထက်တန်းကျောင်းရွှေ၊ ကံကုန်း၊ ရပ်ကွက်၊ သက္ကလပ်ပြတေးရွာ၊ ပဲခူးတိုင်း၊ မေသကြီး။

စာရေးသူ၏ဝန်ခံချက်

L L L

ဤစာပေကို ဘဝနောက်ခံစွမ်းရည်အမျိုးမျိုးရှိသော အခြေအနေမှ ပညာတို့ ခံရာခံဆစ်ရယူနေရသော ကျွန်ုပ်၏ တပည့်လေးများအတွက် ရည်ရွယ်ပြီး ရေးသားခဲ့ပါသည်။

တပည့်လေးများ၏ ရင်ဆိုင်ရသော ဘဝအခက်အခဲများကို စွမ်းနိုင်သမျှ ကူညီပြေလင်းပေးလိုသော ကျွန်ုပ်၏ စိတ်ရင်းစေတနာကို ဤစာပေဖြင့် ရေးသားဖြေသိမ့်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အခက်အခဲကြားမှ အောင်မြင်မှုကို ရယူသွားသော ကျွန်ုပ်၏ တပည့်လေးများအား ဤစာပေဖြင့် ဂုဏ်ပြုလိုက်ရပါသည်။

နိဂါန်း

စာပေဆိုသည်မှာ ခေတ်ကိုထင်ဟပ်ရေးဖွဲ့သော အဖွဲ့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ စာပေသည် ခေတ်၏ ကြေးမုံပြင်လည်း ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၊ လူမျိုးတစ်မျိုး၏ အခြေခံကုသော စီးပွားရေး၊ လူမှုဓန နိုင်ငံရေး၊ ဘာသာစာပေ ယဉ်ကျေးမှုအစုစုတို့သည် စာပေတွင် ထင်ဟပ်နေကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ စာပေကို ခေတ်က ဖန်တီးနိုင်ကဲ့သို့ ခေတ်ကိုလည်း စာပေက ပြန်၍ မြှင့်တင် နိုင်သော သဘောရှိပါသည်။

ထိုသဘောဆောင်သော မြန်မာစာပေကို လေ့လာကြည့် သောအခါ ခေတ်အလိုက် အတွေးအမြင်နှင့် ခံစားပုံ ကွဲပြားချက် များအရ စာပေအကြောင်းအရာနှင့် ရေးဖွဲ့ပုံ ပုံသဏ္ဍာန်တို့ ပြောင်းလဲပေါ်ထွန်းခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ မြန်မာစာပေကို သမိုင်းစဉ်ခေတ်အလိုက် ခွဲခြားကြည့်ပါက ပုဂံခေတ်၊ ပင်းယခေတ်၊ အင်းဝခေတ်၊ တောင်ငူခေတ်၊ ညောင်ရမ်းခေတ်၊ ကုန်းဘောင် ခေတ်၊ ကိုလိုနီခေတ်၊ လွတ်လပ်ရေးခေတ် စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြား တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်မှ ကုန်းဘောင်ခေတ်အထိ မြန်မာ

စာပေ တိုးတက်ဖြစ်ထွန်းမှုသမိုင်းစဉ်ကို ဆရာကြီး ဦးဖေမောင်တင်
က မြန်မာစာပေသမိုင်းကျမ်းအနေဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပြီးဖြစ်
ပါသည်။ ကျွန်မသည် မြန်မာစာပေ၏ အဓိကလိုအပ်ချက်ဖြစ်သော
ခေတ်အလိုက် စာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုသမိုင်းစဉ်ကို မှတ်တမ်းတင်လို
သော စေတနာအနေဖြင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုး
တိုးတက်မှုကျမ်းကို ရေးသားပြုစုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်သည် သူ့ကျွန်ဘဝကုရောက်သော ၁၈၈၅ ခုနှစ်
မှ လွတ်လပ်ရေးသည့် ၁၉၄၈ ခုနှစ်အထိ ကြာမြင့်သော ကာလပင်
ဖြစ်ပါသည်။ ကိုလိုနီခေတ်ဦးကာလကို မြန်မာစာပေရေးစီကြောင်း
ပြောင်းလဲမှုပေါ်မူတည်၍ ခြိတ်သျှကိုလိုနီဘဝသို့ ကုရောက်သော
၁၈၈၅ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၀ တွင်းကာလဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။
ဤကျမ်းတွင် ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို
အခန်း(၅)ခန်း ပိုင်းပြီး လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

အခန်း(၁)တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး ဦးပွားရေး လူမှုရေး
ဘာသာစာပေ ယဉ်ကျေးမှုအခြေခံအနေတို့ကို တစ်ကဏ္ဍစီခွဲ၍
လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၀၀-၁၉၂၀
အချိန်ကာလသည် အဖိုးသားလွတ်မြောက်ရေးကို ဦးတည်လှုပ်ရှား
နေသော အချိန်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအဖိုးသားတို့သည် လွတ်လပ်ရေး
ဆုံးရှုံးခဲ့သည့်အတွက် ခံပြင်းနားကျည်းခြင်း၊ လိုက်လံကြေကွဲခြင်း
တို့ဖြစ်နေချိန်ဖြစ်သည့်အတိုင်း ထိုခေတ်စာပေများတွင် စာဆိုတို့၏
ခံစားချက်နှင့် ထပ်တူ ပြည်သူတို့၏ခံစားချက်များလည်း

ထင်ဟပ်နေကြောင်း၊ ခံစားချက်နှင့် ရော့ဖွဲ့သော စာပေလမ်းကြောင်းသည်လည်း ပြောင်းလဲတိုးတက်လာကြောင်း လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

အခန်း (၂)တွင် ကဗျာကဏ္ဍနှင့် လင်္ကာနှင့် ဂီတအဖွဲ့တို့ ဖွဲ့ပြီးတိုးတက်လာခဲ့ပုံကို ဆန်းစစ်တင်ပြပါသည်။ ထိုကာလ စာပေအဖွဲ့များတွင် မိမိခေတ်ဝတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေကို သတိပြုဆင်ခြင်ပြီး မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်၊ ဝံသာနုစိတ်ဓာတ်ဝင်စားလာကြရန် စာဆို၏ စေတနာသက်ရောက်မှုဖြင့် လှုံ့ဆော်ရေးဖွဲ့သည့် ကဗျာအဖွဲ့များကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ စာဆိုတို့၏ စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့် ဖန်တီးရေးဖွဲ့သောအဖွဲ့များသည် ယခင်က ကဗျာအဖြစ် မရေးဖွဲ့ခဲ့ရာမှ ဘဝအာနိသင်မေ့ရှမ်းသည့် ကဗျာအဖွဲ့များအဖြစ် စာဖတ်သူသို့ ကူးစက်သိမြင်လာရကြောင်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး နယ်ချဲ့ဆန်ကျင်ရေးစိတ်ဓာတ်ကို ကာယကံမြောက်လုပ်ဆောင်လာကြအောင် လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်သော ကဗျာအဖွဲ့များဖြစ်ကြောင်း မြန်မာစာပေတွင် ကဗျာအဖွဲ့များ၏ တိုးတက်မှု အစဉ်တစ်ရပ်အဖြစ် လေ့လာသုံးသပ်ထားပါသည်။

အခန်း(၃)တွင် ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ၌ ထိုခေတ်က ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ဂရုန်မဂ္ဂဇင်း၊ အောင်မင်္ဂလာမဂ္ဂဇင်းများမှ ဝတ္ထုတိုအချို့ကို သာဓကပြု၍ တင်ပြထားပါသည်။ ထိုခေတ်ဝတ္ထုတိုများသည် ဇာတ်လမ်းအသားပေး ဝတ္ထုများဖြစ်သော်လည်း ခေတ်မီသော အတွေးအခေါ်၊ နိုးရှင်းသောအဖွဲ့များဖြင့် ရေးဖွဲ့လာနိုင်ပြီဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်ထားပါသည်။

အခန်း(၄)တွင် ကိုလိုနီခေတ်ကာလအတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ဝတ္ထုရှည်များကို လေ့လာသုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။ ၁၉၀၀ ပြည့်မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ဝတ္ထုရှည်တို့သည် ရောနှည်းဖွဲ့ဟန် ဇာတ်ရှုပ်သေးဆန်ခြင်း၊ အဆုံးအမဩဝါဒများနှင့် ဗဟုသုတများ ထည့်သွင်းခြင်း၊ သာမန်ချစ်ကြွက်မှုကိစ္စများကို ဦးစားပေး ရွှေ့တန်းတင်ရေးဖွဲ့ခြင်းဟူသော ရှေးဦးကာလပေါ် ဝတ္ထုတို့၏ လက္ခဏာများ ပါဝင်သေးသော်လည်း လူ့သဘာဝအဖွဲ့များတွင်မူ ပြောင်းလဲမှုရှိလာပြီဖြစ်ကြောင်း လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ထိုခေတ်ကာလ ဝတ္ထုရေးဆရာတို့၏ မြန်မာ့ရိုးရာအလိုက်ရှိနှင့်ပြီး ဖြစ်သော အဖွဲ့အဖွဲ့ဟို့သည် နိုင်ငံခြားအတွေ့အကြုံ ဗဟုသုတတို့ကို ကြုံကြိုက်လေ့လာပြီးနောက် တိုးတက်ဆန်းသစ်လာပုံ၊ ဇာတ်လမ်းပဓာနာဝတ္ထုတို့ကိုသာ အရေးအဖွဲ့များကြသော်လည်း နိုင်ငံရေးလူမှုရေး အမျိုးသားရေးဦးတည်ချက် စေတနာဖြင့် မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လူ့သဘော၊ လူ့စရိုက်၊ လူ့အမှုအရာတို့ကို ထင်ဟပ်ထုတ်ဖော်ရေးဖွဲ့လာကြပုံတို့သည် နောက်ပိုင်း မြန်မာဝတ္ထုရှည်များအတွက် အလားအလာကောင်းများအဖြစ် ရှေ့ဆောင်ရွှေ့ရွက်ပြခဲ့ကြကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်ထားပါသည်။

အခန်း(၅)တွင် ပြဇာတ်အပိုင်း၌ ကိုလိုနီခေတ်ဦး ပြဇာတ်စာဆိုများအနက် ရေးဖွဲ့မှုအများဆုံး စာဆိုကြီးများ၏ ပြဇာတ်များ ဖြစ်သော ရွှေတောင်ဆရာလှမ်း၏ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး ပြဇာတ်၊ ပုဂ္ဂန်တောင်ဆရာ၏ လူ့စွမ်းကောင်း မောင်ဥတ္တပြဇာတ်

ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ တစ္ဆေကလေး မောင်ဘေဘပြဇာတ်
 ဟူသော မဟာဝင်၊ ရာဇဝင်၊ ထိုးဇာတ်အမျိုးအစားပြဇာတ်(၃)ပုဒ်
 ၏ ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားကြပုံများကို ကောက်နုတ်ဝေဖန်ဆန်းစစ်ကြည့်
 ခြင်းဖြင့် ပြဇာတ်စာပေအဆင့်အတန်းကို မှန်းဆသိမြင်နိုင်မည်
 ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ပြဇာတ်
 စာပေကဏ္ဍတွင် ပြဇာတ်စာပေများစွာ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်း၊ ပြဇာတ်
 စာဆိုများစွာ ပေါ်ထွန်းခဲ့ခြင်း၊ ရှေးနိပါတ်၊ ရာဇဝင်သမိုင်းဇာတ်လမ်း
 များအပါအဝင် စာရေးသူ၏ စိတ်ကူးဉာဏ် ကွန်မြူနိုင်သလောက်
 ကွန့်မြူး၍ ရေးသားသော ထိုးဇာတ်များစွာ ပေါ်ထွန်းခဲ့ခြင်း၊ ထို
 ပြဇာတ်ဇာတ်လမ်းတို့ကို စာဖတ်သူပရိသတ်က ကျေနပ်နှစ်သက်
 နှစ်သက်လက်ခံကြခြင်း၊ စာဆိုတို့ကလည်း ခင်တင်ဇာတ်ပွဲကို
 ကြည့်နေရသည့်အလား ရှေးဖွဲ့နိုင်ခြင်းတို့သည်ပင် ကိုလိုနီခေတ်ဦး
 ပြဇာတ်စာပေကဏ္ဍ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဟု ဆိုရပါမည်။

ဆရာဇော်ဂျီက ကိုလိုနီခေတ်တွင် ကိုယ့်ယဉ်ကျေးမှုကို
 ထိန်းသိမ်းထားလိုစိတ်၊ အုပ်ချုပ်သူ လူမျိုးခြား၏ လက်ရုံအားနှင့်
 လောကီလူမှုပညာများ တိုးတက်နေမှုကို အားကျ၍ အတုယူ
 ဖန်တီး တည်ဆောက်လိုစိတ်၊ နယ်ချဲ့၏ နိုင်ငံရေးဒီမိုကရေစီ
 ဒီမိုကရေစီကို တော်လှန်လိုစိတ်ဟူသော စိတ်ဓာတ်သုံးမျိုးတို့၏ လှုံ့ဆော်
 မှုသည် စာပေကို ရိုက်ခတ်ခဲ့သည်။ ထိုလှုံ့ဆော်မှုတို့မှ တစ်ဆင့်
 ကျယ်ပြန့်သော မြန်မာ့သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို တန်ဖိုးထားလျက်
 ခံစားမှုအသိဖြင့် သရုပ်ဖော် ရေးဖွဲ့လိုသောဆန္ဒသည် ကွဲကွားရေပါ

သဘောဖြင့် လိုက်ပါ၍ တစ်စတစ်စ အားကောင်းလာသည်ဟု သုံးသပ်ပြပါသည်။

ဤကျမ်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေများအရ စာပေအဖွဲ့တစ်ရပ်၏ ဦးတည်ချက်နှင့် အလေးပေးပုံသဘောများ ခြားနားလာပုံ၊ ရေးဖွဲ့သည့်အကြောင်း အရာများ ကျယ်ပြန့်လာပုံ၊ စကားပြေဘက်တွင်လည်းကောင်း၊ တက္ကသိုလ်တွင်လည်းကောင်း စာပေပုံသဏ္ဍာန်များ တစ်စတစ်စ တိုးပွားလာပုံ အခြေအနေတို့ကို လေ့လာတင်ပြထားသောကျမ်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤကျမ်းပြုရေးအတွက် ရှားပါးသတင်းစာ၊ ကျမ်းပုဒ်၊ မဂ္ဂဇင်း၊ ပြဇာတ်တို့ကို ဖတ်ရှုခွင့်ဖြုပြီး လိုအပ်သည်များကို ကူညီရှာဖွေမှု ပြုခဲ့သော ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မိုက္ကရိုဖလင်ခန်းနှင့် ဆရာကြီး ဦးမောင်မောင်သိမ်းနှင့် ကိုညီညီစောတင်၊ ရှားပါးစာအုပ်များကို ဖတ်ရှုခွင့်ပြုပေးသည့် တာမွေကျိက္ကဆံအမျိုးသားစာကြည့်တိုက်မှ ညွှန်ကြားရေးမှူး ဆရာကြီး ဦးကျော်ဦးနှင့် ဝန်ထမ်းများ၊ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ် မြန်မာစာဌာနစိတ်မှ ဝန်ထမ်းများ၊ ရန်ကုန် စိန်ရတု အဆင့်မြင့်စာကြည့်တိုက်မှ စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်းများ၊ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှူးနှင့် ဝန်ထမ်းများ၊ ရန်ကုန်ပညာရေး တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၊ တပ်မတော်မော်ကွန်းတိုက်၊ တောင်ငူ ဆောင် မြန်မာစာဌာန စာကြည့်တိုက်နှင့် စာပေဝိမာန်စာကြည့် တိုက်မှ ဝန်ထမ်းများ၊ ဤကျမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် အပက်ပက်

မှ ကူညီမှုပြုခဲ့ကြသော ကျေးဇူးတင်ထိုက်သူအားလုံးတို့ကို ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။ ဤကျမ်းသည် ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအစဉ်ကို လေ့လာစေအတွက် အသေအချာ အထောက်အကူပြုနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

အခန်း (၁)

ကိုလိုနီခေတ်ဦး ခေတ်ကာလခန့်မှန်းခံအခြေအနေများ

၁။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး ခေတ်ကာလခန့်မှန်းခံအခြေအနေများ ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို လေ့လာတင်ပြရာတွင် ထိုခေတ်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အခြေအနေကို ဦးစွာ တင်ပြလိုပါသည်။ ခေတ်တစ်ခေတ်၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ စသည်တို့သည် ထိုခေတ်စာပေတို့တွင် အရိပ်ထင်လှက်ရှိပါသည်။ စာပေသည် ခေတ်၏ကြေးပုံဖြစ်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အချိန်ကာလသည် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးကို ဦးတည်လှုပ်ရှားနေသော အချိန်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအမျိုးသားတို့သည် လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံးခဲ့သည့်အတွက် ခံပြင်းနားကျည်းခြင်း၊ လှိုက်လှဲကြေကွဲခြင်းတို့ဖြစ်နေချိန် ဖြစ်သည့်အတိုင်း ထိုခေတ်စာဆိုတို့၏ စာပေများတွင် စာဆိုတို့၏ ခံစားချက်နှင့်အတူ ပြည်သူတို့၏ ခံစားချက်များလည်း ထင်ဟပ်နေကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

(၁၉၀၀) ခုနှစ်နောက်ပိုင်းခေတ် နိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် စာပေအဖွဲ့များအပေါ် ဆရာ ဦးသိန်းဖေပြင်က -

(၁၉၀၀) ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် မြစ်ပေါ်လာသော နိုင်ငံ
 ဧရာလှုပ်ရှားမှုများသည်သာလျှင် ခေတ်၏ အမျိုးသား
 လွတ်မြောက်ရေး လှုပ်ရှားမှုများဖြစ်ပေသည်။ ထိုအချိန်
 ၌ မြန်မာတို့သည် ဗြိတိသျှအစိုးရ၏အစိုးရကြီးများ၏
 လက်ဝေခံပွဲတားများအဖြစ်ဖြင့် မနေလိုကြတော့ပေ။
 မြန်မာတို့သည် ခေတ်မီနိုင်ငံခြားများနည်းတူ စက်မှု
 လက်မှုလုပ်ငန်းများကို တည်ထောင်လိုကြသည်။ ဗြိတိ
 သျှအစိုးရ၏အစိုးရကြီးများ၏အစိုးရကြီးဖြင့် မြန်မာ
 စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများ မထွန်းကားနိုင်သည်ကို
 မြင်တွေ့ကြရလေသည်။ မြန်မာတို့သည် ဗြိတိသျှတို့၏
 ဘူမိကဓရေအုပ်ချုပ်ရေးကောက်တွင် မနေလိုကြချေ။
 ပြည်သူပြည်သားများအပေါ်တွင် တာဝန်ခံရသော
 အုပ်ချုပ်ရေးကို တောင်းဆိုလာကြသည်။ အချုပ်အားဖြင့်
 ဆိုသော် ဒီမိုကရေစီကို တောင်းဆိုလာကြလေသည်။
 (၁၉၀၆) ခုနှစ်လောက်မှစ၍ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော
 ဝိုင်အမ်ဘီအေ(ဗုဒ္ဓဘာသာကလောင်အသင်း)၏
 လှုံ့ဆော်မှုများသည်လည်းကောင်း၊ (၁၉၀၀)ခုနှစ်
 တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်သော သူရိယသတင်းစာနှင့်
 မဂ္ဂဇင်းတို့၏ အရေးအသားများသည်လည်းကောင်း
 အထက်ဖော်ပြပါ မြန်မာတို့၏ လိုအပ်ဆန္ဒများကို
 ထင်ဟပ်ဖော်ပြနေပေသည်။”

သိန်းစေတီ၊ ၁၉၇၆၊ ၂၂

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်ကို လေ့လာရပါသည်။

ခေတ်ကိုမူတည်၍ စာပေအဖွဲ့တစ်ရပ်ပေါ်ပေါက်ရသလို စာပေအဖွဲ့တစ်ရပ်သည် မိမိရပ်တည်နေသောခေတ်ကို အခြေပြု၍ ရေးဖွဲ့ပုံဖော်တတ်ကြပါသည်။ ထိုအကြောင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆရာဖော်ကိုက -

“ကဗျာကောင်း၊ ဝတ္ထုကောင်း၊ ပြဇာတ်ကောင်း စသည်တို့သည် (ဝါ) ရသစာပေကောင်းဟူသည် သက်ရှိသက်မဲ့ပတ်ဝန်းကျင်ဘဝ၌ မြင်နေကြရသော၊ ကြားနေကြရသော ကြံ့နေကြရသော အာရုံတို့အပေါ်၌ စာရေးဆရာ၏ စေတနာသက်ရောက်၍ သူ့အမြင်၊ သူ့အကြား၊ သူ့အတွေ့အကြုံတို့ကို သူ့စေတနာအလိုက် သန့်ရှင်းဖော်ဖွဲ့ဆိုထားသော စာမျိုးဖြစ်သည်”^၁

ဟုလည်းကောင်း၊

ဆရာဒဂုန်တာရာက-

“စာပေတစ်ရပ်မည်သည် သီးခြားအားဖြင့် ပေါ်ပေါက်သည်မဟုတ်ပေ။ မိမိခေတ်၏ အဖြစ်အပျက်ကို အကြောင်းအရာထား၍ ရေးသားစီကုံးသည်သာလျှင် ဖြစ်ပေသည်”^၂

ဟုလည်းကောင်း၊

^၁ ဖော်ကို၊ ဝဠုန်၊ ၃၆၅။

^၂ တာရာ၊ ဝဠုန်၊ ၃၀၀။

ဆရာပါမောက္ခ ဦးတင်ရွှေက-

“ခေတ်တစ်ခေတ်၏ စာပေအနုပညာလက်ရာများကို လေ့လာသောအခါ ထိုခေတ် ထိုကာလကို ဝင်စားကြည့် ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ် ထိုကာလ၏ သဘောထား နှင့် ထပ်တူပြုကြည့်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်ထိုကာလ ၏ အဆင့်အတန်းများ၊ တန်ဖိုးများ၊ နှုန်းစံများကို ခံယူ ရမည်ဖြစ်သည်။ စာပေတစ်ရပ်ကို လေ့လာရာတွင် ဖြစ်ရပ်များကို ကာလဒေသဖြင့် ကန့်သတ်၍ သာ နားလည်ရသည်။ ကာလအောင်၊ ဒေသအောင်ကျော်၍ ဖြစ်ရပ်ကို နားမလည်နိုင်ချေ။”

ဟုလည်းကောင်း၊ ခေတ်နှင့် စာပေအဖွဲ့ ဆက်စပ်မှုကို ရေးသား ဝေဖန်ကြပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ မြန်မာစာပေမှ ထူးခြားထင်ရှားသည့် စာပေအဖွဲ့ တို့ကို လေ့လာကြည့်အသောအခါ အများစုမှာ ထိုခေတ် မြန်မာ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးကို အခြေပြုနေပါသည်။ ကိုလိုနီ ခေတ်ဦး စာဆိုတို့၏ စေတနာအလျောက် ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြသော စာပေ အဖွဲ့တို့သည်လည်း မြန်မာစာပေတွင် ထူးခြားတိုးတက်သော အသွင်လက္ခဏာ ဆောင်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာစာပေ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ရေးသားပြု ရုရာတွင် ထိုခေတ်၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ပညာရေး စာပေယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေများကို ဆန်းစစ်တင်ပြလိုပါသည်။

၁ တင်ရွှေ ၁၉၉၅ ၄၉။

၁။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာနောက်ခံအခြေအနေ

သက္ကရာဇ် ၁၈၈၅ ခုနှစ်၌ မင်းမိဖုရားနှစ်ပါး ပါတော်မူခဲ့သည်မှစ၍ သူ့ကျွန်မခံလိုသော မြန်မာတို့သည် ရရာလက်နက်စွဲကိုင်၍ နည်းစားမျိုးမျိုးဖြင့် နယ်ချဲ့ကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြပါသည်။ ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်နှင့် ရုရှတို့ စစ်ဖြစ်ကြရာ ဂျပန်တို့ အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။ ထိုသို့ အင်အားကြီးမားသော ဂျပန်တို့ အနိုင်ရလိုက်ခြင်းသည် လက်နက်အင်အားမပျံ့၍ ဗြိတိသျှတို့ကို အဖွဲ့မဝေခဲ့ရသော မြန်မာနိုင်ငံသားများအတွက် အားကျအတုယူဖွယ်ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုသူတို့အထဲတွင် ဆရာတော်ဦးဥက္ကမလည်း ပါဝင်ခဲ့ပြီး ဆရာတော်သည် မျိုးချစ်မြန်မာလူငယ်တို့အား နိုင်ငံရေးဖျက်စီး ဖွင့်ပေးခဲ့ပါသည်။

ဆရာတော်၏ နိုင်ငံရေးသဘောထားမှာ "မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရန်၊ လွတ်လပ်ရေးမရသေးမီ ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်း ဟုဗ္ဗဇ္ဇ ခေါ် ကိုယ့်တိုင်းပြည် ကိုယ့်လူမျိုး ကိုယ်တိုင်တုပ်ချုပ်သည့် တုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ရယူရန်၊ တုပ်ချုပ်ရေးဌာနရှိ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးများကို မြန်မာနိုင်ငံမှနှင်ထုတ်ရန်" စသည်တို့ပင်ဖြစ်သည်။ ဆရာတော်၏ ဟောပြောမှုကြောင့် နိုင်ငံရေးစိတ်ဓာတ်များ နိုးကြားတက်ကြွလာကြရာ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ ဘွဲ့ရပ်ညွှတ်တော်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဦးဘမေလည်းပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှု

* တို့ဝမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း(ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၁။

အသင်းအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းခွင့်မရရှိသေးရာ ဦးတမေနှင့် လူငယ်နှစ်ကျိပ်တို့သည် ဝိုင်အမ်ဘီအေ ခေါ် ခရစ်ယာန်လူငယ်အသင်းကို တူပြီး ဝိုင်အမ်ဘီအေ ခေါ် ဗုဒ္ဓကလျာဏသုဝအသင်းကို ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်ကြသည်။ အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဘာသာရေးမြှင့်တင်ရန်ဟုဆိုသော်လည်း လက်တွေ့တော်မပြော စည်းရုံးမှုကိုတို့မှာ နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးတို့သာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

၁၉၀၇ ခုနှစ်တွင် ဆရာတော်ဦးဥတ္တမသည် ဗုဒ္ဓန်နိုင်ငံသို့ သွားရောက်ခဲ့ပြီး အပြန်တွင် ဦးတမေတို့အား ဝိုင်အမ်ဘီအေ အသင်း၏ စည်းရုံးရေးလက်နက်အဖြစ် သတင်းစာတစ်စောင် ထုတ်ရန် တိုက်တွန်းရာ ဦးတမေနှင့် ဦးလှမေတွဲဖက်၍ သူရိယသတင်းစာကို ၁၉၁၁ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၄) ရက်နေ့တွင် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ သူရိယသတင်းစာသည် ဝိုင်အမ်ဘီအေ အသင်း၏ လုပ်ဆောင်မှုများကို ပြည်သူတို့သိအောင် လှုံ့ဆော် စည်းရုံးနိုင်ခဲ့သဖြင့် အသင်းခွဲအများအပြား တိုးလာပြီး ထိုနှစ်အတွင်းမှာပင် ပဏမအကြိမ် မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အစည်းအဝေးကြီးကို ကျင်းပနိုင်ခဲ့သည်။

၁၉၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် သူရိယသတင်းစာ၊ မော်လမြိုင် မြန်မာတိုင်းသတင်းစာ၊ ၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ စသည်တို့လည်း ပေါ်ထွက်လာလျက် ဗြိတိသျှစိုးမိုးမှုအပေါ် မြဲမြံရေး၊ ဝေဖန်ရေး၊ အကြံပေးရေးသောကြောရင်း ခေတ်သစ်နိုင်ငံရေး အမြင်များနှင့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအသိအမြင်များ တစ်ပြည်လုံးသို့

စတင်ပျံ့နှံ့လာပါသည်။ ၁၉၁၄ ခုနှစ်သို့ရောက်သောအခါ ဥရောပတိုက်မှ စတင်၍ ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ပွားလာသည်။ စစ်ကြီးကိုအကြောင်းဖြေရှင်းလည်းကောင်း၊ မြန်မာစာသတင်းစာ၊ ကျာနယ်များ၏ ဓမ္မသားဖော်ပြမှုများကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းသားများ၏ လှုံ့ဆော်ချက်များကြောင့်လည်းကောင်း မြန်မာတို့မှာ တစ်တစ်စ နိုင်ငံဓမ္မအမြင်ကွယ်လာကြပြီး နိုင်ငံဓမ္မဘက်၌လည်း ခိုးကြားလာကြပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဂြိုဟ်သွားဘက်မှ ဝင်ရောက်တူညီတိုက်ခိုက်ကြသော နိုင်ငံများသည် စစ်ပြီးသည့်အခါ ဂြိုဟ်သွားအင်ပါယာအတွင်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး တိုးမြှင့်ပေးမည်ဟူသည့် သတင်းကို သိရှိကြရသော ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းဝင်များသည် ဗမာနိုင်ငံကလည်း စစ်ကိစ္စတွင် လှူအား၊ ငွေအားကူညီခဲ့သည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည့်အလျောက် အိန္ဒိယနိုင်ငံထက် မနိမ့်ကျသော အုပ်ချုပ်ရေး သစ်တစ်ခုကို ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ တောင်းဆိုရာတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအမှ ကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်သည့် ဦးဘဝေ၊ ဦးဖေ၊ ဦးစုနှင့် ဦးမေအောင်၊ လူကြီးပိုင်းက ဦးဘတူး၊ ဦးဘိုးသာ၊ ဦးသင်း (တူး-သာ-သင်း) မန္တလေးမြို့မှ ဦးစံဝနှင့် မစ္စတာစိန်တက်ပီလေးက ကရင်အမျိုးသားများအနေဖြင့် ဖောက်တစ်စီဖိုးနှင့် ဆစ်ဝန် လူနီတို့ပါဝင်သော မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် ၁၉၁၇ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၂၈) ရက်နေ့တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာလာခဲ့

၁ တို့ဖောအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း(ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၁။

ကြသည်။ ကာလကတ္တားမြို့၌ မွန်တေဂူအဖွဲ့နှင့် တွေ့ဆုံသော အခါ မြန်မာကိုယ်စားလှယ်တို့၏ တောင်းဆိုချက်ကို သက်ညှာစွာ စဉ်းစားဆောင်ရွက်ပါမည်ဟု မြန်ကြားချက်နှင့်ပင် မြန်မာကိုယ်စား လှယ်အဖွဲ့သည် မြန်ခဲ့ကြရသည်။

၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် ကိန္နိယပြည် ဘုပ်ချုပ်ရေးသစ်နှင့်ပတ်သက် ၍ မွန်တေဂူချမ်းစေတီတစ်ခုစီရင်ခံစာ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ထိုအစီရင် ခံစာတွင် မြန်မာပြည်နှင့်ပတ်သက်၍ သီးသန့်ဘုပ်ချုပ်ရေးပေးရန် ရှိသဖြင့် ကိန္နိယနိုင်ငံ ဘုပ်ချုပ်ရေးသစ် အက်ဥပဒေတွင် မြန်မာပြည် ကိစ္စကို ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်း မပြုတော့ဟုသာ မှတ်ချက်ရေး၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည်။ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံ ဖုတိယ ဘုရင်ခံဖြစ်သူ ဆရာမဂျီနယ်ကရက်ဂေါက်က ဗမာနိုင်ငံအတွက် ကရက်ဂေါက်ဘုပ်ချုပ်ရေးတစ်ခု သီးသန့်ရေးဆွဲထားသောကြောင့် မြန်မာပြည်ကို ချန်လှပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခါ ဆရာတော် ဦးဥတ္တမသည် မြန်မာပြည်ဘုရင်ခံကို ရွတ်ချကာ ကရက်ဂေါက် ပြန်သွားဟု သူရိယသတင်းစာမှ လှုံ့ဆော်ရေးသားခဲ့သည်။

သို့ဖြစ်၍ မြန်မာ့အရေးကိစ္စကို အင်္ဂလန်သို့ သွားရောက် အရေးဆိုရန် ဦးဘဇေ၊ ဦးပု၊ ဦးထွန်းရှိန် တို့ပါဝင်သော ကိုယ်စား လှယ်အဖွဲ့ကို ဝိုင်အမ်ဘီအေက ဘီလပ်သို့ မစလွှတ်ခဲ့သည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၇) ရက်နေ့တွင် ဦးဘဇေ၊ ဦးပု၊ ဦးထွန်းရှိန်

^၁ တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း (ပထမတွဲ)၊ ၁၉၇၆၊ ၇၃။
^၂ ဇာတိမာန်တပေစာတမ်းများ (ဖုတိယတွဲ)၊ ၁၉၉၂၊ ၂၅။

(၁၉-ပု-ခွဲနှစ်)တို့အဖွဲ့၊ တိလပ်သို့ ထွက်ခွာသည်။ ပြည်သူတို့၏ နိုင်ငံရေးခွဲခြားမှုမှာလည်း ပို၍ တိုးတက်ပြန့်ပွားလာသည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၆) ရက်နေ့တွင် ကိုယ်စားလှယ်ကြီးတို့ ပြန်ရောက်၍ ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာ ကြိုဆိုကြသည်။ သို့သော် ၁၉၁၉ ခုနှစ်၊ တိန္ဒြိယပြည် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အတိတ်ပဒေတွင် မြန်မာ နိုင်ငံကို မယက်ဝင်စေဘဲ၊ ခြွင်းချက်ထားခဲ့သဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံကို အိန္ဒိယနှင့် တန်းတူရရှိလျှောက်ထားနိုင်စေရန် ၁၉၂၁ မေလ (၂၉) ရက်နေ့တွင် ဝတ်လုံးဦးပု၊ သူရိယဦးအဖေ၊ ဝတ်လုံးဦးသိန်းမောင် တို့ကို အင်္ဂလန်သို့ စေလွှတ်ခဲ့ပြန်ပါသည်။

၁၉၁၄ မှ ၁၉၁၈ ခုနှစ်ကာလများသည် ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်၍ မြန်မာနိုင်ငံ ဟုမ္မဗျအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ရရှိ ကြီးပမ်းနေသော အိန္ဒိယ ကာလဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၁၉-၁၉၂၀ ခုနှစ်များသည် ဝိုင်အမ်ဘီအေ နှင့် မြန်မာတိုင်းရင်းသားများတို့၏ နိုင်ငံရေး တစ်ချိန်တိုးပြန့်ပွား၍ လာသော နှစ်များဖြစ်သည်။ အထက်အောက် မြန်မာနိုင်ငံတဝန်း တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းခွဲပေါင်း (၂၀၀၀)ကျော်အထိ တိုးတက် ခဲ့သည်။ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးသည် နိုင်ငံရေးအားဖြင့် ကွန်မရင့် မှ ဆုံးဖြတ်တောင်းဆိုခြင်း၊ တိန္ဒြိယနှင့် တိလပ်များသို့ ကိုယ်စားလှယ် စေလွှတ်အရေးဆိုခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။^၁

ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်း၏ အဋ္ဌမထကြိမ်မြောက် ကွန်မရင့် ကို ၁၉၂၁ ပြည့်နှစ်တွင် ပြည်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပြီသည်။ ထိုအချိန်က

^၁ တို့ဝမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း (ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၃။

တိုင်းပြည်တစ်ဝန်းလုံး အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ် နိုးကြားတက်ကြွ လှုပ်ရှားပြီး ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းခွဲများနှင့် ယခင်အမည်အစား ကိုစီဘီအေအသင်းဆွပ်ကြီး (General Council Burmese Associations) ဟု၍ အမည်သစ်တပ်ခဲ့ကြသည်။ ကိုစီဘီအေသည် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးတပ်ပေါင်းစုကြီးသဖွယ်ဖြစ်လာပြီး မြန်မာ တစ်နိုင်ငံလုံးအနှံ့သို့ ဩဇာအာဏာ ဖျံ့နှံ့ခဲ့ပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံဥတိယဘုရင်ခံ ဆာရယ်ကျိနယ် ကရက်ဒေါက်သည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၆)ရက်နေ့၌ တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီး ဒီဇင်ဘာ(၁)ရက် နေ့တွင် ရန်ကုန်ကောလိပ်ကို တက္ကသိုလ်အဖြစ် တိုးမြှင့်ဖွင့်လှစ်မည် ဟု ကြေညာလိုက်သည်။ ဤတွင် သတင်းစာများနှင့် ကျောင်းသား များက ပြင်းပြင်ထန်ထန်ကန့်ကွက်ကြပြီး ဒီဇင်ဘာ(၁)ရက် နံနက်၌ ကောလိပ်ကျောင်းသားကြီး (၁၁)ဦးသည် ရွှေတိဂုံစေတီတော် အနောက်တောင်ဘက်ထောင့် (စနေထောင့်) တောမိပင်အခွေတွင် လျှို့ဝှက်ဆွေးနွေးပြီး သပိတ်မှောက်ကြရန် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ဒီဇင်ဘာလ (၄)ရက်နေ့တွင် ဗဟန်းဦးစာရိယကျောင်းတိုက်၌ ကော်လိပ် ကျောင်းသားများ၏ အထူးအစည်းအဝေးဖိတ်ခေါ်လျက် အကျိုး အကြောင်းစွင်းပြုရန် သဘောတူဆုံးဖြတ်ကြလေသည်။

ရန်ကုန်ကောလိပ်နှင့် ဂွမ်ဆင်ကောလိပ်မှ ကျောင်းသား (၄၀၀) ကျော်တို့သည် ဒီဇင်ဘာလ (၅)ရက်နေ့တွင် တက္ကသိုလ်

၁ ဝနီယ၊ ၁၉၆၉၊ ၁၈၆။

အတ်ဥပဒေကို လုံးဝကန့်ကွက်ကြောင်း ဆန္ဒပြသည့်အနေဖြင့် သပိတ်မှောက်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ကြေညာလိုက်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ၁၉၂၀ ဝီဇင်ဘာလ (၅)ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန် တက္ကသိုလ် ပထမကျောင်းသားသပိတ် ဖြစ်ပေါ်လာရာမှ အမျိုးသား ကျောင်းမှူး ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။^၁ ကိုလိုနီခေတ်ကာလတွင် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ မှုနှစ် အချိန်ကာလသည် ဝိသားစုခေတ်အစပျိုးသော အရေးပါသည့် အချိန်ကာလတစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ၂။ စီးပွားရေးဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေ

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခြေအနေများကို တင်ပြပြီးနောက် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေများကို တင်ပြပါမည်။ အင်္ဂလိပ်နယ် ခွဲစနစ်အောက်သို့ မြန်မာပြည်ကျရောက်ခြင်းသည် မြန်မာလူမျိုး တို့အား လူမျိုးကွဲ တာသားကွဲများအောက် စိုးမိုးခံဘဝသို့ ရောက် ရှိစေရုံနှင့်မပြီးဘဲ ကြီးပွားပျားမြှောင်စွတ်ထွေးနက်နဲလှသည့် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းလုပ်ငန်းတူသမျှကို အခြေခံမှစ၍ စီးပွား ရေးပြောင်းလဲမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။

၁၈၈၅ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်သည့်အချိန်တွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့နယ်ခွဲ စီးပွားရေးစနစ် နယ်ပယ်အတွင်း မရောက်ရှိချေပြီ ဖြစ်သည်။^၂ ကမ္ဘာ

^၁ တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း(ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၇။
^၂ ဘသန်း ၁၉၉၂ ၁၇၈။
^၃ တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း(ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၆၃။

စီးပွားရေးနယ်ပယ်ဆိုသည်မှာ လက်ဝါးကြီးအုပ် အင်္ဂလိပ်နေ့စွဲ
 ဘက်သူဌေးများ၊ သင်္ဘောကုမ္ပဏီများ၊ ကုန်တိုက်ကြီးများနှင့်
 အခြားကုန်ထုတ်ကုန်သွယ် စက်မှုကုမ္ပဏီကြီးများအပြင် သင်းတိုင်း
 လက်ဝေခံ ကုလား၊ တရုတ် ကုန်သည်ပွဲစားကန်ထရိုက်များ၊
 ငွေဆေးစားသူ ချစ်တီးများ၊ ပြည်တွင်းပြပ ပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း
 စွင်များ၊ စသည်တို့က တိုင်းရင်းသား တောင်သူလယ်သမား၊
 လုပ်သားပြည်သူများကပေါ် စနစ်တကျ ခေါင်းပုံဖြတ်အမြတ်ထုတ်
 သွေးစုပ်မြယ်လှယ်ရေးအတွက် ဗြိတိသျှ ပဒေသရာဇ်နယ်ခွဲဘုရင်
 ကိုယ်စား မှက်နှာဖြူ မှက်နှာမည်း၊ ဇွန်နီကရက်အရာရှိများက
 ဥပဒေဖြင့် စိမ်အုပ်ချုပ်ရသော နယ်ခွဲသမားပိုင် ကိုလိုနီစီးပွားရေး
 စနစ်နယ်ပယ်ပင်ဖြစ်ပေသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် စီးပွားရေးနှင့် ကုန်ထုတ်လုပ်ရေးနယ်ပယ်
 ကို မြန်မာနိုင်ငံတဝန်းလုံး တိုးချဲ့ခဲ့ကြသည်။ ရေနံတွင်းများ တူးဖော်
 ခြင်း (၁၈၈၆ ခုစတင်) မုထားလမ်းဖောက်ခြင်း (၁၈၆၉ ခုနှစ်စတင်)
 စရာဝတီမီးသင်္ဘောခရီးတိုးချဲ့ခြင်း (၁၈၆၅ ခုနှစ်စတင်) သင်တော
 နှင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ (၁၈၆၂ ခုနှစ်
 စတင်) ကို တိုင်းပြည်နှင့်အဝန်း ပြန့်နှံ့တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ခြင်း၊
 ဓာတ်သတ္တုတူးဖော်ရေးနှင့် ကျွောက်မွက်ရတနာတူးဖော်ရေးများ
 ချဲ့တွင်လုပ်ကိုင်ခြင်း၊ အထက်အရပ်ဒေသများ၌ ရှိရင်းမြေယာ
 ပိုင်ဆိုင်မှုစနစ်ကို မပြောင်းဘဲ ဆန့်ပေးအပြင် ကြီး မြေပဲ၊ ပြောင်း၊
 နှမ်း၊ ဝါ၊ ပဲမျိုးစုံ၊ ဆေး၊ ဂျုံ စသည်တို့ တိုးချဲ့ထိုက်ပျိုးခြင်းများကို

အားပေးအားမြှောက်ပြုလုပ်လျက် မြန်မာပြည်၏ သယံဇာတပစ္စည်းများနှင့် မြန်မာ့လုပ်အား၊ မြန်မာ့မြေဆီပေါ် ထက်ဝါးကြီးအုပ်သွေးစုပ်ခေါင်းပုံဖြတ်ကာ ရင်းတို့၏ နေ့စဉ်စနစ်ကို အခိုင်အမာ တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဝိုင်ဘီအေအသင်းကြီးကလည်း စီးပွားရေးတွင် ဓမ္မတာရေးတရားများကို ရဟန်းတော်များက ဟောပြောရန် တောင်းပန်လျှောက်ထားရေး မြန်မာပြည်၌ ဆားလုပ်ငန်းကို တိုးမြှင့်လုပ်ကိုင်ရေး၊ မြန်မာပြည်၏ ငွေတိုးဆွေးစားသူများကို အတိုးနှုန်း တန်ဖိုးသတ်ပေးရေး၊ မြန်မာ့လယ်ယာများအား လယ်ယာမလုပ်သူ နိုင်ငံခြားသားတို့ကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်မပေးရေး၊ မြန်မာပြည်ထွက် ဆန်စပါး ဓနုနှုန်းကို ကန့်သတ်ချုပ်ခြယ်ခြင်းမပြုရေး၊ ထိုဆန်စပါးရောင်းဝယ်ခြင်းမှရသော အမြတ်အစွန်းများကို မြန်မာပြည်၌သာ ပြန်လည်သုံးစွဲရေး စသည်ဖြင့် စီးပွားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ကြီးပမ်းခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ပြင် စီးပွားရေးဘေးဖြင့် တိုင်းရင်းခြစ်ပစ္စည်းအားပေးခြင်း၊ အဆိုင်ဆိုင် စောင့်ရှောက်ကူညီခြင်း၊ သမဝါယ ငွေစုငွေဆေးအသင်းများ ဖွဲ့စည်းစေခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

အင်္ဂလိပ်လက်အောက် ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးပိုင်းအနေဖြင့် တိုးတက်လာခဲ့ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ၁၈၆၇ နှစ်အက်တားမြောင်းဖောက်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ပိုမို၍ တိုးတက်လာသည်။ ဗမာ့အဓိကထွက်ကုန် ဆန်စပါးဓနုနှုန်းမှာ တင်း (၁၀၀)လျှင် ၂၆/- ၂၅/- မှ ၇၆/- ၈၆/- အထိ တိုးမြှင့်လာသည်။ လမ်းပန်း

ဆက်သွယ်ရေး ဂိုဏ်းကောင်းမွန်လာသည်။ ရေနံချက်စက်၊ ဆန်စက်၊ ဆီစက်၊ သစ်စက် စသည်တို့ တိုးတက်ပေါ်ပေါက်လာသည်။ လယ်ယာလုပ်ငန်းများ၊ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများ၊ သစ်တောလုပ်ငန်းများ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာသည်။

၁၉ ရာစုကုန်ဆုံးသည်မှ ၁၉၁၄ ခုနှစ် ပထမကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီအထိ ပြည်လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးအခြေအနေနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ဂေ့အက်စ်ဖာနီဗယ်က ကိုလိုနီခေတ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံရေး (၁၈၂၄-၁၉၄၀) ဟာအုပ်တွင် -

“၁၉ရာစု ကုန်ဆုံးသည်အထိ မြန်မာပြည်နှင့် ကုန်သွယ်မှုကို ခြိတ်သွှေသင်္ဘောပိုင်ရှင်တို့ကသာ လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့၏ ဌာနချုပ်ကို အင်္ဂလန် (သို့မဟုတ်) အိန္ဒိယတွင် ဖွင့်လှစ်၍ ပင်လယ်ရေကြောင်းကုန်သွယ်ရေးကို လုပ်ကိုင်ကြသည်။ သို့သော် မည်သူဆို ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်နိုင်သော တံခါးဖွင့်ဝါဂကို ခြိတ်သွှေတို့က ကျင့်သုံးသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၉၉ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ဂျာမန်သင်္ဘောလိုင်းသုံးလိုင်းက ရန်ကုန်မြို့ထိ စတင်ပြေးဆွဲသည်။”

ဟူ၍ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ကုန်သွယ်ရေးကောင်းခဲ့ကြောင်း ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

၁. အောင်ခင်ဦး၊ ၁၉၇၄၊ ၁၂၅။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းသည် မူလအစကပင် စိုက်ပျိုးနိုင်ငံဖြစ်သည့်အတိုင်း တောင်သူလယ်သမားတို့၏ ထုတ်လုပ်မှု လယ်ယာသီးနှံမှာ ဝင်ငွေပေါ်သာ အဓိကဖို့ခိုခဲ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့အောက် ကျရောက်သည့်အခါတွင်လည်း ထိုအတူပင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဆန်စပါးရောင်းဝယ်ရေး တိုးတက်လာသလောက် ထုတ်လုပ်သည့်မြေစိုဩများ ကျယ်ဝန်းများပြားလာသည့်တိုင် ထုတ်လုပ်သူ တောင်သူလယ်သမားကြီးတို့မှာ ဖောက်ခွက်ကျလျက်ပင် ရှိနေပါသည်။

ဖော်ပြပါ မြန်မာနိုင်ငံ တိုးတက်မှုအားလုံး၏ အသီးအပွင့်များကိုမူ အင်္ဂလိပ် လက်ဝါးကြီးကုပ် ခန့်ရှင်ကြီးများနှင့် ၎င်းတို့၏ လက်ဝေခံ တရုတ်၊ ကုလားခန့်ရှင်များ ငွေတိုးဆွေးနား ချင်တီးယားများ မြေရှင်ကြီးများနှင့် လက်ပါးစေ အရာရှိကြီးများကသာ ခွဲဝေခံစားကြရသည်။ ဤသို့ဖြင့် တောင်ပေါ်မြေပြန့်ပွေး မြန်မာတိုင်းရင်းသား လုပ်သားပြည်သူများသည် ကိုလိုနီစီးပွားရေး လက်ဝါးကြီးကုပ်စနစ် ရေးဆွဲကြောင်းတွင် မျောပါရင်း မြန်မာ့ရေး မြန်မာ့လေ၊ မြန်မာ့သတ္တု၊ မြန်မာ့သစ်တော၊ မြန်မာ့လယ်ယာတို့နှင့် သွေးဆွေးတို့ကိုပါ ပေးအပ်၍ နေထိုင်စားသောက်မှုအဆင့် အတန်း အနည်းငယ် ပြောင်းလဲတိုးတက်လာသည်မှအပ အခြားဘာမျှထူးခြားမှု မရှိသည့်အချိန်ဖြစ်ပါသည်။

၁၊ ၃၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေ

လူမှုရေးမှာ မြန်မာပြည်၏ လူမှုရေးဘဝတွင် ရေရှည်ထင်ရှားခဲ့သော လက္ခဏာတစ်ရပ်အဖြစ် နိုင်ငံခြားသားဦးဖေ များပြား

ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ မြန်မာပြည်အား အိန္ဒိယအင်ပါယာ အတွင်းသို့ ပူးပေါင်းထည့်သွင်းလိုက်ခြင်းကြောင့်ပင် နိုင်ငံခြားသား များပြားလာခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာပြည်ရှိ လူဦးရေအခြေ အနေနှင့်ပတ်သက်၍ ကေအက်စ်အန်စပယ်၏ ကိုလိုနီခေတ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံရေး (၁၈၄၂-၁၉၄၀) စာအုပ်တွင် -

“၁၈၇၀ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၀၀ ခုနှစ်အကြားတွင် မြန်မာပြည် လူဦးရေ (ရှမ်းပြည်မပါ)သည် ၆. ၁၀ သန်းမှ ၉. ၂၈ သန်းအထိ တိုးလာ၏။ အဆိုသော တောင်တန်းဒေသ များအပါအဝင် လူဦးရေစုစုပေါင်းမှာ ၁၉၀၁ ခုနှစ်တွင် ၀၀. ၆ သန်းရှိခဲ့ရာ ၁၉၂၁ ခုနှစ် လူဦးရေစာရင်း ကောက်ယူသောအခါတွင် ၁၃. ၂ သန်းအထိ တိုးတက် လာသည်။”

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ထိုလူဦးရေ တိုးတက်လာရာတွင် အမြတ်ကြီးစား တိုင်းခြား ကုလား၊ တရုတ်နှင့် အင်္ဂလိပ်ခေတ်တွင် လူတန်းစားတို့ အင်အားကြီး မားခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားခေတ်တွင် ကုန်သည်ပေါက်စတိုဦးရေလည်း တိုးတက်လာသည်။ တောင်သူလယ်သမားများနှင့် အလုပ်သမား များထဲတွင် အိန္ဒိယပြည်မှ ကုလားအလုပ်သမား၊ လယ်ယာလုပ်သား များကို သိန်းနှင့်ချီပြီး ခေါ်ဆောင်လာခဲ့ကြသည်။

^၁ တောင်ခင်ဦး၊ ၁၉၇၄၊ ၁၂၅။
^၂ တို့တမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း (ပထမတွဲ)၊ ၁၉၇၆၊ ၆၄။

၁၉၁၀-၁၁ တွင် စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ မြင်းပူနယ်မှ မင်းလောင်း
 မောင်သန့်ဆိုသူ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် တောင်သူလယ်သမားလှုပ်ရှား
 မှုဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ သို့သော် စည်းစည်းလုံးလုံးဖြင့် တော်လှန်မှုများ
 မဟုတ်သည့်အတွက် တစ်ဇောသာ ဖြစ်ခဲ့ရပေသည်။ ၁၉၁၃-၁၉၁၄
 ခုနှစ်များဆိုင်ရာ မြန်မာနိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးအစီရင်ခံစာ၏ ဖော်ပြ
 ချက်အရ ၁၉၀၄ နှင့် ၁၉၁၂ ခုနှစ်အကြား မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရာဇဝတ်
 ပွဲကြီးများ နှစ်ဆတိုးတက်များပြားလာကြောင်း သိရှိရသည်။^၁

အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့သည် ပဒေသရာဇ်အဆောင်အယောင်
 များ၊ ပဒေသရာဇ်အသုံးအနှုန်းများကို ဆက်ခံ၍ လူထုအား
 ကော့တော်မျိုး၊ ကျွန်တော်မျိုးအဖြစ် ကျွီးနွံလာအောင် ပြုလုပ်ခဲ့
 သည်။ ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့တို့သည် မိမိတို့မှာ အရှင်သခင်များဖြစ်၍
 မြန်မာတိုင်းရင်းသားများမှာ သူတို့နှင့် အဆင့်အတန်းမတူသော
 အဆင့်အတန်းနိမ့်ကျသည့် ကျွန်များဟူ၍ သတ်မှတ်ကာ ဖိနှိပ်
 ဆက်ဆံခဲ့ကြသည်။ လူမှုရေးအားဖြင့် မြန်မာတိုင်းရင်းသားများကို
 အရှင်သခင်ကြီးများဖြစ်သော ဥရောပတိုက်သား ဗြိတိသျှလူမျိုးများ
 နှင့် အထူး အဆင့်အတန်းခွဲခြား သတ်မှတ်ထားခဲ့သည်။ ဥပမာ
 အားဖြင့် ပြည်တွင်းခရီးသွားယာဉ်များဖြစ်သော မီးရထားနှင့်
 သင်္ဘောများတွင် ဥရောပတိုက်သားများသာ ဦးစွန်းခွင့်ရရှိသော
 အထူးတန်းများ သီးခြားသတ်မှတ်ထားရှိသည်။ ထိုအထူးတန်းများ
 သည် မည်သည့်မြန်မာတိုင်းရင်းသားများ လိုက်ပါစီးနင်းခွင့် မရှိပေ။

^၁ တင်အောင်၊ ၁၉၇၇၊ ၂၉၇။

ထိုမှ ပထမတန်း၊ ဒုတိယတန်း၊ တတိယတန်းဟူ၍ အခြားအထူး တန်းများကိုလည်း ခွဲခြားသတ်မှတ်ထားသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဝိုင်စာမိတ်အစာအသင်းကြီးသည်လည်း မြန်မာ ပြည်၏ လူမှုရေးကိစ္စများတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အချက်များကို တောင်းဆိုပေးခဲ့ပါသည်။ တဖန် လူမျိုးရေးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း မြန်မာအမျိုးသမီးများကို လူမျိုးခြားများနှင့် လက်ထပ်ခြင်းမှ တား မြစ်ရေး၊ အကယ်၍ လက်ထပ်လျှင်လည်း မြန်မာဗုဒ္ဓဘာသာ ထုံးတမ်းစဉ်လာအတိုင်း လက်ထပ်နိုင်ခွင့်ပြုရေး၊ မီးရထားများနှင့် မျက်နှာဖြူတွဲများ သီးသန့်ထားခြင်းကို ကန့်ကွက်ရေး၊ သံဃာတွဲ ဟူ၍ ထားပေးရေး၊ အရက်ဆိုင်လိုင်စင်များ ပယ်ဖျက်ရေး၊ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင်လူမျိုးများ သေတမ်းစာရေးသားခွင့် ဥပဒေပြုရေး၊ ဇာတ်ပွဲများကို ည ၁၂ နာရီထက် မကျော်အောင် ကပြခွင့် ကန့်သတ်ရေးတို့လည်း ပါဝင်ခဲ့၏။

ထိုအချိန်တွင် အလုပ်သမားများသည်လည်း ဆီစက်၊ သစ်စက်၊ မီးသင်္ဘော၊ လယ်ယာ၊ ရေနံ၊ အလုပ်သမား၊ သစ်တော အလုပ်သမား စသည်ဖြင့် အလုပ်သမားမျိုးစုံ တိုးတက်များပြားခဲ့ သည့်အလျောက် စုစည်းမှုရှိခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ၁၉၁၅ ခုနှစ် တီတိုစီကုမ္ပဏီ အမေရိကန်တွင်းတူးဗိုလ်များ၏ ပထမသပိတ်၊ ၁၉၁၇ ခုနှစ် ရေနံချောင်း ဘီကီစီစာရေးများ၏ သပိတ်နှင့် ၁၉၂၀

^၁ အမျိုးသားနေနှင့်အမျိုးသားစည်းစဉ်းလုပ်ငန်းစွဲသမိုင်း ၁၉၇၂ ၅၀။

^၂ တို့ဗမာစာစည်းမိုးသမိုင်း (ပထမတွဲ)၊ ၁၉၇၆၊ ၆၉။

ပြည့်နှစ် သန်လျင်ဘီတို့စီ ရေနံချက်စက်ခွဲ အလုပ်သမားများ၏ သပိတ်တို့ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရာ မြန်မာနိုင်ငံ အလုပ်သမားလှုပ်ရှားမှု များနှင့် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေး အထွေထွေလှုပ်ရှားမှုသမိုင်း၏ အရက်ဦးစွာ ပြေးရောင်ခြည်များ မြစ်ခဲ့သည်။

မြန်မာတို့၏ လူနေမှုဘဝမှာ အခွင့်အရေးတန်းတူညီမျှမှုမရှိဘဲ အရင်းရှင်လူနေမှုစနစ်ဘောင်အတွင်း နယ်ချဲ့အရင်းရှင်တို့၏ အလိုကျ အဖိနှိပ်ခံ၊ အခြယ်လှယ်ခံဘဝ အခြေအနေတွင် ရှိနေခဲ့ပါသည်။

၁၊ ၃၊ ၁၊ ပညာရေးအခြေအနေ

တဖန် ပညာရေးအခြေအနေကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ အခြေခံအားဖြင့် မြန်မာ့ယာဉ်ကျေးမှုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာယာဉ်ကျေးမှုတွင် အခြေခိုက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မြို့တိုင်းရွာတိုင်းတွင် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများရှိသည်။ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုင်းသည် မြန်မာစာပေသင်ကြားရာနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာ ထုတ်လုပ်ပေးရာ ဌာနများဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာအမျိုးသားတိုင်း ဆင်းရဲ ချမ်းသာမရွေး ပါဠိဘာသာအခြေခံနှင့် မြန်မာစာအခြေခံတို့ကို တက်ကျွမ်းသူ များကြပေသည်။

အင်္ဂလိပ်လက်အောက်သို့ ရောက်သည့်အခါ ပညာသင်ကြားရာတွင် မြန်မာတို့အား ကျွန်ုပ်လုပ်နိုင်ငံရေးအတွက် ရည်ရွယ်ပြီး ကိုလိုနီပညာရေးကို စတင်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ သက်သက်ဖြင့် အဓိကထား၍ သင်ကြားသော ခရစ်ယာန်

သာသနာပြုကျောင်းများ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ နှစ်ဘာသာသင်ကျောင်းများ၊ မြန်မာစာသင် ဓလကမာတ်ကျောင်းများ၊ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများဟူ၍ လေးမျိုးလေးစား ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ပထမအမျိုးအစားဖြစ်သော သာသနာပြုကျောင်းများမှာ ပုဂ္ဂလိကပိုင် အလွတ်ပညာသင်ကျောင်းများဖြစ်၍ အင်္ဂလိပ်၊ အမေရိကန်၊ ဗြိတိသိန်၊ အီတလီ၊ မျက်နှာဖြူများကိုယ်တိုင် စီမံအုပ်ချုပ်သင်ကြားပေးသဖြင့် ကျောင်းသားများမှာ ဘာသာရေးရာ အသိပညာ၊ အတတ်ပညာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုပါ ပြောင်းလဲ၍ မျက်နှာဖြူတို့၏ ဥပဒေပယဉ်ကျေးမှုကိုသာ အထင်ကြီး အတုယူ သုံးစွဲကြလေသည်။ ဂုတီယနှင့် တတီယအမျိုးအစား ကျောင်းများမှာ အစိုးရကိုယ်တိုင် ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်သော ကျောင်းများဖြစ်ကြသည်။ အင်္ဂလိပ် အစိုးရသည် ၎င်းတို့၏လက်ထောက်၌ အရာရှိ၊ အရာဝံများ၊ အမှုထမ်းများခန့်ထားရာ၌ သာသနာပြုကျောင်းများမှထွက်သော ကျောင်းသားများကိုသာ အခွင့်အရေး ပိုပေးလေသည်။ စတုတ္ထအမျိုးအစား ဘုန်းကြီးကျောင်းထွက်များကိုမူ ရာထမ်းမှုထမ်းများ ခန့်ထားရန် လုံးဝ မရည်ရွယ်ခဲ့ပေ။

အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့၏ ကိုလိုနီပညာရေးသည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်အထိ ၎င်းတို့အတွက် အခိုင်းအစေခံ ကျိုးနွံသော မြန်မာလူငယ်များကို ကွန်ပညာသင်ပေးရန်သာ အဓိကဖြစ်သည်။ ခေတ်အလိုက် အမြင့်ဆုံး ပညာသင်ကြားရာ ယူနီဗာစီတီ ခေ

၁ တို့ဖဟအစည်းအရုံးသမိုင်း (ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၇။

တက္ကသိုလ်ကျောင်းမရှိသေးပေ။ ရန်ကုန်မြို့၌ ရန်ကုန်ကောလိပ်နှင့်
 ဂျပန်ဆင် (ယခု ယုဒသန်ကောလိပ်) ကောလိပ်သာရှိ၍ ယင်းတို့မှာ
 ယူနီဗာစီတီ၏လက်အောက်ခံ ကောလိပ်ကျောင်းခွဲမျှသာ ဖြစ်သည်။
 သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများမှာ ကာလကတ္တားယူနီဗာစီတီမှ ဆုမှတ်ပေး
 သည့်အတိုင်းသင်ကြားရသဖြင့် မြန်မာတက်လှဝယ်များနှင့် အမဝင်
 ခွင်မကျဘဲ ဖြစ်နေသည်။ စာမေးပွဲများကိုလည်း ကာလကတ္တား
 ယူနီဗာစီတီမှ ဦးစီးစီမံကွင်းပပြုလုပ်ပေးသည်။ မက်ထရစ်ကမ္ဘာလေး
 ရွင်းခေါ် တက္ကသိုလ်စာမေးပွဲများကိုလည်း ကာလကတ္တားတွင်
 မေးခွန်းထုတ်၍ ရန်ကုန်တွင် ဖြေဆိုကြရသည်။ အချုပ်အားဖြင့်
 တက္ကသိုလ်ပညာရေးကို မြန်မာကျောင်းသားလူငယ်များ လက်လှမ်း
 မမှီစေရန်နှင့် မိလ္လာလည်း နေရှင်၊ ခြေရှင်နှင့် လူဆမ်းသာအရာရှိ
 အရာခံများ၏ သားသမီးများအတွက်သာဖြစ်စေရန် ဖန်တီးထား
 ခြင်းဖြစ်သည်။

ဦးအမ်တီအေက မြန်မာပြည်တွင် ယူနီဗာစီတီ (တက္ကသိုလ်)
 သီးခြားရှိရမည်ဟု လှုံ့ဆော်ကြွေးကြော်မှုများလာသော် မြန်မာပြည်
 အစိုးရသည် ပညာမင်းကြီး မစ္စတာမက်သယူးဟန်တားဦးစီးသည့်
 ယူနီဗာစီတီအက်ဥပဒေ ခေ့ဆွဲရေးကျမ်းကွင်းသည့် ကော်မတီ
 တစ်ရပ်ကို ၁၉၀၈ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ဖွဲ့စည်းလိုက်၏။ ကော်မတီဝင်
 ဦးရေ ၃၀ နီးပါးရှိ၍ ဦးအမ်တီအေမှ ဝတ်လုံတော်ရ ဦးမေအောင်၊
 ဦးမောင်ကြီး (အမ်အေ)၊ ဦးဘမေ (ဘီအေ)၊ ဦးကျမ်း (ဘီအေ)

ပုသိမ်၊ ဦးဘလှိုင် (ဘီအေ)နှင့် ဦးအမ်ဘိုးခိုင်တို့ ခြောက်ဦးသာ ပါသည်။ (ခိုင်အမ်ဘီအေ) ကိုယ်စားလှယ်များက ဝိဇ္ဇာပညာရပ်များ အားပေးသည့် ကောလိပ်ပေါင်းများစွာ ဆက်သွယ်နိုင်သည့် ယူနီဗာ စီတီ (တက္ကသိုလ်) ကို ထောက်ခံသော်လည်း မဇ္ဈတာမက်သဇ္ဇ ဟန်တား ဦးဆောင်သော ကော်မတီဝင်များစုက လက်တွေ့မပါ စာပေပညာဆန်သည့် ဘာသာရပ်များကို အဓိကထားသည့် တစ်ခု တည်းသော ကောလိပ်ပါသည့် သိပ္ပံယူနီဗာစီတီတည်ဆောက်ရန် တက္ကသိုလ်ဥပဒေတစ်ရပ်ကိုသာ ရေးဆွဲပြီး ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် တင်သွင်းဥပဒေပြုစေခဲ့သည်။

ထိုယူနီဗာစီတီ အက်ဥပဒေသည် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ အနာဂတ်ကြီးပွားရေးနှင့် ပညာရေးကို အခြေခံကျကျ ထိရောက်စွာ အကျိုးပြုနိုင်သော အက်ဥပဒေမဟုတ်ပေ။ ထို့ပြင် ကန့်သတ်ချုပ် ချယ်ချက်များလည်း ရှိနေပြန်သည်။ ယူနီဗာစီတီဟူ၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဤကျောင်းတစ်ကျောင်းသာ ရှိရမည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုယူနီ ဗာစီတီအောက်၌လည်း ကောလိပ်ကျောင်းတစ်ကျောင်းတည်းသာ ရှိရမည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုကောလိပ်နှင့်တက္ကသိုလ်တည်ရာ သည်လည်း ရန်ကုန်တွင်သာဖြစ်ရမည်ဟုလည်းကောင်း စသည့် ကန့်သတ်ချက်များအပြင် ယူနီဗာစီတီနှင့် ကောလိပ်သို့ ဝင်ရောက် သင်ကြားရမည့်သူများ၏ အရည်အချင်းများတွင် ကျောင်းအိပ် ကျောင်းစားများသာ ဖြစ်စေရမည်ဟုလည်းကောင်း စသော မလို

လားအပ်သည့် ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ချက်ပေါင်းများစွာ ဝါဝင်
နေသော အက်ဥပဒေဖြစ်သည်။*

၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်၊ သြဂုတ်လ ၂၈ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ
ဗုတိယဘုရင်ခံ ဆာရယ်ဂျိကရက်ဒေါက်သည် ထိုယူနီဇာစီတီအက်
ဥပဒေကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်လေသည်။ ထိုအခါ အင်္ဂလိပ်
နယ်ချဲ့အစိုးရ၏လုပ်ပုံကို ရန်ကုန်တွင်သာမက မန္တလေး၊ မော်လမြိုင်
ပုသိမ်၊ စစ်တွေ စသောမြို့ကြီးများ၌ လူထုအစည်းအဝေးခေါ်ကာ
ကန့်ကွက်ကြလေသည်။

သို့ရာတွင် ဘုရင်ခံ ကရက်ဒေါက်သည် မြန်မာလူထု၏
လှုပ်ရှားမှုတို့ကို ဝရမစိုက်ဘဲ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၁)
ရက်နေ့တွင် ထိုယူနီဇာစီတီ အက်ဥပဒေနှင့်အညီ ရန်ကုန်
ကောလိပ်အား ယူနီဇာစီတီအဖြစ်သို့ တိုးမြှင့်ဖွင့်လှစ်တော့မည်ဟု
ကြေငြာလိုက်လေသည်။†

ဤသို့ဖြင့် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ကောလိပ်ကျောင်းသားကြီးများ
ဦးဆောင်သည့် ကိုလိုနီကျွန်ပညာရေးစနစ်ကို ဆန့်ကျင်သော
သပိတ်တိုက်ပွဲဖြစ်ပေါ်ခဲ့ရသည်။ တက္ကသိုလ်သပိတ်သည် အသွင်
အပြင်အားဖြင့် တက္ကသိုလ်ဥပဒေပါ မြို့ယွင်းချက်များကို ဆန့်ကျင်
သည့် သပိတ်ဖြစ်သော်လည်း အနှစ်သာရမှာ နယ်ချဲ့အစိုးရနှင့်
နယ်ချဲ့စနစ်ကို ဆန့်ကျင်တော်လှန်သည့် သပိတ်ဖြစ်သည်။

* တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း (ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၅၇။

† တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့သမိုင်း (ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၈။

ဤသပိတ်သည် မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့က စနစ်တကျပြင်ဆင်ခဲ့ရုံမျှ နယ်ချဲ့အစိုးရကို ပထမဆုံး ထိထိရောက်ရောက်တော်လှန်သည့် သပိတ်ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ပထမကျောင်းသားသပိတ်ကြီးသည် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့လက်အောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး ပညာရေးလှုပ်ရှားမှုကြီး ဖြစ်သည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုကြီး၏ အကျိုးသက် ရောက်မှုသည် အမျိုးသားပညာသင်ကျောင်းများနှင့် ခေတ်သစ် အမျိုးသားပညာရေး အတွေးအမြင်တို့ကို ပေါက်ဖွားစေခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

၁။ ၃။ ၂။ ဘာသာစာပေ ယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေ

ဆက်လက်၍ ဘာသာစာပေယဉ်ကျေးမှု အခြေအနေများကို လေ့လာတင်ပြပါမည်။ ဘာသာပိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့သည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်၍ အင်္ဂလိပ်ခရစ်ယာန်ဘုန်းကြီးများ ကို လခကြေးငွေ ထောက်ပံ့ပေးကမ်းထားသလို ဗုဒ္ဓဘာသာကို လည်း ချီးမြှောက်အားပေးလျက် သာသနာပိုင် ဆရာတော်ခန့် ထားခြင်း ကွမ်းကန်တတ်အကျော် ရဟန်းပညာရှိ လူပညာရှိတို့အား (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ဘွဲ့တံဆိပ်နှင်းအပ်စေ၍ လျှောက်ခံထားသည့် ပထမပြန်ပွဲ နှစ်စဉ် ပြုလုပ်၍ အောင်မြင်သူတို့အား စေတီ လျှောက်ခံခံချီးမြှောက်ခြင်း၊ စေတီပုထိုးဟောင်းတို့အား ပြုစုပြင်ဆင် ခြင်း စသော သာသနာတော်အထောက်အပံ့ ပြုဖွယ်ကိစ္စတို့ကို လည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပေသည်။

၁။ မြဟန်၊ ၁၉၉၉ ခ်း။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့လက်ထက် သာသနာတော်၌ ထင်ရှား
 ကျော်စောသော မထေရ်ကြီးနှစ်ပါးမှာ လယ်တီဆရာတော် ဦးညာဏ
 နှင့် မန်လည်ဆရာတော် ဦးဇဝန တို့ဖြစ်ကြသည်။ လယ်တီဆရာ
 တော်ဟောကြားဆုံးမတော်မူသဖြင့် သင်္ဃာတို့အဘိဓမ္မာလေ့ကျင့်သူ
 ပေါများလာခြင်း၊ ကမ္ဘာ့တီထွင်မှုတို့ အသားကို ရှောင်ကြဉ်သူ
 ပေါများလာ၍ ကမ္ဘာ့တီထွင်မှု အသေအကျ ယုတ်လျော့လာခြင်း
 ကောဇူနှစ်ပါးရှိခဲ့ပေသည်။ ထိုဆရာတော်ကြီးနှစ်ပါးအပြင် မန္တလေး
 တောင်ရသေ့ကြီး ဦးခန္တီသည်လည်း သာသနာဆိုင်ရာ အဆောက်
 အအုံတို့ကို ဆောက်လုပ်ပြင်ဆင်ရာတွင် ပြည်သူတို့၏ ယုံကြည်မှု
 ကို ဝံ့ရသည်။

ဗြိတိသျှကိုလိုနီခေတ်တွင် မြန်မာစာပေပြောင်းလဲမှုမှာ
 ထူးခြားဆန်းသစ်လှပါသည်။ နယ်ချဲ့လက်အောက်တွင် ပြည်သူတို့
 သည် လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုလုပ်ငန်းများကို အပြင်းအထန်
 ကြိုးပမ်းသော ခေတ်ဖြစ်၍ တစ်ကြောင်း၊ စက်မှုလက်မှု ထွန်းကား
 သောခေတ်ဖြစ်၍ တစ်ကြောင်း၊ ရှေးဟောင်းမြန်မာစာပေကို
 သာမက ကမ္ဘာ့စာပေကိုပါ လေ့လာလိုက်စားသောခေတ်ဖြစ်၍
 တစ်ကြောင်း တို့ခေတ်စာပေသည် အစွန်းအဖျားနှင့် ပြောင်းလဲဆန်း
 သစ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုရပါမည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ကာလသည် စာပေတစ်ခေတ်ဆန်းချိန်
ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပါမည်။ တို့ခေတ်တွင် ပုံနှိပ်လုပ်ငန်း ထွန်းကား

၁ သန်း၊ ၁၉၈၀၊ ၁၇၇။

လာသဖြင့် စာဖတ်ပရိတ်သတ်လည်း အထူးကျယ်ပြန့်လာပါသည်။ ပဒေသစာရန်ခေတ်များတွင် စာဆိုများ ဗိုဗိုရာသည် ထီးနန်းလောက သာဖြစ်သော်လည်း ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းများ ထွန်းကားလာသောအခါ တွင် စာဆိုများဗိုဗိုရာသည် ကျယ်ပြန့်သော တိုင်းသူပြည်သား စာဖတ်ပရိသတ် ဖြစ်လာပါသည်။ ထိုသို့ စာဖတ်ပရိတ်သတ် ကျယ်ပြန့်လာသည်နှင့်အမျှ စာဆိုများလည်း အများအပြား မော်ထွက်လာပါသည်။

စာနယ်ဇင်းကဏ္ဍကို လေ့လာကြည့်ပါက မြန်မာသံတော် ဆင်း ဟံသာဝတီ၊ ဇမ္ဗူကြတ်သရေ မြန်မာအဆွေ၊ ဟံသာဝတီ သတင်းစာနှင့် သူရိယသတင်းစာတို့တွင် သတင်းများရေးသား ဖော်ပြရာ၌ ထိုခေတ်လိုအခါက သတင်းစာဆရာများသည် အင်္ဂလိပ်စာထုတ်မြောက်သူများဖြစ်သော်လည်း ခေါင်းကြီး၊ ကြေးနန်း စသည်တို့ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထုတ်ဝေ သော နိုင်ငံခြားသားသတင်းစာများ၊ စာတုပ်စာတမ်းများမှ ဘာသာ ပြန်ဆိုပြီး မြန်မာဆရာကြီးများက တည်းဖြတ်ပြုပြင်၍ ထည့်သွင်း ဖော်ပြကြသည်။ မြန်မာစာ အရေးအသားများမှာလည်း ဝါကျစဉ် များဖြင့် တန်ဆာဆင်ရေးသားထားကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဦးအမ်ဘီအေအသင်းကြီးမှ ဦးဘဘေနှင့် ဦးလှဖေတို့က လည်း နိုင်ငံရေးအသိစိတ်မှတ်ဖြင့် ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် သူရိယ သတင်းစာကို ကြီးပမ်းထုတ်ဝေခဲ့သောကြောင့် သူရိယသတင်းစာ

စာနယ်ဇင်းသမိုင်းစာတမ်း၊ ၁၉၇၈၊ ၅၃။

သည် အထူးကျော်ကြားလာပြီး နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများလည်း တိုးတက်လာခဲ့ပါသည်။

ခရစ် ၁၉၁၂ ခန့်တွင် ပညာအလင်းမဂ္ဂဇင်းကို စတင် ထုတ်ဝေပြီး မန္တလေးမောင်ခင်မောင်၏ ခင်မြင့်ကြီးဝတ္ထု သန်းသန်း ဝတ္ထုများကို ထုတ်ဝေပါသည်။ မန္တလေးမောင်ခင်မောင် အမည် ခံသူမှာ လယ်တီပုဏ္ဏိတ ဦးမောင်ကြီးဖြစ်ပြီး ဇွေခေတ်က ကာလ ပေါ်ဝတ္ထုရေးခြင်းကို အချို့က အထင်အမြင် သေးကြသဖြင့် နာမည်ရှက်မြင့် ရေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ခရစ် ၁၉၁၁ ပြည့်နှစ်တွင် သုံးဆယ်မြို့၊ စကြာဝဠာပုံနှိပ်တိုက် က ပညာမဂ္ဂဇီနီဟူသော အမည်ဖြင့် မဂ္ဂဇင်းထုတ်ပါသည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် Magazine ကို ဇွေဦးစွာ ပြန်မာပြန်ခြင်းဖြစ် သဖြင့် အမည်ဆန်းနေပါသည်။ ခရစ် ၁၉၁၂ တွင် ပညာအလင်း မဂ္ဂဇင်းထုတ်ရာ လယ်တီပုဏ္ဏိတ ဦးမောင်ကြီးနှင့် ပိုက်ဆံကြီး (ဆရာပီမိုးနင်း) တို့ ပါဝင်ရေးသားကြရာ လောကီလောကုတ္တရာ ဗဟုသုတများအပြင် ခေတ်မီသော ဝတ္ထုဆောင်းပါးများ ပါဝင် ခဲ့သည်။ ပညာအလင်းမဂ္ဂဇင်းနှင့် မရှေးမနှောင်းပင် ဦးရွှေကြူမှာ အင်္ဂလိပ်စာကို ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင်တတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သဖြင့် ရွှေကြူမဂ္ဂဇင်းတွင် နိုင်ငံခြားဗဟုသုတ စုံလင်စွာပါဝင်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ခရစ် ၁၉၁၇ တွင် သူရိယမဂ္ဂဇင်းထုတ်ဝေရာ နောင်သော အခါတွင် တိုင်းသိပြည်သိ စာရေးဆရာကြီးများ ဖြစ်လာကြသော

ရွှေ့ဒေါင်း၊ ဝန်ကြီးများ၊ ရွှေ့ကြား၊ မဟာဆွေ၊ ဝေဖန်၊ မေမြို့မောင်၊ သူရိယကန္တိ၊ အောင်ထူး စသူတို့မှာ သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် စတင်၍ ကလောင်ဆွေးနွေးကြပါသည်။ ဆရာကြီး ရွှေ့ဒေါင်း၏ နုံထောက် မောင်စံရှား၊ ဝတ္ထုတိုများကို သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် စတင်ထည့်သွင်း ခဲ့ပါသည်။ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၏ ထူးခြားဆွတ်တစ်ရပ်မှာ ကာတွန်း ဦးဘကလေး (ရုပ်ရှင်ပေါ်ဦးစတွင် ဇာတ်လိုက်အကျော် ဦးရွှေစိုး) က ရွှေတလေးအမည်ဖြင့် ကာတွန်းဆွဲကာ "ဘကြီးမေတ္တာတုံး၏ အာဒသမုခပီပနီ" ဟူသောအခန်းကို ထည့်သွင်းမေပွဲ့ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါ သည်။ ထိုကာတွန်းအခန်းနှင့် သက်ဆိုင်ရာ ငွေချိန်၊ လေးချိန်၊ တေးထပ်တို့ကို ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ဖော်ပြပါသည်။

ကာတွန်းရည်ရွယ်ချက်မှာ ထိုခေတ်က အမြင်မတော် အဆင်မတော်သည့်ဖြစ်ရပ်များကို ဖော်ထုတ်ညွှန်ပြရန်ဖြစ်သဖြင့် တု-သာ-သင်းဟုခေါ်သည့် ဦးသတူ၊ ဦးဖိုးသာ၊ ဦးသင်းဟူသော အင်္ဂလိပ်ဘုရင်ခံ၏ အတိုင်ပင်ခံအမတ်ကြီးများသည် လက်ဖြင့် နှိပ်ပေးလျှင် မြည်တတ်သည့် ကော်ပတ်ရပ်ကလေးများနှင့်တူပုံ၊ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်ပေါ်တွင် ဖိနပ်မစီးရသဖြင့် အင်္ဂလိပ်အရာရှိကြီး များကို ရွှေတိဂုံဘုရားလှူကြီးများ ကုန်းပိုး၍ တင်ပေးပုံ၊ ဥရောပ တိုက်သားများသာ စီးရသည့် မီးရထားတွဲတွင် တောင်းဘီဝတ် ကုလားများကိုကား စီးခွင့်ပြုပုံ၊ အဖိုးရအသုံးစရိတ်သည် ပုလိပ်မက် တွင် များပြားလွန်းပြီး ပညာရေးဖက်တွင် နည်းပါးလွန်းပုံ စသည်တို့ ကို ကားတွန်းဖြင့် သရုပ်ကား ကဏ္ဍဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားပါသည်။

၂ စာအုပ်စာပေတော်ယတို့၊ ၁၉၇၃၊ ၁၂၃။

ခရစ် ၁၉၂၈ ပြည့်တွင် ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်းကို စတင်ထုတ်ဝေရာ မြန်မာပြည်တွင် ပထမဦးဆုံး စံပြုမဂ္ဂဇင်းဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။ အယ်ဒီတာချုပ်အနေဖြင့် ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက မွေးဦးစွာ ဆောင်ရွက်ပြီး ခနောင်တွင် လယ်တီပဏ္ဍိတ ဆရာကြီး ဦးမောင်ကြီးက ဆောင်ရွက်ပါသည်။ မဂ္ဂဇင်းတွင် ပါဝင်သည့် အခန်းကဏ္ဍများ စုံလင်လှသည့်ပြင် ဝတ္ထုများတွင် သက်ဆိုင်ရာ ဓာတ်ပုံများ၊ ပန်းချီများကို ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်းတွင် ဆရာဇေယျဇေသည့် မြန်လေးရွှေစားဗိုလ်ဝတ္ထုကြီးကို လစဉ် အခန်းဆက်ဝတ္ထုတပြစ် တွေ့ရပါသည်။

ကဗျာအရေးအဖွဲ့ပိုင်းတွင် စာဆိုဦးကျော်လှ၏ ထူးခြားသော သံချိုကဗျာများလည်း ပေါ်ထားလာပါသည်။ ထိုအချိန်တွင် မစ္စတာ မောင်ပိုင်းခေါ် ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း ပေါ်ပေါက်လာရာ မြန်မာကဗျာလောကသည် ထူးခြားလာပါတော့သည်။ ဆရာကြီး သည် ပထမတွင် ရှေးနိုးကဗျာများ ဖွဲ့ဆိုခြင်းဖြင့်သာ ကျေနပ်ခဲ့ ပါသည်။ သို့ရာတွင် သက္ကရာဇ် ၁၉၀၈ ခု မြန်မာတို့ ဝိသုဒ္ဓိလုပ်ငန်း (၀ါ) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုလုပ်ငန်း စတင်ဆောင်ရွက်လာကြ သောအခါ၌ကား ဇာတိမာန်၊ နိုင်ငံချစ်စိတ်ကို နိုးကြားစေမည့် လေးချိုးကဗျာရှည်များကို ပြောင်းလဲဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ ဆရာကြီးသည် အတတ်တံခေတ် မြန်မာ့ဂုဏ်ရည်ဖြစ်သော မြန်မာမင်းကောင်းများ အကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ မြန်မာ့ရာဇဝင် မြန်မာ့ဂုဏ်ရည်ဖြစ် သော မြန်မာမင်းကောင်းများအကြောင်းကို လည်းကောင်း မြန်မာ

ရာဇဝင် အဖြစ် အပျက်များကို လည်းကောင်း၊ မြန်မာစာပေ ယဉ်ကျေးမှုအကြောင်းကိုလည်းကောင်း ကဏ္ဍဖွဲ့၍ ပြည်သူတို့တွင် ဇာတိသွေး ဇာတိမာန်စိတ်ဓာတ်များ၊ လွတ်လပ်ရေးစိတ်ဓာတ်များ ပေါ်ပေါက်လာအောင် လှုံ့ဆော်ခဲ့ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ကိုလိုနီဘဝရောက်ရှိပြီး 'ဂီတသာလျှင် လူ့အိုသာမည်' ဆိုသလို လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းကာလ တစ်လျှောက် လုံး မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုသရုပ်ဖော်တေးသီချင်းများစွာ ပေါ်ထွက် ခဲ့ပါသည်။ ထိုတေးသီချင်းများစွာတို့တွင် ကိုယ့်မင်းကိုယ့်ချင်းနေခဲ့ ကြရသော မြန်မာမင်းတို့၏ ခိုးရာယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးစံများ၊ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် လူနေမှုဘဝ သရုပ်ဖော်အဖွဲ့များ ပါဝင်ပြီး အများစုမှာ ဇာတိမာန်လှုံ့ဆော်ပေးနေသော သီချင်းများ အဖြစ် တွေ့ရပါသည်။

စာပေရေးရာအနေဖြင့် မြန်မာပြဇာတ်များစွာ ပေါ်ထွက်ခဲ့ သည့်အလျောက် ယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေပြ ပြဇာတ်သရုပ်ဖော် အဖွဲ့များစွာကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ ဝတ္ထုများပေါ်ထွက်လာပြီး နောက် ၁၉၀၈-၁၉၂၀ တွင် ပြဇာတ်စာပေကဏ္ဍ မွေးဖွံ့နိုးသွား ခဲ့သည်။

ထိုအချိန်က ရန်ကုန်မြို့၏ လူဦးရေသည် ၅ သိန်းကျော်မျှ ရှိပြီး မြန်မာတိုင်းရင်းသားဦးရေမှာ တစ်သိန်းခွဲပင် မပြည့်ပေ။ အိန္ဒိယကုလား သုံးသိန်းနီးပါးရှိပြီး၊ တရုတ်ခြောက်သောင်းကျော် နှင့် အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် ဥရောပတိုက်သား လေးသောင်းခန့်ရှိရာ

ကုလားလူမျိုး အလွမ်းမိုးဆိုးဖြစ်ပြီး နိုင်ငံခြားယဉ်ကျေးမှုများ တစ်စတစ်စ ဝင်ရောက်နေရာယူလျက်ရှိပါသည်။ ရန်ကုန်မြို့တွင် ကုလားစကားသည် မြို့တော်သုံးစကားဖြစ်ပြီး လက်ဖက်ရည်ဆိုင်ဝင်၊ လန်ချားဇီး၊ မာတ်ရုဏားဇီး၊ ဖီးရုဏားဇီး၊ မီးယဘော်ဇီး၊ ဆေးရုံသွား၊ ဆေးသွားလိုလျှင် ကုလားစကားမပြောတတ်ပါက အခက်ကြုံရမည့် အခြေအနေဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအချင်းချင်း အထင်သေးပြီး အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှုကို အထင်ကြီးကြသည့်ခေတ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။^၁

ထိုခေတ်တွင် မြန်မာစာပေသည် ကွန်လူမျိုးတို့၏စာပေအဖြစ် အရာသွင်းမခံခဲ့ရသလို မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာတို့မှာလည်း တစ်စတစ်စဖြင့် မှေးမှိန်လာခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စာပေ၊ ဘာသာ၊ ယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေတို့သည် နယ်ချဲ့နိုင်ငံခြားသားတို့၏ လက်အောက်တွင် ဆုတ်ယုတ်မှုများရှိခဲ့သလို တိုးတက်မှုများလည်းရှိခဲ့ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

^၁ တို့ဗမာအစည်းအဖွဲ့ (ပထမတွဲ) ၁၉၇၆၊ ၇၂။

အခန်း (၂)

ကဗျာကဏ္ဍ

၂။ ၁။ ကဗျာသဘော

ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် ကဗျာကဏ္ဍ၌ ကဗျာ၏သဘောကို ဦးစွာလေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ မြန်မာစာပေအရေးအသားတွင် စကားပြေအရေးနှင့် ကဗျာအဖွဲ့ဟူ၍ အဓိကအပိုင်း (၂) ပိုင်းရှိပါသည်။ ဤတွင် ကဗျာကို နေ့ပညာစွဲတို့က ပညာစွဲတို့ဥစ္စာ၊ “ကဝိနိ ဣမိကလံ” ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ သက္ကတဝေါဟာရ “ကဗျ” မှ မြန်မာဝေါဟာရ “ကဗျာ” ဖြစ်လာသည်ဟုလည်းကောင်း၊ ပါဠိဘာသာ ကာဝေယျ ကမ္မစကားတို့မှ ပြောင်းလာခြင်းဖြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း ယူဆကြပါသည်။

ကဗျာ၏သဘောကို ပညာရှင်အသီးသီးက ယူဆကြပုံများကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။

“ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်တွင် “ကဗျာ/ဂဗျာ/န-စည်း မျဉ်းများနှင့် အညီ စာလုံး၊ စာပိုဒ် အရေအတွက်၊

ကာရန်အချိတ် အဆက်၊ အသံနေအသံထား စသည်ဖြင့်
ပိကုံးထားသော အဖွဲ့အနွဲ့၊”^၁ (သ-ကာဗျ)

ဟု၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

“မလိခ၏ မြန်မာစာအဘိဓာန် (၁) တွင် “အကြောင်းအရာ
တစ်ခုကို သတ်မှတ်ထားရှိသော စည်းကမ်းနှင့်အညီ ကာရန်
ညီညွတ်စွာ သီတုံးရေးဖွဲ့သောစာ”

ဟု လည်းကောင်း

“ကဗျာဆိုသည်မှာ ပြည်သူ့အသံ၊ ပြည်သူ့တို့၏ တိုက်ပွဲနှင့်
ကုန်ထုတ်လုပ်မှု၊ ရုန်းကန်လှုပ်ရှားမှုများကြားမှ ပေါက်ဖွား
လာသော စေးသီခွင်များကို အခြေခံဖြစ်ပေါ်သည်”^၂

ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ဆရာတင်မိုးကလည်း -

“ကဗျာသည် ဘာသာစကားကို အကောင်းဆုံးဖွဲ့စည်းထား
သော စာပေပုံသဏ္ဍာတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ တို့သည် ရှည်သည်
ပမာန မဟုတ်”^၃

ဟု၍ ဆိုပါသည်။

^၁ မလိခ၊ ၁၉၇၄၊ ၁၁။

^၂ ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၄၊ ၄။

^၃ မြန်မာကဗျာစာတမ်း (ပုတီးယတို့)၊ ၁၉၈၃၊ ၁၄၉။

တစ်ဖန် ကဗျာသဘောနှင့်ပတ်သက်၍ ဆရာဝော်ကျိက ရသစာပေအဖွဲ့နှင့် နိဂါန်းကျမ်းတွင် ဖောက်ပါအတိုင်း ဝေဖန်ခဲ့သော်လည်း ထားပါသည်။

“ကဗျာသဘောတွင် အပိုင်းနှစ်ပိုင်းရှိသည်ဟု ယူပါသည်။ တစ်ပိုင်းသည် အကြောင်းအရာဖြစ်၍ ကျန်တစ်ပိုင်းသည် ပုံသဏ္ဍာန် ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းအရာဟုဆိုရာ၌ ကဗျာဆရာ၏ စေတနာအလျောက် ကဗျာဆရာ၏ စိတ်ကူးဉာဏ် (ပဋိတာန်ဉာဏ်) အစွမ်းဖြင့် သိမြင်ခြင်းရှိလာသော ပတ်ဝန်းကျင်လောက အမူအရာများကို ဆိုလိုပါသည်။ ပုံသဏ္ဍာန်ဟုဆိုရာ၌ ကဗျာဆရာ၏ စေတနာအလျောက် ကဗျာဆရာ၏စိတ်ကူးဉာဏ်အစွမ်းဖြင့် သိမြင်လာသော အကြောင်းအရာတို့ကို ထိုစေတနာအလျောက် စိတ်ကူးဉာဏ်အစွမ်းဖြင့်ပင် ဖွဲ့စည်းရေးသားနိုင်သော ဖွဲ့ပုံရေးပုံစွမ်းရည်ကို ဆိုလိုပါသည်။ အကြောင်းအရာနှင့် ပုံသဏ္ဍာန်တို့သည် နှစ်ပိုင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုခဲ့ရာတွင် စကားအဖြစ် ပြောရသောကြောင့်သာ နှစ်ပိုင်းရှိလေဟန် ပြောခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စင်စစ်မှာ ခွဲ၍စိတ်၍ မရစကောင်းသောအရာ ဖြစ်သည်။ ကဗျာကောင်းတို့တွင် ထိုနှစ်ပိုင်းသည် တံကျထပ်မံနေသော သဘောဖြစ်သည်။ ထိုသဘောကိုပင် ကဗျာသဘောဟုဆိုလျှင် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။”

ခေတ်ကျိ၊ ၁၉၇၆၊ ၃၁၅။

ဆရာ တက္ကသိုလ်ဘုန်းနိုင်ကလည်း ကဗျာသဘောကို ဤသို့ ရှင်းပြပါသည်။

“ကဗျာဟူသည်ကား ရသခေါ် ခံစားမှုများကို ပေါ်စောင် ကြိုးစားရသော ကိစ္စရှိသည်။ ကြည်နူးလာရန် သဘာဝ အကြောင်းနှင့် သူ့ဘာသာသူ ကြည်နူးလာသည်အထိ မစောင့်၊ လွမ်းလာရန် သဘာဝအကြောင်းနှင့် သူ့ဘာသာသူ လွမ်းလာသည်အထိ မစောင့်၊ သူ့ဘာသာ ပျင်းနေသူကို ကဗျာဖြင့် ကြည်နူးစေောင် လုပ်ယူသည်။ ပျော်နေသူကို လွမ်းစေောင်လုပ်သည်။ တည်ငြိမ်နေသူကို ဝေါသဖြစ်စေောင် လုပ်သည်။ အေးချမ်းနေသူကို ကြောက်စေောင်လုပ်သည်။ ဤခံစားမှုများသည် ဖန်တီးမှုအစွမ်းကြောင့် ပေါ်လာသော ခံစားမှု (ဝါ) အနုပညာခံစားမှုဖြစ်လေသည်။ ယင်းတို့ကို ရသဟုခေါ်သည်။ ရသကား ပြုစုယူယဗွေးဖြူထားသော ခံစားမှု Culture Feeling သာ ဖြစ်သည်။”

ဆရာ မောင်ခင်မင် (နေဖြူ)ကလည်း ကဗျာနှင့်ပတ်သက်၍-

“ကဗျာဟူသော ရသစာပေအဖွဲ့တွင် ခရီးဖွဲ့သူတို့၏ စိတ် လှုပ်ရှားခံစားမှု အသွေးအရောင် ထင်ဟပ်နေတတ်သည်။ စာဖတ်သူတွင် အလားတူစိတ်လှုပ်ရှားခံစားမှုမျိုး စေတနာ

* ဘုန်းနိုင်၊ ၁၉၉၇၊ ၇၆။

မျိုး ပေါ်ပေါက် နိုးကြားအောင် ဖန်တီးနိုင်စွမ်းရှိသည်။^၁
ဟုဆိုပါသည်။

မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း အတွဲ (၁) တွင် -

“ကဗျာလင်္ကာစာပိုဒ်များမှာ လူ၏စိတ်ကို ခေ်ရေးသား တိုင်းသ
ကဲ့သို့ တက်ကြွလှုံ့ဆော်နိုင်သော သတ္တိလည်းရှိသည်။ လူ၏
စိတ်ကို ယိုဖိတ်အောင် ညွတ်နှူးစေနိုင်သော သတ္တိလည်း
ရှိသည်။ ဤသတ္တိတို့မှာ စာဆို၏စိတ်ကူးမျှသာ ဖြစ်လေ
သည်။ ကဗျာလင်္ကာသည် တခမ်းတနား ရှည်လျားစွာ ဖွဲ့ဆို
ထားမှသာ ကဗျာလင်္ကာဖြစ်သည်ဟု မဆိုရချေ။ မည်မျှပင်
တိုစေကာမူ ကဗျာဂုဏ်မြောက်အောင် ဖွဲ့ဆိုလျှင် ကဗျာ
လင်္ကာဖြစ်နိုင်သည်။ ကဗျာလင်္ကာမှ အရသာရှိသော
စာပေမျိုးဖြစ်၍ လူ၏စိတ်ကို သူကြိုက်သည့်ဘက်သို့
ယိမ်းယိုင်လာအောင် ဆွဲငင်နိုင်သော သတ္တိထူးလည်းရှိပေ
သည်။”^၂

ဟူ၍ ကဗျာသဘောကို ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကဗျာဟူသည် စာရေးသူ၏အတွေ့အကြုံနှင့်
စိတ်ကူးစိတ်သန်း၊ အတွေးအခေါ်၊ နိစားမှုတို့ကို စာဆို၏စေတနာ
အလျောက် သတ်မှတ်ထားသော ဧည့်အနွှင်းနှင့်အညီ စာလုံး၊ စာပိုဒ်
ကာရန်၊ အသံ ညီညွတ်စွာ ဖန်တီးရေးဆွဲခြင်းဖြင့် ရသမြောက်

^၁ ခင်မင်၊ ၁၉၉၇၊ ၅၃။

^၂ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း အတွဲ (၁) ၁၉၆၆၊ ၆၂။

ကဗျာကောင်းတစ်ပုဒ် ဖြစ်လာနိုင်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိ ပါသည်။

၂၂ ၁၉၀၀ မတိုင်မီ မြန်မာကဗျာအခြေအနေ

ကဗျာသည် ခံစားမှုပေးသော အဖွဲ့အဖွဲ့ဖြစ်ပါသည်။ ချစ်ခင်ခြင်း၊ ကြည်ညိုခြင်း၊ လွမ်းဆွတ်ခြင်း၊ အားတက်ခြင်း စသော ခံစားမှု အမျိုးမျိုးကို ပေးနိုင်စွမ်းရှိသော အဖွဲ့အဖွဲ့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကဗျာတွင် ခံစားရသပေါ် လွင်စေရန် စာဆိုတို့သည် လင်္ကာ၊ တောလား၊ ရတု၊ အန်ချင်း၊ တျာချင်း၊ ကေးထပ်၊ သံချို စသည့် ကဗျာဖွဲ့နွဲ့ပုံစံ အမျိုးမျိုးဖြင့် ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးခဲ့ကြပါသည်။

မြန်မာကဗျာများသည် ပုဂံခေတ်ကျန်စစ်သားမင်းလက်ထက် မြကန်သာယာပုံအဖွဲ့မှ ကိုလိုနီခေတ် အညာယာသမားတို့ ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်ကြရပုံအဖွဲ့အထိ အကြောင်းအရာ အမျိုးမျိုးစုံသလို ဖွဲ့နည်းအဖွဲ့ဖြင့်လည်း ဖန်တီးရေးဖွဲ့ခဲ့ကြကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။ ဤတွင် ၁၉၀၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာကဗျာအခြေအနေကို လေ့လာကြည့်ပါက ပုဂံခေတ်မှ စတင်ပြီး ကုန်းဘောင်ခေတ်အဆုံးအထိ ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြသော ကဗျာအဖွဲ့များကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

ပုဂံခေတ်ပေါ် ကဗျာများဖြစ်သည့် ပုပ္ဖါနတ်တောင်ဘွဲ့၊ လင်္ကာသည် ပုဂံခေတ်ယဉ်ကျေးမှု ဖလှေထုံးစံကို ဖော်ညွှန်းပါသည်။ အမှတ်မြေလင်္ကာသည် ပုဂံသားတို့၏ စာရေးမေ့အသိစိတ်ကို ပြပါသည်။ မြကန်ဘွဲ့လင်္ကာသည် ကျန်စစ်သားမင်း၏ "မဟာနိဗ္ဗာန်

လက်ဆွဲချီရေ" တန်တော်ကြီးကို သရုပ်ဖော်ဆွဲကူးထားပြီး နောင်
ခေတ်များတွင်ပေါ်မည့် ကန်တော်ဆွဲဖော်ကွန်းတို့၏ အဦးအစဟု
ဆိုနိုင်လောက်ပါသည်။ ဤသည်မှာ မြန်မာတို့၏ အမျိုးသားရေး
စိတ်ဓာတ်ကို ဖော်ညွှန်းနေသည့် ကဗျာများဖြစ်ကြောင်း မှန်းဆနိုင်
ပါသည်။

ပင်းယခေတ်တွင် မြန်မာကဗျာ အဆင့်အတန်းသည် ပုဂံ
ခေတ်ကထက် အကြောင်းအရာဓရာ အဖွဲ့အနွဲ့ပါ တိုးတက်လာ
ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ "ခါးပတ်တော်မှာ ရွှေခြည်စုံ၊ မိုင်းလုံး
ရွှေဝတ်လုံ" အစချီသော တျာဘွဲ့သည် ပြင်းစီးသူရဲကောင်းများ
ပေါ်ထွန်းရေးကို လှုံ့ဆော်ခဲ့ပါသည်။ တစ်ဖန် စစ်သည်များ စစ်ရေး
လေ့ကျင့်ရင်း ကာရေးပြသော ကာဆွဲသည် ရဲစိတ်ရဲမာန်
ထက်သန်တက်ကြွစရာအကြောင်းကို အခြေခံဖွဲ့ထားကြောင်း
အစောဆုံးတွေ့ရသော ငါးစီးရှင်ကျော်စွာ၏ ကာဆွဲက သက်သေခံ
နေပါသည်။ ငါးစီးရှင်ကျော်စွာ၏ သားတော် လေးစီးရှင်ကျော်စွာ
လက်ထက်တွင် စတုရင်ပလအမတ်ကြီး နေမဲ့ဖွဲ့သောရတုဖြစ်သည့်
"ရွှေဘဝါးတော်တောက်၊ ကျွန်၏လျှောက်ဖြင့်" အစချီ၍ အဘိဓမ္မာ
ကဗျာတော်နှင့်ဆိုင်ရာတို့ကို ဆွဲတွင်းပစ်ဆရာတော် (ပေါက်ကွဲ
ဆရာတော်) အား မေးမြန်းလျှောက်ထားသော အမေးအဖြေ
ရတုများကိုကြည့်လျှင် ကဗျာ၏အဆင့်အတန်း မည်မျှမြင့်မားနေ
ကြောင်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။

အင်းဝခေတ်တွင် အင်းဝရတီယမင်း မင်းကြီးစွာစော်ကဲလက်ထက် တူတော်ပြည်မင်း မျက်နှာရှည်ကိုယ်တိုင် သီဆို၍ ကာရေးပြခဲ့သော *ဘုံကာမည်း ကြည်းကာမိုက်ကြီး ပျဉ်ထောင်မိုး* အစချီသော ကာချင်းအဖွဲ့သည် ကာချင်းကဗျာ ဆက်လက်တွန်းကားနေကြောင်း သိရသည်။ ပင်းယခေတ်တွင် အထင်အရှားရှင်သန်ပေါက်ဖွားလာခဲ့သော ရတုသည် အင်းဝခေတ်တွင် ကြီးထွားလာခဲ့ပါသည်။

စာဆိုများမှာလည်း ရဟန်းစာဆို၊ မင်းစာဆို၊ အဖိုးသားစာဆို၊ အဖိုးသမီးစာဆိုဟူ၍ များပြားလာပြီး ရတုအရေအတွက်မှာလည်း ပင်းယခေတ်နှင့် မနှိုင်းသာအောင် များပြားလာပါသည်။ အင်းဝခေတ်ရတုတို့သည် တောင်ငူခေတ် ရတုလောကကြီးကို ဦးဆောင်မှုပြုနိုင်ခဲ့သည်။

အင်းဝခေတ်၌ နန်းတွင်းကလေးချောကဗျာဖြစ်သော အခူမင်းညိုရေးသည့် ရခိုင်မင်းသမီးစေ့ခင်းနှင့် ရှင်သူရဲနေရာသားသည် သခင်ထွေးစေ့ခင်းကို တွေ့ရပါသည်။ ရခိုင်မင်းသမီးစေ့ခင်းသည် အစောဆုံးတွေ့ရသော စေ့ခင်းဖြစ်သော်လည်း အကြောင်းအရာရာအရေးအသားပါ စံထားတပ်သော စေ့ခင်းဖြစ်သည်။

အင်းဝခေတ်တွင် နောင်လာနောက်သားတို့ မှတ်သားစေလိုသော အကြောင်းခြင်းအရာများကို မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် အဖွဲ့များအဖြစ် အင်းဝမင်းသမီးသီဟသူရ (ပြည်စုန်မင်း) လက်ထက် ၈၃၄ ခုနှစ်တွင် ရှင်ထွေးညိုဖွဲ့ဆိုသော ပြည်စုန်မော်ကွန်းကို အစောဆုံး တွေ့ရသည်။

ဒုတိယမင်းခေါင်၏ မင်္ဂလာစေတီ ကောင်းမှုတော်ကို
ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရနှင့် ရှင်သီလဝံသတို့ မော်ကွန်းတင်ထားရာ
ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏ မော်ကွန်းမှာ ဖြစ်စဉ်ပြပုံ ခြေပြစ်ကျန၍
ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ မော်ကွန်းမှာ ဘုန်းတော်ဘွဲ့အဖွဲ့ ခမ်းနား
လှပါသည်။

ရွှေနန်းကြော့ရှင် လက်ထက် ၈၇၂ ခုနှစ်တွင်
ပြည်စုန်မော်ကွန်းကို ရှေးဖွဲ့ခဲ့သော ရှင်ကျေးညိုပင် “ရွှေစာတိုင်”
ဆင်တော်ကို မော်ကွန်းတင်ရေးဖွဲ့ရာ ဆင်တော်မော်ကွန်းတို့တွင်
ရှေးအကျဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။

ရွှေနန်းကြော့ရှင်လက်ထက်၌ စလေပုံတောင်အရပ်တွင်
ပြည်နှင့်တောင်ငူကို အစိုးဖြူ၍ ထောင်ထားသော ငတုံးတာနှင့်
ငပြည့်ဝတို့အရေးကို နှိမ်နင်းအောင်မြင်သောအခါ ရှင်မဟာရဋ္ဌ
သာရက ပုံတောင်နိုင်မော်ကွန်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ရှင်မဟာသီလဝံ
သက သို့သွားကန်တော်ဘွဲ့ မော်ကွန်းဖြင့်လည်းကောင်း မှတ်တမ်း
တင်ကြသည်။ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရက ပုံတောင်နိုင်မော်ကွန်းကို
ပြည်စုန်မော်ကွန်းကဲ့သို့ ဖွဲ့သည်။

ရွှေနန်းကြော့ရှင်လက်ထက် ၈၇၂ ခုနှစ်တွင် မရွှေနန်းတော်
ကြီးကို အသစ်တည်ဆောက်တော်မူရာ ရှင်မဟာသီလဝံသက
ရွှေနန်းတည်မော်ကွန်းကို ရေးဖွဲ့သည်။ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရကမူ
မိမိအား ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသော သက်ကယ်မိုး၊ ဝါးကျောင်း
ကလေးကို သမိုင်းအစဉ် အမှတ်ထင်ရပ်စေရန် ဝတ်ရုံကျောင်းဘွဲ့

မော်ကွန်းကို ဖွဲ့ဆိုသည်။ အထက်အချက်များကို လေ့လာကြည့်ပါက အမှတ်ထင်စေလိုသော ရာဇအရေးအခင်းများကြောင့် အင်းဝခေတ် ကဗျာသမိုင်းတွင် မော်ကွန်းကဗျာများ ပေါ်ထွန်းလာကြောင်း သုံးသပ်နိုင်ပါသည်။

အင်းဝခေတ်တွင် ဖျံ့တူသော လေးလုံးစပ်ကဗျာရှည်ကြီးများ စတင်ပေါ်ထွန်းလာသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဗုဒ္ဓဝင်၊ ဇာတ်ကြီး၊ ဆယ်တွဲနှင့် ငါးရာငါးဆယ်နိပါတ်ဆော်များကို ဇာတ်လမ်းအခြေခံသည့် ဇာတ်ဝတ္ထု ကဗျာရှည်ကြီးများ ဖြစ်သည်။ အရေအတွက်များသည်နှင့်အမျှ အပြောင်ပြောက်ဆုံး ဖျံ့ကြီးများ ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ခေတ်ဖြစ်သည့်အတွက် အင်းဝခေတ်ကို ဖျံ့ခေတ်ဟူ၍ ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။ ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ ပါရမီတော်ခန်းဖျီမှာ ထင်ရှားကျော်ကြားလှပါသည်။

ကားန် ဆရာကော်၏ ဆုတောင်းခန်းဖျီသည် သုမောဓာ ဝုဏ္ဏား ချမ်းသာပုံ၊ ပညာရှိပုံအဖွဲ့များ ရှင်သာရိပုတ္တရာဘွဲ့ အာလုပ်များ၊ ကာရန်အသတ် ညီညွတ်အောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ သံတူကြောင်းကွဲ ခွဲထားသတ်ပုံများထည့်သွင်းခြင်း၊ အဆိုဆန်း၊ အဖွဲ့ဆန်းတို့ဖြင့် အတွန့်အညွန့်ပါအောင် ဖွဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် အသံလည်းသာ၊ ပညာလည်းပါသော ကဗျာအဖြစ် သတ်မှတ်ကြရပါသည်။

ရှင်မဟာဗုဒ္ဓသာရ၏ စတုဓမ္မသာရကိုးခန်းဖျီသည် ဖျံ့သမိုင်းတွင် ရာဇ၊ ဓမ္မ၊ လောကဏမဟုသုတ ဟင်းလေးကိုးကြီးဖြစ်ပြီး ဝိးခိုချောင်းကိုစွဲမှစ၍ နိဗ္ဗာန်ချောက်ကြောင်း တရားအထိ ပါဝင်ပါသည်။

ဆရာတော်၏ ကမ္ဘိသာရုပ္ပိသည် ဆုံးမစာပျို့များအနက် အကောင်းဆုံးဟု ဆိုကြပါသည်။ အင်းဝခေတ်မှ ယခုခေတ်အထိ ကိုယ့်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်ရေးကို ပြုပြင်ပေးရာတွင် ခေတ်မီလွတ်ရုံပါသည်။ ရွှေနန်းကြော့ရှင်လက်ထက်တွင်ဖွဲ့သော ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော်၏ လောကသာရုပ္ပိသည်လည်းကောင်း၊ ရှင်ဘုန်းညို၏ ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့သည်လည်းကောင်း ရှင်တေဇာသာရ၏ ရွှေဟင်္သာမင်းပျို့သည်လည်းကောင်း ထင်ရှားပါသည်။

စာဆိုရှင် အဂ္ဂသမာဓိသည် သုဝဏ္ဏသိင်္ခသုဋ္ဌေးခန်း၊ လေးပစ်ခန်း၊ သစ္စာခန်းများ၊ နေမိဘုံခန်း၊ နေမိဝရံခန်း၊ နေမိပက္ကဝါဒခန်းတို့ကို ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏ပျို့များသည် ခေတ်ပျက်မှ တရားပျက်တို့အတွက် ဝိတ်မာတ်ပြုပြင်ရန် ရည်ရွယ်ကြောင့် စာဆိုရုံပါသည်။

အင်းဝခေတ်က အားယူခဲ့သော ရတုကဗျာသည် တောင်ငူခေတ်တွင် အားလောင်းလာပါသည်။ ပြည်ဘုရင်သည် နောင်တော်ဘုရင်နောင်နှင့်အတူ ဟံသာဝတီကို တိုက်ယူပုံရတုဖွဲ့သည်။ ပြည်မိဖုရားသည် မောင်တော် ပြည်ဘုရင်၏ မိဖုရားနှင့် ရဲဆုများကို ဂုဏ်ယူဖွဲ့သည်။ ဇင်းမယ်ဘုရင်နှင့် ဇင်းမယ်မိဖုရားတို့သည် ခစ်သို့ရတု၊ ကျေးစေရတုများကို အပြန်အလှန်ပေးဖို့ ဖွဲ့ဆိုကြသည်။

လျှောက်ကားသုံးထောင်ပုဒ်သည် တပင်ရွှေသီး၏ ဘုန်းတော်ကိုလည်းကောင်း၊ ဆီးကိုင်းစားသည် ဘုရင်နောင်၏ ဘုန်းတော်ကို

လည်းကောင်း တိုက်ခိုက်ဖွဲ့ဆိုသည်၊ ယယ်သုငယ်စား တလုတ်စား
ရဝေခွင်ထွေး ဥက္ကာပုံ၊ ဝေယျစန္ဒမိတ်တို့သည် စစ်ဆီး ကေုစေ
ဘုရားတိုင်ရတုများကို ဖွဲ့ဆိုကြသည်၊ ပဲခူးမိဖုရားသည် စစ်ထွက်
သွားသော မောင်တော်နန္ဒဘုရင်အတွက်လည်းကောင်း၊ သားတော်
ကြီးအိမ်စေ့မင်း၊ သားတော်ကြီးအိမ်စေ့မင်း၊ သားတော်ငယ်
မင်းရဲကျော်စွာတို့အတွက်လည်းကောင်း၊ အမျှော်စိုက်စစ်ရတုများ
ကို အများဆုံး၊ အထူးခြားဆုံး ဖွဲ့ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။

တောင်ငူခေတ် စစ်သည်စာဆိုများသည် စစ်ထွက်ရင်း တို့တို့
တုတ်တုတ် ကျွန်ကျွန်လျစ်လျစ် ဖွဲ့နိုင်သော ရတုပုံစံကိုသုံးကာ
အစဉ်တစိုက် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖေဖွဲ့လာကြရာ တောင်ငူခေတ်
ကို ရတုခေတ်ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုလောက်အောင် ရတုဏ္ဍတွင်
တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပါသည်။

တောင်ငူခေတ်ရတုများတွင် နဝဒေးရတုများသည် မှတ်တိုင်
ဖြစ်သည်။ နတ်ရွှင်နောင်ရတုများကိုမူ တောင်ငူခေတ်ရတုများ၏
ဒုတိယမှတ်တိုင်ဟု ဆိုရပါမည်။

နဝဒေးသည် ရတုတော်များများတွင် ပြည်မြို့မှ ရှင်နောင်းကို
ရည်ရွယ်ဖွဲ့သဖြင့် မေတ္တာဘွဲ့များ အသက်ပါသကဲ့သို့ နတ်ရွှင်နောင်
သည် ဟံသာဝတီမှ ရာဇမာတုကလျာအတွက် ရည်စူးဖွဲ့ဆိုခြင်း
ကြောင့်မယ်တွဲများ အသက်ဝင်လှကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ နတ်ရွှင်
နောင်သည် နဝဒေးဖွဲ့ဟန်၊ စကားသုံးနှုန်းဟန်များကို နည်းယူပြီး
အခံအလိုက် ရတု စာပြိုင်ရတုများကို ဖွဲ့တတ်ပြီး ကိုယ်ပိုင်ဟန်

ထူးခြားမှုဖြင့် ရော့ဖွဲ့သည်များကို တွေ့ရပါသည်။ စာဆို၏ ထိုးကွင်း တွဲ့ရတုများ၊ ကုလီသဘင်တွဲ့ရတုများမှာ အဖွဲ့ဆန်းများဖြစ်ပြီး ရွားပါးမသာ အဖွဲ့များဖြစ်သည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် အခြားဖွဲ့ဖွဲ့တိုးတက်လာသော ကဏ္ဍမှာ ဧချင်းဖြစ်သည်။ မင်းကြီးညိုလက်ထက် သားတော်တပင်ရွှေထီး အတွက် လှော်ကားသုံးထောင်နှင့်တစ်ဦးတည်းက ဧချင်းသုံးစောင် ဖွဲ့ခဲ့သည်။ 'စကြာဝဠာ'ဧချင်းမှာ မင်းကြီးညို၏ တောင်ပွဲများအ ကြောင်းဖြစ်သည်။ ဧချင်းသုံးစောင်မှာ တစ်မျိုးထူးခြားပြီး သုံးစောင် ပေါင်းလျှင် အထူးပြည့်စုံသော သမိုင်းမှတ်တမ်းကြီးဖြစ်ပါသည်။

ဥစ်၇ ဒုနစ်တွင် ပေါ်လာသော မင်းရဲနရာဧချင်းတွင်မူ တောင်ငူရွှေနန်းတည်မင်း မင်းရဲသီဟသူသည် ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ပြီး တောင်ငူကို ဧဟိုပြုလွက် စိုးစံနေချိန် မြေးတော်မင်းရဲနရာကို ဇေယျဇန္ဓမိတ်က ဖွဲ့ဆိုခြင်းဖြစ်ရာ တောင်ငူ မြို့အကြောင်းကို တခမ်းတနားတွေ့ရသည်။ ဖို့အနေနှင့် ဖို့သမိုင်း ၏ မှတ်တိုင်သစ်ဟုဆိုရမည့် နဝအေ၏ မအော်ဟရီဖို့သည် အင်းဝ ခေတ်ဖို့များကိုသို့ ဇာတကမှမယူဘဲ ဇင်းမယ်ပဏ္ဍာသမှ သုနေတတ် ကိုယူပြီး အရှေ့တိုင်းတွင် ဖို့နဲ့ခေတ်ဇာနေသော ဇာတ်လမ်းကို ဖွဲ့သဖြင့် ဖို့နယ်ပယ်ကျယ်ပြန့်လာသည်။

တောင်ငူခေတ်ကဏ္ဍများအနက် အကြောင်းအရာသစ် ပုံစံ သစ်ဖြင့် ပေါ်ထွက်လာသော ကဏ္ဍတစ်မျိုးမှာ ရဝရှင်တွေ့၏ အန်ချင်းဖြစ်သည်။ ရွေးယဉ်ကျေးမှုကို ပြန်လည်ထုတ်ဖော်သည့်

အနေနှင့် ပုဂံခေတ်ဆံထုံးတုံးနည်း ငါးဆယ်ငါးမျိုးနှင့် သူ့ဘဝ သူ့အကြောင်းကို ဖွဲ့ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။

ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် ရှင်သံခိုသည် အနောက်ဖက်လွန်မင်းကြီး၏ ကြီးပမ်းမှုများကို သားမတော် မင်းရဲဒိဗ္ဗစံဆွင်(၉၇၇ ခုနှစ်) ၌ ဒီပီပြင်ပြင် ထင်ထင်ရှားရှား ထုတ်ဖော်ဖွဲ့နွဲ့ထားပါသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်ကဏ္ဍာတို့တွင် အထင်ရှားဆုံး မှတ်တိုင်နှစ်ခုမှာ တျာချင်းနှင့် အိုင်ချင်းဖြစ်သည်။ ပုံစံကျစနစ်ကျ တျာချင်းများကို ဝန်ကြီးပဒေသရာဇာဖွဲ့ခဲ့သည်။ နန်းတွင်းစာဆိုတော်ဝန်ကြီးသည် နိုင်ငံ၏ အခြေအဖြစ်ဖြစ်သော ထန်းသမား၊ လယ်သမား၊ လှေသမား၊ နွားဝန်တင်သမား၊ ဆင်ဖမ်းသမားတို့၏ဘဝကို ဖော်ထုတ်ရေးဖွဲ့ပါသည်။

အိုင်ချင်းများကို တောင်းတွင်းရွှင်ငြိမ်းမယ် လေးထောင် မောင်လှ စသူတို့နှင့် အမည်မထင်ရှားသူများ ဖွဲ့ကြရာ ပုံစံသစ် အဖွဲ့သစ်ဖြစ်ပြီး ထိုအဖွဲ့တို့က တောခလေး၊ ခေတ်ခလေး၊ မြန်ဟု ခလေးကို မြင်သာစေပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် ဆင်ဖြူရှင်၏ သားမတော်များဖြစ်သော စလင်းမင်းပေါင်းချောင်း၊ စံချင်းနှင့် စဉ့်ကူး မင်းရွှေနားတော်သွင်း (ပလိပ်စားစံချင်း)တို့သည် ထင်ရှားသော စံချင်းများဖြစ်သည်။

စလင်းမင်း မောင်ပေါင်းချောင်းစံချင်း (၁၁၃၁)ကို ရွှေတောင် နန္ဒမိတ်ရေးဖွဲ့သည်။ စဉ့်ကူးမင်းရွှေနားတော်သွင်း (၁၁၃၇) ကို ပလိပ်စားဦးဖျော်ဖွဲ့သည်။ အလောင်းဘုရားလက်ထက်၌လည်း

ကောင်း၊ ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်၌လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော် ထူထောင် တည်ဆောက်ကြီးပမ်းကြပုံကို စုခင်းနှစ်စောင်လုံးက အဓိကထား၍ ပြပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် စဉ့်ကူးမင်းလက်ထက် အတွင်းဝန် ဦးညိုရေးသော “ရွှေမင်းဖုန်း” ဆင်တော်မော်ကွန်းသည် ခေတ် အသီးသီးက ဆင်တော်မော်ကွန်းများအနက် အကောင်းဆုံးဖြစ် သည်ဟု ဟိုကြရသည်။ မော်ကွန်းအများဆုံးဖွဲ့ခဲ့သော ဗုတိယနဝဒေ ဇာ် မော်ကွန်းများအနက် အာသံနိုင်ငံမော်ကွန်းတွင် အကြီးတော် ဘုရားလက်ထက် အာသံပြည်ရေးကိစ္စကို အောင်မြင်စွာဖြေရှင်းပုံ ကိုလည်းကောင်း၊ တရုတ်သံရောက် မော်ကွန်းတွင် တရုတ်မြန်မာ မျှော်ကြည်ရေး အခွင့်အည်ကြာဖအောင် ဆောင်ရွက်ပုံကိုလည်းကောင်း တွေ့ရပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ဖျံ့နယ်ကျယ်ပြန့်လာသည်နှင့်အမျှ အကြောင်းအရာလည်း ထွေပြားစုံလင်လာသည်။ အကြမ်းအားဖြင့် မွဲမြားကြည့်ပါက နီတိဆိုင်ရာဖျံ့များအဖြစ် ဩဝါဒထူးဖျံ့ (ဝိန္ဒ ကော်သု) ရာဇနီတိဖျံ့ (လက်ဝဲမှော်ရထား) ပုတ္တောဝါဒဖျံ့ (ဆားတုံ ဆရာတော်) လောကနီတိဖျံ့ (အမှာတော်ရေး ဦးစွင်ကလေး) စသည့် ဖျံ့များကိုလည်းကောင်း၊ စစ်ရေးရာ ဖျံ့များအဖြစ် လက်ဝဲ သုန္ဒရဏ် နန္ဒီသေနဖျံ့၊ သေနင်္ဂဗျူဟာဖျံ့၊ ဗျူဟာစက္ကိဖျံ့များကို လည်းကောင်း၊ ဇာတ်၊ နိပါတ်၊ ဗုဒ္ဓဝင်၊ မေပုဒလော တွင်းသင်း မင်းကြီး၏ မုဒုလကွဏ္ဍဖျံ့၊ ဦးယာ၏ မင်းနန်းဖျံ့၊ မုံရွေးဆရာတော်

၏ကုသဖို့၊ ဦးရွန်း၏ ဥပ္ပာသန္တိဖို့၊ ဦးရွှေပြည်၏ စန္ဒကိန္နရီဖို့၊
ကင်းဝန်ကြီး၏ တိဇ္ဇကဖို့၊ သေည့် တစ်ဦးစီ၏ လက်ရာထူး ဖို့များ
ကိုလည်းကောင်း၊ တရားဝေသနာဆိုင်ရာ၊ ဓမ္မသတ်ဆိုင်ရာ၊ သမိုင်း
ဆိုင်ရာ၊ ရာဇဝင်ဆိုင်ရာ၊ လောကီပညာဆိုင်ရာ၊ အထွေထွေ
သုတပေးဖို့များကိုလည်းကောင်း တွေ့ရပါသည်။

မည်သည့်ခေတ်တွင်မှ မပေါ်သေးသော လက်ဝဲသုန္ဒရ၏
စစ်ရေးရာဖို့ကြီးများမှာ သုတလည်းပါ၊ ရသလည်းမြောက်ပြီး
ကုန်းဘောင်ခေတ်ဖို့များတွင် မှတ်တိုင်များသဖွယ် ထင်ရှားနေပါ
သည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်အဖွဲ့သစ်ဖြစ်သည့် ရကန်များတွင် ဦးတိုး၏
ရာမရကန်သည် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်ပြီး အခန်းပေါင်း ၃၄ ခန်း၊
စာပိုဒ်ပေါင်းများစွာဖြင့် ရှည်လျားပြည့်စုံသည့်အပြင် သရုပ်ဖော်
အဖွဲ့ကောင်းများ၊ ထိမိကြွယ်ဝပြောင်မြောက်လှသော စကားလုံး
များကြောင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလှပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ် ကဗျာအတိုစားများတွင် တေးထပ်သည်
အလွန်တွင်ကျယ်လှပါသည်။ ဖွဲ့ဆိုသူများပြီး ဖွဲ့ဆိုစရာအကြောင်း
အရာလည်း များလှသည်။ ဦးပုညနှင့် အချုပ်တန်းဆရာဖေတို့သည်
ထားထပ်အများဆုံး ဖွဲ့ခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ကို မြို့ကြည့်လွှင်
ရကန်၊ သံဆို၊ ဝိုးချင်း၊ ဂုဏ်ချင်း၊ ဝတ်ကြီးသံ၊ ဝတ်ချင်း၊ တောစာ၊
သို့လှိုက်ကဲ့သို့ နောက်ပေါ်ကဗျာများ အထင်ထွန်းကားလာသည်
ကို တွေ့ရပါသည်။

ပါတော်မူခေတ်တွင် ဦးကြော့၏ "ကမ္ဘာတွင် စဉ်သမိုင်းငယ်နှင့်" ၏ လေးဆစ်၊ "ထောင်ရောင်ဖြူသဟာသိန်" ၏ သံချိုတို့တွင် ပါတော်မူသွားသော အရှင်နစ်ပါးကို လွှမ်းမိုးဆွတ်နေကြရာမှ မခံချင်စိတ်ဖြစ်ပေါ်တောင့် လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်ပါသည်။

ဆီးဘန်းဆရာတော်သည် "မှတ်ပါရစ်စေ" ၏ ။ကပိုင်ရတုဖြင့် မှုစုမတ်များကို အပြစ်တင်ထားသည်ကို မဟာဒါန်ဝန်ဦးရွှေဝက "မန်းမကိုင့်မှလ" ၏ လေးမျိုးကြီးဖြင့် ပြန်လည်ချေပထားသည်။ ဆရာတော်က "တစ်ဖန်မှတ်စေ" ၏ ရတုဖြင့် တို့ပြန်ရာတွင် "သီးသုဉ်းနန်းသုဉ်း၊ ဖြူသုဉ်းသုဉ်း၊ သုဉ်းသုံးဝဖြင့်၊ သုဉ်းပြန်ရလစ်၊ သုဉ်းခေတ်ဝယ်၊ ဖြစ်လာရလေ၊ တို့တတွေသည်၊ သေသော်မှတည့်၊ ဪော် ကောင်း၏" ဟူသော စာပိုဒ်သည် လွတ်လပ်ရေးဆုံးဖွဲ့ခံလိုက်ရသော မြန်မာပြည်သားတို့အတွက် နယ်ချဲ့ကိုတော်လှန်ရန် လှုံ့ဆော်ချက်တစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်ဆန့်ကျင်ရေး ကဗျာတစ်ပုဒ်ကြောင့် အပမ်းခဲခဲရသော အချွပ်တန်းဆရာဖေကလည်း သူခံစားချက်များကို ကဗျာဖြင့် စာတင်ခဲ့ရာ "မြတ်ကောဇောလှစ်ဆိုလို့ ပြရမှာဖြင့်" ၏ လေးမျိုး၊ "မြန်မာတွေ စည်းကမ်းဖောက်" ၏ တေးထပ်တို့သည် ထင်ရှားကျော်ကြားလှပြီး ရသပေးစွမ်းနိုင်သော ကဗျာကောင်းများဖြစ်ကြပါသည်။

ကဗျာအစဉ် ခေတ်အစဉ်ကို ချုပ်၍လေ့လာကြည့်ပါက မြန်မာဘုရင်များ၊ စိုးစံစဉ်အခါက ရဟန်းသံဃာတော်များနှင့် မင်း

ဒီမှ ရားမှစ၍ အရပ်သားဆင်းရဲသားဖာလီ အကြောင်းအမျိုးမျိုးကို ကဗျာအမျိုးမျိုးရေးဖွဲ့ခဲ့ကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုကဗျာအဖွဲ့ များတွင် စာဆိုတို့၏ စေတနာနှင့်အတွေးအခေါ် အလှူအဆတို့ကို လည်းကောင်း၊ ခေတ်အခြေအနေ၊ ခေတ်ပတ်ဝန်းကျင်ကိုလည်း ကောင်း၊ မြန်မာ့လေ့ မြန်မာ့အစဉ်အလာကိုလည်းကောင်း၊ ခေတ် အဆက်ဆက် မဆိုးနိုင်သော လက်ခံနိုင်သော နီတိများကိုလည်း ကောင်း သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ ရသပေးစွမ်းနိုင်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၂ ခု ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာကဗျာနှင့် မြန်မာဂီတ ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်ပုံ လေ့လာချက်

၂ ခု ၁။ ကဗျာလင်္ကာအဖွဲ့များ

မြန်မာကဗျာသမိုင်းတွင် ဇော့ဖိုးကဗျာခေတ်မှ ဆန်းသစ်သော ကဗျာခေတ်သို့ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုကို အထင်အရှား တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ဤတွင် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက် ခဲ့သော ကဗျာအဖွဲ့ကို လေ့လာကြည့်သောအခါ ကဗျာအများစု သည် ဖယ်ဘွဲ့၊ မောင်ဘွဲ့၊ ရာသီဘွဲ့များဖြစ်ပေါ်သော်လည်း ခေတ် အခြေအနေကို တစ်မှတ်မှတင်ပြသည့် ဆန်းသစ်သည့်ကဗျာများ ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်ကိုလည်း လေ့လာမိပါသည်။ ထိုခေတ်အခြေ အနေပြ ကဗျာများသည် အရေးအသားပုံသဏ္ဍာန်အားဖြင့်

တေးထပ်၊ လေးချိုး၊ သင်္ခြန်စသည့် အရေးများဖြစ်သော်လည်း အကြောင်းအရာအနေဖြင့် လမ်းဟောင်းပုခွဲထွက်ကာ ခေတ်၏ လိုအပ်ချက်အရ စာဆို၏ ဆန်းသစ်သော စိတ်ကူးဉာဏ်၊ ထက်သန်သော စေတနာတို့ကို အရင်းခံ၍ ရေးဖွဲ့ထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဆရာတော်ဘုံက မန္တလေးခေတ် ကဗျာအဖွဲ့များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ -
“မန္တလေးခေတ်၌ကား ကဗျာလည်းမက၊ တေးလည်းမကဖြစ်သော ဘောလယ်၊ တေးထပ်၊ သင်္ခြန်၊ ခွန်းထောက်လွမ်းချင်း စသော အစပ်မျိုးကိုသာ အသုံးများလာလေသည်။ စာဆိုတို့သည် ထိုအစပ်မျိုးဖြင့် အချစ်ပြိုင်ကြသည်။ အကြိတ်ပြိုင်ကြသည်။ အမြောက်အပင် အလွမ်းအဆွေးပြိုင်ကြသည်။ အပူ ပြိုင်ကြသည်။ အပုန်းပြိုင်ကြသည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ဆရာကြီးထီလာစစ်သူကလည်း စာပေဝေဖန်ရေး ဂုဏ်ထူးတွဲတွင် -

“(၁၉၀၀) ပြည့်နှစ်နှင့် (၁၉၂၀) ပြည့်နှစ်အတွင်း မြန်မာကဗျာအခြေအနေမှာ နှစ်ပိုင်းကွဲနေသည် ဆိုရမည်။ တစ်ပိုင်းမှာ လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံး ခံပြင်းနာကျည်းလျက် ဇာတိမာန် ဇာတိသွေးအပြည့်ဖြင့် ရေးသားဖွဲ့ဆိုသော အုပ်စုဖြစ်သည်။ ထိုအုပ်စုတွင် မောင်းထောင်ဦးကျော်လှ သံချိုများနှင့် ဆရာကြီး

၁ ဇော်စိုး ၁၉၄၉၊ ၁၄၅။

သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းတို့၏ မဟာလေးအိုးကြီးများက ဓမ္မတန်းမှ ရုပ်တည်နေကြောင်း တွေ့ရသည်။ အခြားတစ်ပိုင်းမှာ မန္တလေးခေတ်ပေါ် ကဏ္ဍာမျိုးများကို စပ်ဆိုသော အုပ်စုဖြစ်သည်။”

ဟူ၍ ကဏ္ဍာအခြေအနေ (၂) ရုပ်ကွဲကြောင်း ဝေဖန်ရေးသားထားပါသည်။

ဆရာဦးဝင်းမွန်နှင့် ဦးဇော်မြင့်တို့၏ မြန်မာစူပထမတွဲ မြန်မာကဏ္ဍာစာတမ်းတွင် -

“၁၉၂၁ ပြည့်နှစ်အတွင်း ထုတ်ဝေခဲ့သော မဂ္ဂဇင်းကြီးများကို လှန်ကြည့်ခဲ့သုတိုင်း စိတ်မောရင်လေးစရာ ကဏ္ဍာများကို တွေ့ရပါ သည်။ ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းနှင့်အတူ တစ်ခေတ်တည်း ကြီးပြင်း၍ ခေတ်အခြေအနေ အရပ်ရပ်ကို တစ်ပြိုင်တည်းတွေ့ထိ ကြသောသူများဖြစ်သော်လည်း ကဏ္ဍာရှင်အများစုသည် ကုန်း၊ ဘောင်ခေတ်နောင်၊ မန္တလေးခေတ်တေးကဏ္ဍာများမှ ဆင်းသက် လာသော လမ်းဟောင်းနောက်ကိုသာ တကောက်ကောက် ပါတောင် လိုက်ကြပါသည်။”

“မိမိပတ်ဝန်းကျင်ကို မိမိသတိပြုဆင်ခြင်၍ ချီးကျူးသင့်သည်ကို ချီးကျူးခြင်း၊ ဂုဏ်ပြုသင့်၊ မှတ်တမ်းတင်သင့်သည်ကို

၁ ဝေဖန်ရေးစာပေစာတမ်း ၁၉၈၆- ၃၃၃။

မှတ်တမ်းတင်ခြင်းတို့ကို ပြုဆောင်လာသော ကဏ္ဍများ
 အနည်းအကျဉ်းသာတွေ့ရသော်လည်း ထိုကဏ္ဍများမှ
 မယ်ဘွဲ့၊ မောင်ဘွဲ့၊ တောဘွဲ့၊ တောင်ဘွဲ့၊ ရာသီဘွဲ့၊ ကဏ္ဍ
 အများစုကြား၌ ခေါင်းမဖြူနိုင်ဘဲ ပြုပုံချည်တစ်ခါ ပေါ်ချည်
 တစ်လှည့်ဖြင့် မှတ်နှာငယ်လျက်ရှိပါသည်။^၁

ဟူ၍ ဝေဖန်ရေးသားထားပါသည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အောက်ပါ
 ထင်ရှားသည့်ကဏ္ဍစာဆိုများ၏ ကဏ္ဍများကို လေ့လာတင်ပြလို
 ပါသည်။

၄၊ ၃၊ ၁၊ ၁။	မောင်းထောင်ဦးကျော်လှ	(၁၈၄၀-၁၉၀၉)
၄၊ ၃၊ ၁၊ ၂။	မော်ဘီဆရာသိန်း	(၁၈၆၀-၁၉၄၁)
၄၊ ၃၊ ၁၊ ၃။	လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး	(၄၈၇၈-၁၉၃၉)
၄၊ ၃၊ ၁၊ ၄။	သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း	(၁၈၇၅-၁၉၆၃)
၄၊ ၃၊ ၁၊ ၅။	ဦးဖိုးကျား	(၁၈၉၀-၁၉၄၂)

**၂၊ ၃၊ ၁၊ ၁။ မောင်းထောင်ဦးကျော်လှ (၁၈၄၀-၁၉၀၉)
 ၏ ကဏ္ဍများလေ့လာချက်**

သံချိုဝိဇ္ဇာကြီးဦးကျော်လှသည် မင်းတုန်းမင်း၊ သီပေါမင်း
 မင်း (၂) ဆက်လက်ထက်၌ နန်းတွင်းစာဆိုအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့

^၁ ဝင်းပွန်နှင့် ဖော်ပြပုံ၊ ၁၉၇၅ ခု။
^၂ ယင်း။

သည်။ လောကဇေး၊ ဓမ္မဇေး နိုင်ငံဇေးနှင့်စပ်ယှဉ်သော အကြောင်း အရာဟူသမျှကို သံချိုဖြင့်သိကျွမ်း၍ သရုပ်ဖော်သည့်အတွက် သံချို ဦးကျော်လှဟု ကျော်ကြားခဲ့ပါသည်။^၁ ဆရာကြီး၏ သံချိုအဖွဲ့များ သည် စာဆို၏အတွေ့အကြုံခံစားမှုအရ စေတနာသက်ရောက်ဇေး အဖွဲ့သည် ဘဝအသိအမြင်ပေးသော ရသစာပေကောင်းများဖြစ် သောကြောင့် ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် အရေးပါလှသော ကဏ္ဍတစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာတတ်မြဲလိုပါ သည်။

ဇော့ခေတ်က သံချိုမပါဟုဆိုလျှင်ပင် ဧည့်လာပရိသတ်တို့က တစ် ဖြစ်တတ်ကြသည်ဟု သိရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇော့ခေတ် သံချိုသည် ဇွပ်သေး၏အသက်၊ ဇွပ်သေး၏အဓိက သော့ချက်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် မြန်မာမင်းများလက်ထက်တွင် မင်းဇိုးရာဇာ၊ သူဌေးသူကြွယ်များနှင့် တောနေတောင်သား ဆင်းရဲ သားတို့ကို တစ်ပြိုင်နက် သတင်းဖြန့်ပေးနိုင်သော နေရာမှာ မြန်မာ့ ဇွပ်သေးသဘင်အခမ်းအနားများပင် ဖြစ်သည်။ ဇွပ်သေးဆိုသော် လည်း ဇွပ်သေးတွင်ပါဝင်သည့် သံချိုကဏ္ဍကို လူကြိုက်များခြင်း ဖြစ်သည်။ သံချိုဆရာသည် အပြောအဟောကွမ်းကျင်သူဖြစ်ပြီး အဓိကသတင်းဖြန့်ဝေသူလည်း ဖြစ်သည်။

^၁ ဇိုးကြည်၊ ၁၉၈၅၊ ၁၂၇။

ဆရာဦးအောင်သိန်းက -

“ သူ့စာပေသည် လူထုကလေးတွေ၏ အကြောင်းကို ရောဖွဲ့ထားသော စာပေဖြစ်ပါသည်။ သူ့ကဏ္ဍသည် သံချိုဖြစ်သဖြင့် ဂီတပဆန်လှပါ။ စကားပြောရင်း အသံနေအသံထားနှင့် ရွတ်သွားရသည့် ကဏ္ဍမျိုးဖြစ်သည်။ မင်းသားမင်းသမီးများအော်ဟစ်သီဆိုရသည့် လေးချိုးကဏ္ဍမျိုးမဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် သံချိုကဏ္ဍသည် လူမှုရေးနှင့်စပ်လျှင် မည်သည့်အကြောင်းအရာမဆို ရေး၍ ရသည်။ စကားလည်းလှသည်။ အသံလည်း သာသည်။ ဟာသသဘောလည်း ပါသည်။ ”

ဟုဆိုပါသည်။

ဆရာဦးကျော်လှ၏ ကဏ္ဍများတွင် မိမိတို့မင်းမဟုတ်ဘဲ နယ်သူ့မျက်နှာဖြူတို့ တုပ်စိုးနေခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် အဆိုးဆုံးသော ဖြစ်တတ်ကြောင်း၊ တုပ်ချုပ်သူမကောင်းလျှင် ပြည်ပျက်ပြီး ခုက္ခရာက်တတ်ကြောင်းကို အဓိကရေးဖွဲ့တင်ပြပါသည်။

ဆရာကြီးဦးကျော်၏ကဏ္ဍများသည် လက်တွေ့နှင့်ကင်းကွာပြီး စိတ်ကူးယဉ်ဆန်သော ဓမ္မစာပေအသုံးအနှုန်းများ၊ စကားအသုံးအနှုန်းများကို မသုံးဘဲ စာဆို၏ဘဝဝတ်ဝန်းကျင်ရှိ လူများ၏ ကြုံတွေ့ဖြစ်ပျက်နေသည့် အကြောင်းများကို သူ့မြင်တွေ့ရသည့် အတိုင်း ရေးဖွဲ့တင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

၁ အောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၃၃။

စာဆိုဦးကျော်လှသည် သူပိုင်နိုင်သော အနုပညာလက်နက်ဖြင့် နယ်ခွဲ၊ ဦးစိုးမှုကို တွန်းလှန်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ အရှင်နှစ်ပါး ပါတော်မူသည့်အကြောင်း လင်္ကာစာများကို စွတ်ဆိုဟောပြောဖတ်ခြင်းဖြင့် မြန်မာတို့၏စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်အားပေးပူပြုခဲ့ပါသည်။ နယ်ခွဲအင်္ဂလိပ်တို့ကို တော်လှန်ရာတွင်လည်း နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာ သံဆိုကဏ္ဍတို့ကို ပညာရှိနည်းဖြင့် တိုက်ရိုက်မဆိုဘဲ သွယ်ဝိုက်ပြောဆိုရေးဖွဲ့ခဲ့သည်မှာ ပီပြင်ကောင်းမွန်လှပါသည်။

စနေဂြိုဟ်သည် ကမ္ဘာကြီးကို ဒုက္ခပေးသည်။ လူတွေကို ဒုက္ခပေးသည်။ စနေကြယ်သည် မကြာမီ နေကွယ်၍ မိုက်တော့မည် စသည့်စကားတို့ဖြင့် စနေနံပါလူမျိုးဖြစ်သည့် အင်္ဂလိပ်ကို ထိုးနှက်ပါသည်။ စနေဂြိုဟ် စနေနက္ခတ်နှင့်တွေ့လျှင် ဆိုးသည်ဟု မောင်းမတောင်ဆရာတော်ကြီးက ရာဇဝင်သက်သေနှင့်ပြု၍ မိန့်ဆိုခဲ့ကြောင်းကို ဘီလပ်ဘုရင်မကြီး နတ်ရွာစစ်မီ ကြိုတင်နိမိတ်ဖွင့်ဆိုခဲ့ပါသည်။

နိုင်ငံရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ စနေဂြိုဟ်သည် လမ်းမြောင့်မြောင့် မသွားသဖြင့် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မကြီးနှင့် အင်္ဂလိပ်ရဟန်းမင်းကြီးတို့၏ အသက်ဘေးဦးစိန်ရကြောင်းကို သက္ကရာဇ် ၁၂၆၃ ၌ ရေးဖွဲ့သည့်

“ဆယ်နှစ်ရာသီ လှည့်ကာစုန်း” စာစဉ် “ကိန်းတွေ့လျက်ငြား” သံဆိုတွင် -

“တစ်ဆယ်နှစ်ရာသီ လှည့်ကာစုန်းလို့၊ လသုံးဆယ်တခွင်
နေခဲ့၊ နှစ်ပေါင်းစေ သုံးဆယ်ကျလွှင်ဖြင့် မှစနေသို့၊
ငြိုဟ်စနေလွမ်းကာ စီးနေကျ နန်းထီးခံဘုရင်နှင့် ရဟန်းကြီး
ရှင်ပန်းရွှေပင် ထိတ်စေဖို့ ဂုဏ်ကွဲ ဆန်ရေတတ်သည်တဲ့”^၂
ဟူ၍ ဟုပ်ချုပ်သူဘုရင်တို့ ပင်ပန်းထိတ်လန့်စေတတ်သည့် ဖြစ်ပုံကို
ရေးဖွဲ့ပြပါသည်။ တဖန် -

“ခွင်ငြိစွာ တန်ဆောင်မုန်းမှာတော့၊ နှစ်လုံးပြိုင်ယှဉ်ဟုပလို့၊
မူလစနေနှင့် ငြိုဟ်စနေ နှစ်ခုနှောကြလိမ့်၊ ဥရောပါဒေသီ၏
ဧကရီ ရာဇာက၊ တဖြာဖြာနိုင်ငံခြားလျက်ကယ်ဖို့၊ ရန်သူပုန်
ငြိုလို့ အေးတန်ခံ၊ ဟိုငွေ့တစဉ်စဉ်က၊ ရှင်ဘုရင်ခန္ဓာ ပြောင်း
နေကျ၊ စာတောင်းမှန် ကျမ်းဂန်ထွတ်ရယ်နှင့်၊ ပြန်လှူထူ
ခနာက်ကိုရွှေပါလိမ့်၊ စတုံးအကျင့်ပျံ့ပြန့်သည့် ခေလဟာမို့၊
စနေမသမာ မြေတကာမွေ့နေကျ ကိန်းတွေ့လျက်ငြား”^၃

ဟူ၍ ဘုရင်မကြီး ခန္ဓာပြောင်းကိန်းကြုံကြောင်းကို ဖေဝင်နက္ခတ်
ကျမ်းကျင့်မှုဖြင့် တွက်ချက်ပြီး သွယ်ဝိုက်ရေးဖွဲ့ပြကာ ပြည်သူ
ပြည်သားတို့ကို စိတ်ဓာတ်မြှင့်တင်ပေးခဲ့ပါသည်။ ဆရာရေးဖွဲ့ခဲ့

^၂ ခဏင်သိန်းစ ၁၉၈၄၊ ၂၂၉။

^၃ ယင်း။

^၄ ယင်း။ ၂၁၀။

သလို ဘုရင်မကြီးနတ်ရွာစံခဲ့ပြီး သားတော်သတ္တမမြောက် အေဂွတ်
ဘုရင် နန်းတက်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤသံချိုသည် အပြောမှန်၊
အဟောမှန်သည့် သံချိုတစ်ပုဒ်အဖြစ် ထင်ရှားခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးဦးကျော်လှ၏ သံချိုများသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ နိဂုံး
ကုသုံးမှုကို အမြဲတမ်း စောင့်မျှော်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ မြန်မာ
လူမျိုးတို့ကို ကြာသပတေးနံ ကြွက်နှင့်တင်စား၍လည်းကောင်း၊
အင်္ဂလိပ်တို့ကို ပါပဂျီဟ်ဖြစ်သော စနေနံမြွေနှင့်တင်စား၍လည်း
ကောင်း၊ မြန်မာတို့တိုက်ခိုက်၍ အင်္ဂလိပ်အသေအပျောက်များစွာ
ပြု၍ ထွက်ပြေးရမည့်အကြောင်းများကို “အတ္တောရယ်အညီပ”
အစချီ “ပြည်ပျက်ကို မကြံ့ပါရစေနှင့်” သံချိုတွင် -

“သီဟရယ် ကောသရာသို့ ဂြိုဟ်ဒီဝါ ဒီလာနင်းလို့ ကြွက်မင်း
ဂြိုဟ် ကြာသပတေးတို့ကြောင့်၊ မြို့ကျေးနယ် ဣလယ်တော
မှလှ၊ ပွတ်ပွတ်ဝေအောင် ကြွက်တွေက ပေါ်ပြန်တော့
မြတ်လျှောမြွေ စနေမှေပါလို့၊ ခက်သောပေ့ မကျေအေး
သော်လည်း ပြေးသေပျောက် ပုန်းခိုဝင်၊ ဇမ္ဗူ့စွင်တစ်ကြော”

ဟူ၍ အနုပညာပရိယာယ်ကြွယ်ဝစွာဖြင့် ခေပွဲပြုခဲ့ပါသည်။

တဖန် ကပ်ဆန်းငယ်ကမ္ဘာကအစချီ “ပွဲရွှစ်ဗုဇွန်း” သံချိုတွင်
လည်း-

* အောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၂၁၃။

“ပါပကုန်သည့်နှစ်မတော့၊ သူရဇ္ဈာဖြစ်လာဆဲမို့ တိလပ်ခဲ
တပ်ခံမြဲပါမှ၊ ဓာတ်ကုန်လျှင် ဓာတ်ပုံလဲတတ်တယ်
ပွဲရှစ်ခုစွန်း”

ဟူ၍ နိုင်ငံရေးပရိယာယ်ကြွယ်ဝစွာဖြင့် လိမ္မာပီဒဲနပ်စွာ ဖွဲ့ဆိုထား
သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဆရာကြီးသည် နက္ခဏေဝင်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့များဖြင့်လည်း တမျိုး
သားရေးစိတ်ဓာတ်၊ ဇာတိသွေး၊ ဇာတိမာန်စိတ်ဓာတ်များကို
လှုံ့ဆော်ပေးပါသည်။

သက္ကရာဇ် (၁၂၇၉) တွင် “သေသူကို ရှင်သူတို့တရလိမ့်”
သံဆို၍-

“ရွှေပြည်တော် သာယာလှသောကြောင့်၊ သေသူကို ရှင်သူတို့
တကြလိမ့်၊ နေဘက်မရှိပြီဟု အာဠာသလောတမ္ဗိဆီက၊ ရတနာဖိုး
ရှစ်ကြိမ်ရွာမတဲ့၊ လူညစ်မလိမ္မာသူတို့ ကမ္ဘာဆူသလို၊ ဖုတ်ပြွ
တယ်ကြပေါလိမ့်၊ ဗုဒ္ဓသာသနာရောင်က နေတန်ဆောင်လို့
ထိန်၍ လျှမ်းဟောမို့၊ ရဟန်းထေရ် သံဃာနှင့်၊ ဝိပဿနာဓာ
တင်မလုပ်တဲ့ပြင်၊ အထပ်ထပ် ဘာဝနာယူဖို့ စံရွှေဂူတခဏ
ကြိုးစဲနှင့် အမှန်နေတဆူ သမတမျိုးပေဆင့်၊ တိမ်တောင်မှာ၊
စိန်ရောင်ထိုးလိမ့်ကွယ်၊ မိုးထိရွှေကျောင်း”^၂

^၂ ယင်း၊ ၂၂၆၊

^၃ ယင်း၊ ၂၀၅၊

ဟူ၍ ပြန်ဟောတို့၏ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်ကို တပ်လှန်နှိုးဆော်ခဲ့သူ ဖြစ်ပါသည်။

“အမြင်မှန်မိတ်၊ အတိတ်မှာလက်ဆောင်၊ အသံမှာ တဘောင်” ဟု ဆိုထုံးစကားရှိပေသည်။ သဘင်သည်တို့ ပြောဆို သည့် စကားများကို တဘောင်ဟုမှတ်ရန် ပညာရှိတို့ ဆိုသိနှုပါသည်။ သံချိုကိုင်တို့သည် စာပေပိဋကတ်၊ ဝေဒင်တို့ကို ကွမ်းကျင်နဲ့စပ်သူ များဖြစ်၍ တိုင်းပြည်၏ ရွေးဇေးနောက်ဇေးအတွက် ဟောကိန်း များကို သံချိုဖြင့် ရွက်ဆိုစာချိုလေ့ရှိပါသည်။ ထိုသံချိုမျိုးကို တဘောင်ဟု မော်ကြသည်။”

၁၂၇၂ ခုနှစ်တွင် စေတီတော်များ တန်ခိုးတော်ပြု၍ မိုးရွာ ရေကြိုစ သစ်သီးဖော်ပြန်ခဲ့ပါသည်။ ဤသည်ကို ဆရာကြီး ဦးကျော်လှက (၁၂၇၂) ခုနှစ်၌ “ပဒေသာဠေမှာ ကံ့စူးရလိမ့်” ကဏ္ဍ မြင့် (၁၂၇၃) တွင် ပဒေသာသီးတော့မည်ကို အတိတ်နိမိတ် တဘောင်ပြု ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။

“ဆင်းရဲသူ ကွန်တော်မျိုးတို့၊ မင်းစိုးကို ဘယ်လိုသော်မှ
မပြောမဆိုသာဘု၊ ကိုယ့်ကြံမှာ ကိုယ်တာအကြောင်းပ။
မင်းပြောင်လျှင် တိုင်းပြည်မွဲလို့ မင်းလဲလျှင်၊ မြို့ရွာဖျက်တတ်
သကဲ့၊ သို့အတွက် ဆင်ခြင်ရာ၊ ပညာရှိလှပင်သိမ်း”^၂

^၁ တောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၂၀၃။

^၂ လင်း၊ ၂၀၂။

ဟူ၍ မင်းကိုမလွန်ဆန်နိုင်ပုံ၊ မင်းပြောင်းလဲလျှင် တိုင်းပြည်ပွဲပြာကျ
တတ်သလို မင်းလဲလျှင် မြို့ရွာဖျက်တတ်ပုံကို ပြည်သူ့အများအား
သိစေပါသည်။

ဆရာကြီးသည် "ဗိုင်းဝါအလုပ် ကြီးစားထုတ်" ဟူသာ သံချို့
တွင် နိုင်ငံခြားအထည်များကို ဖယ်ရှား၍ တိုင်းရင်းဖြစ်အထည်များ
ကိုသာ ရက်လုပ်ဝတ်ဆင်ကြရန် မေ့ဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။

"ယာပြင်မှာ ဝါပင်တွေကြွမိရင်၊ တာရံတွေ ဆွေတရုတ်တို့
က၊ ငွေထုတ်တာ ကိုယ်စီငှားကြလို့ ပွဲစားတွေ ဝယ်ယူလာကြ၊
စုလျာဖျင်တဘက်ကိုမှ၊ တင်ပခွက်လုံအောင် မဖုံးနိုင်ဘူး၊
သက်ဆုံးတိုက်ခွည်ကြာနေကြရ၊ သည်ဝါတွေ တပြည်တရွာ
သို့ဖြင့် မရောင်းကြပါနှင့်။"

ဟူသောအဖွဲ့မှာ စာဆို၏စေတနာသံ ပါဝင်လှပါသည်။

"ကိုယ့်အဝတ်ကို ကိုယ်မိုသေလို့ မိန်းမတွေ အငြိမ်းမနေစမ်း
ပါနှင့်၊ ယက်တန်းမှာ ဗိုင်းဝါအလုပ်ကိုဖြင့် အများတကာကို
အားမနာလို့မဟုတ်ပါဘူး၊ အသွားအလာမီးတလာသာ မစုတ်
ရအောင်လို့ကွယ်၊ အားထုတ်ဘို့ကောင်း။"

ဟူ၍ ဝံသာနုအထည်ဘွဲ့ သံချို့ဖြင့် ပြည်သူတို့၏ အမျိုးသား
ဇာတိမာန်ကို လှုံ့ဆော်ပေးပါသည်။ အပြောစကားအဖွဲ့များဖြင့်
ပေါ့ပါးသွက်လက်စွာ မေ့ဖွဲ့ထားဟန်မှာ ကောင်းမွန်လှပါသည်။

၁ ယင်း၊ ၆၂။
၂ ယင်း။

စီးပွားရေးအနေဖြင့် ကိုယ်လိုအပ်သော မြန်မာ့ထောင်သူ
လယ်သမားတို့၏ ဘဝသည် နိုင်ငံခြားသား ငွေရှင်ကြီးရှင်ကြီးများ
၏ ဂုဏ်သွေးရတ် ခြယ်လှယ်မှုထောက်တွင် နာလန်မထွေနိုင်ဘဲ
စီးပွားရေးကြပ်တည်းမှုဒဏ်ကို ခံစေရမည်။ ဆရာ
ဦးကျော်လှသည် မိမိနှင့်ဘဝတူ မြန်မာ့ထောင်သူလယ်သမားတို့၏
စီးပွားရေးအခြေအနေကို သူ၏သံချွဲကဏ္ဍများတွင် မှတ်တမ်း
တင်ရေးဖွဲ့ခဲ့ပုံမှာ ပီပြင်ကောင်းမွန် လှပါသည်။

၁၂၇၃ ခုနှစ်တွင် ဂြိုဟ်သွားဂြိုဟ်လာအရ "စပါးပေါမည့်
အကြောင်းဖွဲ့ဆိုသော" သံချွဲတွင်-

"ထာဝစဉ်ရာမည်တိုင်းမှာဖြင့်၊ ပြင်လှိုင်းရေစေ့သမုတ်တို့က
လေသုတ်ကာရွာတိုမိုးကြောင့်၊ ရတနာဖိုးစုံလို့ လိုပစ္စည်းသည်
ပြင် စပါးဆန်အလွန်ပေါသော်လည်း၊ ဥပမာပတိုင်းဌာနရယ်က
သိုင်းလာကြရွတ်လို့ပွေ့၊ တလုပ်မြေ လွန်ကြဇွဲ"

ဟူ၍ မိမိတို့ ရာမညတိုင်းတွင် စပါးဆန် အလွန်ပေါသော်လည်း
ဥပမာပ တရုတ်ပြည်တို့က လွန်လွန်ကြဇွဲကြဇွဲ ရွတ်ပွေ့နေကြသည့်
အတွက် စပါးဆန်ရေရှားပါးနေရာမှ (၁၂၇၃)ခုနှစ်တွင် ခေါများလာ
တော့မည်ဖြစ်ကြောင်း မြန်မာတို့၏ စိတ်ဓာတ်ကို အားပေးသမှု
ပြုခဲ့ပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုသော် ဆရာကြီးမောင်ထောင်ဦးကျော်လှ
၏ သံချွဲကဏ္ဍများတွင် မုက်နာဖြူနယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဖျက်ဆီးမှု

၁ အောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၂၂၃။

တုရင်ခံ သေဆုံးတော့မည်ဟူသော အရေးမျိုးဖြင့် စိတ်အားငယ်နေ
သူ မြန်မာပြည်သူပြည်သားတို့ကို အားပေးသလို သူ့ကွန်ဘဝ
ဈေးကွက်ကာ ဝုက္ခဖြစ်နေကြသော မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံးကို ဘာသာ
တရားမြကြရန် တိုက်တွန်းပြန်ပါသည်။

ဆရာကြီး ဦးကျော်လှ၏ သံချိုကဗျာများသည် မြန်မာ
တောင်သူလယ်သမား ကျောမွှေ့များ၏ စီးပွားရေးအတတ်အကျွမ်း
အတိုးအဆုတ်၊ အစွမ်းအမြတ်တို့ကို ဝေဖန်ပိုင်ခြားတင်ပြရင်း
ထိုခေတ် မြန်မာစီးပွားရေးအခြေအနေကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီး၏ ကဗျာများသည် ဇွေးဖိုးအစဉ်အလာကဗျာလမ်း
ကြောင်းမှ ခွဲထွက်လာကာ ဝိဇ္ဇမေဗ္ဗ လူ့လောကတွင် ဖြစ်ပျက်တွေ့
ကြုံနေရသည့် လူမှုဝုက္ခတို့ကို သတိပေးတင်ပြသော ကဗျာအဖွဲ့
များဖြစ်ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်ကို မြှောက်ပင့်
သော အခေများရေးဖွဲ့ခြင်းပရိတ် မြန်မာပြည်သူပြည်သားတို့၏
ဇာတိသွေးဇာတိမာန်ကို လှုံ့ဆော်ပေးသောအဖွဲ့များဖြစ်ပါသည်။
မိမိတစ်မျိုးသားလုံးကို လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲရန် တပ်လှန်နှိုးဆော်
နေသော ကဗျာအဖွဲ့များဖြစ်သောကြောင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၁၀
မှ ၁၉၂၀အတွင်း မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအစဉ်တွင် မကင်းထောင်
ဆရာဦးကျော်လှ၏ သံချိုကဗျာ အဖွဲ့များသည် အရေးပါလှသော
တက္ကတစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်ဖိပါသည်။

၃၊ ၀၊ ၂။ မှော်ဘီဆရာသိန်း (၁၈၆၁-၁၉၄၁) ၏
ကဏ္ဍများလေ့လာချက်

ငယ်နာမည် မောင်ဖိုးသိန်းခေါ် မှော်ဘီဆရာသိန်းသည် မှတ်တမ်း
မှတ်စု ပညာစဟေ့သုတများဖြင့် အထူးပြည့်စုံသော ကျမ်းပေါင်း
များစွာကို ရေးသားပြုစုခဲ့သည်။ ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် မှော်ဘီဆရာ
သိန်း၏ ထူးခြားသော ကဏ္ဍအဖွဲ့များအဖြစ် နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်အစိုး
ရ၏ ဘုန်းတော်ဘွဲ့ရတုများ စပ်ဆိုထားမှုကို တွေ့ရပါသည်။

ဤတွင် ရှင်ဘုရင်၊ မိဖုရား၊ မင်းသား၊ မင်းသမီး စသည်
တို့၏ ဘုန်းတော်ကို ဖွဲ့ဆိုကြခြင်းမှာ ပဒေသရတ်လူမှုဆက်ဆံရေး
၏ အစဉ်အလာဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း၌
ဝိုင်အမ်ဘီအေကို သို့သော် အင်းသားများကပင် ဂေဠာဘုရင်နှင့်
မေရိမိဖုရားတို့၏ ဘုန်းတော်ကို ဖွဲ့ဆိုနေကြသော အချိန်ဖြစ်ပါ
သည်။ စာဆိုသည်လည်း ခေတ်အခြေအနေအရ ရေးဖွဲ့ခဲ့ဟန်ရှိ
ပါသည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးသည် ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပ
သည့် ဝိုင်အမ်ဘီအေ၏ ပထမဆုံးအကြိမ် နှစ်ပတ်လည်အစည်း
အဝေးမှစ၍ ၁၉၂၀ ခုနှစ် ဂျီစီဘီအေအဖြစ် အသွင်ပြောင်းလာ
သည့်တိုက်အောင် နှစ်ပတ်လည်အစည်းအဝေးတိုင်း၌ ဂေဠာဘုရင်
နှင့် မေရိမိဖုရားကြီးတို့ ဘုန်းတော်ကြီး၏ သက်တော်ရှည်ပါစေ
ကြောင်း ဆုတောင်းပတ္တနာပြုခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင်
အစည်းအဝေးပြီးဆုံးသောအခါ၌လည်း (God Save The King)

ဟူသော သီချင်းဖြင့် အစဉ်းအဝေးကို ရုပ်သိမ်းလေ့ရှိခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။*

(၁၉၁၆) ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၄) ရက်နေ့သည် ကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ပွား၍ (၂) နှစ်ပြည့်မြောက်သည့်နေ့ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနေ့တွင် ဂျော့ဘုရင်နှင့် မေရီမိဖုရား၊ ၎င်းတို့၏သားတော်သမီးတော်၊ ဆွေတော်မျိုးတော်များကို ကဗျာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် စီကုံးရေးဖွဲ့ကာ စွတ်ဆိုခိုးကနူးကြသည်။ ထိုအခါတွင် မောပီ ဆရာသိန်းကြီးသည် လည်း စစ်ကြီး၏ (၂)နှစ်မြောက်အထိမ်းအမှတ်တွင် ဘုန်းတော် ဘွဲ့ရတုပိုစ်စုံနှင့် လေးမျိုးကြီးကို ရေးသားဖွဲ့ဆိုကာ မြန်မာပြည် ဘုရင်မံထံသို့ တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။

ထိုဘုန်းတော်ဘွဲ့များကို (၁၉၁၆) ခု ဩဂုတ်လ (၄) ရက်နေ့၌ မြင့် တင်သွင်းခြင်းဖြစ်ရာ ထိုတင်သွင်းလွှာတွင်-

“အင်္ဂလန်ရွှေမြို့တော်ကြီးကို စာရားနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်တော် မူသော ပဉ္စမမြောက် ဂျော့ဘုရင် အရှင်ဧကရာဇ်မင်းမြတ် နှင့် မေရီမိဖုရားကြီးတို့ ဘုန်းတော်ကြီးခြင်း၊ အသက်တော် စွယ်ခြင်း၊ ရန်အပေါင်းကို နှိမ်နှင်းအောင်မြင်တော်မူခြင်း စသည်တို့ကို အလုံးစုံညီစွယ်တိုင်း ပြီးတော်မူရန်အကြောင်း ကို ဆုတောင်းမင်္ဂလာဩဘာ ကောင်းအိုးပြုသော ဘုန်းတော် ဘွဲ့ရတုပိုစ်စုံနှင့် ဘုန်းတော်ဘွဲ့လေးမျိုးကြီးများကို စီကုန်း၍

* အောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၃၃။

ရွှေလက်တော်ခရောက် မွှေနှားတော်ကြား ဆက်သွင်းပါသည်
တုရား။

ဟူ၍ ဖော်ပြပြီး တုန်းတော်ဘွဲ့ ရတုပိုဒ်စုံ (၃)ပိုဒ်နှင့် လေးဆွဲကြီး
တစ်ပုဒ်ကို ဆက်လက်ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။
(နောက်ဆက်တွဲတွင်)

ဆရာကြီး၏ အဆက်ပါရတုနှင့် လေးဆွဲကဗျာတို့၏ အစေ့
အဖွဲ့မှာ ရှေးကဗျာပုံစံများသာဖြစ်ပြီး အကြောင်းအရာပိုင်းမှာလည်း
ကျောဘုရင်၏ တုန်းတော်ကို ဖွဲ့ဆိုထားခြင်းဖြစ်ပေရာ ဆန်းသစ်မှု
မရှိပါ။ သို့သော် ခေတ်အခြေအနေအရ ဖွဲ့ဆိုသော ကဗျာများဖြစ်
၍ ထူးခြားသည်ဟု မှတ်တမ်းတင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

**၂ ပါ ၁၊ ၃၊ လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး (၁၈၇၈-၁၉၃၉)
၏ ကဗျာများ**

ဆရာဦးမောင်ကြီးသည် မြောက်မြားလှစွာသော ကျွမ်းကျင်မှုများ ဝတ္ထု
များ ဆောင်းပါးများနှင့် ကဗျာများကို ရေးသားပြုစုခဲ့သူဖြစ်သည်။^၁

လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီးသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်က
တွင်ကွယ်ခဲ့သော ထေးထပ်ကဗျာအဖွဲ့နှင့် ရတုကဗျာအဖွဲ့ ခေတ်
အကြောင်းကို ကိုလိုနီခေတ်တွင် ဆက်လက် ရှင်သန်စေခဲ့ပါသည်။

^၁ မင်းယုဝေ၊ ၁၉၇၃၊ ၂၆၈။
^၂ ထောင်သိန်း၊ ၁၉၈၄၊ ၂၂၉။

ကိုလိုနီလက်အောက်ခံ ၁၉၀၀-၁၉၂၀ ခုနှစ် အမျိုးသားလှုပ်
 ရွားမှုများ ဆောင်ရွက်ချိန်၊ နိမ့်ကျနေသော အမျိုးဘာသာသာသနာ
 နှင့် အမျိုးသားစာပေကို ပြန်လည်တည်ထောင် ပြုစုဖွံ့ဖြိုးထောင်ချိန်
 တွင် စာဆိုဦးမောင်ကြီးသည် ခေတ်တောင်းဆိုချက်အရလည်း
 ကောင်း၊ ပင်ကိုညွှန်အရလည်းကောင်း သူ၏ဝတ္ထုများ ဆောင်းပါး
 များတွင် တေးထပ်ကဏ္ဍများစွာကို ထည့်သွင်းစပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။

တေးထပ်ဟူသည် "ဆယ့်ရှစ်ပိုဒ်ဖွဲ့ဆိုရသော ကဏ္ဍတစ်မျိုး
 ဖြစ်သည်"^၁ ကဏ္ဍပစ္စယာရကျမ်းတွင် "တီးလုံးအသွားအလာသံ၊
 ကာရန်၊ အခံအတုပ်တူအောင်လိုက်၍ဖြစ်စေ၊ ပတ်ကြား၊ နှဲစောင်း၊
 မိကျောင်း၊ ချည်ချောင်း၊ တယော စသည်များနှင့် ညှိနှိုင်း၍ဖြစ်စေ၊
 တီးလုံးသစ်ရှာကြဲ၍ဖြစ်စေ တီးချက် စည်းချက်၊ အသံကာရန်၊ အခံ
 အတုပ်၊ ညီညွတ်အောင် စပ်ဆိုသီကုံးသောကဏ္ဍမျိုးမှ ဟု ဖွဲ့ဆိုပါ
 သည်။

ဆရာကြီးရေးသားခဲ့သော ဝတ္ထုများ၊ မဂ္ဂဇင်းဆောင်းပါးများ၊
 ဂျာနယ်များ၌ ပါဝင်သောတေးထပ်များနှင့် အခြားကိုယ်ရေးကိုယ်
 တာတေးထပ်များတွေ့ရှိရသရွေ့ ခန့်မှန်း (၃၆၃)ပုဒ်ခန့်ရှိပါသည်။^၂
 ကဏ္ဍမျိုးစုံ ပုဒ်ရေလုံးထောင်ခန့် ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။^၃

^၁ ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၉၊ ၁၂၄။
^၂ တင်၊ ၁၉၆၉၊ ၇၄။
^၃ မြစ်ဖို၊ ၁၉၉၂၊ ၃၉။
^၄ ဖို၊ ၁၉၉၅၊ ၁၃၆။

ဆရာကြီးသည် တေးထပ်ဖွဲ့ဆိုရာတွင် စာဆိုတော် တောင်
သမန်လယ်စားဦးဘေကို ဆရာတင်ပြီး ရတုတွင် လက်ဝဲသုန္ဒရီကို
ဆရာတင်ကြောင်း သိရှိရပါသည်။

ဆရာဦးမောင်ကြီး၏ တဏှာအဖွဲ့များမှာ ဝေါဟာရစုကားလုံး
အနုအယဉ်ရွေးချယ်သုံးနှုန်းမှုများကြောင့် ထင်ရှားလှပါသည်။
ဆရာကြီး၏နီး ပေါ်မမကြီးထံပေးသော ရှားပေးလှသည့် မေတ္တာ
တွဲတေးထပ်တစ်ပုဒ်ကို ဖော်ပြလိုပါသည်။ ထိုတေးထပ်တွင် -

“စိန်ကလောင်မေယုနှင့် ရေအစုပင်လယ်၊ ဆွေသမုသလင်နွယ်
ရယ်-မှင်သဘွယ်ခလွဲ၊ စက္ကန္တီ၊ အာတာတွေမှာ ဗြဟ္မာတွေ
ဇေးဘို့သာခဲ၊ ကျမြူခန့်ဆက်ခါပင် အကွရာပုလဲ။ ။
စက္ကဝါစာပွဲ၌ အနဲနဲဇေးစေ၊ ။ သုဒ္ဓါဝါဗြဟ္မစွဲလေရဲ့-စာ
အဆုံးတိုင်ဘူးပလေ။ နှမနှင့်သန်းတဘေမှာ-ဂဏန်းရေ
တွက်မဆိုင်ဘူး၊ အနုညချစ်ကြည်ဖြူ-ဇော့ရေကံကူး၊ နိဗ္ဗာန်
နှုန်းမြိုက်ခင်း အငှာ-ပိုက်ရင်းအတူ စံဦးစို့ရဲ့လေး။ ။

ဟူ၍ ဇော့ဖွဲ့ထားပါသည်။ “အကွရာပုလဲ၊ စက္ကဝါစာပွဲ” ဟူသော
ကာရန်လိုက်သည့်အသုံး၊ “နှမနှင့်သန်းတဘေ” ဟူ၍ ချစ်ခန်းနှင့်
သု၏ငယ်မည်ဘသန်းကို “သန်းတဘေ” ဟူသောအသုံး၊ အနုညဇော့
ရေကံဟူသော ချစ်ကြည်ဖြူမှုကို ထောက်ပံ့သည့်အသုံးတို့မှာ လှပ
ယဉ်ကျေးလှပါသည်။

၁ မြင့်တွေး ၁၉၇၂ ၁၂၀။
၂ ယင်း ၁၁၉။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ဆရာကြီး၏ ကဏ္ဍအဖွဲ့များတွင် ထူးခြားမှုမှာ ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး၏ နှစ်နှစ်မြောက်အထိမ်းအမှတ် ပွဲ၌ ပဉ္စမမြောက်ကျောဘုရင်နှင့် မေရီမိဖုရားတို့၏ တုန်းတော်ဘွဲ့ကို ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပြီး ကိုယ်တိုင်ကလည်း ဖတ်ကြားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (နောက် ဆက်တွဲတွင်ရှု)

တဖန် ၁၉၁၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြို့ တိုင်ပင်အမတ်ပွဲစားကြီး ဦးဘိုးသာ၏ နေအိမ်၌ ကမ္ဘာစစ်ကြီးဖြစ် ၍ စစ်တောင်ပွဲကျင်းပရာ အခမ်းအနားတွင် 'ပဉ္စမမြောက် ကျော ဘုရင်မင်းတရားကြီး၏ တောင်ပွဲမင်္ဂလာဩဘာစာတမ်းတွင် ကျော ဘုရင်၏ တုန်းတော်ဘွဲ့ပိုင်စုံစုတု' ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ကိုယ်တိုင်ရေးသား ဖတ်ကြားခဲ့ပါသည်။

“လေယျာဘိဇေယျ-ဇေယျဿဝပုဗ္ဗပိုင်-ဦးကိုင်ထွက်ဖျား-ဘုရင် မင်းအဖွားတို့၏သရဖူ-အောင်ဘူမိကြန်-မြေမဏ္ဍလင် ကမ္ဘာ မြင်ဝယ်-ရာဇဝင်သိုက်ထီးနန်းစိုက် မကိုဋ်ထီးဆောင်၊ မင်းအ ပေါင်းတို့၏ ဥသျှောင်အခေါင် အကရာဇ်မင်းကြီးဖြစ်တော်မူ သော တက္ကနိပ်တို့၏အရှင်သခင် ကျောဘုရင်မင်း တရားကြီး ဘုရားသည် ကြီးမားတုန်းဂုဏ်မြေဝသုန်နှင့် နေရုံယုဂန်၊ နှိုင်းစံ တူဘိ၊ ကမ္ဘာရှိလျက်၊ ဇာတိမဟာဏ္ဍ၊ ဂုဏ်မဂ္ဂဦး၊ နှိုင်းပြိုင် ကင်းဘိ၊ အသဒိသ၊ ဝဇ္ဇသမ္ဘာ၊ ခညာပုည၊ လောင်လုံစန္ဒ၊ သမန္တပရိပုဏ်၊ ပြည့်စုံတော်မူခဲ့သည့်အလျှောက်”

* မြင့်တော့ ၁၉၇၂ ၁၆၀။

အစရှိသဖြင့် ခိုးကုန်ရေးသားထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုည
ဘာစာ၏အဆုံး၌ ဆက်လက်ဖက်ကြားသည့် လယ်တီပဏ္ဍိတ
ဆရာဦးမောင်ကြီး၏ တုန်းတော်ဘွဲ့ရတုပိုဒ်စုံကိုလည်း တွေ့ရပါ
သည်။ (နောက်ဆက်တွဲ)

တဖန် ၁၉၃၀ ခုနှစ်တွင် ဆာဂျေအေမောင်ကြီး ခေတ္တဘုရင်
မံမြစ်လာသောအခါတွင်လည်း ပါဠိကဗျာ ဖွဲ့ဆိုခိုးကုန်ဂုဏ်ပြုခဲ့ပါ
သေးသည်။ ထို့ကြောင့် ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ဆာဂျေ
အေတုန်းတော်ဘွဲ့ရတုကို "မုဏ္ဍာ လယ်တီကျောက်စာတိုက်ကြီး
အတွင်းမှာ ကျောက်စာတောင်ထွင်းပြီး ထည့်သွင်းစုက်ထူး လျှာချင်
စိတ်ပေါက်နေတယ်" ဟု သရော်သံဖြင့် ဝေဖန်ခဲ့ကြောင်း မှတ်သား
ရပါသည်။

ဆရာကြီးသည် တုန်းတော်ဘွဲ့ကဗျာများကို စပ်ဆိုရာ၌
နှစ်ယောက်မရှိအောင် အရေးအသားအဖွဲ့အဆို ပြောင်မြောက်လှ
ပါသည်။ သို့သော် နယ်ချဲ့အစိုးရကို ခိုးကုန်ဂုဏ်ပြုဖွဲ့ဆိုသော အဖွဲ့
များဖြစ်၍ ယခုခေတ်တွင် တိမ်မြုပ်ဖျောက်ကွယ်နေပြီဖြစ်ပါသည်။
အကြောင်းအရာနှင့်အရေးအသားတူးခြားမှု မရှိသော်လည်း ခေတ်
အခြေအနေအရ ပေါ်ထွက်လာသော ကဗျာများအဖြစ် မြန်မာ
စာပေအစဉ်တွင် မှတ်တမ်းတင်ရပေမည်။ ဆရာကြီးသည် ၁၉၀၀
မှ ၁၉၂၀ အတွင်းနှင့် ၁၉၃၀ ခန့်အထိ ခေတ်အခြေအနေအရ

၁ မြင့်စွေ၊ ၁၇၅။

တွေ့ဘုရင်နှင့် မေရိပိပုရားတို့၏ ဘုန်းတော်ကို ဒို့ပြောကိစ္စဆိုသည့်
နေ့ဖွဲ့မှုများရှိခဲ့သော်လည်း ခနောက်ပိုင်းတွင်မူ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး
ဇာပေအဖွဲ့များကိုသာ နေ့ဖွဲ့ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

**၂ ခု၊ ၁၊ ၄။ သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း (၁၈၇၆-၁၉၆၄) ၏
ကဗျာများလေ့လာချက်**

၁၉၁၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း မြန်မာကဗျာဖြစ်ပေါ်မှုအစဉ်တွင်
စာဆို မစ္စတာမောင်မှိုင်း မော် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း
ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရာ မြန်မာကဗျာမလာကတွင် ထူးခြားလာခဲ့ပါသည်။
ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း ကဗျာဖွဲ့ဆိုသော အကြောင်းအရာ
နှင့် ကဗျာပုံသဏ္ဍာန်တို့သည် ထိုခေတ် ထိုကာလက ကဗျာဆရာ
အများစုဖွဲ့ဆိုကြသော ကဗျာအကြောင်းအရာ ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် လုံးဝ
မတူညီဘဲ ထူးထူးခြားခြား ကွဲပြားဆန်းသစ်လာသည်ကို တွေ့ရ
ပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ပထမတွင် ရှေးဦးမြန်မာကဗျာများဖွဲ့ဆိုခြင်း
ဖြင့်သာ ကျေနပ်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် သက္ကရာဇ် ၁၉၀၈ ခုနှစ်
မြန်မာတို့၏ ဝိသုဒ္ဓိလုပ်ငန်း (ဝါ) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုလုပ်ငန်း
ဆောင်ရွက်လာကြသော အချိန်အခါမှစ၍ စာတိမာန် နိုင်ငံချစ်စိတ်
ကို နိုးကြားစေမည့် လေးချိုးကဗျာရှည်များကို ပြောင်းလဲဖွဲ့ဆိုလာ
ခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီး၏ ကဗျာအကြောင်းအရာများမှာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုထားသော အဖွဲ့များဖြစ်ပါသည်။ ပြည်သူများထက်မှ ရပ်တည်ကာ ကဗျာဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိသော ဆရာကြီးသည် ပြည်သူများ နားစွဲပြီးဖြစ်သော ပြည်သူတို့၏ နှုတ်ဖျား၌ ခရားရေလွတ် တတွတ်တွတ်ပြည်စေနိုင်သော ကဗျာပုံသဏ္ဍာန်ကို ခွေးခွဲပါသည်။ ထိုကဗျာပုံသဏ္ဍာန်မှာ ထိုအခါက ဇာတ်ပွဲ၊ ရုပ်သေးပွဲတို့၌ ငိုချင်းအတွက် သုံးစွဲသော မန်ကျည်းရွက်သတ်နဖောထပ်လေးမျိုးရှည်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ လေးမျိုးဟူသည် အမျိုးလေးခုပါသော ကဗျာတစ်မျိုးပင်ဖြစ်သည်။ ထိုကဗျာပုံသဏ္ဍာန်ကို မဟာကဗျာလေးမျိုးကြီးဟု အမည်ပေးကာ အစဉ်တစိုက် ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ ဆရာကြီးသည် ကဗျာဖွဲ့ရာတွင် လေးမျိုးကြီးကို တန်ခရာအလှပပါ ခွဲတွင်ဆန့်ထုတ်ခဲ့သည်။ ယခင်က လေးမျိုးရှည်ကြီးတစ်ပုဒ်လျှင် စာဖျက်နှာ နှစ်ဖျက်နှာသုံးဖျက်နှာ ရှည်သည်။ ဆရာကြီးကပူ (၁၀) မျက်နှာအထိရှည်အောင် ဆန့်ထုတ်ခဲ့တွင်လိုက်သည်။ ဆရာကြီး ဖွဲ့ဆိုခါက "ဝေးမျိုးအပြီးမသာမယာကို လေးမျိုးကြီးကဗျာမဟာရယ်လို့ ခေါ်ရက်လေခြင်း" ဟု ကဲ့ရဲ့သူများပေါ်ခဲ့သော်လည်း ဆရာကြီး၏ ကဗျာပုံသဏ္ဍာန်သစ်သည် အများနားလည်လွယ်သော ရွတ်ဆို၍မကောင်းသော အဖွဲ့များဖြစ်၍ ပြည်သူလူထုက နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ကြပါသည်။

၁ ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၉၊ ၂၈၈။
 ၂ မြစ်၊ ၁၉၈၃၊ ၂၈၇။

ဆရာဇော်ကျီက သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ ကဏ္ဍများနှင့် ပတ်သက်၍ -

“တတိယာန်ကဏ္ဍများနှင့် တောင်သူလယ်သမားကဏ္ဍတို့ကို ဖေ့၍ တိုင်းပြည်ဖန်ပြန်ခဲ့ရာ နိုင်ငံအတွက် မိမိ၏စိတ်၌ ခံစားရသကဲ့သို့ ပရိသတ်ကိုလည်း ခံစားစေခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင် ပါသည်။ ကိုယ့်တိုင်းပြည်သည် သူတစ်ပါးလက်အောက်သို့ ရောက်နေပြီဟူသော အခွက်ကို လူလားမြောက်သူတိုင်းပင် သိကြတန်ရာသည်။ သို့သော် အသိတရားရှိမှုပင် မလုံ လောက်။ သတိတရားကိုပါရရှိမှ အရာရောက်နိုင်သည် ထင်ပါသည်။ သတိတရားရရှိဖို့ကိုစွဲ၌ စိတ်ခံစားမှုလည်းရှိ လာလျှင် သတိတရားရတတ်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဤတွင် ဆရာကြီးသည် အသိတရားရရှိနေသော ပရိသတ်ကို သူကဲ့သို့ ခံစားစေ၍ သူကဲ့သို့ သတိပြုလာတတ်အောင် သူ ကဏ္ဍများဖြင့် ပြခဲ့သည်ဟု ထင်ပါသည်။”

ဟူ၍ ထင်မြင်မှတ်ပေးထားပါသည်။

တက္ကသိုလ်ဝင်းမွန်က ခေတ်သစ်ကဏ္ဍဖိတ်ဖွဲ့တွင် -

“ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ လေးမျိုးကဏ္ဍများသည် သူဇာန်ဘဝတွင် အိပ်မောကျနေသော မြန်မာပြည်သူ ပြည်သားတို့အား လှုပ်နှိုး၍ လွတ်လပ်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ပျင်စိတ်များ ထက်သန်တက်ကြွအောင် လှုံ့ဆော်

^၁ ဇော်ကျီ၊ ၁၉၇၆၊ ၃၂၄။

ပေးရာ၌ ဩဇာတိက္ကမ ကြီးမားသကဲ့သို့ ကဏ္ဍများကို ရေပွဲ၊
လာကြသော မျက်မှောက်ခေတ်ကဏ္ဍများ ဖြစ်ပေါ်ထွန်းကား
ရေး၌ ဩဇာတိက္ကမ ကြီးမားလှသည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ဆရာခေတ်ကျိက ရသစာပေအဖွင့်နှင့် နိဒါန်းစာအုပ်တွင် -
“ဆရာကြီးသည် ဇာတိမာန်ကဏ္ဍများဖြင့် တိုင်းသူပြည်သား
များကို အိပ်ရာမှနှိုးစေသည်။ နိုးရာမှ ထိုင်စေသည်။ ထိုင်ရာမှ
ထစေသည်။ ထရာမှ ကြွစေသည်။ ဆိတ်ရာမှ ပြည်စေသည်။
ရွံ့ရာမှ စုစေသည်။ ကိုယ့်တိုင်းပြည်ကို ကိုယ့်တိုင်းပြည်မှန်း
သိစေသည်။ အလိုရှိစေသည်။ ဒိစေသည်။ နှံ့စေသည်။ ကြ
စေသည်။ ဤပညာမျိုးသည် တိုင်းသူပြည်သား လူတများ
အလွယ်တကူနားလည်နိုင်သော ပညာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်
တိုင်းသူပြည်သားလူအများ အလွယ်တကူနားလည်နိုင်သော
ပညာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းသူပြည်သားလူအများသည်
ဆရာကြီးထံမှ နိုင်ငံရေးအခြေခံပညာကို ရလိုက်သည်ဟု
ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။”

ဟု ရေးသားထားပါသည်။

တမန် ဆရာကြီးခေတ်ကျိက -

“နိုင်ငံရေးမျက်စိဖြင့်ကြည့်သော် ဆရာကြီးဦးလွန်း၏ စာများ
သည် မြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏လွတ်လပ်ရေး

၇ ဝင်းမွန်၊ ၁၉၇၄ နိဒါန်း။

တကွတည်း ကြီးစွာသောယဉ်ကျေးမှု တထောက်တပံ့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ စာပေမျက်စိဖြင့်ကြည့်ခဲ့သော မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် စာတိမာန် မြန်မာစာပေ အခန်းသစ်တစ်ခန်းကို ဖွင့်ခဲ့သည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ဆရာကြီး သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ စာများနှင့်ပတ်သက်၍ ဆရာကြီးမင်းသုဝဏ်ကလည်း -

“သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ လေးမျိုးပေါင်းအုပ်ကို ဖတ်ရသောအခါ မှိုင်းညှို့တို့ဆိုင်းသော ကောင်းကင်အာကာမှ တိမ်တောက်သော ကောင်းကင်ထဲသို့ ရုတ်တရက်ရောက်သွားသည့်ပမာ ထင်မိပါတော့သည်။ ‘အို’၊ ‘စေ’၊ ‘တော’၊ ‘တိုင်’၊ ‘ဖွဲ့’၊ ‘မေး’၊ ‘လား’ ဆိုသော လောကကိုလည်းကောင်း၊ ‘ကြောက်’၊ ‘စက်’၊ ‘စွဲ’၊ ‘ညှို့’၊ ‘ပျံ’၊ ‘လွမ်း’ ဆိုသော လောကကိုလည်းကောင်း စွန့်ခွာထွက်မြောက်ကာ ကမ္ဘာ့ ငြိမ်းချမ်းရေးလောကထဲသို့ ခြေရံပစ်ဝင်၍ ခို့ပါတော့သည်။ မလှုပ်မယှက် သစ်ငုတ်၊ ထင်းတုံးဘဝမှ ထထကြွကြွလှုပ်မဟကိုင်းမဟဆိုသော သန်မြန်သည့်ဘဝသို့ ကူးပြောင်းသွားရတော့သည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

၁ ကော်ကိုး ၁၉၇၆၊ ၂၉၆။
၂ မင်းသုဝဏ်၊ ၁၉၆၅ ၂၉၆။

ဆရာကြီးစာဆိုခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရာဇဝင်ကာလ
နောက်ခံအဖြစ်အပျက်များအလိုက် စာဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း
လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ဗိုလ်ဦးတာဆောင်းပါးများကို ၁၉၁၃-၁၄
ခုနှစ်၌ မစ္စတာမောင်မိုင်းအမည်ဖြင့် သုဒ္ဓိယသတင်းစာတွင် စတင်
ရေးသားခဲ့ပါသည်။ ထိုခေတ်က ပညာတတ်လူငယ်များသည်
အများအားဖြင့် ချမ်းသာကြွယ်ဝသော၊ ပညာတတ်သော ဆွေကြီး
မျိုးကြီး မိဘအသိုင်းအဝိုင်းမှ ပေါက်ဖွားလာသူများဖြစ်ကြပြီး
အင်္ဂလိပ်ကျောင်းများတွင် နေကြသူများဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့်
“အင်္ဂလိပ်ကျောင်းသား အကောင်းစား ဘုန်းကြီးကျောင်းသား
သူထောင်းစား” ဟု ကောင်းစဉ်ဆိုကြပါသည်။ ထိုကာလက အင်္ဂလိပ်
တို့ကို သခင်ခေါ်ရ၍ ဘုရားထူးရသော ကာလဖြစ်ပါသည်။
ဤသည်ကို အားကျပြီး ခေတ်ပညာတတ် မြန်မာအမျိုးသားအဖို့
က သခင်အခေါ်ခံခွင့်ကြသည်။ ဗိုလ်လှို သက္ကလပ်တောင်းတီ
ကုတ်အင်္ကျီ၊ ရှုဒီဇင်များ ဝတ်ဆင်နေသည့်အတွက် ပင်နီအင်္ကျီ၊
ဝိန်းတန်းဝိန်း၊ ခေါင်းပေါင်းတို့သည် သိမ်ငယ်နေပါသည်။ ထို့
ကြောင့် ဆရာကြီးက အင်္ဂလိပ်အဝတ်အစား ဝတ်ရုံမျှဖြင့် ဗိုလ်ဖြစ်
မလာနိုင်တော့သော သဘောကို သိသင့်ပါလျက် အတွေးခေါင် ဘဝင်
ဖြင့် ခြေဖျားထောက်နေသူ မြန်မာများကို “မြန်မာဗိုလ်” ဟု ဖျတ်
ရယ်ပြုခဲ့ပါသည်။

အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုကို အထင်သေးနေသော ပညာတတ်
 လူတန်းစားက အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး ကြိုးပမ်းမှုကို ဦးဆောင်
 ခြင်းဖြင့် အောင်မြင်နိုင်မည်မဟုတ်ကြောင်း ယုံကြည်ပါသည်။ အား
 လျော်စွာ ဆရာကြီးသည် မြန်မာလူမျိုးများအနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်
 ယဉ်ကျေးမှုကို အခါခပ်သိမ်း ရွှေ့တန်းတင်နေကြခြင်းကို စွန့်လွှတ်၍
 မိမိတို့ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းကြစေရန်၊ ထုတ်ဖော်
 ကြစေရန် "ဗိုလ်ဋီကာ" အမည်တပ်ကာ ဆောင်းပါးများရေးသား
 ခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ဗိုလ်ဋီကာခေတ်၌ မြန်မာတိုင်းသူပြည်သား
 တို့သည် မိမိတို့၏ ရှေးခေတ်ရာဇဝင်ကို ရှိသေလေးစားစိတ်ဝင်
 လာအောင် ရွှေ့ထိုးဆောင်းခဲ့သော ရှေးဟောင်းမြန်မာတို့အဖို့
 သိရှိလာအောင် "အင်းဝရာဇဝင် အဆစ်အပိုင်း" ပြောဟောပြီး
 သည့်နောက် "အင်းဝတွဲလေးမျိုး"၌-

"သတင်းလှစွာ၊ အင်းဝတည်စဉ်အခါက၊ ထိမထင်သကွာ၊
 ဘာကိုမှ မရိုးတဲ့ပြင်၊ စည်ပင်သာယာမြန်မာတွေလည်း မညှိုး
 ခဲ့ပေဟု၊ တန်ခိုးဂုဏ်ထောင်ရာချီနှင့်၊ မှောင်မသိပြောင်ကြည်
 လို့ ထွန်းတဲ့ပြင် တောင်ဒီမှာ အောင်စည်ရွှမ်းခဲ့တယ်၊
 နန်းသိုက်ကွာဝေးတာမှ၊ လွမ်းလိုက်ပါသေး။"

ဟူ၍ ခေမမြန်မာတို့၏ လွတ်လပ်ခဲ့သော အင်းဝမြို့ဘဝဟောင်းကို
 လွှမ်းစရာဖြစ်အောင် ဖွဲ့ခဲ့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

* ခေတ်ကျိုး ၁၉၆၉ ၄၉။

ဆရာကြီးသည် ဝိုင်းရံကာခေတ်တွင် အမျိုးသားယောဉ်ကျေးမှု ဖျက်ပုံများကို မြင်တွေ့ရပြီး ဝမ်းနည်းပူဆွေးခဲ့ဟန်ရှိပါသည်။ ထိုစဉ်က မြန်မာ့အစဉ်အလာယဉ်ကျေးမှုတစ်ခုကို စန်းတင်ပေးလိုက်သူ ဦးမေအောင်ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်တစ်ဦး ပေါ်ထွက်လာသောအခါ ပျောက်ဆုံးသွားခဲ့သော ရတနာကို လက်ဝယ်ပြန်လည်ရရှိသကဲ့သို့ ဝမ်းသာကြည်နူး အားတက်ခဲ့ရပါသည်။ ဆရာကြီးက ဦးမေအောင်သည် ဒဏ်ပညာတတ် လူငယ်တစ်ဦးဖြစ်သော်လည်း ဘိလပ်သခင်တို့၏ပွဲကို ပုဆိုးတောင်ရွယ်နှင့် တက်ရောက်ခဲ့ပုံကို-

“ မိုးမြန်မာ ညိဇ္ဇာပွဲပြီမို့ ကိုးရာပွဲဆိုန်တွင် ခိုးရာကွဲမတိမ်ချင်
 တယ် ပဋိညာဉ်ခန့်ပွဲ၊ မြင်ရချက်ကိုယ်သဏ္ဍာန်များ ဝိုင်း
 ဆန်ဆန်များကြသဘဲ၊ နန်းစရိုက်ကွမ်းသိုက်နှယ်ကယ်၊
 လွမ်းလိုက်ဘွယ်တပွဲ၊ မန်းဂိုက်နှယ်ဆင်နှံလို့၊ သွင်တန်
 တင့်အောင်၊ မော့လုံးဖြူဖြိုင်ဖြိုင်ထိန်းပါလို့ ထိုင်မသိမ်း
 ဝတ်လို့ခြင်ယောင်၊ မင်းတစ်ပါး ဦးမေအောင်မှာ မှုနကော
 သျှောင်သွင်မြို့ပါလို့၊ မြန်မာတို့ကိုးကြစရာ ပြီးကြာသဖွာ
 ၊ ဩဘာဆုခွန်းလှစ်ဖြာတယ်၊ သွန်းမေတ္တာလောင်းပါ
 ရဲ့လေး”

ဟူသော စကားထပ်ကို “ခေါင်းတောင်းဖြူမော့လုံး ထိုင်မသိမ်းတကြောင်း” ဒဏ်ပညာတွင် ထောမနာပြုစပ်ဆိုခဲ့ပုံမှာ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဒဏ်ပညာစဉ်လာဓမ္မတာအတိုင်း ဝတ်ဆင်သည်ကို အလွန်

ကြည်ညိုနှစ်ခြိုက်ဝမ်းမြောက်နေသော ဆရာကြီး၏ စိတ်သန္တာန်ကို တွေ့မြင်သိရှိနိုင်ပါသည်။ ဆရာကြီး၏ အရေးအဖွဲ့သည် ယဉ်ကျေးမှုကိုထိန်းသိမ်းကြေရန် လှုံ့ဆော်ပေးနေသော အရေးအဖွဲ့ကောင်းများဖြစ်သလို ဝိုင်းရံကာခေတ် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုကို ပြုသခဲ့သော ဦးမေအောင်ကို သွားကူးဂုဏ်တင် ကြည်ညိုရာမှ စာတိမာန်တက်ကြွစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးနေသော ဆရာကြီး၏ မှီခိုချစ်စိတ်ပြင်းထန်ပုံကို တွေ့မြင်လာရပေပါသည်။

တဖန် ဆရာကြီးသည် မြန်မာကို ကမ္ဘာသိလောက်အောင် ဉာဏ်ပညာထက်မြက်လှသော လက်တီဆရာတော်ကို အကြောင်းမြေ၍ ဝိုင်းရံကာခေတ်သာသနာရေးကို အားတက်ဖွယ်ရေးဖွဲ့ပြခဲ့ပါသည်။

(၁၉၁၃) ခုနှစ်၊ မန္တလေးတွင် လယ်တီဆရာတော်ကြီးမှနေ၍ နိုင်ငံခြားသောသနာပြုအသင်းကြီးကို တည်ထောင်ခဲ့ရာ အောင်မြင်ပုံကို တွေ့မြင်ရပြီး အားတက်ဝမ်းမြောက်သောစိတ်ဖြင့် ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ကို ရေးပါသည်။ ဆရာကြီးသည် ထိုဆောင်းပါး၌ မိမိအား တက်ပုံကို ပြောပြပြီးလျှင် “နိုင်ငံခြားသောသနာပြု” လေးချိုး၌-

“သာသနာထဝက် သီသီနင်းကာမှ ကမ္ဘာမှာ စက်ခြည်လင်းစေဖို့၊ သည်အသင်း အချိန်ကျပြီလို့ နှလုံးဝယ်ရှည်၊ “ပဏ္ဍိတရယ်”၊ ယေရိသနင်း မဟိန္နလိုပ-ဘုန်းလယ်တီ”

ဟုလည်းကောင်း

“အင်္ဂလန်ကျွန်းသာစွာဆီသို့ ဗုဒ္ဓသာသနာရောင်နှင့်၊ ဓမ္မဖောင်
မာလိန်းမှနေပေမို့၊ ထူးမပေါ့၊ ပဝေဏီမှာနော်ကွယ် ကူးတော့
ချေပြီ”

ဟုလည်းကောင်း၊ ဂုဏ်ယူအားတက်စွာ ရေးသားခဲ့ပုံကို လေ့လာ
တွေ့ရှိရပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ဝိလ်ဇီကာခေတ် တောင်သူလယ်သမား
လူထု၏ ဗုဒ္ဓကို တွေ့မြင်ရပြီး စီးပွားရေးရာပိုင်း၌ ယာမြေဖြင့်
အသက်မွေးရသူ တောင်သူလယ်သမားတို့၏ဘဝကိုလည်း သနား
စဖွယ်ရေးဖွဲ့တင်ပြခဲ့ပါသေးသည်။ နယ်ခွဲခေတ် လယ်မဲ့၊ ယာမဲ့
စွားမဲ့ဖြစ်ခဲ့ရသော မြန်မာပြည်သား လယ်သမားတို့၏ ဘဝစီးပွားရေး
အခြေအနေကို သုံးသပ်ပြရင်းတစ်ဖက်က နယ်ခွဲလက်အောက်ခံ
ဘဝ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အနေအထားကို သိမြင်လာရစေနိုင်ပါသည်။
ဆရာမိုင်း၏ သောကလေးခွဲကဗျာတွင်-

“ဆရာမိုင်း၊ ခါတိုင်းသို့စိတ်မပျော်၊ အပုပ်ခက်နှောင် ပွားစေဖို့
လူကြံ့တွင် လတ်ဆောင်ပါးလိုက်တဲ့၊ စကားရံလင်စွာပါ၊
အညာသူ မှာတာများကို ကြားရသနော်၊ ခွေးခါမှာ ချေးကာ
လှည့်ခဲ့ရတဲ့ အကြွေးတရာ ပေးစရာကလည်း မရှိတာကြောင့်
လေးခါတိတ်ရယ်တဲ့ သူကြီးကခေါ်၊ ကိုယ့်မတော့ တော်ပေရဲ့
ပျို့ချစ်ဦး(တဲ့)၊ အကလေးတွေရဲ့ ဝိခင်ကို၊ တွေးမိလျှင် ပူသာ
ပူတော့၊ တဆူဆူ ဗုဒ္ဓများရှာလိမ့်၊ လျှို့ဝင်မှာ ဖွဲ့ဝင်စားရာက။

သနစ်စုံ ဖြစ်ပုံကြားရတော့၊ စာသဝဏ်လွှာညွှန်ပါဒ်ရပေမယ့်၊
သားဝမ်းမိတွေကြောင့် ဖွဲ့ရလိမ့်မထင် အားမရှိဘူး။ ။^၁
ဟူ၍ ဆရာမိုင်း၏ သောကအတွေ့ထွေကို ငိုဆင်းချပြခဲ့ပါသည်။
(နောက်ဆက်တွဲတွင်)

ဆရာကြီးက လေးချိုးကြီးကို ကဗျာပရိယာယ်ဖြင့် သေသပ်
လှပစွာ ဇာတ်လမ်းဖွဲ့ပြထားပါသည်။ ပထမပိုင်း၌ မင်္ဂလာဆောင်
နှင့် လက်ဖွဲ့များ၊ ဒုတိယနှင့်တတိယပိုင်း၌ လက်ဆောင်လက်ဖွဲ့များ၊
ထိုမှ ဇာတ်၏အပြင်ဆုံးပိုင်းသို့ နောက်ရှိလာပြီး စတုတ္ထပိုင်းတွင်
လှည့်ကွက်သဘော ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ ဆရာမိုင်းသည် မိမိ၏ဆုံးစွဲ
မှုများကို ဖော်ပြပြီး ဘိုးဖျက်အိမ်ဖျက်၊ လယ်မဲ့၊ ယာမဲ့ဘဝကို ဖော်ပြ
ထားပါသည်။ မြန်မာပြည်သည် ကျွန်ဘဝတွင် နစ်မြုပ်ခဲ့ရပုံကို
ဖော်ပြနေသော ကဗျာနမိတ်ပုံပင်ဖြစ်ပါသည်။ “တစ်ဘိဝံထောင်
သည်” ဟူသောကဗျာသည် မြန်မာပြည်၏ နိမိတ်ပုံဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

“ရသရွေ့ဘာသာညာညာရယ်လို့ မငြင်းလေနှင့်” ဟု အားမတန်
၍ ဖန်လျှော့ရပုံကို ဖော်ကျူးထားပုံမှာ စကောင်းမွန်လှပါသည်။
“မွဲဖို့ရာ ကံကြမ္မာနှင့် နေလော့ကုသိုလ်ဟာလည်း မကောင်းချင်
တော့” ဟူ၍ ဘာသာရေးနှင့် သောကကိုမြေလိုက်ရပုံ ရေးဖွဲ့
ထားမှုမှာလည်း ပြောင်မြောက်လှပါသည်။ ဆရာမိုင်း၏ လေးချိုး
ကြီးများထဲတွင် ဤလေးချိုးကြီးကို အကောင်းဆုံးဟု သတ်မှတ်
ကြပါသည်။

^၁ မင်္ဂလာ ၁၉၆၉၊ ၄၈။

ဤလေးမျိုးကဗျာကြီးသည် မြန်မာ့စီးပွားရေးဘဝအခြေအနေကို သုံးသပ်ပြရင် ဆရာကြီး၏ နိုင်ငံရေးအမြင်ကို ဖော်ညွှန်းနေသော ဇာတ်ဖာန်တက်ကြွဖွယ် လေးမျိုးကဗျာကြီးတစ်ပုဒ်ပင် ပြစ်ပါပေသည်။

တဖန် ဆရာကြီးသည် (၁၉၁၉) မုနစ်တွင် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးအတွက် အရေးဆိုရန် အင်္ဂလိပ်နန်းမြေသွား ဦးဘဖေ၊ ဦးပုဦးထွန်းစိန်၊ မေပုရိန်တို့ကို ခေါင်းမူကာ၌ အင်္ဂလိပ်သွားဒယ်လီကိတ်ဘွဲ့ မဟာလေးမျိုးကြီးကဗျာဖြင့် ဂုဏ်ပြု ဆိုခဲ့ပြန်ပါသည်။ ထိုမဟာလေးမျိုးကြီးသည် ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာပြည်သူတို့အတွက် လွတ်လပ်ရေးစိတ်ဓာတ် ချွင်းဆော်ပေးနိုင်သည့် ကဗျာကောင်းတစ်ပုဒ်ပင် ပြစ်ပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ)

ထိုကဗျာတွင် မေပုရိန်ကိုယ်စားလှယ်ကြီးသုံးဦးကို အထူးရည်စူး၍ ဆုတောင်းမေတ္တာပို့သည့်အနေဖြင့် ရေးဖွဲ့သောကြောင့် "ဩဝါသပတ္တနာကဗျာလေးမျိုးကြီး" ဟုလည်းခေါ်ကြပါသည်။ သူရိယသတင်းစာတွင် ထိုလေးမျိုးကြီးပါလာသောအခါ ဇေယျာဘုံကျောင်းလမ်း စလင်းသူမယ်မြင့်က ထိုလေးမျိုးကြီး၏ အဖွင့်မူကားရေးရန် ပန်ကြားမိသောကြောင့် "ခေါင်းမူကာသစ်" ဆောင်းပါးများကို ရေးရလေဟန် လေးမျိုးကြီးအဖွင့်မူကားဆောင်းပါးများကို ရေးခဲ့သည်။

ဤတွင် မယ်မြင့်ဆိုသည်မှာ (၁၉၂၀) မြည့် ကျောင်းသားသပိတ်ခေါင်းဆောင် နေရှင်နယ်ဦးမြင့်ကို ရည်စူး၍ ရေးခဲ့ခြင်း

ဖြစ်သည်။^၁ ဒေါင်းဆိုသည်မှာ ဖွဲ့မြန်မာတို့၏ အမျိုးသားတံဆိပ်၊ အမျိုးသားအလံဖြစ်ရာ မျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု မြှင့်တက်နေသော (၁၉၂၀) တစ်စိုက်တွင် ဒေါင်းအလံ၊ ဒေါင်းပဝါ၊ ဒေါင်းယပ်တောင် စသည်တို့ကို ဖော်ထုတ်အသုံးပြုခြင်းဖြင့် လွတ်လပ်ရေးအတွက် လှုံ့ဆော်ပေးခဲ့ပုံကို ဒေါင်းနိမိတ်၊ ဒေါင်းအတိတ်ယုတ္တံ့နဲ့ သည့် ဤလေးမျိုးကြီးတွင် ထင်ရှားစွာ တွေ့မြင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဆရာကြီးသည် "မြန်မာတစ်နိုင်ငံ ပြုပြင်ချိအံ့နဲ့ ပြုစုရအောင်၊ မကြာခင် 'ဟမ်း' ဆိုတဲ့ "ဇွဲ" ရယ်နဲ့ သုံးလိုသနဲ့အထူး သာပါအကြောင်း အကန့်မသွေ ကောင်းမျိုးအထွေထွေရယ်နဲ့ ခွန်စေမြစေသော၊ ဒေါင်းတိုးဝေရယ်လို့ တွန်စေကစေသော" တူ၍ ဒေါင်းဦးကာကွမ်း အဖွဲ့ ဆုတောင်းကဏ္ဍမှာ သူ၏စေတနာကို လှစ်ဟပြထားပါသည်။

(၁၉၂၀)ပြည့်နှစ်တွင် တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားတို့သည် ကိုလိုနီပညာရေးစနစ်ကို ဆန့်ကျင်၍ သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြပါသည်။ (၁၉၂၀) ပြည့်နှစ် တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား ပထမသပိတ်ကြီးသည် ပညာရေးလှုပ်ရှားမှုသာမက တစ်မျိုးသားလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုကို တစ်ပြိုင်နက်ပေါင်းဆောင် ပွဲဆိုခဲ့သည်။ ထိုပထမ ကျောင်းသားသပိတ်ကြီးကို ဆရာကြီးက 'ယုနိုတာဗီတီဘွဲ့' လေးမျိုး ကြီးဖြင့် လှိုက်လှိုက်လဲ့လဲ့ ထောက်ခံအားပေးခဲ့ပါသည်။

(၁၉၂၀) ကျောင်းသားသပိတ်တွင် ကျောင်းသားတို့၏ လုပ်ရပ် ပီပြင်လွန်းသည့်အတွက် နိုင်ငံရေးရေးရာမူပိုင်တော်မူမည်ဟု

^၁ ကိုယ်တော်မိုင်း၊ ၁၉၇၀၊ ၅၃။

အားမာန်သစ်ဝင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း "မြောက်လိုက်မကွဲ . . . မောက်လိုက်မဟဲ့လို့ . . . ဆောက်လိုက်မဲ့ ယူနီဘာဇီတီတွေက များ" ဟု အားတက်သရောလေသံဖြင့် ပြည်သူတို့ကို အားတက် စေခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ကဏ္ဍများကို ဈေးဖွဲ့သည်အခါတွင် အရေး အခင်းတစ်ခုခု၌ စာဆိုတကယ်တွေ့မြင်ခံစား လှုပ်ရှားသည့်အပေါ် စာဆို၏ စေတနာကို အခြေခံပြီး ဖွဲ့ဆိုတတ်သည့် သဘောရှိပါ သည်။ ဆရာကြီးသည် ဆန်းသစ်သောအကြောင်းအရာတို့ကို ဆန်း သစ်သောအတွေးအခေါ်တို့ဖြင့် ပိဋဓမ္မ လူ့လောကတွင် တွေ့ကြုံ မြစ်ပျက်ခံစားနေရသည်များကို အများသိနားလည်သော လေးမျိုး အရေးအဖွဲ့တို့ဖြင့် သူရိယမဂ္ဂဇင်း အာဂါသမုမဒီပနီခန်း၌ လစဉ် ဖော်ထုတ်ရေးသား လမ်းညွှန်ခဲ့ပါသည်။ လေးမျိုးရေးဖွဲ့ဟန်မှာ သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ စကားလုံးအသုံးစနစ်၊ ရေးသားဟန်နှင့် တူသောကြောင့် ဘကြီးမေတ္တာတုံးဟူသော ကလောင်ရှင်သည် သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းပင် မြစ်မည်ဟု ယူဆရပါသည်။

(၁၉၁၈) ခုနှစ်တွင် နယ်ချဲ့အစိုးရသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံကို ဟုမ္မဗုတုပ်ချုပ်ရေးခဲ့ပါသည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံကို ချန်လှပ်ထား ခဲ့သည့်အတွက် မခံမရပ်နိုင်သော ဆရာကြီးသည် ၁၉၁၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်း "အာဂါသမုမဒီပနီခန်း" တွင် "ငိုတတ်သောကလေး နို့စို့ရသည်" ဟူသည့် ရုပ်ပြောင်ဆွဲပြီး "အိန္ဒိယနိုင်ငံကို အသစ်ပြုပြင်တုပ်ချုပ်ရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသော

လေးဆိုးကြီး” ဟု ဘကြီးမေတ္တာတုံးအမည်နှင့် ပြည်သူများအား အသိပေးတင်ပြခဲ့ပါသည်။ တဖန် ဇွန်လထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း ဘကြီးမေတ္တာတုံးက “ဝိုင်အမ်ဘီအေမီးပုံဖျံဘွဲ့ မဟာလေးဆိုးကြီး” ကို ရေပျံ့ပြီး ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးကို ဆီးကန္တရုတ်ပြုခဲ့ပါသည်။

နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုအပိုင်းတွင် ပထမဦးဆုံး ဝိုင်အမ်ဘီအေ (၁၉၀၆) တွင် အသင်းကြီးပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြီး ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေမှ ကိုစီဘီအေသို့ပြောင်းလဲကာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ပထမဆုံး နိုင်ငံရေးအစည်းအရုံးကြီးဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် -

“ခရစ်တစ်ထောင်ကိုးရာခြောက်ခုအစွန်းဆီက၊ ခေတ်အတွက်ယခင်မညီးစရာထောက်ရှုညွှန်းပါဘိး (ဪ) အောက် အထုတဝှမ်းရယ်တဲ့ ဌာနရွှေကုန်မှား ။ အဖိုးမြန်မာ အရာရာ-စဉ်လာမပျက်တဲ့ပြင်း အမျိုးတာသာ သာသနာပညာအတွက်ကယ်လို့၊ စိတ်လက်ပါပါနှင့်၊ ခိတ်ဆက်ခါ-မြိုင်ယုဉ်ညီလို့မို့၊ ဝိုင်အမ် ဘီအေအသင်းရယ်လို့ လွှတ်ပေးပေါဟာရမှား၊ ဥဒါန်းဩဘာ သတင်းတွေနှင့်၊ အသင်းတလျှောက်မကွာပြေရွာမဖြင့်၊ လင်းတောက်ခါ ကြေကြာလို့မို့ ။ရွှေမြန်မာ ကိုးရာဖြစ်ပြီလို့။”

ဟူ၍ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးသည် မြန်မာပြည်သူ့ကျွန်ဘဝက လွတ်မြောက်ရေးအတွက် အလင်းရောင်ဖြစ်ပြီး မြန်မာတို့အတွက် အားကိုးရာအသင်းကြီးဖြစ်ကြောင်း အားရဝမ်းသာတက်ကြွစွာနှင့်

ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ စာဆိုသည် အားရဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာဖြစ်ရသလို ပြည်သူတို့ကိုလည်း ဝမ်းသာစေချင်သည့်အတွက် အမှောင်ဘဝမှ သည် အလင်းရောင်ပေါ် ရာအရပ်ဆီသို့ လေးမျိုးကဏ္ဍနှင့်လက်ညှိုး ညွှန်ပြခဲ့ပါသည်။

နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့က ဘိန္နိယကို ဟုမ္မဇွန်အုပ်ချုပ်ရေးပေးပြီး မြန်မာနိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်းရေးဆွဲပေးရန်စီစဉ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုအခါနယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်ကောက်ကျစ်သည့် ပရိယာယ်ဉာဏ်ကို နားလည် သည့်စာဆိုသည် ပြည်သူတို့ကို သိနားလည်စေရန် (၁၉၁၉) ဖေဖော်ဝါရီလထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းအားဒါသမုခဒီပနီခန်းတွင် “ပွဲတော်အုပ်ဘွဲ့လေးမျိုး” နှင့် တစ်ဖက်က ဆာတွန်းရှုပ်ပြောင်ဆွဲပြီး နယ်ချဲ့တစ်စု၏ စေတနာကိုသရော်ပုံသည် ထိမိလှပါသည်။

“ဪ အဖေထူးပေမို့ ကော့လူးပြင့်ကြီးပေငဲ့၊ ဘုန်းမီးကမ္ဘာ ရွှင်မို့၊ မြန်မာတစ်ဦး ပိုးတာရာလင်းသလိုပဲ၊ ရာဇသခင်စိုးရ မဟာ သနင်းငယ်က၊ ထမင်း၊ ဟင်းလျာ-ခဲဖွယ်အစုံ ဆက်ပြန်တော့၊

အာရုံမက်စရာ-ကြည့်ခြင်းအားငယ်နှင့် လျှာဂုဏ်တက်ခါ ပိခင်စားမဟဲ့လို့၊ အားရွှင်ကြည်- အုပ်ကိုခွင့်ပြန်တော့၊ အခွင့် မညီပြန်သခန်း၊ ပြည်ပေါ်-မြေမဟိမပြင့်၊ “ဒီမော်က ရေစိ” မဟာ ခေတ်တွင်မှ . . . ဗားမိလွှင် အစာမကြေမို့ ငါမဖော့၊ ဒါတွေသုံးရ မှာက၊ ပြုံးလျက်ခက်ပါတယ် မောင်ရယ်”

ဟူသည့်အဖွဲ့သည် အစာမကြေသည့် တာဝန်မဲ့တင်းလွှာများကို အသိပြန်မာပြည်သည် အလိုမရှိကြောင်း၊ တစ်နည်း အုပ်ချုပ်ရေး စီမံကိန်းကို အလိုမရှိကြောင်း ကလောင်အရေးနှင့် ပြည်သူတို့ကို အသိပေးထားသည့် အနုနည်း၊ နယ်ခွဲဆန့်ကျင်ရေး တိုက်တွက် တစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။

(၁၉၂၀) ပြည်၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း ဘကြီးမေတ္တာတိုး၏ ကိုယ်ပြန်မာပြည် လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံးနေချိန် ရာထူးဘွဲ့ထူးများကို မရလျှင်နေပါစေဟု ရာထူးဂုဏ်ထူးနှင့် ဖြားယောင်းမှုတို့ကို မက်မောမှုမရှိကြောင်း ဖော်ပြသည့် လေးချိန်ကြီး ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

“ပြန်မာပြည်၊ အစစ-ကြေသာကြေဘို့၊ မရလျှင်နေပါစေ တော့၊ အသရေရက်ရောင်လွှပ်ပေမဲ့၊ မှုမတ်စုံညီလာအဝင် မမြင့်၊ ပြည်ပြန်မာတခွင် မပါရတဲ့အပြင်၊ ဘလားကျစ် (ဘွ) ပင်တိုက်စေတော့၊ သဒ္ဓါသမ္မအရာကို မယူလိုက်ချင်ပါဘူး၊ ခေတ်အကြိုက်မညီပါသမို့၊ သည်အရာအမတ်မျိုး၊ ဦးထိပ်မှာ ပန်ဆင်ယူတို့၊ ပြန်ခွင်ဇမ္ဗူပြည်တော်သားရယ်တို့၊ ကုလား ထိန်းလို အများနိမ်းဆိုလို့ တင်းကြတယ်၊ (အမယ်မင်း) အတင်းထပ္ပံဖွဲ့နဲ့ မရမက နူးသော်လည်း ခင်မလှဘူးရယ်လို့၊ (ဝန်မင်းရယ်) ညည်းကြအထူး”

ဟူသည့်လေးချိန်နှင့် ဆန့်ပြခဲ့ပါသည်။

* သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၈၊ စက်တင်ဘာလ၊ ၇၅။

(၁၉၁၈) ခုနှစ်၊ မတ်လထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း
“လယ်သမား၏ဝန်များ” ဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အလုပ်စရိတ်များ
ခြင်း၊ လယ်ခွန်တော်များခြင်း၊ ဝန်ထုပ်များပေးနေသည့် လယ်သမား၏
ပုံကို လေးအိုးကဏ္ဍာဖြင့် လယ်သမားတို့ဘက်ကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။

၁၉၁၈ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း
“ကုလား-မြန်မာကဏ္ဍာလေးအိုးကြီး” ။ “မြန်မာမှာအရာထက်လေးပုံ
ကား၊ လူခွန်ကြေးထပ်ပလေစွာ” ဟူ၍ တင်ပြခဲ့ပါသည်။

တဖန် ပညာအသင်းမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၉ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီထုတ်
တွင်လည်း အမိမြန်မာပြည်က အိန္ဒိယတိုင်းသားတို့ကိုသာ
သနားစွန့်ကြဲသဖြင့် မြန်မာများမွဲ၍ သနားရန်တောင်းပန်နေပုံကို
ဖော်ပြ၍-

“မြန်မာမှာ-ဆာလှလို့၊ ယာစကရွှံတင်၊ ဗြဟ္မာ-မိခင်ငယ်၊
မကြည်ချင်-ရွှင်လှ၊ ကိုယ့်ရင်သွေး-သားမြန်မာကို၊
စားစရာပေးပါခင်ဗျား၊ ဣန္ဒိယ တဘက်နယ်ကို၊ ခက်မနွယ်
စေချား လင်မလယ်-ဝေငှလို့၊ စေတနာထက်သန်း၊ ဝမ်း
လွယ်သူ မြန်မာသားကိုကော့၊ ဘလားထား-ကွင်းမဲ့သာကြံ”
ဟူသော တေးထပ်ဖြင့် မြန်မာတို့၏ဖြစ်အင်ကို သရုပ်ဖော်ထားပါ
သည်။

(၁၉၁၉) ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယပြည်ကို တာဝန်ခံ (ကိုယ်ပိုင်)
အုပ်ချုပ်ရေးပေးရန် ကြော်ငြာသည့် အိန္ဒိယပြည် အက်ဥပဒေ

* ပညာအသင်းမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၉၊ ဇန်နဝါရီလ၊ ၅၂။

ပေါ်ထွက်လာသောအခါ “မြန်မာပြည်သည် တိန္ဒြိယပြည်နှင့်မဆိုင်၊ တိန္ဒြိယပြည်မဟုတ်။ သီးခြားလူမျိုး၊ သီးခြားအဆင့်အတန်းဖြစ်နေသဖြင့် တိန္ဒြိယပြည်ပြဿနာနှင့်မတူ၊ မြန်မာပြည်နှင့် သင့်တော်မည့် ဘုပ်ဆုပ်ရေးကို နောင်အခါမှ သီးသီးသန့်သန့် စဉ်းစားပေးရမည်” ဟူ၍ ၁၉၁၈ ခုနှစ်က မွန်စောဂုဇွန်ခမ်းစာဖို့၏ တစ်ရင်ခံစာတွင်ပါသည့် အတိုင်း မြန်မာပြည်ကို ဆွင်းချွန်ထားခဲ့ပေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော မြန်မာပြည်၏ လက်ရှိနိုင်ငံရေးအခြေအနေများကို ဆရာကြီး၏ ကဏ္ဍများတွင် အရိပ်ထင်လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၁၉၂၀ ခုနှစ်ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းပါ တကြီးမေတ္တာတုံး၏ “တာဝါသမုခပီပနီ” ကဏ္ဍခန်းတွင် မြန်မာပြည်ကို တိန္ဒြိယပြည်နှင့်ခွဲ၍ ချွန်ရစ်ထားခဲ့ပုံကို ဖော်ညွှန်းရေးဖွဲ့သည့် “သမီးမြန်မာပြည်တွဲ၊ ကဏ္ဍလေးမျိုးကြီး”^၂ (ပုံ-၅) တွင် -

“ဪ သမီးနှစ်ယောက်ကိုဖြင့်၊ ခရီးရောက်အောင်ပါ။
 မျိုးမြောက်မည်ဆိုပြန်တဲ့၊ ဟိုယမန်မိန့်တော်ခွန်းရယ်နဲ့၊
 တိန္ဒြိယမယ်ကုလားကိုတော့၊ နယ်ခြားတွင် တပြည်စံ၊ ညီလာခံ
 နောင်တဖုံ မပျက်စတမ်းသာ၊ သီဟပုံဆောင် ဘုံကနတ်နန်း
 တွေနှင့်၊ ကြံ့ငန်းပစ္စု လှစ်ထူအောင် မော်ကွန်းရယ်နှင့်၊
 သွန်းဘီသေစယော့ဖြန်းပုံက၊ လွှတန်းဓမ္မတာအပြေဖြင့်၊
 ဥပါန်းကမ္ဘာမကြေတော့ သတ္တဝါတွေမှာ မာတာအမေကို

^၂ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၀၊ မေလ။

မမေ့နိုင်ဘူး (တို့စွင်) သဘောပြေပြေ၊ စောကြွကြွ ရယ်နှင့်
ပြေး၍မကုန်”

ဟုလည်းကောင်း၊

“တပင်ခံတထောင့်ကသီးရပါတဲ့ အတောင်မကြီး၊ အသီးမဟာ
ပမာထွေးပါလို့၊ ထမီးရတနာ ပြန်မာကလေးကိုဖြင့် ငါပွေး
မိခင်ခွဲနိုင်ဘူးရယ်လို့၊ သကလဲ မမေ့စရာ၊ ထွေရှာတဲ့ စရိုက်
ကယ်နှင့်၊ အမြဲပွေ့စရာ ပွေ့ကာပိုက်ပါလို့”

ဟုလည်းကောင်း၊ နေ့ဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ ကဏ္ဍပုံစံမှာ နေ့စဉ်လေးခွီး
ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သော်လည်း အကြောင်းအရာပိုင်းအနေဖြင့် မိမိ
ပတ်ဝန်းကျင်ကို သတိပြုဆင်ခြင်၍ မိမိတို့၏ နိုင်ငံရေးအခြေ
အနေကို ထင်ဟပ်နေပွဲ့ထားသော ကဏ္ဍဖြစ်ကြောင်း တွေ့နိုင်
ပါသည်။

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်၊ ဇွန်လထုတ် သုရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း
ပြန်မာတွေမညီညွတ်လျှင်၊ ညီညွတ်လျှင်ဟူသော ပုံကိုဖော်ပြ၍
“ပိုက်ဆံဝါလားနှင့် တိုင်းပြည်ဘာသာ သာသနာရေးဘွဲ့တေးထပ်”
ကို နေ့ဖွဲ့ထားသည်မှာလည်း အမျိုးသားလူ့ဆော်ပွဲပေးနိုင်သည့်
ကဏ္ဍအဖွဲ့ပင်ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် နိုဝင်ဘာလထုတ် သိရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် ပြန်မာ
ပြည်ကို ဖြစ်မြင်ပြောင်းလဲတပ်ချုပ်ရန် စီမံချက်များအား နောင်နေပွဲ
ကို သရုပ်ဖော်ထားရင်း စိန်ခြူးကြာညောင်အလိုက် “အမိပြန်မာ
ပြည်ဘွဲ့” ဘာလယ်သီချင်း၌-

“တိမ်ခိုးပြာမှောင်-ပြာမှောင်၊ အာကာဘောင်တိုင်းဆီက၊
 စွာမယောင်ဆိုင်းပြန်ချည်း။ မိုင်းအုံလိုနီ၊ မိုးသက်မြန်ဆိုး-မြန်ဆိုး၊
 မြန်မာပြည်တော်တွင်းမှာလေ . . . လင်းပါလို့မျှော် ပွန်
 . . . ပွန်တေဂုရယ်က။ အထူးခနတ်ချိန်၊ စိတ်များမှာ
 ငယ်စေရန်ဖို့၊ ဖယ်သွေပြန်သလား၊ ကုသိုလ်ကံများရယ်က၊
 ခက်အားတော်ကြံ့။
 မွေးမိ မြန်မာ-မြန်မာ၊ ခါခါ မျှော်ယောင်စောတယ်လေး။
 ပြောသေရရုံ။”

ဟူ၍ ဝမ်းနည်းဖွယ် အမျှော်စိုက်ဘာလယ်သီချင်းဖြင့် မျှော်လင့်
 နေရသည့် မြန်မာပြည်မြစ်တစ်ကို ရင်နှင့်စရာ သိမြင်ရစေပါသည်။
 (ပုံတွင်ရည်)

၁၉၂၀ ပြည့်၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင်လည်း
 “လယ်သမား တလင်းနယ်ပုံ” ရုပ်ပုံဖြင့် “လယ်သမားတို့၏ ဝုက္ခဘွဲ့
 တေးထပ်နိုး”၊ “လယ်သမား၏မျှော်လင့်ဖွယ်လေးအိုး” ကဗျာတို့ကို
 ရေးဖွဲ့ကာ “မျိုးဆိုတဲ့စပါးရယ်နှင့်၊ ကျွဲရွားထွန်းစရာဘို့၊ ငွေသပြာ
 ရရာဆေးပါလို့၊ ဆမတန်ဂွမ်းနီတဲ့ ဖျော့တွေနှင့်ကွယ်ပေးဝယ်ရပေ”
 ဟူ၍ ကြွေးမြီးများပေးရန်ရှိသဖြင့် စပါးစေ့ကုမည်ကို ဦးရိမ်နေရ
 ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပါသည်။

အဖျပ်အားဖြင့်ဆိုရပါလျှင် ဆခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းသည်
 မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် မြို့ချစ်စိတ်ဓာတ်ထက်သန်ဖွယ် ဇာတိမာန်

ⁱ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၁၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၇၃။

စာပေအခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်ကို မော်ထုတ်ခဲ့သည့် မျိုးချစ်စာဆိုတစ်ဦး ဖြစ်ပါသည်။ ဆရာကြီး၏ ကဗျာအဖွဲ့များကြောင့် ပြည်သူတို့သည် အစအသိအမြင်ရရှိလာကာ လွတ်လပ်ရေးကို အရယူနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ် သည်ဟု တစ်ထစ်ချပြောနိုင်လောက်ပါပေသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ကိုလိုနီခေတ်ဦးကာလအတွင်း မြန်မာစာပေတွင် ကဗျာဖွဲ့ဆိုမှုအဆင့်အတန်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည်ဟု သုံးသပ်နိုင် မည် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ၃။ ၁။ ၅။ ဦးစိုးကျား (၁၈၀၉-၁၉၄၂) ၏ ကဗျာ လေ့လာချက်

ဆရာကြီးဦးစိုးကျားသည် နယ်မြေဆန့်ကျင်ရေး အမျိုးသားရေး လှုပ်ရှားမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့ပြီး (၁၉၂၀) ပြည့်နှစ်တွင် အမျိုးသားကျောင်း များ ပေါ်ပေါက်ချိန်၌ အမျိုးသားပညာဝန်အဖြစ် အစိုးရရာထူးကို မယူဘဲ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပညာဝန်အဖြစ် ထမ်းရွက်ရန် ကျမ်း အမျိုးမျိုးကို ပြုစုခဲ့သည်။*

ဆရာကြီးသည် ကိုယ်တွေ့ဝတ္ထုများ၊ ငါးရာငါးဆယ် ကောက်နုတ်ချက်များ၊ ပါတော်မူအရေးတော်ပုံ၊ ဦးဝုညဝတ္ထုတို့ အစရှိသည့် စကားပြေကျမ်းတို့ကို ရေးသားခဲ့ရာ တဗျာစာဆိုဟု သိသူနည်းပါးပါသည်။ ဆရာကြီးရေးဖွဲ့ခဲ့သော “နိုင်ငံရေး ကိုယ် အရေး” အိုင်ချင်းကဗျာသည် ကိုလိုနီခေတ်၏ နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား

* သုတေ ၂၀၀၂ ၃၃၅။

အခြေအနေကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြနေသည့် ကဗျာကောင်းတစ်ပုဒ်ပင်
မြစ်ပါသည်။ လွတ်လပ်ရေးအတွက် စိတ်ဓာတ်လှုံ့ဆော်သော ကဗျာ
တစ်ပုဒ်လည်း မြစ်သည်။*

မြန်မာပြည်အတွက် မြဲမြံပြောင်းလဲမှု တပ်ချင်ရေးစနစ်ရရန်
(၁၉၁၉) ခု ဇူလိုင်လတွင် ကိုယ်စားလှယ်သုံးဦးဖြစ်သော ဦးဘဖေ၊
ဦးပု၊ ဦးထွန်းရှိန်တို့ကို ဘီလပ်နိုင်ငံသို့ ဝေလွတ်ခဲ့ရာ ကိုယ်စားလှယ်
သုံးဦးတို့သည် (၁၉၂၀) ပြည့်နှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မြန်မာပြည်သို့
ပြန်ရောက်လာကြပါသည်။ ထိုအခါ တောရောမြို့ပါ လူထုပရိသတ်
ကြီးက ကိုယ်စားလှယ်များကို သင်္ဘောဆိပ်တွင် ကြီးကျယ်မင်းနားစွာ
ကြိုဆိုကြပါသည်။ ထိုမြင်ကွင်းကို ဆရာကြီးက တိုင်ချင်းကဗျာဖြင့်
မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ)

ဆရာကြီးဦးဖိုးကျား၏ တိုင်ချင်းကဗျာသည် မိုးချစ်စိတ်ဓာတ်
ကို အရင်းခံ၍ စာဆို၏စေတနာ သက်ရောက်ဖေ့ဖွဲ့သော လမ်းမိုး
ဟောင်းမှခွဲထွက်လာသည့် အကြောင်းအရာဆန်းသစ်သော ကဗျာ
တစ်ပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်က စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော
တိုင်ချင်းကဗျာများသည် တိုင်သံဖြင့် သီဆိုအပ်သော ကျေးလက်
ကဗျာတစ်မျိုးလည်း ဖြစ်သည်။

* အတွေးရှိပြီး အရေးမိုးသော တိုင်ချင်းအဖွဲ့များသည် မြန်မာ
ဆန်သောအဖွဲ့များဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဆရာဇော်ကျိက * တိုင်
ချင်း ကဗျာလေးများသည် ကဗျာကောင်း၊ စာကောင်းပီသ

* ခေတ်သစ်ကဗျာများ၊ ၁၉၆၂၊ ၆၅။

သည်။ ညို့အားရှိသည်။ စာဖတ်သူ၏ စိတ်နှလုံးတိမ်ညို
စွဲငြိနေစေတတ်သည်။”

ဟူ၍ ဝေဖန်ပြောဆိုပါသည်။

“ချစ်တဲ့သူငယ်လေး မြန်မာပြည်သား၊ လူအများသို့”^၂ ဟူ၍
အစချီရေးဖွဲ့ထားသော ဤကဗျာစာအရ ထိုခေတ်အခါ ပြည်သူတို့
မဆိုထားနှင့် ယခုခေတ် ဖတ်ရှုရသော သူများအတွက်ပင် စည်းလုံး
ညီညွတ်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှု၊ တက်ကြွမှု၊ ရဲဝံ့မှု၊ နှစ်သက်ကြည်နူးရသ
များကို တပွားပွားဖြစ်ပေါ်ခံစားစေနိုင်ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

ထိုကဗျာအရ ဆရာကြီးသည် မြန်မာလူမျိုးတို့သည် စည်းလုံး
ညီညွတ်ပုံ၊ လွတ်လပ်ရေးရရှိရန် စိတ်ဓာတ်တက်ကြွနေပုံ၊ ကိုယ်စား
လှယ်တို့ကို အုန်းအုန်းကျွတ်ကျွတ် ထောက်ခံကြိုဆိုကြပုံကို မြင်
ယောင်ကြားယောင်လာအောင် ရိုးစင်သောအတွေးဖြင့် ရိုးရိုး
စွင်းစွင်း ရေးဖွဲ့ထားသည်မှာ ဇာတိမာန်တက်ကြွဖွယ် ဝမ်းမြောက်
ဖွယ် ကောင်းလှပါသည်။

အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်
နေချိန် ဝံသာနုစိတ်ဓာတ် အစပျို့နေသော (၁၉၂၀) ပြည့်နှစ်ကာလ
တွင် ဆရာကြီးဦးဖိုးကျား၏ တိုင်ချင်းကဗျာပါ အကြောင်းအရာ
ဆန်းသစ်မှု အရေးအဖွဲ့ဖိုလင်းသော်လည်း အများပြည်သူ ဝမ်းမြောက်
တက်ကြွဖွယ် စည်းလုံးညီညွတ်မှုပေးနိုင်သည့် တိုင်ချင်းအဖွဲ့ဖြင့်

^၂ ဇော်ကျီ၊ ၁၉၇၆၊ ၃၇။
^၃ ဇာတိမာန်တပေစာတမ်း၊ ၁၉၉၂၊ ၂၅။

မှတ်တမ်းတင်ရေးသားတင်ပြနိုင်မှုတို့သည် ကိုလိုနီခေတ် နောက်ခံ အခြေအနေအရ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသော ကဏ္ဍလမ်းကြောင်းသစ် တစ်ရပ်ဟု ဆိုရပေမည်။

၂ ဝ၊ ၂။ ဂီတစာပေအဖွဲ့များ

ကိုလိုနီခေတ်ဦးမှ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း မြန်မာစာပေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် ကဏ္ဍကဏ္ဍ၌ ဂီတအဖွဲ့များ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် ခဲ့ပုံကိုလည်း လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ လူမျိုးတိုင်းတွင် ကိုယ်ပိုင် ယဉ်ကျေးမှုအသီးသီး ရှိကြသည့်အလျောက် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုတွင်လည်း ဂီတသီချင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုရှိပါသည်။

ကဏ္ဍအမျိုးအစားဖြစ်သော တေးဂီတသီချင်းတို့သည် ကမ္ဘာ အစ လူ့သမိုင်းဦးမှပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်မှာ အထင်အရှားဖြစ်ပါ သည်။ လူ့ယဉ်ကျေးမှုတို့၏အစသည် တေးဂီတပင်ဖြစ်ပါသည်။ လူတို့သည် လူ့သဘာဝအရ ဖျော်ရွှင်လျှင် ဖျော်ရွှင်သည့်အလျောက် စိတ်အားငယ်လျှင်လည်း ငယ်သည့်အလျောက် နှုတ်မြှောက်ဟစ်ကြွေး ရာမှ တေးဂီတသည် လူ့ဘုံလောကသို့ ရောက်လာသည်ဟု ဆိုနိုင် ပါမည်။

ဤတွင် တေးဂီတဟူသည့် -
န-သီချင်း (ပါ၊ ဂီတ) ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဝီတနှင့်ပတ်သက်၍ ယူဆကြပုံတစ်မျိုးကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။

ခေတ်စမ်းစာဆို သိပ္ပံမောင်ဝက "ဝီတ" နှင့်ပတ်သက်၍ "သီချင်းသီခြင်း၊ တီးမှုတ်ခြင်းပညာကို ဝီတပညာ" ဟု၍ဆိုလိုသည်။ ဤဝီတပညာသည် သုခုမ သို့မဟုတ် စာပေပညာတွင် တစ်ပမိအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ဟုဆိုပါသည်။

ဆရာ ဒီးဂုတ်ဦးဘအိုက -

"တေးဝီတသီချင်းတို့သည် လူတို့မဆိုထားဘိ၊ တိရစ္ဆာန်လောက၌ပင် စိတ်၏ကြည်လင်ခွင်ဖြင့်ခြင်းကို ပြဆိုရာ၌ သီချင်းဖြင့် ပြဆိုကြပါသည်။ သားသည်မိခင်တို့သည် သားငယ်ကို နှစ်သိမ့်စေရန် နှုတ်ကုန် သို့မဟုတ် အာဖရိကန် မြက်ဆိုခြင်းပင်လျှင် သီချင်းဖြစ်၏။ ယခု မျက်မြင်အားဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုမတိုးတက်သေးသော အစိုင်းအစိုင်းဟု ခေါ်ဆိုနေရသော လူမျိုးတို့၌ပင် စာပေဟူ၍ တစ်စွန်းတစ်စမရှိသော်လည်း သာဘာသာဝ ပျော်ဖြူကြရာ၌ သီချင်းသီဆို၍ ကခုန်မှုသည် လူမျိုးတိုင်းတွင် ရှိကြပေသည်။"

လူထုဒေါ်အမာကလည်း ဝီတနှင့်ပတ်သက်၍ -

“ဂီတဆိုတာ လူတို့ဖွဲ့နားသော အကြားအာရုံနဲ့ပတ်သက်ပြီး လူတို့ခံစားနိုင်အောင် လူက ထိထွင်ကြံဆဖန်တီးထားတဲ့ လွယ်ည်ကော့မူတစ်ရပ်”

ဟု ဆိုပါသည်။

တဖန် ဆရာခဂုန်တာရာက ဂီတနှင့်စပ်လျဉ်း၍-

“ဂီတအနုပညာသည် ခေတ်အဆက်ဆက်ကို ဖြတ်သန်းကာ လူ့အဖွဲ့အစည်း၊ လူ့နေမှုစနစ်များ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည့်အလျောက် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည်။ ဂီတအနုပညာသည် သာယာမှုသက်သက်ကိုသာ ပေးနေသော အနုပညာအဖြစ် ရုပ်ထန်နေသည် မဟုတ်ပါ။ ဂီတသည် လူတို့လက်ရှိဘဝကို ဖွံ့့နွံ့သည်။ တကယ့်လူလောကကြီး၏ အခြေအနေများကို ဖော်ပြသည်။ ယင်းသို့ဖြင့် လူတို့၏စိတ်ဓာတ် နိုးကြားလာအောင်၊ ထက်ကြွလာအောင် လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်ခြင်းမှာ ဂီတသည် လူတို့ခံစားမှုကို ဖော်ပြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။”

ဟုဆိုပါသည်။

ဆရာကြီးဦးမြင့်ကြည်ကလည်း တေဂီတဆိုသည်မှာကား -

“တီးကွက်ရော စည်းချက်ပါ လှပကိုက်ညီသည့် သီချင်းများဖြစ်ပါသည်။ ဂီတသီချင်းတစ်ပုဒ်သည် စည်းဝါးရှိလျှင်

^၁ မာ၊ ၁၉၈၉၊ အမှတ်စဉ် ၁

^၂ တာရာ၊ ၁၉၈၀၊ ၄၀၁

ပြည်စုံပြီလောဟု မေးစရာရှိ၏။ မပြည့်စုံသေးပါ။
တီးကွက်တီးယင်ကောသွေ့ပြောင်း ကောင်းမွန်စွာရှိဖို့လည်း
လိုအပ်ပါသည်။^၁

ဟု ဆိုပါသည်။

ထို့ကြောင့် သီချင်းဂီတ၏သဘောသည် သီဆိုရန်သံစဉ်
အမျိုးမျိုးဖြင့် ဖွဲ့နွဲ့ထားသော အဖွဲ့အနွဲ့တစ်ခုဖြစ်ပြီး သာယာနာ
ပျော်ဖွယ်သံစဉ်တို့က တိုတိုနှင့်လိုရင်းချောက်သော စကားလုံးတို့
ဖြင့် ဆိုလိုချက်ကို ခံစားမှုဖြစ်ပေါ်အောင် ထိချောက်စွာ တင်ပြနိုင်
ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်နိုင်ပါသည်။

ဤတွင် ဂီတပေါ်ပေါက်လာပုံနှင့်စပ်လျဉ်း၍ လေ့လာတင်ပြ
လိုပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓသာသနာပျံ့နှံ့မီက နတ်ကိုးကွယ်
မှုပြုကြသည်။ နတ်ပွဲများကင်းပသည့်အခါ သီဆိုကြသည့် နတ်ချင်း
ဟူသော သီချင်းအဖွဲ့အနွဲ့တစ်မျိုး ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာ
နိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓသာသနာ ပျံ့နှံ့ချောက်ဖို့လာပြီးနောက်တွင်လည်း အယု
ဝါဒဆိုင်ရာ သီချင်းများ စပ်ဆိုသီကုံးမှုရှိခဲ့ကြောင်း အထောက်
အထားများရှိခဲ့သည်။ သရေခေတ္တရာခေတ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံသို့
ချစ်ကြည်ရေးသွားချောက်သော ဗြဟ္မဃဉ်ကောမူအဖွဲ့သည် ထိုနိုင်ငံ
တွင် ဘုရားဂုဏ်တော်ကို နှီးကျူးသော သီချင်းများကို သီဆိုကပြခဲ့
ကြောင်း တရုတ်မှတ်တမ်းများတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။^၂

^၁ မြန်ကြည်၊ ၂၀၀၁ ။

^၂ မြန်မာ့စွယ်စုံကြမ်း၊ အတွဲ (၁၀) ၁၉၆၆၊ ၃၅၄။

မြန်မာစာပေတွင် ဦးစွာပထမ ပုဂံခေတ် ကျန်စစ်သားနန်း
တည်ကျောက်စာ (မွန်ဘာသာ)တွင် “မြန်မာသီချင်း၊ မွန်သီချင်း”
ဟူသော ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းများကို စတင်တွေ့ရပါသည်။
တေးဂီတသီချင်းတို့သည် အင်းဝခေတ်တွင် အချိန်ရလာခဲ့ပြီး
တောင်ငူခေတ်တွင်လည်း ဆက်လက်တိုးတက်ခဲ့ပါသည်။

ညောင်ရမ်းခေတ်တွင်လည်း ဘုရင်များက အားပေးဆွဲ
မြှောက်မှုဖြင့် ဆက်လက်ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။ သို့သော် တုန်းတော်
ဘွဲ့နှင့် မယ်ဘွဲ့မောင်ဘွဲ့များက များနေပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်
တွင်မူ ဂီတပညာရှင်များစွာ ပေါ်ထွန်းခဲ့ပြီး၊ အဘက်ဘက်မှ ဖွံ့ဖြိုး
တိုးတက်လာခဲ့ပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ ထင်ရှားသောတေးဂီတ စာဆိုတော်
ကြီးများမှာ မြဝတီမင်းကြီးဦးစ၊ ပြင်စည်မင်းသား၊ ဝတ်ဆရာ
ဦးကျောက်ခဲ၊ ငယ်တိုးအတွင်းဝန် ဦးကျိန်၊ မင်းကြီးကတော်ခင်ဆုံး
အနောက်နန်းမိဖုရား မမြကလေး၊ လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင်တို့ ဖြစ်ကြ
သည်။ ဦးစစပ်ဆိုသော သီချင်းများအနက် သီချင်းခံနှင့် ဝတ်ပျိုး
တို့သည် မြန်မာဂီတသမိုင်းတွင် မှတ်တမ်းတင်ရလောက်အောင်
ထူးခြားကောင်းမွန်သည်။ ပြင်စည်မင်းသား၏ ယိုးဒယားသံရှစ်မျိုး
ဖြင့် သီတိုးစပ်ဆိုထားသော ယိုးဒယားသီချင်းစွပ်ပုဒ်သည်လည်း
ထူးခြားကောင်းမွန်သော သီချင်းများဖြစ်ကြသည်။ ဂီတသမိုင်းတွင်
ထူးခြားကောင်းမွန်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့အဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ရသော
သီချင်းတစ်မျိုးမှာ လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင်၏ ဘောလယ်ဖြစ်သည်။

မြန်မာသီချင်းများကို စပ်ဆိုကြရာ၌ တေးသွားထက် တေးသား
စကားလုံး အဓိပ္ပါယ်မျိုးပြားလျှင် ကာရန်ပြေပြစ်မှုကို ပို၍ အလေး
အနက်ထားကြသည်။ သီပေါဘုရင် ပါတော်မူပြီးနောက်တွင် ငွေ
မြန်မာသီချင်းကြီးများကို ရွေးကဲတပညာရှင်ကြီးများက အထူး
ထိန်းသိမ်းခဲ့ကြသည်။ ငွေသီချင်းကြီးများသည် တေးသွားတစ်မျိုး
တည်းကိုပင် နှစ်မျိုးသုံးမျိုး ကွဲ၍ သီဆိုနိုင်သည်။ တစ်နည်းအား
ဖြင့်ဆိုလျှင် ဆိုနည်းဆိုဟန်ကွဲ၍ ဆိုနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုကို လေ့လာကြည့်ပါ
က မြန်မာတို့၏ လွတ်လပ်ရေးသည် အသာတပြည် တောင်ယူ၍
ရခဲ့ခြင်းမဟုတ်ပါ။ အသက်သွေးဆွေးများစွာ ပေးဆပ်ကာ တိုက်ယူ
ခဲ့ရသော လွတ်လပ်ရေးဖြစ်၍ မြန်မာ့တပ်မတော်နှင့်အတူ မြန်မာ
ပြည်သူတို့၏ ဇာတိသွေးဇာတိမာန်ကို လှုံ့ဆော်ပေးသော သီချင်း
များသည် အရေးပါစရာရောက်ခဲ့ပါသည်။

ဆရာလူတိုင်းလူက-

*စစ်တွင်းတစ်ပြည်အကြောင်းကို လေ့လာကြရာမှာ အဲဒီ
ခေတ်ကပေါ်တဲ့သီချင်းတွေကိုလည်း လေ့လာကြရပါ
တယ်။ သီချင်းတွေကလည်း အဲဒီခေတ်က အတွေ့အခေါ်
တွေ၊ လုပ်ဆောင်နေပုံတွေကို ပြောပြနိုင်ပါတယ်။*

ဟု ဆိုပါသည်။

* လှ၊ ၁၉၆၈ ခု။

၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ မြန်မာပညာတတ်လူငယ်များခေါင်းဆောင်၍ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုကဏ္ဍသစ် စခဲ့ကြပါသည်။ ထိုအခါ အမျိုးသားရေးတိုးတက်ပြောင်းလဲ လှုပ်ရှားမှုများကို တေးသီချင်းများတွင် တွေ့ရပါသည်။ ကိုယ့်တိုင်းပြည် တစ်ပါးသူလက်အောက်သို့ ရောက်ရှိနေချိန်တွင် ကိုယ့်လူမျိုး၏ ယဉ်ကျေးမှု စိတ်ဓာတ်တို့ မပျက်စီးမဆုံးရှုံးရအောင် စောင့်ရှောက်စားပေးလိုသောစိတ်ဖြင့် ဇာတိဟန်စိတ်ဓာတ် မော်ကွန်းပေးခဲ့သည့် အမျိုးသားသီချင်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများတွင် အရေးပါလှပါသည်။ ထိုအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာစွယ်စုံကျမ်းတွင်-

“အချုပ်အချာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတိုင်းလိုလို၌ နိုင်ငံတော်သီချင်းများရှိကြလေသည်။ နိုင်ငံတော်သီချင်းကို တစ်နည်းအားဖြင့် အမျိုးသားသီချင်း (ဝါ) ဇာတိဟန်တေးသံဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။ ယင်းနိုင်ငံတော်သီချင်းကို ပွဲလမ်းသဘင်များတွင်လည်းကောင်း၊ လူထုအခမ်းအနားများတွင်လည်းကောင်း သီဆိုတီးမှုတ်ကြရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဧရာမြန်မာဘုရင်များလက်ထက်က နိုင်ငံတော်သီချင်းဟူ၍ မရှိခဲ့ချေ။ သို့သော် ဘုရင်မင်းမြတ်များ၏ ဘုန်းတန်ခိုးတေဇာအာဏာတို့ကို ချီးကျူးရေးစပ်ထားသော ဘုန်းတော်ဘွဲ့သီချင်းများကို တစ်နည်းအားဖြင့် နိုင်ငံတော်သီချင်း (ဝါ) အမျိုးသားသီချင်းဟု မှတ်ယူခေါ်ဆိုနိုင်၏။ ဘုန်းတော်ဘွဲ့သီချင်းများသည် တစ်နည်းအားဖြင့် ကိုယ့်နိုင်ငံ

ကိုလည်းကောင်း၊ ကိုယ့်အဖို့၊ ဘာသာ၊ သာသနာကိုလည်း
ကောင်း၊ ချစ်ခင်လေးမြတ်လာအောင် သွေးထိုးနှိုးဆွပေးခဲ့
သော သီချင်းများဖြစ်လေသည်။^၁

ဟု ဖော်ပြပါသည်။

ကိုယ့်တိုင်းပြည်၊ ကိုယ့်လူမျိုးကို သူ့ကျွန်းမခံစိတ်ဓာတ်ဖြင့်
စောင့်ရှောက်အားပေးလိုသော စိတ်ဓာတ်အရင်းတည်နေသော
အဖို့သီချင်းများသည် ပါတော်ပြီးစနှင့် ဝံသာနုခေတ်ကြီးကာလ
၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ တွင် ပြည်သူလူထုကြားသို့ ရုပ်သေးပွဲ၊ ဇာတ်ပွဲ၊
တရားပေးပွဲ၊ သီချင်းဆိုပွဲများမှတစ်ဆင့် ယုံ့နှံ့ထိုးဖောက်
ဝင်ရောက်ခဲ့ပါသည်။

တို့ခေတ်က ဓမ္မစွဲခဲ့သော တေးသီချင်းများကို လေ့လာကြည့်
သောအခါ မြန်မာ့ထီးနန်း ဆုံးရှုံးပြီးနောက် ကိုယ့်ဘုရင့် ကိုယ့်အရှင်
နှင့် ကိုယ့်ထီးကိုယ့်နန်းကို တမ်းတသောအကြောင်းအရာများနှင့်
လွတ်လပ်ရေးရယူရန် လှုံ့ဆော်ရေးသားသည့်အဖွဲ့များကို ဓမ္မစွဲ
ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ သီချင်းများမှာ ခေတ်အခြေ
အနေအရ "ဇာတိမာန်" လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်သော ဂီတသီချင်းများ
ဖြစ်ပြီး သီချင်းအရေအတွက်လည်း နည်းပါးကြောင်း လေ့လာတွေ့
ရှိရပါသည်။ ဤတွင် ဇာတိမာန်သီချင်းဆိုရာ၌ ဇာတိမာန်ဟူသည်
"အဖို့အဖွယ်ကို စွဲ၍ဖြစ်သော မာန်မာန်" ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဇာတိမာန်
တေးနှင့် ပတ်သက်၍

^၁ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းအတွဲ(၆) ၁၉၆၂ ၉၈။

“ငါတို့လူမျိုးကား ကိုယ့်ထိန်းကိုယ်နန်း ကိုယ်ကြံ့ငန်းနှင့် ထည်ထည်ဝါဝါ ခမ်းခမ်းနားနား နေခဲ့ကြသော သခင်မျိုး ဖြစ်သည်။ ငါတို့လူမျိုးကား သယံဇာတပေါကြွယ်ဝ၍ မြင့်မြတ်သော နိုင်ငံတွင် နေထိုင်သော လူမျိုးဖြစ်သည်” ဟူသောအချက်ပေါ်တွင် ပိုပြီး အဖိုးဂုဏ်မြင့်မားခြင်း၊ မျိုးချစ် စိတ်ထက်သန်ခြင်း၊ လွတ်လပ်မှုကို မြတ်နိုးခြင်း၊ နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးကို ချစ်မြတ်နိုးခြင်း၊ နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း၊ အဖျက်ရန် ကိုတော်လှန်ခြင်း စသည်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ရောဖွဲ့သီဆို သော တေးသီချင်းများသည် စာတီမာန်တေးများပင် ဖြစ်ပါ သည်။”

ဟူ၍ စာတီမာန်စာပေစာတမ်း၌ ဆရာမုံရွာဝင်းဖေက ဖွင့်ဆို ပါသည်။

ကိုယ့်အရှင်သခင်လက်အောက်တွင် မဟုတ်တော့ဘဲ ထီးကမ္ဘီ စည်ပေါက်ဖြစ်သော ကွန်မြစ်နေရသည့်အကြောင်းတို့ကို တေးဂီတ မြင့်မြတ်ခဲ့ကြရာတွင် ပထမဦးဆုံးသော စာတီမာန်တေးတစ်ပုဒ် သည် မြန်မာတုရင်ပေါ်တော်မူပြီး နှစ်နှစ်ကြာ ၁၉၅၇ ခုနှစ်တွင် စတင်ပေါ်ထွန်းလာခဲ့ပါသည်။ ထိုတေးသီချင်းမှာ “သီတာပျံနန်းတုံ မြင့်မှာလ” အစရှိ သီချင်းဖြစ်ပြီး စင်တော်ဆရာမာဏ်ကိုင်ဦးဖူးညီနေ စပ်ပြီး စင်တော်ကြီးပေါ်မှ ကိုယ်တိုင်သီဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

^၁ စာတီမာန်စာပေစာတမ်းများ၊ ၁၉၉၂ ၂၇။

“သီဟဖွံ့ နန်းတံမြင့်မှာလေ၊ ညီလာခံ ဖျန်းလှဲတင်ဆိုကာ
 ဆန်းစုံဝေဆင့်၊ ပတ္တမြား၊ ပလ္လင်မှာခေတ်ရှင်၊ စန်းယုဇေပွင့်
 မြားသွင်ပါ၊ ဝိလ်ရှင် မှန်ရွှေနန်းလမှာလ၊ ဆုတော်ခံရ
 ရွှေသန်းငယ်နှင့်၊ လှိုမြန်းကာ စံတော်မူတော့၊ သီတာဂူသွင်မှု
 ခြားပါကလော့၊ အရည်တူ ရှင်နှစ်ပါးငယ်တို့၊ ငွေသားခံ
 စိန်မကိုင်တုံပြင်၊ ပိုးထိုက်တန် ဆန်တန်ဆာနှင့်၊ မင်္ဂလာ
 ဆောင်တုံဦးမှာလ၊ ကဉ္စနာရောင်စုံပြုပေါလို့၊ ထူးတင့်သတ္တ
 ကိုခေတ်ရှင်၊ မှုးမြင့်မဟာ၊ ဝမ္ပူပေါ်ခြိမ့်ခြိမ့်သံအောင်ပ၊
 အလှူတော်သိမ့်သိမ့်ကြပါလို့၊ အောင်ပွဲတွေ ပြည်ပေါ်ထူ၍
 ကြည်တော်မူသည်အတွင်းမှာလ၊ သီလပ်ပိုင် မိန့်တော်ရင်း
 ရယ်နှင့်၊ မြစ်တွင်းမှာ အောင်လံထူ၍၊ လွယ်တကူရှင်နှစ်ပါး
 ကိုလ၊ ကြည်ညို၊ နိမိတ်များငယ်နှင့်၊ တက်သွား၍ ဆောင်တွင်း
 မှာ၊ လောင်မြင်းစွာ ပြည်သူအပေါင်း၊ ဆောင်ကြဉ်းလာသမှု
 သည်ရေကြောင်း”^၁

ဟူ၍ နားဆင်ရသူပြည်သူအပေါင်းတို့အား မြန်မာတို့သည်
 ကိုယ့်ထီးကိုယ့်နန်းနှင့် နေခဲ့သူများဖြစ်ကြောင်း၊ နယ်ခွဲအင်္ဂလိပ်
 တို့က အရှင်နှစ်ပါးကို အတင်းအဓမ္မဆောင်ယူသွားသဖြင့် ကွန်မြစ်
 ချဉ်းဖြစ်ကြောင်းတို့ကို ရောဖွဲ့သီဆိုထားသည်မှာ အတိမာန်
 စိတ်ဓာတ်များ တဖွားဖွားဖြစ်ပေါ်လာစေပါသည်။ ထိုစဉ်က များစွာ
 သော ပရိသတ်တို့၏ စိတ်နှလုံးမှာ ညွတ်ကျိုးခွေပျောင်းလျက်

^၁ အတိမာန်စာပေစာတမ်းများ၊ ၁၉၉၂၊ ၉၃။

ထီးဟောင်းနန်းဟောင်း အရှင်သခင်ဟောင်းကို များစွာလွမ်းဆွတ်
တသကြရသည်ဟု အဆိုရှိပါသည်။

၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် “ပြည်ကုန်းဘောင်” တမည်ရှိ ဇာတိဟန်
သီချင်းတစ်ပုဒ် ထပ်မံပေါ်ပေါက်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သီချင်း
ရေးသူမှာ ဆရာဉာဏ်ဖြစ်ပြီး သီဆိုသူမှာ ရုပ်သေးမင်းသမီးကြီး
အမေပုခေါ် ဆရာပုဖြစ်ပါသည်။ ထိုသီချင်းတွင်-

“ကုန်းဘောင်သာဓု ပြည်ရင်းကို ပြည်ရင်းကို နေမင်းလို့ နေမင်းလို့
ပြည်ရင်းကို၊ မွေးမေဖွက်လို့ မပျက်ပါသကို၊ ပျို့တကုန်း
ဆောင်လို့ ထိုကုန်းဘောင်မှို ဘုန်းရောင်လင်းလို့ တောင်သီချင်း
ပေါ်သကို၊ ယင်းအနက်ရွှေဘို၊ မင်းအဆက်မပြေသကို၊
ဧကာဒသတွေးကြလိုထို၊ ရန်မလို ရန်ပြန်သဏ္ဍာန်ဆို၊ အမှန်
ပင် ခုတဖန်နီးပေါ့၊ ရန်ကြီးအောင်မဲ့ အစ်ကိုတော့၊ တဘုန်းဆို
အမှန်ပင် ခုတဖန်နီးပေါ့၊ ရန်ကြီးအောင်မဲ့ အစ်ကိုတော့၊
တဘုန်းဆောင်ကုန်းဘောင် ပြည်ရွှေဘို”

ဟူသည့်အပိုဒ်ပါရှိရာ နယ်သူ့အစိုးရက ထိုအပိုဒ်ကို ပြင်ဆင်ရန်
အမိန့်ချမှတ်ခြင်းမဲ့ခဲ့ရသည်ဟု သိရသည်။ “ပြည်ကုန်းဘောင်”
သီချင်းသည် အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ ပထမဆုံးအရေးယူခြင်းမဲ့ခဲ့ရသော
သမိုင်းဝင်ဇာတိဟန်သီချင်းတစ်ပုဒ်အဖြစ် ထင်ရှားခဲ့ပါသည်။
တေးရေးသူ ဆရာဉာဏ်အား မမ်းဆီးခြင်းမရှိခဲ့သော်လည်း သီချင်း

၁ သိန်းစိုက်၊ ၁၉၆၈၊ ၁၀၀။

စာသားများကို နယ်ချဲ့အစိုးရအမိန့်ကြောင့် ပြင်ဆင်ရေးသားခဲ့ရကြောင်း သိရှိရပါသည်။

ထို့နောက် မကြာမီအချိန်အတွင်း မင်းသားဦးရာပြတ်ရေးသားသော “ရွှေပြည်ကြီး” သီချင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ ထိုသီချင်းကို သီဆိုသူ ဦးဖူးညိုသည် သီချင်းကိုသီဆိုရာ၌ သီပေါဘုရင်ပါတော်မူရပုံကို စကားပြောဖြင့် လွမ်းစရာကောင်းလောက်အောင် ပွဲနဲ့ပြောဆိုပြီးမှ သီဆိုခဲ့ပါသည်။ ဤသီချင်းကြောင့် ပြန်မာပြည်သူတို့သည် ကိုယ့်ထီးကိုယ့်နန်း ကိုယ့်ကြင်နာနှင့် လွတ်လပ်စွာနေလာခဲ့သော ဘဝကို တမ်းတလွမ်းဆွတ်ဖွယ် ဖြစ်လာစေပါသည်။

“လေးဆယ်နဲ့စုနစ်စုနစ်၊ တွေးဖယ်လို့စစ်လိုက်တော့၊
ကြယ်တာရာ အခြေယှိ၊ မြေသို့ဖိတ်ပါတကားဟဲ့၊ သတင်း
နိမိတ်ပြလိုက်တာက၊ အင်္ဂလိပ်မင်းတို့ ရစေတော့လို့၊ ဘီသီက်
ခံရှင်နှစ်ပါ။ အများကြည်ညိုလို့ လွမ်းကြသော်လဲ၊ ကုလား
အခေါ် ရထားဘီရိပေါ်က မဆင်းရပေဟဲ့၊ သင်္ဘောနာဝါ
မီးစက်ပုန်းတွေနဲ့ မင်းမောရာတ၊ ထီးအဆက် တုံးစေတော့
လို့၊ ဂယက်တဖုံးအုံး ဝေပြာစီလို့၊ ပြေရွာတပြည်မြစ်ပြင်ကူး၊
ပင်လယ်ကူးတနယ်ထုတ်၊ အကျယ်ချုပ်ထားတာမှာတော့၊
သနားစရာကောင်းလိုက်ပါဘီ၊ အမရပူဇူ ဝံဌာနီ၊ မန္တလာပြည်
တို့အရှင်နှစ်ပါးကတော့၊ ဘယ်တော့ကမှ ပြန်မလာပြီ၊ ထဲဒါ
ကြောင့်... ရွှေပြည်ကြီး”

* စာတိမာန်စာပေစာတမ်းများ၊ ၁၉၉၂၊ ၁၉၅။

တူ၍ "ရွှေပြည်ကြီး" သီချင်းတွင် လွမ်းမောဖွယ်၊ ဝမ်းနည်းကြေကွဲ
ဖွယ် အရေးအဆိုကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

၁၉၁၆ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၄ ရက်နေ့မှ ၁၆ ရက်နေ့
ထိ ဟင်္သာတမြို့၌ ပြုလုပ်သော ပြည်လုံးကျွတ် ဝိုင်အမ်ဘီအေ
အစည်းအဝေး၌ -

"ပုဆိုးလုံချည်မှစ၍ တတ်အားသည့်အချက်အရာတို့၌
တစ်နိုင်ငံဖြစ် ကုန်စသည်တို့ကို တတ်အားသလောက် မသုံး
စွဲဘဲ မြန်မာတိုင်းရင်းဖြစ် အထည်အလိပ်တို့ကိုသာ ဝယ်ယူ
သုံးစွဲသင့်ကြကြောင်း"

အဆိုကို ဦးရွှေစံအောင်က အတည်ပြုပြောကြားခဲ့ပါသည်။

ဤတွင် ဝိသာနုခေတ်ဟုဆိုအပ်သော ၁၉၀၀ ဝန်းကျင်၌
ပေါ်ပေါက်လာသော ကေးသီချင်းများသည်လည်း ထိုဝိုင်အမ်ဘီအေ
အသင်း၏ ဇီဝဖွားရေးအယူဝါဒများကို ဖော်ထုတ်ကာ ပြည်တွင်းဖြစ်
ကိုသာ အားပေးကြရန် တိုက်တွန်းထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။
ဝိုင်အမ်ဘီအေရာတင်ရေးစပ်သော ဝိသာနုသီချင်းတွင် -

"ပိုလိုဇီးကရက်မသောက်ကြပါနဲ့၊ သနပ်ဖက်ကိုတုံဝယ်၊ ငွေ
(ချမ်းသာ)ပေတော့မယ်၊ ဟော်တယ်ဆိုင်ကို မသွားကြ
ပါနဲ့၊ ပဲထမင်းတွယ်၊ ငွေ(ချမ်းသာ)ပေတော့မယ်၊ ဘီဟိုက်
ဘရန်နီ မသုံးကြပါနဲ့၊ ချက်အရက်ပင်တန်းရည်ကိုတွယ်၊
ငွေ(ချမ်းသာ)ပေတော့မယ်"^၂

^၁ ဟန်တင်၊ ၁၉၆၇၊ ၁၈၀။

^၂ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းအတွဲ (၁၂)၊ ၁၉၇၃၊ ၅၂၈။

ဟု၍ စပ်ဆိုထားပါသည်။

တဖန် ဂိုင်အမ်ဘီဆရာတင်သည် မြန်မာ့အမျိုးသားရေး စိတ်ဓာတ် မြှင့်တင်ရန်လိုအပ်နေသော အချိန်ကာလတွင် မြန်မာ့အမျိုးသားတို့ စိတ်ဓာတ်စဉ်းစားသန်လာအောင် စွမ်းဆောင်အားပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာ့အမျိုးသားတို့ ခန္ဓာကာယရေးနှင့် ချမ်းသာရေးကို ဦးတည်လှက် စစ်မှန်သောစေတနာနှင့် ရေပွဲထားသော ဆရာတင်၏ ဇာတိမာန်တက်ကြွဖွယ် သီချင်းများကို တွေ့ရပါသည်။

ထို့အတူ ဦးချစ်စံရေးသားရွက်ဆိုသော "အမျိုးသားသမီးကမ္ဘာတည်" လင်္ကာတွင် -

ဗုဒ္ဓဘာသာ မွန်မြန်မာတစ်စုတို့ ဝိသာနုအပေါင်းအသင်
စောင့်ရှောက်ခဲ့ပါလျှင် ကောင်းခြင်းမြောင့်မြောင့် ကမ္ဘာ၌
လင်းပါလိမ့် ဒါရိုက်မယွင်းမိုး၊ အပြစ်ပြော၍ ပိုးဝပ်ကမ္ဘာလာ
ဝါဒီယက်သည် မြန်မာပြည်တွက် သဘောမပျက်သံ
ယေဘုယျပင်နီအဆင်ညီညီ၊ တာရှည်သုံးကြလျှင် . . .
ဘုရင်မှာလည်း ဂိုးဇားလွတ်မြန် အတိုင်းတိုင်းက မဝတ်
ပိုးမံ ဝှပ်နီတို့ အဘိုးလည်းတန်သမို့ ဆင်ခြင်ကြပါလို့ဆို
တာ အသွင်အပြင်ပြု၍ စိတ်အထင် မမှားမှားရအောင်
မိတ်စိတ်အင်ဘားမား မြန်မာလင်္ကာတို့၍^၁

ဟု ရေးသားရွက်ဆိုခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။

^၁ အောင်ကျော်မင်း၊ ဝဠုဂ္ဂ၊ ၁၇။

ထို့ကြောင့် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီး၏ လုပ်ဆောင်ချက်များကို ထောက်ခံရေးသားရွတ်ဆိုကြသည့် တေးသီချင်းများသည် အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်ကို ပိုမိုတက်ကြွစေပြီး မြန်မာပြည်အနှံ့အသင်းပေါင်းများစွာ တိုးတက်လာခဲ့ပေသည်။

၁၉၁၄ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လတွင် ဥရောပ ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီးဖြစ်ပွားရာ အငြိမ့်သဘင်၊ ဇာတ်သဘင်ပညာရှင်များကလည်း "ပထမကမ္ဘာစစ်" နှင့်ပတ်သက်သော အကြောင်းများကို လင်္ကာ၊ ရတနာ၊ ခွန်းထောက်များကို စပ်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။

မြခြေကျင်း ဒေါ်ငွေမြိုင်သီဆိုသော "ဒီနေ့ကတော့မြင့်လာမတဲ့ဆိုယုံရမှာလား အကိုရွှေကိုးညို" ဟူသော ရွှေကိုးညိုသီချင်းသည်လည်း ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် မြန်မာတို့စပ်ဆိုသော စစ်သီချင်းအဖြစ် ထင်ရှားခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

တဖန် ၁၉၁၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၁၁) ရက်နေ့၌ စစ်ရပ်စဲ၌ ၁၉၁၉ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ(၁၈)ရက်နေ့၌ ပဲရစ်ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံစတင်သည်။ စစ်ပြီးဆုံးမှုကို မြန်မာတို့က ဝမ်းပန်းတသာကြိုဆိုကြ၍ မြခြေကျင်း ဒေါ်ငွေမြိုင်က "မဟာမိတ်" သီချင်း၌-
"ကမ္ဘာတွင် မနှိုင်းယှဉ်သင့် ထီးပြုသင်္ဂလင်းသည်၊
ရာဇဝင်သမိုင်းနှင့် ဘီလပ်အရင်းတည်း၊ မဟာမိတ်ဖွဲ့စည်းပြီး သက်တော်ရာကျော်စွယ် စစ်နော်ပြေငြိမ်းပြီး မင်္ဂလာအောင်ပြေစည်"^၂

^၂ နန်းညွန့်ဆွေ၊ ၁၉၇၄၊ ၇၊
၂။ ဝမ်းမြင့်၊ ၁၉၆၆၊ ၁၂၈။

ဟူ၍ သိဆိုထားပါသည်။ သိချင်းစပ်ဆိုသူမှာ နန်းတော်ရွှေဆရာတင်
ဖြစ်သည်။ နန်းတော်ရွှေဆရာတင်သည် ဇာတိမာန်တက်ကြွစေ
သော အမျိုးသားစိတ်ကို ချီးဆွပေးနိုင်သော “မဟာမိတ်” သိချင်း
ဖြင့် စစ်ပြီးဆုံးကြောင်း ကြိုဆို၍ စစ်ပြီးဆုံးချိန်၌ မြန်မာတို့အတွက်
အုပ်ချုပ်ရေးသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာမည်ဟု မျှော်မှန်းခဲ့ပုံရပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းသည် မစ္စတာ
မောင်မှိုင်းဟူသောအမည်ဖြင့် ဝိုလ်ဇီကာ အစရှိသော စာအုပ်များ
ရေးသားပြုစုလျက်ရှိရာမှ ၁၉၁၈ ခုနှစ် ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီးနှင့်
ပတ်သက်၍ ဥရောပ ပထမမြန်မာ စစ်မို့ဘွဲ့ကဏ္ဍလေးဆွဲကြီးကို
ရေးစပ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုလေးဆွဲကြီးတွင်-

“ပေါင်းအများသတ္တဝါတွေ ခူးသင့်မခူးသင့်တဲ့နည်းတွေနဲ့
နှစ်ဦးအခွင့်ပြီးမှာကြောင့် အပြုံးတပြုံးဖြူ လောကီရတနာ
ပလ္လင်၊ အိုကွယ်၊ အမှူးအပွင့်အသီးတွေနှင့်၊ ဟုံးဇူးတော်မိ
တမာပင် . . . ဘုရင်ဧကရိန်၊ မြန်မာရာဇဝင်ကင်းသော်
လဲ၊ အမြင်မမှန် အစစအရာရာ မဖျင်းအောင်လို့၊ အင်္ဂလိပ်
အာဏာရှင်ဆိုတဲ့ ထိုတကဲ့၊ ဘိုဘိုး သခင်ရာဇာတို့က
ကြင်ကြင်နာနာ “ကွပ်တို့” ချစ်ခင်တဲ့အရေးတွေကြောင့်၊
အရင်မြန်မာတို့၊ အသစ်ပြင်လို့ပေးလိမ့်မတဲ့”

ဟူ၍ စပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။

၁၉၁၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၇) ရက်နေ့တွင် မြန်မာကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့သည် အင်္ဂလန်သို့သွားရောက်ခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်သူ့ပြည်သား အများကလည်း ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို အမျိုးမျိုးထောက်ခံအားပေးခဲ့သည်။ မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို ထောက်ခံအားပေးသော သီချင်းများစွာ ပေါ်ပေါက်လာရာ သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းသည် “အင်္ဂလန်သွား ဝယ်လီကိတ်အဖွဲ့များကဗျာ မဟာလေးချိုးကြီး” တွင်-

“ဪ၊ ခြေအမူပေမို့ ငွေခရုငယ်နှင့် ဇေယျတူပါဘို့၊
သပြေနုချိန်၊ တင်ရန်ပန်းတွေကလဲ၊ များလိုက်ပါဘိသနှင့်
ဖေ-ပု-ခွိန် အင်္ဂလန်နန်းမြေသွားတို့မှာဖြင့်၊ အားပြောက်
ဖွယ်ကြံလွယ်ဖန်လွယ်နှင့်၊ အန္တရာယ်ရန်စွယ် မောင်းပါလို့၊
မြန်နယ်ကိုပြန်လွယ်ကြောင်းတွေနှင့်၊ ဆုတောင်းခါပတ္တ
နာဆင်တုံပြင် ဆရာအရှင်မင်းရဲ့ ကိုရင်မှိုင်းမှာဖြင့်၊ လယ်ကိုင်း
သူအရွယ်တွေနဲ့ မယ်မြင့်ခေါ် ဧကသာတီရဲ့ပြင် ခေမာ
ထေရီ မေရီကြော့ကြော့ရွန်းတို့နှင့်၊ မဟာအလုံအညာ
မုံရွာတဝန်းပဲ့ပြင် ဟံသာခင်ပိစံရာ သတိုးကွန်းဆီက၊
လွမ်းရက်မပေသုတွေမှာနော်ကွယ် ဆွမ်းသက်စေလျှ”

ဟူ၍ လူငယ်ကိုယ်စားလှယ်သုံးဦးနှင့်တကွ တိုင်းပြည်၏ ခြေလှမ်းကို ဆရာကြီးသဘောကျအားတတ်စိတ် ဖြစ်ပေါ်မိသလို တိုင်းသူ

* ကိုယ်တော်မှိုင်း၊ ၁၉၇၀၊ ၅၁။

ပြည်သားများကလည်း သဘောကျအားတက်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာ
အောင် လှုံ့ဆော်ရေးပွဲ ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

တစ်ဖန် ဒေါင်းဦးကာနိမိတ်နှင့် ဒယ်လီကိတ်သို့ ရွှစ်ဆယ်ပေါ်
စတေးထပ်တွင် -

“ဆရာမိုင်းက၊ ကဗျာဂိုဏ်းသ၊ ဟာသမိုင်းမှာ ဖော်ညွှန်းတွင်
သည်၊ ဖော်ကွန်းရာဝင်ပင်များလဲ၊ လင့်ပုံ ဆင့်ပုံ ခွင့်ဆုံစီ
ပွင့်ဝံ့ အသီးခူးဆွတ်ရန်။ ။ မြန်မာ့ကိုယ်စားလှယ်
စေလွှတ်မြန်း လန်ဒန်ကြော့နန်း ရွှေရန်းပြန်နှင့်ဖန်၊ မြန်မာ
လောက၊ ဆရာဟောသမျှ၊ သဒ္ဓါသောမန၊ ပြုံးမြေ့ရန်မှာ
ပုံးစွေအောင်လံတံခွန်လျှမ်းလို့ ဣက္ခမ်းစာသစ် ခန္ဓာပြု
မှာ လေကြီးမိုးကြီးစွာ။ ။ နယ်ပြည်ငြိတ်ဘို့၊ စွည်ရည်
တိတ်သို့ ဒယ်လီကိတ်တို့ မြန်းလို့အလာမှာ မန်းမြို့ရွှေညာ
ပြည်လုံး ကြည်မြဲအေး။ ။ (ဝါ) အခါမြတ်စွာ အာကာ
ရပ်မှာ၊ ဝဠာနတ် ကြီးစွမ်းစွာသည်၊ မိုးပန်းရတနာ၊ ရွာသွန်း
ကြီးရလေ။ (တစ်နည်းကား) ကမ္ဘာဘွ၊ မြဟူဇာတ်သမတ
ကြာပြုသယ်မှ လှိုင်နံ့ထုံမြို့ နိုင်ငံနံ့ဆန်များခံကြလေး။ ။”

ဟူ၍ အမျိုးသားရေးသယ်ပိုးဆောင်ရွက်နေသော မြန်မာ
ဒေါင်းဆောင်ကြီးများကို အားပေးဂုဏ်ပြုစင် ဆိုထားပါသည်။

၁၉၁၉ ခုနှစ် မေလ (၁) ရက်နေ့တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်း
ချုပ်ကြီးသည် ကရင်ခေါက်တုပ်ချုပ်ရေးကို မနှစ်သက်သဖြင့်

* ကိုယ်တော်မိုင်း၊ ၁၉၇၀-၇၃။

ဟုမ္မဗ္ဗတောင်းဆိုရန်အတွက် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့ ကိုယ်စားလှယ်
နောက်တစ်ကြိမ်လေ့လာရန် ဦးဘဖေ၊ ဦးပု၊ ဦးထွန်းရွှန် ထပ်မံ
လေ့လာရန် ရွေးချယ်စီစဉ်နေစဉ် ဦးထွန်းရွှန်သည် အပြင်းဖွား
သဖြင့် ဝတ်လုံတော်ရ ဦးသိန်းမောင်ကို အစားထိုးရွေးချယ်လေ့လာ
ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၂၁ ပြည့်နှစ် ဇွန်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ဦးထွန်းရွှန်
ကွယ်လွန်ခဲ့ပါသည်။^၁

၁၈၉၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၃ ရက်နေ့ ပုသိမ်မြို့၌ ဖွားမြင်
ခဲ့သော ဦးထွန်းရွှန်သည် ရန်ကုန်စကားလိပ်မှ ဝါစောစောင်မြင်
ငြိန်နောက် မန္တလေးမြို့ ဗုဒ္ဓသာသနာ့နဂါးတိုက်တန်းကျောင်း၌
ကျောင်းတုပ်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ကွယ်လွန်ချိန်တွင်
အသက် (၃၀)အရွယ်သာရှိသေးသည်။

ဦးထွန်းရွှန်၏ဈာပနာကို ဓာတ်ပုံဆရာ ဦးဖုန်းမောင်က
စွပ်စွပ်အဖြစ် စမ်းသပ်မှတ်တမ်းတင် ရိုက်ကူးခဲ့သောကြောင့် ဈာပန
သတင်းကားကို တစ်နိုင်ငံလုံး၌ ပြသနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ ဦးထွန်းရွှန်
စွတ်တရက် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်ကို မြန်မာတစ်ဖွဲ့သားလုံး စိတ်ထိခိုက်
ကြသည့်အလျောက် ဦးထွန်းရွှန်ကို ဂုဏ်ပြုသော တေးသီချင်းဖွား
ရေးစပ်သီဆိုကြသည်။

ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းသည်လည်း “အင်္ဂလန်သွား
မြန်မာကိုယ်စားလှယ် ဦးထွန်းရွှန်ကမ္မဋ္ဌာန်းဘွဲ့” လေးမျိုးကြီးစပ်ဆို
ရာ၌ -

^၁ မလေးမောင်၊ ၁၉၇၃၊ ၁၄၆။

“နွှာယုန်သော်တာဝန်းကိုလ၊ ပြောင်းရွှန်းတထိန်ထိန်၊ တိမ်စွမ်တံကြားတွင်မှ မောင်လွမ်းချိန်ဝယ်၊ မိန်ကွယ်၍ သွားသလို၊ မောင်ထွန်းရှိန် ဝတိန်စမှာယ်သို့လားပြီးလို့ ကြားရသူ ဆရာမိုင်းရယ်နှင့်၊ စစ်ကိုင်းချောင် . . . တောင်တကြောတွင်မှ၊ ကသိုဇာ်တစ်စောင်ကို အမောင်နောသလိုပ၊ တောရမယ် ကလျာဝတီတို့မဖြင့် ဘာဝနာမတည် ဗျာပါမကြာစောတွေနှင့်၊ ဩဗြာ . . . ဟောမရ၊ ပြောမရ၊ ဝေါမန အလုပ်တွေပါနော်ကွယ်၊ အဟောဝတ၊ တလောကသောတ ခွပ်ရွှေ”

ဟူ၍ စပ်ဆိုခဲ့ရာ ထိုသီချင်းသည် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ အသည်းနုလုံးကို ဆွဲတိုင်လှုပ်ရှားစေနိုင်သော သီချင်းဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါ စားသီချင်းများသည် ကိုလိုနီခေတ် သူက္ခန်ဘဝရောက်ရှိနေသော မြန်မာလူမျိုးတို့၏ အသည်းနုလုံးကို သိမ်းကွမ်းလှုပ်ရှားစေနိုင်သော သီချင်းများဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ပြည်မြို့၌ ကျင်းပသော ဝိုင်အမ်ဘီစောအသင်း၏ အဌမ အကြိမ်မြောက် ပြည်လုံးကျွတ်အစည်းအဝေးကြီးမှ ကိုစီဘီစော ခေါ် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ မြန်မာအသင်းချုပ်ကြီး ပေါ်ထွက်လာပြီးနောက် မြန်မာပြည်၏ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှု၌ နိုင်ငံရေးသဘောကို ပိုမို သက်ဝင်လာ၍ လှုပ်ရှားမှုသည်လည်း ပိုမိုအားကောင်းလာလေသည်။^၁

^၁ ကိုယ်တော်မိုင်း ၁၉၇၀ ၅၇။
^၂ သုတ ၁၉၆၇၊ ၁၇။

စစ်ပြီးခေတ် အမျိုးသားလွှတ်ရွာမှု၌ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများသပိတ်သည် အရှေ့ကြီးသောအခန်း ကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ ဒီဇင်ဘာလ ၄ ရက်နေ့၌ ရန်ကုန် ကောလိပ်နှင့် ဣမ်ဆင်ကောလိပ်မှ ကျောင်းသား (၄၀၀) ကျော် တို့သည် ဗဟန်းဦးအဓိပတိကျောင်းတိုက်၌ တက္ကသိုလ်ဥပဒေကို တိုက်ဖျက်ရန်အတွက် သပိတ်မှောက်ကြရန် အားလုံးသဘောတူ ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ဒီဇင်ဘာ ၅ ရက်နေ့တွင် ကျောင်းသား ကျောင်းသူများ ထပ်မံစုဝေးကြ၍ တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေကို လုံးဝ ကန့်ကွက်ကြောင်း ဆန္ဒပြသည့်အနေဖြင့် သပိတ်မှောက်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ကြေငြာလိုက်လေသည်။*

၁၉၂၀ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေသော အမျိုးသားပညာရေးမဂ္ဂဇင်း ၌လည်း တက္ကသိုလ်ဥပဒေ သမိုင်းသည့်အနေဖြင့် ရုပ်ပြောင်တစ်ခု ရေးဆွဲသည်။ ထိုရုပ်ပြောင်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကို တိုင်ဆိပ်၌ ထားပြီး အောက်မှ ကျောင်းသူကျောင်းသားများသည် တိုင်ဖက် တက်သူကတက်၊ အသပြောငွေဝင်ပြားများ ဆင့်၍ တက်သူက တက်၊ ကုညီပြီးငွေများ လှမ်းပေးသူက ပေးနေပုံများကို ရေးဆွဲပြီး "မြန်မာပြည်၌ ပထမဆုံးတည်ထောင်သော အမျိုးသားကျောင်း ဖွင့်ပွဲကြော်ငြာ" ဟု ခေါင်းစဉ်တပ်ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုရုပ်ပြောင်အောက်၌ပါရှိသော "ယူနီဗာစီတီသိပ္ပံကျောင်းတော် ကြီးဘွဲ့ တေးထပ်" တွင် -

* တို့ဗမာစာစည်းအဖွဲ့ထုတ်၊ ၁၉၇၆၊ ၇၉။

“ယုနီတစ်တီဖွင့်ပုံက၊ သီသီမြင့်လွန်းတယ်၊ ညီညီနှင့်
 မတွန်းဖယ်လျှင် အဝန်းကျယ်စက်ဝန်း၊ ကျပ်ခါးနှင့်နှင့်
 ချီအောင်၊ ဆင့်စီကာတက်ဘို့လက်လှမ်း၊ မှီလှမှုတုန်မှာကို
 ကုန်စရာစက်ဝန်း။ ။ ဘုံအာကာသိပ်တန်းသို့ မအိပ်တန်း
 တက်လျှင် ။ ။ နို့သေးလျှင် အကူထုံမှာဖြင့် ။ ယုခွဲတုံး
 တောင်းမဲ့သာပြင် ။ ။ ကေ့ရှင်းအဖွဲ့ရာဝဝင်တွင် ။ ။
 သပြာဝင် သီခေါင်ကျအောင်ပ။ ။ မှီတောင်မှ ခွပ်စွ
 ဗျာပေ လုပ်ကြပါဟေ။ ။ ဝုက္ခနှင့်ဥပဒေကို ထုဆွေကာ
 ဖျက်စို့ရဲ့လေး ။”

ဟု လှောင်ပြောင်မန့်စွံ စပ်ဆိုထားသည်မှာ ပီပြင်လှပါသည်။
 ဤသို့ဖြင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အချိန်ကာလ
 အတွင်း မြန်မာစာပေ၌ သီချင်းဂီတ၏ အခန်းကဏ္ဍမှ အလွန်
 အရေးပါခဲ့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဇာတိသွေးဇာတိမာန် ထက်သန်
 လာစေရေး၊ အချုပ်အခြာအာဏာ ပြန်လည်ရရှိစေရေးတို့အတွက်
 မြန်မာစာပေဂီတအဖွဲ့တို့သည် ကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ပါဝင်လှုံ့ဆော်
 ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြောင်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်
 မိပါသည်။

* အမျိုးသားရေးမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၈ ခု။

အခန်း (၃)

ဝတ္ထုတို့ကဏ္ဍ

၃။ ၁။ ဝတ္ထုတို့၏သဘော

တို့လိုနီခေတ် မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် ဝတ္ထုတို့ကဏ္ဍကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ ထနေ့ ကမ္ဘာ့စာပေ မြန်မာ့စာပေ နယ်ပယ်တွင် ဝတ္ထုအဖွဲ့သည် စာဖတ်ပရိသတ် အနှစ်သက်ဆုံး စာပေအဖွဲ့ပုံစံဖြစ်ပါသည်။ ဝတ္ထုဟူသည် လူတို့၏အကြောင်းခြင်းရာ၊ အဖြစ်အပျက်တို့ကို စကားပြေဖြင့် ချောမွေ့ထားသော ရသစာပေအဖွဲ့တစ်မျိုးပင် ဖြစ်သည်။ ဤတွင် ဝတ္ထုအဖွဲ့ပုံစံ အရည်အတိုကို လိုက်၍ ဝတ္ထုရှည်၊ ဝတ္ထုတိုဟူ၍ သတ်မှတ်ခေါ်ဆိုပါသည်။

ဝတ္ထုတို့၏ သဘောနှင့်ပတ်သက်၍ ပညာရှင်အမျိုးမျိုး၏ ဖွင့်ဆိုပုံများကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ ဆရာထင်လင်းက ဘာသာပြန်ဝတ္ထုတိုစာတမ်း၌ စာရေးဆရာကြီး အိပ်၊ ဂျီ ဝဲ၏ အဆိုကို -

“ဝတ္ထုတိုသည် စိုးစိုးရှင်းရှင်းဖြစ်သည် သို့မဟုတ် ဖြစ်သင့်သည်။ ဝတ္ထုတို၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ တစ်ခုတည်းသော အချင်း

အရာကို ကွက်ကွက်ကွင်းကွင်း ထင်မြင်လာနိုင်အောင် ဖော်ပြ
ဖို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဝတ္ထုတိုသည် ထွက်ကတည်းက (စာဖတ်
သူ၏) အာရုံကိုဖမ်းစားကာ တစ်ချက်ကလေးကမျှ မလျော့
စေဘဲ အထွတ်မထိပ်သို့ရောက်သည့်တိုင် တဖြည်းဖြည်းချင်း
ဆွဲငင်စုစည်းမြှင့်တင်၍ ယူသွားရမည်။ ဝတ္ထုတို၏ အတိုင်း
အရှည်သည် (စာဖတ်သူ၏) အာရုံဝယ် အခြားသောအရာ
များဖြတ်ဝင်လော့ခင် စိတ်မညောင်းခင် ဒိုင်းခနဲပြီးဆုံးလိုက်ရ
ပေမည်။^၈

ဟူ၍ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဘာသာပြန်ထားပါသည်။ အခြားသော
နိုင်ငံစပ်ခြားမညာရှင်တို့၏ ဝတ္ထုတိုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွင့်ဆိုချက်မှာ-
“အိပ် ကို ဝဲက နာရီဝတ်အတွင်းဖတ်နိုင်သည့် စာမျိုးဟု
ဆိုသည်။ အက်ဂါအယ်လင်ပိုးက ကြိုတင်သိထားစေသည့်
အိပ်အမြှောက်စကား တစ်ခုမျှမပါစေရဟု ဆိုသည်။ ချက်
ကော့က အမေရိကဆုံးမရိုး သို့သော် ဗာဖျက်နာ (၁) တွင်
နံ့နံ့ သေနတ်တစ်လက်ချိတ်ထားသည်ဟု ဖော်ပြထားလျှင်
ထိုသေနတ်ကို ပစ်ရမည်။ မပစ်ဘဲ ဝတ္ထုမပြီးဆုံးရဟု
ဆိုသည်။ ဝါလပိုကဝတ္ထုတိုဆိုသည်မှာ အမြစ်အပွက်များကို
မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ရုတ်တရက် ရှောင်တခင်
အမြစ်အပွက်တွေပါမည်။ ထို့နောက် ဇာတ်လမ်းအတွက်
ရောက်သွားပြီး နောက်ဆုံးတွင် ကျေနပ်လက်ခံနိုင်စရာ

^၈ ထင်လင်း၊ ၁၉၇၉၊ ၂၇၁။

ဇာတ်လုံးမြေပါစို့ရမည်ဟု ဆိုသည်။ အမေရိကန် စာရေးဆရာ အယ်ဒီတာဆရာ အယ်လာရီဆက်ချစ်က ဝတ္ထုတိုသည် မြင်းပိုင်ပွဲနှင့်တူသည်။ အစနှင့်အဆုံး အရေးကြီးသည်ဟုဆိုသည်။^၁

ဆရာကြီးမောင်ထင်က ဝတ္ထုတိုစာတမ်းတွင် ဝတ္ထုတို၏ သဘောကို -

“ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့သည် ယေဘုယျအားဖြင့် အကြောင်းအရာတစ်ခု၊ ဖြစ်ရပ်တစ်ခု၊ လုပ်ရပ်တစ်ခု၊ စိတ်ကူးတစ်ခု၊ ဆင်ခြင်ပုံတစ်ခု၊ အတွေးအခေါ်တစ်ခု စသည်ဖြင့် တစ်ခုသောအချက်ကို မအုတ်ပြု၍ ဖွဲ့ဆိုထားသောအဖွဲ့ဖြစ်သည်။”^၂

ဟု ရေးသားထားပါသည်။

ဆရာဂုန်တာရာကလည်း -

“ဝတ္ထုတိုမှာ အလုံးအရင်းအားဖြင့် တိုးနှက်သော တပ်မဟာကြီး ဖြစ်သည်။ ဝတ္ထုတိုကား ပြောက်ကျားတပ်ဖြစ်သည်။ တစ်နေရာကို ကာကွယ်တိုက်ခိုက်သည်”^၃

ဟု ဆိုပါသည်။

“ဝတ္ထုတိုတွင် ကာလဒေသပတ်ဝန်းကျင်အပြစ် လွှဲသဘာဝအဖွဲ့လည်း ပါရစပြုဖြစ်သည်။ လွှဲသဘာဝအဖွဲ့ကို လွှဲသဘာဝ လွှဲစဉ်ကအဖွဲ့ဟု၍ ခေါ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့သည်

^၁ ဟိန်း၊ ၁၉၇၄၊ ၄။

^၂ ထင်၊ ၁၉၇၅၊ ၂၇။

^၃ တာရာ၊ ၁၉၇၀၊ ၂၇၆။

ဝတ္ထုရှည်တွင်ဖြစ်စေ၊ ဝတ္ထုတိုတွင်ဖြစ်စေ အရေးကြီးဆုံး
ဖြစ်သည်။ ဝတ္ထုတိုတွင် လူသဘာဝအဖွဲ့ကောင်းလျှင် ဝတ္ထု
ကောင်းသည်ဟု သတ်မှတ်လိုက်ကြပါသည်။ မညာရှင်
အားလုံးကပင် ဝတ္ထုတိုတွင် ဇာတ်လမ်းသည် အရေးမကြီးလှ
လူသဘာဝအဖွဲ့သည်သာ အရေးကြီးဆုံးဖြစ်သည်ဟု တညီ
တညွတ်တည်း ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။^၁

ဖော်ပြထားပါသည်။

ဇာမန် ဝတ္ထုတိုသည် မည်သို့သော အနုပညာဖြစ်ကြောင်းကို
ဆရာဦးကြီးမောင်(ငွေဥဒေါင်း)က-

“ဝတ္ထုတိုသည် လူတိုင်းလိုလို လက်တည့်စမ်းနိုင်သော
အနုပညာတစ်ခုလို ဖြစ်နေသည်။ ဝတ္ထုရှည်တစ်ပုဒ်ရေး
မည်ဆိုလျှင် အနှစ်နှစ်အလလကြာအောင်ပင် ကြိုးပမ်းရ
ပါသည်။ အကြောင်းအရာ၊ ဇာတ်လမ်း၊ ဇာတ်ကွက်၊
ဇာတ်ကောင်း စသည်တို့ကို ကာလအတန်ကြာသည်အထိ
ရင်ထဲမှာ မွေးမြူရပါသည်။ ဝတ္ထုတိုကား ထိုသို့မဟုတ်ပါ။
ကဏ္ဍတစ်ပုဒ်ပင်သလိုပင် တစ်နာရီတည်းနှင့် တစ်ည
နေခင်းနှင့် တစ်နေ့တည်းနှင့် အပြီးရေးနိုင်ပါသည်။ ဝတ္ထု
တို၏ သဘာဝကိုပင် အချိန်အားလျှင် ဖန်တီးနိုင်သည့်
အနုပညာတစ်ခုလို ဖြစ်နေသည်။”

ဟု ဝေဖန်ဖော်ထုတ်ပြသည်။

^၁ မင်းယုဝေ၊ ဝဇ္ဇဂ္ဂ၊ ၁၇၄။

^၂ ကြီးမောင်၊ ဝဇ္ဇဂ္ဂ၊ ၃၄။

မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ဝတ္ထုတိုတစ်ပုဒ်တွင် ဇာတ်လမ်း၊ ဇာတ်ဆောင်၊ ကာလဒေသနောက်ခံဟူ၍ အင်္ဂါ (၃) ရပ်ပါရှိရာ ဝတ္ထုကောင်းတို့၏ အသက်သည် လူသဘာဝအဖွဲ့ကို ပီပြင်အောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသကဲ့သို့ ဇာတ်ဆောင်စရိုက် ပီပြင်မှုရှိပါက ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းသည် အသက်ဝင်လာပြီး အရေးအဖွဲ့ကောင်းသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မြင့်၍ သုံးသပ်ကြည့်ပါက ဝတ္ထုတိုသဘောနှင့်ပင်လျှင်၍ ဝတ္ထုတိုသည် လူသဘာဝဖြစ်ပျက်စဉ် အကြောင်းအရာတစ်ခု၊ ဦးတည်ချက်တစ်ခုကို အဖျိန်တို့အတွင်း၊ ဖတ်နိုင်အောင် တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ရသမြောက်ပုံ ဖော့ဖွဲ့ထားသည့် စကားပြေ အရေးအဖွဲ့ပုံစံတစ်မျိုးပင်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၃။ ၂။ မြန်မာဝတ္ထုတိုများပေါ်ပေါက်လာပုံ

ယနေ့ခေတ် မြန်မာ့စာပေလောကတွင် ဝတ္ထုတိုကို အရေးအဖွဲ့ များကြသည့်အလျောက် "ဝတ္ထုတိုရွှေခေတ်" ဟု တင်စားလှမ်းနှုန်းကြပါသည်။ မြန်မာ့ဝတ္ထုလမ်းကြောင်းကို ကြည့်ပါက (၂၀) ရာစုခေတ်ဦး ရှေးအစဉ်အလာ စာပေအရေးအသားအဖွဲ့တို့နှင့် ဆန့်ကျင်၍ လူ့စရိုက် လူသဘာဝကို ပီပြင်စွာ ဖော့ဖွဲ့သရွယ်ဖော်နိုင်သည့် ဥရောပဝတ္ထုအဖွဲ့ပုံစံ ဝတ္ထုရှည်အရေးအသားများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထိုမှတဖန် တိုတိုတုတ်တုတ်ဖော့ဖွဲ့ပုံစံဖြင့် ဖန်တီးထားသည့် ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့များလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ပုံစံသည် မည်သည့်အချိန်က
အစပျို့ပေါ်ပေါက်ခဲ့ကြောင်း တိတိကျကျပြောဆိုရန် မလွယ်ပါ။
ဝတ္ထုတို၏ မျိုးစေ့သည် ပုံပြင်များမှတစ်ဆင့် မြစ်ထွန်းလာသည်ဟု
ယူဆပါက ဝတ္ထုတိုသက်တမ်းသည် ရှည်ကြာလှပြီဟု ဆိုရမည်ဖြစ်
ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ဝတ္ထုတို စာပေနယ်တွင် ဒဏ္ဍာရီပုံပြင်ငယ်ကလေး
များကို ခေ့တောင်းဝတ္ထုတိုများ၏ ခေ့ပြေးဟု ဆိုကြသလိုပင်
မြန်မာစာပေနယ်ဝယ်တွင်လည်း မြန်မာဒဏ္ဍာရီပုံပြင်ငယ်ကလေး
များကို ဝတ္ထုတိုများဟု သတ်မှတ်နိုင်မည် ထင်ပါသည်။

“ရွှေယုန်နှင့်ရွှေကွား သက်တယ်ရိပ်သွား” ပုံပြင် “ကြောင်ကြီး
နှင့် ကြက်ကလေးသားအိမ်” ပုံပြင်များမှအစ ငါးရာငါးဆယ်နိပါတ်
ထော်လာ စာသားပြန်ဝတ္ထုကြောင်း၊ ဗုဒ္ဓဖြစ်စဉ်ဝတ္ထုတိုများသည်
လည်း မြန်မာ့ဝတ္ထုတိုကလေးများဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဇာတ်နိပါတ်
များတွင် ဇာတ်လမ်းပါရှိပါသည်။ ဇာတ်ဆောင်များ ပါဝင်သည်။
ဇာတ်အိမ်ခွဲထားတတ်ပါသည်။ ဇာတ်တစ်ဇာတ်တွင် ရည်ရွယ်ချက်
တစ်ခု သို့မဟုတ် ထစ်ခုထက်ပိုသော ရည်ရွယ်ချက် ပါတတ်ပါသည်။
ထိုသို့သော အကြောင်းအရာများကြောင့် မြန်မာဝတ္ထုတိုသည်
ဇာတ်နိပါတ်တွင် အခြေခံယူခဲ့ကြောင်း စာပေသုတေသီတို့က
ဆိုခြင်းဖြစ်တန်ရာပါသည်။*

ဤတွင် ပုဂံခေတ် ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာကို ဇာတ်နိပါတ်
ဖွဲ့စည်းပုံ သြဇာသက်ရောက်သော အစောဆုံး မြန်မာဝတ္ထုတို

* နှစ်နှစ်နှင့်ဟန်ဝန် ၁၉၇၅၊ ၁၊ ၂၅။

တဖြစ် ထောက်ပြနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အကြောင်းအရာမှာ
ဇာတ်နိပါတ်များကို သို့မဟုတ် ဘုံဝါဒများသည် သဘော မဟုတ်ဘဲ
ကျေးဇူးသိတတ်သော သားကိုကြည့်၍ မခင်၏ ကြည်နူးနှစ်သက်
ခြင်းသဘောသာ ဖြစ်သည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

မြန်မာစာပေတွင် ဇာတ်နိပါတ်များမှစ၍ ဝတ္ထုတိုဟူသော
အရေးပုံစံကို (၂၈) ရာစုမတိုင်မီအထိ လုံးဝမတွေ့ရပါ။^၁ ဝတ္ထုတို
ပုံစံအရေးအသားများကို မတွေ့ရသော်လည်း ဝတ္ထုတိုဆန်သော
ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်မျိုးကိုမူ အစောပိုင်းဝတ္ထုများဖြစ်သော
ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ ပါရာယနဝတ္ထု (၁၅၁၁)နှင့် ရွှေတော်သီဟသူ
၏ ရတနာကြေးမုံဝတ္ထု (၁၈) ရာစုတို့တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။

ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ ပါရာယနဝတ္ထုသည် မြတ်စွာဘုရား
လက်ထက်က ရဟန္တာမြတ်ရှင်သာရိပုတ္တရာနှင့် ရှင်မောဂ္ဂလန်၊
ယောကျာ်းမြတ် စိတ္တသူကြွယ်နှင့် စတ္တာဠာဝက၊ ရဟန္တာမိန်းမမြတ်
ခေမာထေရီနှင့် ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီ မိန်းမမြတ်ဥတ္တရာနှင့် နန္ဒမာတာ
တို့၏ ဇာတ်လမ်းတို့ရှစ်ခုကို ဖော်ပြထားသော ဝတ္ထုဖြစ်ပါသည်။
ထို့ကြောင့် ထိုဇာတ်လမ်းလေးများကို ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ဟု ယူဆလျှင်
ရနိုင်ပါသည်။ ထို့အတူ ဝုဒ္ဓစာပေများနှင့်လမ်းခွဲကာ ပင်ကိုဉာဏ်
ဖြင့် မန်တီးရေးဖွဲ့သော ရတနာကြေးမုံဝတ္ထုသည် “ကေသရာဇာ
ခြင်္သေ့နှင့် ဆဋ္ဌန်ဆင်ကို အရှုပ်ကလေးများသဖွယ် ကစားနိုင်သည့်
တင်အားရှိသော ဣန္ဒြေတို့မှာမင်းသားနှင့် နေခြည်တစ်ပြောက်ခန့်နှင့်

^၁ မင်းမေတ်၊ ၁၉၇၉၊ ၁၁၂။

ဆွေးပေါက်ပေါက်ယိုရလောက်အောက် နူးညံ့လှသော ဝေဠုမြတ်
ဗွာမင်းသမီးတို့ကို အဓိကဇာတ်ဆောင်ပြု၍ နတ်၊ သိကြား၊ နဂါး၊
ဂဠုန်တို့ ထည့်သွင်းကာ အဆန်းတကြယ်ရေးဖွဲ့သော ဝတ္ထုဖြစ်ပါ
သည်။ ထိုဝတ္ထုကို ပထမ မြန်မာ့ဂန္ထဝင်ဝတ္ထုဟု ပညာရှင်တို့ အသိ
အမှတ်ပြုကြပါသည်။* ထိုဝတ္ထုတွင် ဇာတ်ရံများဖြစ်ကြသော ပညာ
ဟာသ၊ ရာသီမုတ္တာနှင့် ပဒုမသီရီတို့ စကားအခြေအတင် ပြောခန်း
ပါသော ဇာတ်လမ်းတို(၅)ခု၊ ရာသီမုတ္တာ စသော အခြေတော်များက
ဝေဠုမြတ်ဗွာမင်းသမီးအား လျှောက်ထားသည့် ဇာတ်လမ်းတို(၄)ခု
မှာလည်း နောင်တွင် ဝတ္ထုတိုဟု ခေါ်ဝေါ်သော စာပေပုံစံအစဟု
ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။*

တဖန် ဝတ္ထုတိုလမ်းကြောင်းကိုလိုက်သော ဝတ္ထုတိုများအဖြစ်
(၁၉)ရာစုကုန်ခါနီး မြန်မာစာပေလောကတွင် ဦးပုည၏ သူတို့မကြီး၊
ဝတ္ထုနှင့် ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းဝတ္ထုကို ကြည့်နိုင်ပါသည်။ စာဆိုသည်
သူတို့မကြီးဇာတ်လမ်းကို ရေးဖွဲ့ရာတွင် သာဝတ္ထိပြည်သူတို့ အလှူ
ပွဲအတွက် 'အသင်းစုဖွဲ့ယှက်၍ သူ့ထက်ကားငါ သူ့သာငါနိုင်ရက်
မြဲအားပြု စီမံကြ' ပုံ အခြေအနေကို ဖွဲ့ပြု၏။ ထိုအဖြစ်အပျက်ကို
'ခေါင်းဖြူပွားစွေး ချင်းသားသေးထမီအို၊ လက်တိုအင်္ကျီနှင့်
အသက်တမ်းခေါင်ဖိုက်၍ ပြာဆိုက်ဖောင် ဖွဲ့လှသော ဒါယိကာမကြီး'
မြင်၍ အားကျလာကြောင်း၊ သဒ္ဓါတရား ထက်သန်လာကြောင်း
မူရင်းဇာတ်တွင် မပါသောအဖြစ်တို့ကို ဖတ်သူ နာသူ၏ အမြင်

* ဆင်စားနှင့်ဟန်ဝမ်း ၁၉၈၃ ၆၂

တာဝန်တွင် စတင်ဆောင်ရွက်စဉ်ကတည်းက မြင်ယောင်လာအောင် ဖွဲ့ထား
ပါသည်။ 'အလှူခံကို စာရေးတံမကျ မလှူရလျှင် လုံ့လအားခံ၍
ခဲလေသမျှ ငါ့ဒါနသည် သံကျရေလို အမယ်ဘို့မှာ ကိုယ်တော်
လှူပြစ်ကြီးနှင့်တော့မည်ဟု ယူကံခွဲမသာ တစာစာပြည်လျက်' ဝေတ
ဝန်ကျောင်းသို့သွား၍ အလှူခံရဟန်းတောင်းခံပုတို့ကိုလည်း မူရင်း
ဇာတ်နိပါတ်မှာမပါဘဲ ထည့်သွင်းရေးသားထားပါသည်။

တဖန် အမယ်ဘို့က မိမိအလှူခံနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဂုဏ်ယူအား
ထက်မီသည်နှင့်အမျှ "အနာထပိဏ်သော မောင်ပိဏ်သော
ဝိသာခါသော မယ်ခါသော နောစာနာမိ တို့မသိဘူး ခန့်နေ မြူလဲခင်
ကျောက်မျက်စင်တို့သည် ငါ့သခင်စက်တော်အောက်က မြူသောကံခွဲ
ကြွေးမတိုက်၊ တို့မကြိုက် တို့မလို၊ ငါ့သခင်က ဘုန်းမိတို့ ကြည်ညို
စွာ ငါ့လုပ်ကျွေးမည်၊ မပေးဘူး မယောင်နှင့်" ဟု ရန်ထောင်ပုံ
စဉ်ကပေါ်စေပါသည်။ အမယ်ဘို့၏ လှုပ်ရှားဟန်လည်း အသက်
ဝင်လာစေပြီး နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်လာစေပါသည်။

ထိုအတူ မူရင်းဇာတ်နိပါတ်တွင် မပါဝင်သော လူသဘော
လူသဘာဝတို့ကို ဆွန်ဆင်မင်းဝတ္ထုလာ သောနတ္ထုဗျူဆိုက စွဲ
သုသာဒ္ဓါမိဗုရာဇ ဗြဟ္မဝတ်မင်းတို့လည်း ထပ်ထပ်ရှားရှား တွေ့မြင်
ရပါသည်။ ဦးပုည၏ ဆွန်ဆင်မင်းဝတ္ထုတွင် "ဆွန်ဘုန်းကြွယ်
ကိုယ်တော်မြတ်အစွယ်ကို နားဝယ်လှလှ မဆင်ရလျှင် စိတ်ချ
ပေရော့ လူသေပါတော့မည်ဟု ရွှေနန်းကြော့ရှင် သူချစ်လင်၏
ရင်ခွင်ကြားမှာ ခေါင်းထား၍ အသော့ငိုဝါရောသည်ဘုရား။

ပင့်ပန်းလှိုက်ဖို့ သူမယားခိုတည်လွှင် ဟိုလူကြီးက ပျားယီးပျားသာ
ဝစာအရေး မေတ္တာမမျှော် ကျွန်တော်ကိုခေါ်ပြီးလွှင် ဟိုနော်
လူကွက ဆင်စွယ်ကိုမရလွှင် ဝိဝနတ္ထိ နင်သေမည်သိဖုံဟု မင်းသမီး
မာန်ခွဲနှင့် အံ့ခဲ၍မိန့်ရာတွင် ခုသေမလောက် ကျွန်တော်ယိုးကြောက်
လှ၍ မားအောက်ကသာ အနိုင်နိုင်ခွာပြီးမှ တောမှပင်သေသေ
ဖြစ်လို့ရာဖြစ်စေဟု မသွေမတောက် ဆက်ပါမည်” ဟူ၍ လူတို့၏
ကိုယ်နှုတ်နှလုံး အမှုအရာတို့ကို သရုပ်ဖော်ဖွဲ့ဆိုထားပုံမှာ ဝိဋ္ဌဓမ္မ
လူလောကကို ထင်ဟပ်နေဖွဲ့မှုဟု ဆိုရပါမည်။

ထိုသို့ ဦးပုညသည် ဘုရားဟော ဇာတ်နိပါတ်တော်တို့ကို
ဖတ်သူနာသူတို့က နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ဝတ္ထုအတတ်ပညာကို
သုံး၍ ရေးသားဟောပြောနေခိုက်တွင် ကမ္ဘာစာပေနယ်ပယ်၌ ယနေ့
ခေတ်သစ်ဝတ္ထု ဇာတ်လမ်းတို့များ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။
ဤတွင် တစ်ထောင့်တစ်ညပုံပြင်များ၊ တိရစ္ဆာန်ပုံပြင်များသည်
ထင်ရှားသောပုံစံပင်ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီခေတ် ၁၉၀၄ ခုနှစ် ရောက်
သောအခါတွင် မြန်မာဝတ္ထုစာပေလောက၌ မထင်ရှားဆုံးဟု သတ်
မှတ်ရသည့် ဂိုဏ်းလူကျော်၏ မောင်ရင်မောင် မမယ်မ ကာလပေါ်
ဝတ္ထုပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထိုကာလပေါ်ဝတ္ထု၏သဘောသည်
ဝိဋ္ဌဓမ္မလူလောကထဲ၌ မြင်ကြားရ ကြုံတွေ့ရသော လူစိတ် လူ
သဘောထားနှင့် လူ၏ ကိုယ်နှုတ်လှုပ်ရှားမှု အမှုအရာတို့ကို
သဘာဝကျသည်ထင်ရအောင် ဇာတ်လမ်းဆင်၍ သရုပ်ဖော်သော
စကားပြေဝတ္ထုအဖွဲ့ဖွဲ့ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့တို့ကို ဇာတ်သွတို့

ကလည်း နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ကြသည်။ ဇာနည် အနောက်တိုင်း၌ ဝတ္ထုတိုသည် ခေတ်သစ်အသွင်ပုံစံဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာရာ အင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့် ဧရာသားထားသော ခေတ်သစ်ဝတ္ထုတိုများ ဖတ်ရှု လာကြပေသည်။ ထိုအခါ ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ပုံစံကို နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ကြ ပြန်ပါသည်။

ဤတွင် ဆရာဇော်ဂျီက ကိုလိုနီခေတ်ဦးသတင်းစာပါ -
“နဂိုဇော့ရင်း၊ စိန်သေမင်းကို၊ ဝါးပိစေရင်း၊ မမှောက်မှား၊
နှစ်ယောက်ဆင့်စားသောကြောင့်၊ တူယားတော်ပင့်၊
ငွေလုပ်တာ၊ ရေပြတ်ခါကို၊ နေတပ်လာသင့်သကဲ့သို့၊
တကျင့်ကျင့် လှိုင်းသွယ်နာ၍၊ ကိုးကွယ်ရာမရ မငြိမ်၊ ဝလကြမ်း
တသိန်နှမ်းတောင်၊ စိန်အစွမ်းပြတော့မှ၊ မိတနှစ်ပါ၊ သမီးရှင်
နှင့် သားရှင်များတို့ အလားသင့်၍၊ မကြာမဖင့်၊ အနာလွင့်
တောင် ဆရာနှင့်ကုသော်လည်း . . . မောင်မြန်နှင့် မယ်သင်
လိုနှစ်သွယ်ပင်ဆက်ဆက် မိဘတို့ဖျက်သော်လည်း အသက်
ကိုလေလံတင်၍ သေဥဏ်ဝင် စိန်မစားကြပါနှင့်”

စသော “မောင်မြန်မယ်သင်စိန်စား” သတင်းတို့ကလေးကိုလည်း ဝတ္ထုတိုသဘောတရားများ ပါဝင်နေသည့်အတွက် ပြန်မဝတ္ထုတို၏ ရွှေ့ပြေးသဘောဟု မှတ်ဆွတ်ဆွတ်သော်လည်း မှတ်သားစရာပင် ဖြစ်ပါသည်။

* ရတနာပုံနေပြည်တော်သတင်းစာ» ၁၂၃၈၊ ၃၃။

ထိုစဉ်က ဝတ္ထုတိုဟု တိတိကျကျမတွေ့ရခြင်းမှာ မြန်မာဝတ္ထုတို၏ နေရာဟုဆိုရမည့် ကျာနယ်၊ မဂ္ဂလင်းများ မထွက်ပေါ်သေးခြင်းသည်လည်း ဝတ္ထုကို မပေါ်ပေါက်ရသေးခြင်း၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာမဂ္ဂလင်းမဂ္ဂလင်းရတနာပုံမဂ္ဂလင်း(၁၉၀၁)၊ မြန်မာ့အလင်းမဂ္ဂလင်း (၁၉၁၂) မှားစတင်ထွက်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း ဝတ္ထုတိုများ ပါဝင်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ မြန်မာ့အလင်းမဂ္ဂလင်းတွင်သာ အခန်းဆက်ဝတ္ထုရှည်များကို တွေ့ရှိရပါသည်။

ဘခြားမဂ္ဂလင်းများ ထွက်လာသောအခါတွင် မြန်မာ့ဝတ္ထုတိုအစ သူရိယမဂ္ဂလင်းကံ့ဟု ဆိုနိုင်လောက်သော ဝတ္ထုတိုများတွင် လစဉ်ရေးဖွဲ့ထုတ်ဝေသည့် သူရိယမဂ္ဂလင်းကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုမဂ္ဂလင်းတွင် မြန်မာဝတ္ထုတိုလောက၏ အစောဆုံးဝတ္ထုဟု ဆိုနိုင်သည့် "မောင်သိန်းတစ် မသိန်းရှင်" ဝတ္ထုတိုကို စတင် တွေ့ရှိရပါသည်။ ရေးသူ၏အမည်ကို ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ အဆိုပါဝတ္ထုတိုကို ထိုစဉ်က သူရိယမဂ္ဂလင်း အယ်ဒီတာဖြစ်သူ ဆရာကြီးရွှေခေါင်းရေးသည်ဟု သိရပါသည်။ ထို့ပြင် ဝတ္ထုတိုဟု သတ်မှတ်သုံးစွဲထားခြင်းကိုလည်း မတွေ့ရပါ။

သို့သော် ထိုမဂ္ဂလင်းတွင် ဝတ္ထုရေးသူများကို ဆုပေးမည့် အကြောင်း ကြော်ငြာစာ၌

* သူရိယမဂ္ဂလင်းတွင် လစဉ်ထည့်သွင်းပုံနှိပ်ရန် ဝတ္ထုတိုများ အလိုရှိသဖြင့် ပေးပို့သူတို့သည် ပူးစကတ်ခေါ် စက္ကူနှင့်

၁၆ မျက်နှာဝတ္ထုကို အင်္ဂလိပ်လဆန်း (၁၅) ရက်မတိုင်
မီ တိုက်သို့ အရောက်ပေးပို့နိုင်ကြောင်း၊ ဝတ္ထုမှာ ဆက်ရန်
ရှိသေးသည်ဝတ္ထုမျိုး မဟုတ်စေရန် တစ်ကြိမ်တည်းတွင်
လေယ်ဆုံး စုံလင်အောင် ပါစေရမည်။ အကောင်းဆုံး
စေရသူသည် ဆုငွေရမည်ဖြစ်သည်။”

ဟူ၍ မော်ပြထားရာ ဝတ္ထုတို၏သဘောကို ထင်ထင်ရှားရှား
တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

ထို့ကြော်ငြာချက်ကို အကြောင်းပြုပြီး မြန်မာဝတ္ထုတိုများ
အင်အားသစ်တစ်ရပ်အဖြစ် ဆက်တိုက် ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးမေယျက “မြန်မာ့မျက်ပွင့်ရွာလေ့” တွင်-

“ထိုအတွင်း ကာလပေါ် ဝတ္ထုရေးနည်းမှာ ခွေသို့တစ်လှမ်း
တိုး၍ ဝတ္ထုရှည်ကြီးများထက် မတ်၍တောင်း၊ မတ်၍ပြီး
လွယ်သော ဝတ္ထုတိုကလေးများပေါ်လာရာ တွန့်ခဲတတ်တို့
လူငယ်များမှာ ထိုဝတ္ထုတိုလေးများနောက်သို့ တကောက်
ကောက် လိုက်နေကြ၍ ယခင် အကြီးအကျယ် စွဲလမ်း
ခဲ့ဖူးသော မောင်ရင်မောင် မမယ်မ၊ ခဲပယ်ပင် စသော
ဝတ္ထုကြီးများကို သတိမေ့၍ နေမိကြလေသည်။”

ဟု တာပေါ် ဝတ္ထုရှည်များထက် ဝတ္ထုတိုများ အရေးပါလာပုံ၊ လူငယ်
များ နှစ်သက်လာက်မိပုံကို ရေးသားထားသည်မှာလည်း မှတ်သား
ဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။

၁ သုဒ္ဓိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၇၊ ၂၈။

၂ ဇေယန ၁၉၆၂ ၅၈။

စာဖန် ၁၉၂၈ စက်တင်ဘာလထုတ် ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း အမှတ် (၁) တွင် ကြော်ငြာကမ်းပေါင်ရာ ထို့ကြော်ငြာတွင် -

“ရသေ့ကြီး သို့မဟုတ် ရေတ္တရာဇာနည် ထုတ်ဝေမည့် အကြောင်း၊ ကာလကြိုက်ဝတ္ထုအတိုကောက်များ ထည့်သွင်းဖော်ပြမည်”

အကြောင်းပါရှိပါသည်။ ဤတွင် ဝတ္ထုအတိုကောက်ဟူသည် ဝတ္ထုတိုပုံစံကို ရည်ညွှန်းပြီး ကာလကြိုက်သည် စာဖတ်သူတို့နှစ်သက်ပုံကို ဆိုလိုခြင်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဝတ္ထုတိုများပေါ်ပေါက်လာရာတွင် “ဆက်ရန်ရှိသေးသည့် ဝတ္ထုမျိုး မဟုတ်စေရ”၊ “ဖတ်၍ ပြီးလွယ်သော ဝတ္ထုတိုကလေးများ”၊ “ကာလကြိုက် ဝတ္ထုအတိုကောက်များ” စသည်ဖြင့် ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ကို အမျိုးမျိုး ခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာစာပေလောကတွင် မြန်မာဝတ္ထုတိုများသည် ရှေးဇာတ်နိပါတ်များ၊ ပုံပြင်များမှ လမ်းကြောင်းစတင်ခဲ့ပြီး တိုလိုနီမေတ်တွင် အင်္ဂလိပ်ကာလပေါ်ဝတ္ထုများကို အတုယူ ရေးသားကာခဲ့ကြရာ (၁၉၁၇) ခုနှစ် သူရိယမဂ္ဂဇင်း (မတ်လ) ပေါ်ထွက်လာသောအခါတွင် ဝတ္ထုတိုအမျိုးအဖွဲ့ စတင်ပေါ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် စာရေးသူ၏ ဦးတည်ချက်ကို တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ရသမြောက်အောင် ရေးသားသဖွယ်ဖော်ထားသော ဝတ္ထုတိုအမျိုးအဖွဲ့ပုံစံသည် မြန်မာစာပေနယ်ပယ်တွင် ယနေ့ နှစ်ဆယ့်တစ်ရာခုနှစ်အထိ လူတို့များနှစ်သက်လက်ခံသော စာပေ

အဖွဲ့ပုံစံကပ်မျိုးအဖြစ် ရပ်တည်လျက်ရှိကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိ
ရပါသည်။

**၃၊ ၃၊ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်းပေါ်ပေါက်သော မြန်မာ
ဝတ္ထုတိုများ မိတ်ဆက်**

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်သော မြန်မာဝတ္ထုတို
များကို မိတ်ဆက်သဘော လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။ အနောက်
နိုင်ငံ စာပေလောကတွင် ၁၇-၁၈ ရာစုနှစ်များကပင် ဝတ္ထုတိုများစွာ
ခေတ်စားခဲ့၍ ၁၇-၁၈ ရာစုနှစ်များကို ဝတ္ထုရွှေခေတ်ဟု တင်စား
ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြပါသည်။ ၂၀ ရာစုသို့ ရောက်သောအခါ ဝတ္ထုတိုအီး
အခန်းကဏ္ဍသည် အချိန်ကြီးမားကျယ်ပြန့်လာပြီ ဖြစ်သည်။^၁

၁၉၀၀-၁၉၂၀ နှစ်ပိုင်းများတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ကိုလိုနီ
ခေတ် သူ့ကျွန်အဝရောက်နေသည့် အချိန်ပိုင်းဖြစ်သော်လည်း
စီးပွားမဖွားဘက်တွင် စာအုပ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းများ
တွင်ကျယ်တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ စာနယ်ဇင်းထုတ်ဝေမှု
လုပ်ငန်းများသည် အထူးတိုးတက်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာပြည်သူ
ပြည်သားတို့သည် မြန်မာစကားပြေဖြင့် ထုတ်ဝေသော သတင်းစာ၊
ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းတို့ကို နှစ်သက်ဖွယ် ဖတ်ရှုစားဖွယ်ကြသည့်
အလျောက် စာနယ်ဇင်းများ ထွက်ပေါ်စားကောင်းစေခဲ့သည်ကို
တွေ့ရပါသည်။

^၁ ပေါ်ထွန်းစ ၁၉၇၃၊ မတ်၊ ၆၃။

ယောကျာ်းလူအားဖြင့် ဝတ္ထုတိုများသည် စာနယ်ဇင်းတွင်သာ ပါဝင်တတ်လေရာ မဂ္ဂဇင်းများ အချိန်အဟုန်နှင့် ထွက်သည့် အလျောက် ဝတ္ထုတိုနယ်ပယ်တွင်လည်း ကြီးမားကျယ်ပြန့်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၂၁ ဝန်းကျင် မဂ္ဂဇင်းများ၌ ဝတ္ထုတို များ စတင်ပါရှိခဲ့ပေရာ ထိုကာလသည် ဝတ္ထုတို အရေးအဖွဲ့ နည်းပါးပြီး ဝတ္ထုတိုနယ်ပယ် မကျယ်ပြန့်သေးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဤတွင် မြန်မာဝတ္ထုတိုအရေးအဖွဲ့ကို ၁၉၁၇ ခုနှစ် မတ်လ ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် စတင်တွေ့ရှိရပါသည်။ ပထမပိုင်းထွက် သော မဂ္ဂဇင်းများတွင် ဝတ္ထုများပါရှိသော်လည်း အခန်းဆက်များ သာဖြစ်ခဲ့ပြီး ၁၉၁၇ မတ်လထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းပါ "မောင်သိန်းကောင်း မသိန်းစွင့်" ဝတ္ထုမှာမူ ဇာတ်လမ်းစလယ်ဆုံးကို တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ရသမြောက်စေောင် ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို မတွေ့ရှိရသဖြင့် မြန်မာ စာပေလောက၏ ပထမဆုံးဝတ္ထုတိုအဖြစ် သတ်မှတ်ထား ကြပါသည်။

အစဉ်အလာစာပေဖြစ်သော ရွေးကန္တဝင်ပုံပြင်များသည် ခံစားမှုနှင့် ယုံတမ်းအသိသာမေ့နိုင်ပြီး စာပေသစ် ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ များမှာမူ လေးနက်သော ခံစားမှုကို ဖြစ်ပေးစေကာ ပိဋကမ္မအသိ တရား၊ သတိတရားတို့ကို မေးစွမ်းနိုင်သည့် သဘောရှိပါသည်။ သို့သော် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တစ်ဝိုက်တွင် ထွက်ခဲ့သော ဝတ္ထုကဏ္ဍများ စုမှာ စာဖတ်ပရိတ်သတ်များ၏ မျက်နှာကိုလိုက်၍ ဇာတ်လမ်း

အသားပေး ဝတ္ထုများသာဖြစ်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။* တစ်နည်း
 အားဖြင့် လူ့သဘာဝအဖွဲ့ ပီပြင်အောင်ဖွဲ့ဆိုမှုနှင့် အားနည်းသော
 ဝတ္ထုအဖွဲ့များဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဓာရေးသူသည် အကြောင်း
 အရာတစ်ရပ်ကို စေတနာသက်ရောက်သလို ဓာတ်ပုံသုတွင်လည်း
 ရသတစ်ခုခု ခံစားရအောင် စေတနာတစ်ခုခု နှိုးကြားလာအောင်
 ရည်ရွယ်၍ ဖော်သားသည့် စေတနာရည်ရွယ်ချက်၊^၁ ဖြင့် ဖန်တီး
 ရေးဖွဲ့သော စာများပါဝင်သည်ကို မလှလာဆန်းစစ်တွေ့မိရ
 ပါသည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၀၂၀ အတွင်းပေါ်ထွက်ခဲ့သော မဂ္ဂဇင်းများတွင်
 ၁၉၁၇ သူရိယမဂ္ဂဇင်း ထွက်ပေါ်လာသောအခါ လစဉ်ဇရာဝတ္ထုတို
 များကို စတင်တွေ့ရပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ၍)

သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် အထက်ပါဝတ္ထုတိုများကို လစဉ်ဇရာ
 ဝတ္ထုတိုများအဖြစ် ထည့်သွင်းထားရာ အများစုမှာ စုံထောက်ဝတ္ထု
 တိုများဖြစ်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဤသည်မှာ ထိုခေတ်အခြေ
 အနေအရ တွေ့ဆုံချစ်ကွဲညား အချစ်ဝတ္ထုများကို ငြီးငွေ့လာသော
 ဓာတ်ပုံပရိသတ်များသည် လျှို့ဝှက်ဆန်းကြယ်ပြီး ပဟေဠိဆန်
 သော စုံထောက်ဝတ္ထုများကို လက်ခံကြိုဆိုခဲ့ကြသည့်သဘောပင်
 ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ဓာတ်ပုံပရိသတ်အများ နှစ်သက်

* ဆင်အေးနှင့်ဟန်ဝမ်း ၁၉၇၅ = ၂၅။
 † ဆင်မင်း ၁၉၇၉ ၂၅။

လက်ခံသည့် စုံထောက်ဝတ္ထုတို့များကို လစဉ်ဧည့်သည်များထံသွင်း
ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဤတွင် သူရိယမဂ္ဂဇင်း၏ အယ်ဒီတာ ဆရာရွှေဥဒေါင်း
ရေးဖွဲ့ခဲ့သော စုံထောက်မောင်စံရှားဝတ္ထုများမှာ လျှို့ဝှက်သည်းဖို့
စွန့်စားမှု၊ အတွေးအခေါ် ရင့်သန်မှုတို့ကို ဦးစားပေးသော ဝတ္ထုတို့
အဖွဲ့ဖြစ်သည့်အတွက် မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍအတွက်
ထူးခြားသော တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုဟု ဆိုရပါမည်။

တစ်နှစ် တက္ကသိုလ်မဂ္ဂဇင်း (၁၉၁၃) တွင်လည်း ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့
မတွေ့ရပါ။ ပညာအလင်းမဂ္ဂဇင်း (၁၉၁၇) တွင်လည်း ဝတ္ထုအဖွဲ့
များ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့လာရာ ခင်မောင်၏ နတ်သွင်နေောင်ဝတ္ထု
မောင်သောက အိပ်မက်ခန်းတို့ကို တွေ့ရသော်လည်း အခန်းဆက်
ဝတ္ထုများဖြစ် ဝတ္ထုတိုဟု မသတ်မှတ်နိုင်ပါ။ ပညာအလင်းမဂ္ဂဇင်း
(၁၉၁၉) တွင်လည်း သန်းသန်းဝတ္ထု၊ အခန်းဆက်ကိုသာ တွေ့ရ
သည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် ပထမဦးဆုံးဇာနည်ဖြစ်သည့် မြန်မာ့ဇာနည်
ဇာနည် ထွက်လာသောအခါတွင်လည်း ဝတ္ထုတိုကို မတွေ့ရပါ။

ဤသို့မြင့် မြန်မာပြည်တွင် ဝထမဆုံး ရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်းကြီး
ဖြစ်သည့် ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း (၁၉၂၀) သည် ဇက်ထင်ဘာလတွင် စတင်
ထွက်ရှိခဲ့ရာ စေ့ဆင်းထုတ်ဝေသည့် စာအုပ်တွင်ပင် လစဉ်ထုတ်
မဂ္ဂဇင်းဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ဝတ္ထု (၆) ပုဒ် ပါဝင်သည်ကို တွေ့ရ
ပါသည်။ နံပါတ် (၅) တွင် မြို့ဆိပ်မမာ ဣတ္ထိယဝတ္ထု၊ နံပါတ်
(၇) တွင် ဗိုလ်ရန်အောင်ဝတ္ထု၊ နံပါတ် (၈) တွင် မောင်ကျော်ဇော

ဝတ္ထု နံပါတ် (၁၀) တွင် တစ်ပင်တိုင်ဝတ္ထု နံပါတ် (၁၂) တွင်
ကြံရာလျှော့ ကန္တာကြော့ဝတ္ထု နံပါတ် (၁၄) တွင် ဘဝနန်းတော်
ဝတ္ထုများ ဖေဖွဲ့ထားရာ အခန်းဆက်ဝတ္ထုများသာဖြစ်ကြောင်း
တွေ့ရပါသည်။ “ဆက်ရန်” ဟူ၍ လစဉ်အခန်းလိုက်ဖေဖွဲ့ထား
သည်မှာ ဝတ္ထုတိုသဖွယ် တစ်ပုဒ်ချင်းလည်း ဖတ်၍ရပါသည်။
သို့သော် ဝတ္ထုတို မဟုတ်၍ ခွန်လုပ်နံပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ)

ခရုန်မဂ္ဂလင်းကို မဂ္ဂတာမောင်မိုင်းက အစပထမ ပြုစု
ပြီးထောင်ပေးပြီးနောက် ၁၉၂၃ တွင် လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး
က ၁၉၃၃ ထိ ဆက်လက်ဦးစီးထုတ်ဝေသည်။ မဂ္ဂလင်းတွင်
“ဤမဂ္ဂလင်းတွင် ပါရှိသောဝတ္ထုများနှင့် ရုပ်ပုံများမှာ မဂ္ဂလင်း၏မူပိုင်
ဖြစ်၍ ကူးယူရန်ခွင့်မပြုပါ” ဟု သတိပေးတာဖြစ်ချက်ကို တွေ့ရ
ပါသည်။ မဂ္ဂလင်းသည် ရုပ်ပုံမဂ္ဂလင်းဟု ကြော်ညာထားသည့်အတိုင်း
ကဗျာ ဝတ္ထု ရာဇဝင်အုပ်တိုင်းတွင် ရုပ်ပုံများရေးဆွဲ၍ သရုပ်ဖော်
ထားပုံမှာ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။

သာဓကအားဖြင့် “မြွေဆိပ်ပမာ ဣတ္ထိယ”^၁ ဝတ္ထုတွင် ဇေယျ
ဒဂုံစုတ်ဟု အမည်တပ်ထားပြီး လျှာတစ်လစ်ဖြင့် မြွေ (၂) ကောင်ပုံ
ကို အသည်းပုံထဲတွင် မျက်နှာချင်းဆိုင်ထည့်ထားခြင်း၊ ဝတ်ဆောင်
မစောမြ၊ မောင်မြသောင်တို့၏ ရုပ်ပုံများ ပါဝင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

^၁ ခရုန်မဂ္ဂလင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၂၃၊ စက်တင်ဘာလ၊ မာတိကာ

^၂ ထင်း၊ ၃၀။

ထိုအကြောင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆရာငွေဥဒေါင်းက သီခြားစာ
ဝကျဘာစာအုပ်တွင် -

“အန္တိဝတ္ထုများကို လူကိုယ်တိုင် ပုံစံလုပ်သရုပ်ဖော်၍ ဓာတ်ပုံ
ဇိုက် ထည့်သွင်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်းအဖို့ မြန်မာ
အဆွေရုပ်ရှင် လက်ကိုင်ရုံထားရာ ဝတ္ထုသရုပ်ဖော်ဖို့အတွက်
မင်းသား၊ မင်းသမီး၊ လူကြမ်း၊ လူရွှင်တော်များ အသင့်ပင်
ဖြစ်သည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း အမှတ် (၂) တွင် ဒဂုန်ရတနာ၏ ရွှေလုံဇိုက်
ဝတ္ထုသည် ဝတ္ထုအဓိကပညာကို သုံး၍ နှိုးရှင်းသော စကားပြေ
အရေးအဖွဲ့ဖြင့် မန်တီးထားပုံမှာလည်း ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍအတွက်
ထူးခြားမှုပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း အမှတ် (၄) တွင် ပီပိုးနင်း၏ ဆိုးပေဝတ္ထုကို
တွေ့ရသည်။ ထိုဝတ္ထုမှာ ဇာတ်လမ်းအပိုင်းကို ချုပ်ရေးထားသော
ဝတ္ထုသဘောဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ထိုဝတ္ထု၏ ဇာတ်လမ်းအစဉ်
ဆိုးပေနှင့်မဂ္ဂတွေ့ဆုံခန်း၊ ခြေခိုက်ရွှေဆိုးခေါ် ဆိုးဝေကို မင်းဆီး
ခေါ်ဆောင်လာခန်းတို့မှာ ခေတ်သစ်ဝတ္ထုတို့ အဖွဲ့ပုံစံမျိုးပင်ဖြစ်
ပါသည်။ ရှေးအစဉ်အလာ ဝတ္ထုတို့ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ခေတ်ပြိုင်
ဓမ္မာဒါရဝတ္ထုတို့ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဝတ္ထုတိုများကဲ့သို့လည်းကောင်း၊
တေးထပ်၊
ဘောလယ်၊ ရွှေဆိုးများလည်း မပါဝင်ပေ။ ဝတ်ဆောင်တို့၏

၁ ငွေဥဒေါင်း၊ ၁၉၆၅၊ ၆၇။

စရိုက်သဘောကို ပီပြင်အောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝတ္ထုကို လောကအတွက် ဆရာကြီးပီမိုးနင်း၏ ဆိုးပေဝတ္ထုသည် ထူးခြားသောအဖွဲ့ဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

ထိုခေတ် လူရိုလမဂ္ဂဇင်းတွင် ဆရာကြီးရွှေခေါင်း၊ ဓလုန်မဂ္ဂဇင်းတွင် ဆရာကြီးပီမိုးနင်းတို့၏ လက်ရာကောင်းများကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ ဆရာကြီးရွှေခေါင်းက ဆရာကြီးပီမိုးနင်းကဲ့သို့ ဖတ်နေရင်းရပ်၍ စဉ်းစားရလောက်အောင် ဖတ်သုစိတ်ဓာတ်ကို ဝါကျအလှည့်ကလေးများဖြင့် ထုတ်ဖော်ပေးသော အတွေးအခေါ်မျိုး၊ ဆရာရွှေခေါင်းတို့လို တသည်၊နည်းကို ရွှပ်ခါပေးသော အတွေးအခေါ်မျိုး^၁ ဟူ၍ ဆရာကြီး (၂) ယောက်၏ စာအရေးအသားကို ဝေဖန်ပိုင်းခြား ပြောဆိုပါသည်။

တမန် ၁၉၂၁ မေလ (၁) ရက်နေ့တွင် အောင်မင်္ဂလာမဂ္ဂဇင်းသည် တစ်လ (၂) ကြိမ်ထုတ် မဂ္ဂဇင်းအဖြစ် စတင်ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ မဂ္ဂဇင်းတွင် အောင်မင်္ဂလာမဂ္ဂဇင်းဟု မြန်မာလို ရေးထားပြီး တခြားမဂ္ဂဇင်းများကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်လို ရေးထိုးထားခြင်း မတွေ့ရပါ။ မာတိကာစဉ်တွင် စာမျက်နှာနံပါတ်များကို ဖော်ပြထားပြီး ကြော်ငြာစာမျက်နှာ (၄) မျက်နှာပြီးမှ မာတိကာ ဖော်ပြထားသည်။

၁၉၂၀ မေလ (၁) ရက်နေ့တွင် မဂ္ဂဇင်းမာတိကာတွင် "ဝတ္ထုတို့ မိန်းမပျိုမစောတင်ဝတ္ထု"^၂ ဟု ဖော်ပြထားပြီး "ဝတ္ထုစုသည်

^၁ ရွှေခေါင်း ၁၉၇၉ ၂၄။

^၂ အောင်မင်္ဂလာမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၁ မေ ၉။

နေညီညီဝတ္ထု^၁ ဟု နေ့သားမော်ပြင်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။
ထို့ကြောင့် ဝတ္ထုတို့နှင့် ဝတ္ထုညီအစ်ကိုအစ်မကို ကွဲကွဲပြားပြား
မော်ပြုလာခြင်းဖြင့် ဝတ္ထုရှည်နှင့် ဝတ္ထုတို၏ သဘောကိုလည်း
ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိမြင်နိုင်ပါသည်။

ထိုဝတ္ထုတို့ကလေးမှာ သူတစ်ပါးလင်ယောက်ျားကို ဖြစ်မှား
မိသူ မိန်းမပျိုလေးမစောတင်၏ အချိန်မီ အမှားကိုသိရှိပြီး ရွှေငင်
ကြည့်လိုက်နိုင်သော ဖြစ်အင်ကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် နေ့ဖွဲ့ထားသည်
မှာ ဘဝအသိအမြင် အာနိသင် ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ဝတ္ထုတွင်
နေသူအမည် မဖော်ပြထားပါ။

ထို့အတူ အောင်မင်္ဂလာမဂ္ဂဇင်း စက်တင်ဘာထုတ်တွင်
သီလနှင့် စာဂဝတ္ထု^၂ သည်လည်း အကုန်သီလစောင့်ထိန်းသူနှင့်
မစောင့်ထိန်းသူ အမျိုးသမီး(၂)ဦး၏ ဖြစ်ရပ်ကို ရာဇဝင်ရိုးစွဲသော
ဝတ္ထုကို အခြေခံ၍ နေ့ဖွဲ့ထားသည်မှာ ဘဝအသိအမြင်ရစေသော
ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ပင်ဖြစ်သည်။

ဤသို့အားဖြင့် မြန်မာစာပေနယ်ပယ်တွင် ၁၉၂၀ ဝန်းကျင်
မှ စတင်အခြေပြုခဲ့သော မြန်မာဝတ္ထုတိုများသည် ဆရာကြီး
ရွှေဝေဒါ၊ ပီပိုနင်းတို့ဦးဆောင်သော ထိုခေတ်စာရေးဆရာတို့၏
ဦးတည်ချက်ကောင်းမွန်မှု၊ အကြောင်းအရာဆန်းသစ်လာမှု၊
လူ့သဘာဝစိတ်ပေါ်လွင်အောင် ဖွဲ့ဆိုမှု၊ သဗ္ဗင်္ဂမော်ဝီပြင်မှု

^၁ ယင်းစာ ၁၀၉။

^၂ ယင်းစာ စက်တင်ဘာလ ၉၅။

အတတ်ပညာများကြောင့် မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုတိုခေါင်းစဉ်ပင်
ထူးခြားဆန်းသစ်ခဲ့ပြီး နှစ်ဆယ့်တစ်ရာဝတ္ထုတိုများကို ဖွံ့ဖြိုးတိုး
တက် အလားအလာကောင်းစေရန် ရွှေ့ဆောင်မှုပြုနိုင်ခဲ့သည်ဟု
လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

**၃၊ ၄၊ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်သော မြန်မာ
ဝတ္ထုတိုများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပုံလေ့လာချက်**

မြန်မာဝတ္ထုတိုများကဏ္ဍကို လေ့လာရာတွင် အဓိကအားဖြင့်
ထိုခေတ်က ပေါ်ထွက်ခဲ့သော မဂ္ဂဇင်းများမှ ဝတ္ထုတိုများကို အခြေ
ခံ၍ လေ့လာသုံးသပ်တင်ပြသွားမည် မြစ်ပါသည်။

မြန်မာစာပေတွင် ၁၉၀၀-၁၉၂၀ ခုနှစ်များအတွင်း ၁၉၂၀
ဝန်းကျင်ရောက်မှသာ ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ပုံစံများကို စတင်တွေ့ရှိခဲ့ရပါ
သည်။ တွေ့ရှိရသော ဝတ္ထုတိုများနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ဆရာ
ဦးခင်ဘေးနှင့် ဦးဟုန်ဝမ်က မြန်မာမှုပထမတွဲလာ ဝတ္ထုတိုစာတမ်း
တွင်-

* ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တစ်စိုက်တွင် ထွက်ခဲ့သော ဝတ္ထုတိုအများ
စုမှာ စာဖတ်ပရိတ်သတ်အများစု၏ မျက်နှာကိုလိုက်၍
ဇာတ်လမ်းအသားပေးဝတ္ထုများသာ မြစ်သည်ကို တွေ့ရ
ပါသည်။ ဝိဋ္ဌဓမ္မလူ့လောကထဲ၌ မြင်မှ ကြားမှ ကြံတွေ့
ရသော လူ့စိတ် လူ့သဘောထားနှင့် လူ၏ ကိုယ်နှုတ်လှုပ်
ရှားမှုအမူအရာတို့ကို သဘာဝကျသည်ထင်ရအောင် (ဝါ)

အသင့်ယုတ္တိရှိအောင် ဇာတ်လမ်းဆင်၍ သရုပ်ဖော်သော
စကားပြောဝတ္ထုအဖွဲ့အစည်း သို့ ရောက်သော ဝတ္ထုတိုများ
ရှားပါးလှသည်။^{၁၆}

ဟု ဝေဖန်မှုပြုထားသည်ကို လေ့လာရပါသည်။

ဇာတ်လမ်းအသားပေးဝတ္ထုများသည် စာဖတ်ပရိသတ် မြင်ရ
ကြားရတွေ့ရသော လောကဏီ အဖြစ်အပျက်များ၌သာ အခြေခံ
သည့်အတွက် မိမိမမြင်တွေ့ရသောနေရာကို မိမိကိုယ်တိုင် မသိ
သောဓရီလမ်းဖြင့်သွားရန် တိုက်တွန်းလှုံ့ဆော်သောစာမျိုး၌ပါ
သော ဇာတ်လမ်းများနှင့်မှ လမ်းခွဲပြီးဟု ဆိုရပါမည်။^{၁၇}

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ခဲ့သော မြန်မာဝတ္ထုတိုများ
တွင် ဖျော်ဖြေရေးသက်သက် ဝတ္ထုတိုများ ပါဝင်သလို ဒီဋ္ဌဓမ္မလူ့
လောကကို ထင်ဟပ်ပြီး ဘဝအသိအမြင် ထင်ခန်းစာပေးသော
ဝတ္ထုတိုများ ပါဝင်သည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မြန်မာဝတ္ထုတို
များအနက်မှ စရိုက်အဖွဲ့၊ ဇာတ်လမ်းဖန်တီးမှု၊ အရေးအသား၊
သရုပ်ဖော်အဖွဲ့ ပီပြင်မှုရှိသော ထိုခေတ်အချိန်အခါသည် ဝိသားစု
ခေတ်ကာလဖြစ်သည်နှင့်အညီ အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာကို
စောင့်ထိန်းလိုက်နာရန် ဖော်ညွှန်းနေသော ဝတ္ထုတိုများကို အောက်
ပါအတိုင်း ခွဲခြားလေ့လာတင်ပြသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

^{၁၆} မင်ဖေးနှင့်ဟုန်ဝမ်း ၁၉၇၅ ၁၂၅

^{၁၇} ယင်း၊ ၁၂၆။

၃။ ၄။ ၁။ စုံထောက်ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များလေ့လာချက်

၃။ ၄။ ၂။ ချစ်မေတ္တာဖွဲ့ဆိုင်ရာ ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ လေ့လာချက်

၃။ ၄။ ၃။ ပညာရေးဆိုင်ရာ ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ လေ့လာချက်

၃။ ၄။ ၄။ ခေတ်စနစ်ရေးရာ ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များ လေ့လာချက်

တူ၍ တပိုင်း (၄) ပိုင်း ခွဲခြားတင်ပြပါမည်။

၃။ ၄။ ၁။ စုံထောက်ဝတ္ထုတို့အဖွဲ့များလေ့လာချက်

စာပေနယ်ပယ်တွင် ဝတ္ထုအဖွဲ့၌ စုံထောက်ဝတ္ထုလောကီ လူကြိုက်များသော ဝတ္ထုအဖွဲ့အဖွဲ့မရှိသေးဟု ပညာရှင်များက ဆိုကြ ပါသည်။

ဆရာကြီး ရွှေဥဒေါင်းသည် အနောက်တိုင်း စုံထောက်ဝတ္ထု အတတ်ပညာကို မြန်မာစာဖတ်ပရိတ်သတ်နှင့် ရင်းနှီးဖောင် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ပါသည်။ ကင်္ဂလိပ်စာရေးဆရာကြီး ဆာအာသာ ကိုနှင့်ပွိုင်း၏ ရူးလော့ဟုန်းဝတ္ထုများကို ပို့၍ ရေးသော စုံထောက် ဝတ္ထုများဖြစ်သော်လည်း ဝတ္ထုအတတ်ပညာအားဖြင့် မြန်မာမှု ဆန်ဖောင် ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စုံထောက် မောင်စံရှားဝတ္ထုတို့များတွင် ရူးလော့ဟုန်းကို စုံထောက်မောင်စံရှား အဖော်ဖြစ်သူ ဒေါက်တာဝပ်ဆင်ကို ကိုသိန်းမောင်၊ လန်ဒန်မြို့ သောကာလမ်းကို ရန်ကုန်မြို့ ဘရတ်ကင်းလမ်းဟူ၍ မြန်မာအသွင် သို့ ဆီလော်ဖေအောင် ကူးပြောင်းဖန်တီးခဲ့ပါသည်။ ဆရာကြီးသည် ဇာတ်လမ်းဆင်ရာတွင် နေ့စပ်သေချာခြင်း၊ ကာသာပြန်ဆိုရာတွင်

ရှင်းလင်းပြေပြစ်ခြင်းတို့ကြောင့် အလွန်ယုတ္တိရှိသော ဇာတ်လမ်းများ ပြစ်ခဲ့ပါသည်။

ရှားလော့ဟုခေါ်ဝတ္တုများတွင် ဒေါက်တာဝပ်ဆင်၏ ပြောစကား များဖြင့် ဇာတ်လမ်းကို ပုံဖော်တင်ပြပြီး ဆရာကြီး၏ စုံထောက် မောင်စံရွှားဝတ္တုများတွင် ကိုသိန်းမောင်၏ ပြောစကားများဖြင့် ဇာတ်လမ်းဆင်ထားပါသည်။ ဇာတ်လမ်း၊ ဇာတ်ဆောင်၊ ကာလဒေသ နောက်ခံသရုပ်ဖော်အဖွဲ့များမှာ ပီပြင်လွန်းသဖြင့် တကယ်တော့ဖြစ် အဖျက်တုဝင် ထင်မှတ်ကြရသည်။

ဤသည်ကို ဒဂုန်တရားနှင့် သူ၏ကဏ္ဍဇာတုပ်-

“ထိုအခါ စုံထောက်မောင်စံရွှားဝတ္တုကို စွဲလမ်းခဲ့လေရာ တစ်ဖက်မှန်မကွခင်းကို လှန်လိုက်လျှင် မောင်စံရွှားကို စတင်ဖတ်လေသည်။ စုံထောက်မောင်စံရွှားဆိုလျှင် တကယ်ပီပီသည်ဟု မှတ်ထင်ကာ ဧဝံအား မကြာခဏပေး ရ၏။ ဦးစံရွှား အမှုလိုက်သွားသော ကြို့ကုန်း သမိုင်း စသော နေရာဒေသများကို မုန်းကြည့်လေပြီသည်။ ဦးစံရွှားစီးသော လော်ကယ်ရထားကို မီးရှင့်နေသည်။ ဦးစံရွှားမှာ လော်ကယ်ရထားပေါ်တွင် သဲလွန်ရွာတတ် သည်။ မွဲနွယ်ပိတ်ပေါင်းများအကြားမှ ရေတွင်းဖျက် ရေညှိတို့ဖြင့် စိမ်းဝါဝါရှိသော တိုက်အို၊ ဝိုလ်ကပြား လင်မယား လူရွာလမ်း ကောက်အိုပ်သောဆေးတံ စသည် များကို မှက်စိထဲ မြင်နေ၏။ အမှုသည် တက်လောသော

အခါ အကျိုး၌ပေးနေသော ရွှေစက်များကို အကဲခတ်ကာ
“ဒီကနေ့ ခုထားမရှိတာနဲ့ ပြင်းလှည်းနဲ့လိုက်ခဲ့တယ်
မှတ်တယ်” ဟု ပြောပုံကို သိပ်သဘောကျ၏။

ဟူ၍ ဖော်ပြထားပုံကို သဘောကြည့်နိုင်ပါသည်။

ဆရာကြီးရွှေဥဒေါင်း၏ စုံထောက်မောင်စံရှား ဝတ္ထုတိုများ
သည် ဇာတ်လမ်းကို အဓိကထားသော ဝတ္ထုတိုများဖြစ်သည်။
ထိုဝတ္ထုတိုများ၌ ထူးခြားသော ရာဇဝတ်မှုပြဿနာများကို ရောဖွဲ့
ထားသည်မှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်းလှပါသည်။ ထိုပြဿနာ၏
လက္ခဏာများပေါ်လာသည်ကို စောင့်ကြည့်ရင်း လွမ်းစရာ
သနားစရာ၊ ကြည်နူးစရာကောင်းသော ဇာတ်လမ်းအဖြစ်အပျက်
နှင့် ဇာတ်ဆောင်တို့အကြောင်း ဖန်တီးထားသည်မှာ ပီပြင်မှုရှိ
ပါသည်။

ဆရာမတ်ကျီက-

“စုံထောက်မောင်စံရှားဝတ္ထုများသည် လောက၌ တရားရှိ
သည်။ တရားစောင့်သူကို တရားက ပြန်စောင့်သည်။
တရားမစောင့်သူကို တရားက ပြန်၍မစောင့်ဟူသော
သဘောကို သမိုင်းတော် ဖန်တီးထားသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။”

“မောင်စံရှား၏ သတိပြုကြည့်စွာတတ်ပုံနှင့် စနစ်တကျ
စုံစမ်းတတ်ပုံတို့ကို ပို၍ သဘောကျသည်။ ရာဇဝတ်မှုဖြစ်
လာတိုင်း မျက်စိစူးရှလှသော မောင်စံရှားသည် အမှုနှင့်

သက်ဆိုင်သော အချက်အလက်တို့ကို အချို့အတိုင်း
 အဖြစ်အတိုင်း ပြင်တတ်သည်။ ထိုအချက်အလက်မျိုးကို
 သာ လက်ခံသည်။ ထို့နောက် ထိုအချက်အလက်မျိုးတို့ကို
 မိမိ၏ ဗဟုသုတနှင့်လည်းကောင်း၊ အတွေ့အကြုံတို့နှင့်
 လည်းကောင်း အကြောင်းသင့်အကျိုးသင့် ညီဆင်ခြင်၍
 ရာဇဝတ်ကျွေးလွန်ကြပုံကိုပုံဖော်၍ ကြည့်တတ်သည်။
 ထို့နောက် တရားခံသည် မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်နိုင်စရာ
 အကြောင်းရှိသည်ဟု အယူအဆ ကြမ်းတမ်းတစ်ခုကိုသာ
 ယာယီသတ်မှတ်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ထိုအယူအဆ
 ကြမ်း၏ အလိုအတိုင်း လိုက်လံစုံစမ်းသည်။ နောက်ဆုံး
 ၌ ဟုတ်နေသည်ကိုတွေ့လျှင် ကိစ္စပြီးတော့သည်။ မဟုတ်
 မှန်းသိလျှင် နောက်ဆုတ်၍ ပြန်လည်စုံစမ်းခြင်းကို ပြု
 တတ်သည်။ ထိုသို့သော မောင်စံရွေး၏ အမှုအရာများ
 သည် သဘောကုစရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မောင်စံရွေး
 ၏ ဝတ္တုများ၌ လူငယ်လူရွယ်အတွက်လည်း ညှို့တတ်
 ပါ၍ လူကြီးအတွက်လည်း ညှို့တတ်ပါသည်ဟု ဆိုလိုက်
 ခဲ့ပါသည်။*

ဟု၍ ချီးကျူးပြောဆိုထားပါသည်။

ဆရာကြီးရွှေခင်၏က စုံထောက်မောင်စံရွေးသည် အလွန်
 တော်သော စုံထောက်တစ်ယောက်ဖြစ်ကြောင်းကို “လူလိမ်နှစ်

* မော်ဂျီ၊ ၁၉၆၆၊ အမှတ်စဉ် ၁။

သောက်အဖွဲ့ မောင်စံရွာစုံထောက်ပုံ* ဝတ္ထုတွင် ဦးသိန်းမောင်၏
ပြောစကားဖြင့်-

“ကျွန်တော်၏မိတ်ဆွေ မောင်စံရွာမှာ ယခင်က နေသား
ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စုံထောက်ခြင်း ပညာ၌ အလွန်
တရာ တတ်မြောက်ကြောင်းနှင့် မြန်မာပြည်အတွင်း၌သာ
လျှင်မက အိန္ဒိယတိုင်း၊ တင်္ဂလားနယ်၊ ဘုံဘိုင်နယ် စသည်
တို့သို့တိုင်အောင်ပင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားခဲ့သည်။”

ဟူ၍ တင်္ဂလားနယ်မှ သာဘူလူမျိုးတစ်ယောက်က လာခေါ်၍
လိုက်သွားရသည်အထိ ထင်ရှားကျော်ကြားသူဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြ
ထားပါသည်။

တဖန်

“ကုလားရာဇဝတစ်သောက်၏အဖွဲ့ မောင်စံရွာထောက်ပုံ*
ဝတ္ထုတွင် စာရေးသူက စုံထောက်မောင်စံရွာ၏ဝတ္ထုပုဂ္ဂို
ကို ဖတ်ရှုခဲ့ကြသူအပေါင်းတို့မှာ မောင်စံရွာ၏ ဉာဏ်စွမ်း
ကို အတော်အတန် ခိုင်မိုကြလေပြီဖြစ်၍ မည်သည့်အမှု
၌ဖြစ်စေ မောင်စံရွာ စုံထောက်ရလျှင် ထမြောက်အောင်
မြင်ရမည်အညီသာ ရှိပေမည်ဟု တွေးထင်ဖွယ်ရာ ရှိပေ
လိမ့်မည်။ သို့ရာတွင် မသေသောဆေးသမား၊ မပျားသော
ရှေ့ဖန်မရှိဟူသော စကားအရ စုံထောက်ခြင်းကိုစွန့်လည်း
အကြင်သူတစ်ယောက်သည် မည်မျှပင်ကွမ်းကျင်လိမ္မာ

* ရွှေခေါင်း၊ ၁၉၂၈၊ စက်တင်ဘာလ၊ ၄၆။

လှသည်ဟုဆိုစေကာမူ အခါခပ်သိမ်း ထပြောက်အောင်
မြင်လိမ့်မည်ဟု မှတ်ထင်မိခဲ့လျှင် ထိုကဲ့သို့ထင်မှတ်ခြင်း
သည် မှားယွင်းပေလိမ့်မည်။^၁

ဟူ၍ နိဂါန်းဆိုထားသော စကားရပ်အရ မောင်စံရွှားစုံထောက်ခြင်း
၌ လွဲမှားသောအမှုလည်းရှိခဲ့ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။

ဆရာကြီးရွှေခေါင်း၏ စုံထောက်ဝတ္ထုတိုများကို လေ့လာ
ကြည့်ပါက သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၇ ဧပြီလ အမှတ် (၂)တွင်
“ကြီးကြာကန်ရွာလူသတ်မှု၌ မောင်စံရွှားစုံထောက်ပုံ” ဝတ္ထု စတင်
ပါရှိခဲ့သည်။

ထိုဝတ္ထု၏ မူရင်းရှားလေ့ဟုမ်းဝတ္ထုမှာ “The Bescombe
Valley Mystery” ဖြစ်သည်။ ဆရာကြီးသည် ထိုဝတ္ထုကို ၁၉၅၅
ဧပြီလ၊ ရှုမဝစုံစုံမဂ္ဂဇင်းတွင် “ရှမ်းမကားရွာလူသတ်မှု”
အမည်ဖြင့် ဒုတိယအကြိမ်ဖိုး၍ မူရင်းဝတ္ထုတိုမှာ
စာမူအပြည့်အစုံမတွေ့ရသဖြင့် ချွန်လုပ်ခဲ့ပါသည်။

ဇာဖန် ၁၉၁၇၊ အောက်တိုဘာလ၌ “မြို့ပတ်လမ်းလူသတ်မှု
၌ မောင်စံရွှားစုံထောက်ပုံ” ဝတ္ထုတိုမှာလည်း မူရင်းကို ဖတ်ရှုမရ
တော့ပါ။ ယခုအခါ “ဘောင်ဂရိလမ်းလူသတ်မှု” ဟူ၍ အခန်းလိုက်
ထပ်တွေ့ရရာ ဝတ္ထုတိုစာရင်း၌ မထည့်သွင်းတော့ပါ။

^၁ ယင်း၊ ၁၉၁၈၊ အောက်တိုဘာလ ၆၀။

^၂ ရွှေခေါင်း၊ ၁၉၅၈၊ ၈၈၅။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၈ ကာလ မြန်မာစာပေနယ်ပယ်တွင် ဝတ္ထုတို ကဏ္ဍ၌ စုံထောက်ဝတ္ထုအဖွဲ့များ ဦးစွာပေါ်ထွန်းလာခြင်း၊ စာဖတ်သူများ နှစ်သက်လာခြင်းတို့သည် သာမန်အဖွဲ့ကြီး သမားရိုးကျ ဇာတ်လမ်းတို့မှ လမ်းခွဲထွက်လာသည့် သဘောဖြစ်သဖြင့် မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ၏ ပြောင်းလဲဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတစ်ရပ်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဆရာကြီးရွှေဥဒေါင်း၏ စုံထောက်မောင်စံရွှေ စုံစမ်းထောက်လှမ်းဖော်ထုတ်ခဲ့သည့် အမှုများစွာကို ရေဖွဲ့ဇာတ်လမ်းဆင်တားသည့် ဝတ္ထုတိုများအနက်မှ မောင်စံရွှေ ပထမဆုံးစုံစမ်းထောက်လှမ်းခဲ့သော တိုက်သူကြီး ဦးပေါ်ဦးအမှုဝတ္ထုတိုကို ခေလလာတင်ပြလိုပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၁၊ ၁။ တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦးအမှု၌ မောင်စံရွှေ စုံထောက်ပုံဝတ္ထုတို

ဆရာကြီးရွှေဥဒေါင်း၏ စုံထောက်မောင်စံရွှေဝတ္ထုများအနက်မှ 'တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦးအမှု၌ မောင်စံရွှေစုံထောက်ပုံ' အမည်ရှိဝတ္ထုကို သူရိယမဂ္ဂဇင်း အတွဲ(၃) အမှတ်(၅)(ဇူလိုင် ၁၉၁၉) တွင် တွေ့ရသည်။ မူရင်းဝတ္ထုမှာ Thwe Gloria Scott ဖြစ်သည်။

ထိုဝတ္ထု၏ အကြောင်းအရာအကျဉ်းချုပ်ကို ထင်မြင်လိုပါသည်။ ဦးစံရွှေနှင့် ဦးသိန်းမောင်တို့ စကားပြောဆိုကြရာမှ ဦးစံရွှေက ဦးသိန်းမောင်အား 'ဖိုးသာလှ သိမ်းထားသော သစ်တောမှာ

စာတစ်စောင်မောက်ဝင်သာပြီ စိန်ပြေးသောလည်း ပေမရှိတော့
ဟူ၍ ပါရှိသော စာရွက်ပိုင်းလေးတစ်စောင်ကိုပြုပြီး ထိုစာနှင့်
ပတ်သက်သော အမှုသည် သူ့အနေဖြင့် ပထမဦးဆုံး စုံထောက်ခွဲ
သောအမှုဖြစ်ကြောင့် နိဂါန်းချီ၍ အမှုသွေးကိုရှင်းပြပါသည်။

ဦးစံရှားက သူထံတွင်ကောလိပ်တက်နေစဉ်က 'မောင်မြတ်ကောင်း'
ဟူသော မိတ်ဆွေတစ်ဦးရှိကြောင်း၊ နေ့ကောင်းပိတ်ချိန်တွင်
'မောင်မြတ်ကောင်း' ဖိတ်ကြားချက်ဖြင့် မောင်မြတ်ကောင်း နေ့ထိုင်
ရာ ပုသိမ်ဝိကြိတ် ကောင်းကုန်းရွာသို့ လိုက်ပါသွားကြောင်း၊
မောင်မြတ်ကောင်း၏ဖခင် တိုက်သူကြီး ဦးပေါ်ဦးသည် ဖိတ်သဘော
ထားကောင်းကြောင်း စသည်ဖြင့် ပြောပြသည်။ မောင်မြတ်ကောင်း
က ဖခင်အား မောင်စံရှား၏ ငွေစားဆင်ခြင်ပုံများကို ပြောပြသဖြင့်
ဦးပေါ်ဦးက သူ၏အကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ထင်မြင်ချက်
တောင်းခံသည်။ မောင်စံရှားက ဦးပေါ်ဦးနှင့်ပတ်သက်၍ သူသတိ
ထားမိသမျှ အချက်အလက်များကို ပြောဆိုရာမှ ဦးပေါ်ဦးမှာ
အံ့ဩ၍ သဘောကုသွားသည်။

သို့သော် မြန်မာမင်းလက်ထက်က အတန်ပင် ဆိုးဝေးခဲ့ဟန်
ရှိကြောင်း ကောက်ချက်ချသောအခါတွင် ဦးပေါ်ဦးမှာ ထိတ်လန့်
သွားပြီး အစဉ်သဖြင့် တထိတ်ထိတ်ဖြစ်နေလေတော့၏။ သို့ဖြစ်၍
မောင်စံရှားသည် မိမိနေရပ်ကိုပြန်ရန် ပြင်ဆင်လေသည်။ ထိုသို့
မပြန်မီထစ်ရက်တွင် 'ဦးဖိုးသိန်း' အမည်ရှိသော နည့်သည်တစ်ဦး
ရောက်လာသည်။ ဦးပေါ်ဦးက ကောင်းစွာရင်းနှီးဟန်ဖြင့် နည့်မိ
ကျွေးမွေးပြုစုသည်ကို မောင်စံရှားက ပြင်ခဲ့ရသည်။

ထို့နောက် မကြာမီ မောင်မြတ်ကောင်းက တနေ့တကြီး
ကြေးနန်းရိုက်ခေါ်သောကြောင့် မောင်စံရွှား၊ ကျောင်းကုန်းသို့
ပြန်လိုက်သွားသည်။ မောင်မြတ်ကောင်းက ပုသိမ်မှ လာရောက်
စောင့်ကြည့်ရင်း အဖြစ်ကိုရှင်းပြသည်။ သူ၏ မခင်မှာ နှလုံးရောဂါ
ဖြင့် ယခုအခါ အသက်ငင်နေပြီဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာ
မောင်စံရွှား တွေ့မြင်ခဲ့ဖူးသော 'ဖိုးသိန်း'၏လက်ချက်ပင်ဖြစ်
ကြောင်း၊ ထိုသူ လွန်စွာဂြိုဟ်မွေ့ကြောင်း၊ သူ၏မခင် ဦးပေါ်ဦး
ကပေါ် နိုင်ကွက်ရိုဟန်တူကြောင်း၊ သူ့အနေဖြင့် သည်းမခံနိုင်၍
ရင်ဆိုင်ရန်ပြင်တိုင်း မခင်ကြီးက တောင်းပန်ကြောင်း၊ သို့သော်
သည်းမခံနိုင်သည့်အဆုံး ကိုယ်ထိလက်ရောက် ထိုးကြိတ်လိုက်ရာ
ကဆိပါဖိုးသိန်းက လက်စားနေမည်ဟု ကြံ့ဝင်၍ ထွက်ခွာသွား
ကြောင်း၊ ထိုအချိန်မှစ၍ ဦးပေါ်ဦးမှာ အရက်များသောက်ကာ
မအိပ်နိုင်မစားနိုင်ဖြစ်လာကြောင်း၊ ထိုအခြေအနေတွင် ကွဲပျော်
ပုတစ်စောင်ရောက်လာပြီး ဦးပေါ်ဦးမှာ ရွှေသွပ်သွားသကဲ့သို့
ဖြစ်ရာမှ နှလုံးရောဂါဝေဒနာ၏ ထပ်ဆင့်နှိပ်စက်မှုဖြင့် ယခုအချိန်
အထိ သတ်လစ်နေကြောင်းတို့ကို ပြောပြသည်။

ကျောင်းကုန်းသို့ရောက်ရာ ဦးပေါ်ဦးမှာ ဆုံးပြီဖြစ်သည်။
သူ၏မှတ်တမ်းကို မောင်မြတ်ကောင်းကား ကြည့်ရှုရန် အသက်
ထွက်လုဆဲဆဲတွင် မှာကြားရစ်ကြောင်း ဆရာဝန်က ပြောပြသည်။
မောင်စံရွှားက ဇာကို အဓိပ္ပါယ်ဖော်လျက်ရှိရာ နှစ်လုံးကျော်ဖတ်
သောနည်းဖြင့် 'ဖိုးသိန်း သစ္စာဖောက်ပြီး ပြေးပေတော့' တူသော

အဓိပ္ပာယ်ကိုရသည်။ ထိုအခါ မောင်မြတ်ကောင်းက အဓိပ္ပာယ်ကို
မေးရာ မောင်စံစွာက ဦးပေါ်ဦးထိမှတ်တမ်းကို ဖတ်ရှုစေသည်။
ဦးပေါ်ဦးသည် မြန်မာမင်းလက်ထက်က အလွန်ပင်ဆိုးတော့ခဲ့
သော 'ဗိုလ်မိုးသီး' အမည်ရှိ ဓားပြဗိုလ်ကြီးဖြစ်ကြောင်း၊ မြန်မာ
မင်းလက်ထက်က ထောင်သွင်းတကျဦးချခံစားရာ လက်တွင်
'မပိုက်ခွဲ' ဟု ဆေးနက်ထိုးခြင်းခံရသဖြင့် မောင်စံစွာက ခိုင်မိသွား
သေးကြောင်း၊ အင်္ဂလိပ်လက်ထက်တွင် ဓားပြဘဝဖြင့်ပင် ဆက်လက်
နေထိုင်ရာ နောက်ဆုံးတွင် ငယ်သားများနှင့်အတူ ဖမ်းဆီးခြင်းခံ
ရကာ သင်္ဘောဖြင့် တကျွန်းသို့အပို့ခံရကြောင်း၊ သင်္ဘောပေါ်တွင်
အစောင့်အကြပ်များကို တိုက်ခိုက်ရှင်းလင်းကာ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့
ရောက်ရှိခဲ့ကြောင်း၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှသည် ဦးဖိုးထောင်၊ ဦးဖိုးသိန်း
တို့နှင့်အတူ မြန်မာပြည်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိကာ သိုလှက်ထားသော
ဥစ္စာများကို ထုတ်ဖော်၍ 'မောင်ပေါ်ဦး' ဟု အမည်ပြောင်းခဲ့
ကြောင်း၊ ကျောင်းကျွန်းတွင် အခြေချနေထိုင်ရင်း တိုက်သူကြီးသမီး
နှင့် အကြောင်းပါက မောင်မြတ်ကောင်းကို ငွေဖွားခဲ့ပြီးနောက်
တိုက်သူကြီးရာထူးကိုလည်း ဆက်ခံရရှိခဲ့ကြောင်း၊ အတူထွက်ပြေး
လွတ်မြောက်ခဲ့သူတစ်ဦးဖြစ်သည့် ဦးဖိုးထောင်မှာလည်း ကျွန်ုပ်တို့
ထိုင် ပွဲစားကြီးတစ်ဦးအဖြစ် အခြေကကျ နေထိုင်လျက်ရှိကြောင်း၊
မေ့လောက်ရှိသောအခါမှ 'ဖိုသိန်း'က ရောက်ရှိလာခဲ့ကြောင်း၊
လူတို့မည်သည် မဟာရားသောနည်းလမ်းဖြင့် ဥစ္စာပစ္စည်းများ
မည်မျှပင် စုဆောင်းမိစေကာမူ အဆုံးတွင် သူကဲ့သို့ ဇာတ်သိမ်း
ရမည်ဖြစ်ကြောင်း မေ့သားထားသည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဦးသိန်းမောင်က ဦးစံရွှားအား ထိုအမှု မည်သို့ဇာတ်သိမ်းသည်ကို မေးမြန်းရာ ဦးစံရွှားက ဦးဖိုးသိန်းနှင့် ဦးဖိုးထောင်တို့နှစ်ဦး ဖက်၍ သေဆုံးလျက်ရှိခြင်းအကြောင်း သတင်းမြတ်ပိုင်ကလေးကို ဦးသိန်းမောင်အား ပေးလိုက်ခြင်းဖြင့် အဆုံးသတ်ထားပါသည်။

ဇာတ်လမ်းတွင် မောင်စံရွှားနှင့် မောင်မြတ်ကောင်း တွေ့ဆုံခန်း၊ မောင်စံရွှား မောင်မြတ်ကောင်းနှင့် ဦးပေါ်ဦးတို့ တွေ့ဆုံခန်း၊ နှင့် ပုသိမ်ကျောင်းကုန်းသင်တန်းပေါ်တွင် မောင်မြတ်ကောင်းက မောင်စံရွှားအား မွင်းလင်းပြောဆိုခန်းတို့သည် မျက်မှောက်ဇာတ်လမ်းကာလကို အခြေတည်ထားပြီ။ ဇာတ်လမ်း၏ အဓိကဇာတ်ထွတ်ဖြစ်သည့် တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦး၏ မှတ်တမ်းအခန်းကိုမူ ဇာတ်ကြောင်းပြန်ကာလဖြစ်သည့် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းနှင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦးကာလကို အခြေပြုရေးသားထားသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဇာတ်လမ်း၏အဖွင့်စခန်း၌ ဦးစံရွှားနှင့် ဦးသိန်းမောင် စကားဆိုနေခန်းသို့ ပြန်လည်သယ်ဆောင်သွားပုံဖြင့် ဇာတ်လမ်းဖွဲ့ထားပါသည်။

ဤဝတ္ထု၏ အဓိကဦးတည်ချက်ကို တိုက်သူကြီး ဦးပေါ်ဦး၏ မှတ်တမ်းအဆုံးတွင် -

“ဤစာမဆုံးမီ ဖခင်သည် ငါ့သားအား ထရေးကြီးသော စကားတစ်လုံး မှာထားခဲ့လိုသည်။ လောက၌ လူတို့မည်သည်မှာ မကရားသောနည်းလမ်းဖြင့် ဥစ္စာပစ္စည်း ရှာဖွေ

၌ မည်မျှပင် စုဆောင်းမိသည်ဆိုစေကာမူ နောက်ဆုံး တစ်နေ့၌ ဖခင်ကဲ့သို့ စိတ်နှလုံးမချမ်းမသာဖြင့် သေဆုံး ရမည်မှာ မှီခိုဖြစ်ပေသည်။”

ဟူသော အမှာစကားဖြင့် ဆရာကြီး၏ လောကအမြင်ကို ဖော်ပြ ထားပါသည်။ အဖေအသားပိုင်းတွင်လည်း တစ်မူတူးခြားသော စကားပြောရဟန်ဖြင့် ‘ထဆိတ်၊’ ‘ဒီမယ်တို့၊’ ‘ဒီလိုလူ၊’ ‘ကဲ ဆရာရယ်’ စသော စကားပြော အသုံးအနှုန်းကလေးများအား အဝင်ခွင့်ကျ သုံးစွဲထားမှုကြောင့် စာဖတ်သူအား ဦးစံရွေးနှင့် ဦးသိန်းမောင် စကားပြောဆိုနေသည့် နိဒါန်းပုထိုးကား နားထောင် နေရသည့်အလား ခံစားရစေသည်။ ထို့ပြင် ဝတ္ထုတွင်ပါရှိသော ဝှက်စာပဟေဠိကို ဖန်တီးပုံမှာလည်း ဆရာကြီး၏ ပြောင်မြောက် သော စိတ်ကူးဉာဏ် အဖွဲ့ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဇာတ်လမ်းတွင် ပထမဆုံး ဝှက်စာပဟေဠိဖြင့် စာဖတ်သူ၏ သိလိုစိတ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ “အပီကီစွလေးဟာ ကျနော်ကို စုံထောက်ဘာဝို့လိုက်တဲ့ကိစ္စပဲ” ဟူ၍ ဦးစံရွေး ပထမဦးဆုံး စုံထောက်ခဲ့သော ဝတ္ထုဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြ၍ သိလိုစိတ်ကို ထပ်မံ မြှင့်တင်ပေးပါသည်။ တိုက်သူကြီး ဦးပေါ်ဦးအပေါ် ကောက်ချက် ဆွဲ ထင်မြင်ချက်ပေးဟန်ဖြင့် စုံထောက်မောင်စံရွေး၏ စရိုက်ကို သိမြင်စေပါသည်။ မောင်စံရွေးစကားလွန်မှုကြောင့် ဦးပေါ်ဦး မသင်္ကာစိတ်ဖြစ်ရပုံ၊ ဦးပေါ်ဦးသည် မြန်မာဘုရင်လက်ထက် ရာဇဝတ်သားတို့၏ အမှတ်အသားဖြစ်သော ဆေးမင်ကြောင်

ထိုးထားပုံ၊ မောင်စံစွား မြန်မာညီဆဲဆဲတွင် ဦးဖိုးသိန်ရောက်လာ ပုံဖြင့် ဇာတ်လမ်းကို ဆိုက်ဆက်ထားပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦး၏ မှတ်တမ်းဖြင့် ရှင်းလင်းကာ ဇာတ်ရည် လည်စေပါသည်။ ဦးစံစွားက ဦးသိန်းမောင်ကို ဦးဖိုးထောင်နှင့် ဦးဖိုးသိန်ဟို့ သေဆုံးရပုံအား သတင်းစာဖြတ်ပိုင်းလေဖြင့် ရှင်းလင်းပြောဆိုပြီး ဇာတ်သိမ်းထားပါသည်။

ဇာတ်လမ်း၏ 'နောက်ခံဒေသ' တွင်လည်း မောင်စံစွားနှင့် မောင်မြတ်ကောင်းတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော အခန်းများတွင် ကောလိပ်၊ ဦးပေါ်ဦးနှင့် သက်ဆိုင်သောအခန်းတွင် ပုသိမ်ဒီစကြိုတ်ကျောင်း တုန်းဖြူး၊ တိုက်သူကြီးဦးပေါ်ဦး၏ မှတ်တမ်းတွင် 'ရွှေတိုတောင် လက်နယ်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း' စသည့် ဒေသတို့ကို အခြေတည်၍ တကယ့်အဖြစ်အပျက်များသဖွယ် စေ့စုံစွာ ခမ်းနားစွာ ဇာတ်ဖိမ် တည်ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် ဆရာကြီးရွှေခေါင်း၏ ဇာတ်ဖိမ်တည်ဆောက် ပုံမှာ ဒိုင်မာပြီး မြန်မာမှု မြန်မာဟန်နှင့် အဝင်ခွင်ကျလှသော မှီငြမ်းပူစွမ်းရည်နှင့် အရေးအသားဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင် ဆရာကြီးပေးထားသော လောကအမြင်တစ်ရပ်မှာလည်း နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၂။ ချစ်မေတ္တာဆိုင်ရာ ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့လေ့လာချက်

လောကလူ့သဘာဝအရ ၁၅၀၀ အချစ်ကို ကြံ့တွေ့ကြုံရမိ မြင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း နေ့စဉ်အလှ ဝတ္ထုအဖွဲ့တွင်

မောင်မယ်ချစ်ကြိုက်မှုကို အဓိကထားသော ဝတ္ထုများကိုသာ အရေးများသည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၂။ မောင်သိန်းတင် မသိန်းရွှင်ဝတ္ထုတို

“မောင်သိန်းတင် မသိန်းရွှင် ဝတ္ထုတို” သည် ၁၉၁၇ မတ်လ ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းပါ ဝတ္ထုတိုတစ်ပုဒ်ဖြစ်ပြီး မြန်မာစာပေလောကတွင် ဝတ္ထုတိုနယ်ပယ်၌ ပထမဦးဆုံးတွေ့ရသော ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ဖြစ်ပါသည်။

ထိုဝတ္ထုတွင် ရေးသူအမည်မပါပါ။ သို့သော် ရွှေဥဒေါင်း၏ တစ်သက်တာမှတ်တမ်း အတွေးအခေါ်များစာအုပ်တွင်-

“၁၉၁၇ မတ်လထုတ် ပထမဆုံး သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် ကျွန်ုပ် ‘မောင်သိန်းတင် မသိန်းရွှင်’ ဝတ္ထုတိုတစ်ပုဒ် ထည့်သွင်းပြီးနောက် တိုက်တုန်းလှဖောက် ရွာလော့ဟုန်း (Sherlock Holmes) ၏ စုံထောက်ဝတ္ထုများကို မိုးပြီး မြန်မာဝတ္ထုရေးရန် အကြံပေးသည့်အလေ့အထက်။ ပြီလ ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် စုံထောက် မောင်စံရှားဝတ္ထု ရေးဦးစွာ ပေါ်ထွက်လာ၏။”^၁

ဟူ၍ မော်ပြထားချက်အရ စာရေးသူမှာ ဆရာကြီးရွှေဥဒေါင်းပင် ဖြစ်ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။

^၁ မောင်သိန်းတင်၊ မသိန်းရွှင်ဝတ္ထု၊ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၇၊ မတ်လ ၂၇။
^၂ ရွှေဥဒေါင်း၊ ၁၉၆၈၊ ၂၅။

“မောင်သိန်းတင် မသိန်းရှင်” ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းအကျဉ်းချုပ်
မှာ ကျောင်းတကာ ဦးဖော့၊ ဒေါ်သော့တို့၏သား မောင်သိန်းတင်
သည် ဝိပိဋ္ဌာန်ဆင်း မသိန်းရှင်နှင့် ချစ်ကြိုက်ပါပြီ။ မန္တလေးမှ ရွှေဘိုသို့
ပြောင်း၍ အလုပ်လုပ်ရင်း သူငယ်ချင်း၏အစ်မ မသင်းကြည်နှင့်
တွေ့သည်။ မသင်းကြည်သည် မောင်သိန်းတင်ကို ချစ်နေခဲ့ရာ
တစ်ဖက်သက်ခွဲလမ်းမှုဝေဒနာ ခံစားရသည်။ မသင်းကြည်၏ မိခင်
ဖခင်တို့က သွယ်ဝိုက်၍ ဖွင့်ပြောသော် ချစ်သူရှိနေပြီဖြစ်ကြောင်း
ပြန်ပြောလိုက်ရာ မသင်းကြည်၏ ဝေဒနာသည် ပြင်းထန်လာခဲ့
သည်။ ကျောက်ရောဂါရှိပြီး သေဘုံဆဲဆဲအချိန်တွင် မောင်သိန်းတင်
ကို မြင်ချင်ကြောင်းပြောပြီး အခေါ်လွှတ်ရာ မောင်သိန်းတင်
လိုက်လာခဲ့သည်။ မသင်းကြည်၏ အနန်းတစ်ခုလုံးကို အမှောင်
ချထားပြီး မောင်သိန်းတင်အတွက် နံစားနေရပ်ကို ရင်ဖွင့်ပြီး
သေဆုံးသွားသည်။ ထိုအချိန်မှာပင် မောင်သိန်းတင်ထံသို့ မသိန်းရှင်
ထံမှ အမြန်လာရန် သံကြိုးရောက်လာပြီး မောင်သိန်းတင်
လိုက်သွားသောအခါ မသိန်းရှင်မှာ မိဘပေးစားသူနှင့် မယူလိုသည့်
အတွက် စိန်နှင့်သံပုရာ သောက်ပြီးဖြစ်နေသည့်အတွက် အသက်
မိန့်လေးသာ တွေ့လိုက်ရတော့သည်။ မောင်သိန်းတင်လည်း သတိ
လစ်သွားရာမှ ပြန်သတိရလာချိန်တွင် ဝိပိဋ္ဌာန်ဟု ထင်မြင်ပြောဆို
ပြီး မြှူတင်းဝမှ မသိန်းရှင်လာခေါ်နေသည်ဟုဆိုကာ မြှူတင်းပေါက်
မှ ဝိပိဋ္ဌာန်ပြင်သို့ ခုန်ခုန်လိုက်လေသည်။ နောင် စစ်ကိုင်းခရိုင်တွင်
သီတင်းသုံးနေသော မောင်သိန်းတင်၏ ပြောဆိုချက်အရ ဤဝတ္ထု
ကို ရေးသားဟု ဇာတ်သိမ်းထားပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် မောင်သိန်းတင်နှင့် မသိန်းရှင်တို့နှစ်ဦးရှိနေချိန် မောင်သိန်းတင်သည် စာကြည့်နေပုံ၊ မသိန်းရှင်သည် ထုပ်စည်း တိုးပွဲကြည့်နေပုံ ထိုအချိန်တွင် မသိန်းရှင်က မင်္ဂလာဆောင်တစ်ခု မှ သတို့သမီးအရံများ လှမလှမေးရာ မောင်သိန်းတင်က သုံးဦး မလှကြောင်း ရှင်းပြပြီး တွန့်တစ်ဦးကို ဘာမျှမပြောပေ။ ထိုကျန် တစ်ဦးမှာ မသိန်းရှင်ပင်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ ခုတ်ကတ်လမ်းအပြုထား ပုံမှာ ပထမဦးဆုံးသော ဝတ္ထုဖြစ်သော်လည်း ဆွဲဆောင်မှုပေးစွမ်း နိုင်သော ထူးခြားသော ဝတ္ထုဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မောင်သိန်းတင် ရွှေဘိုသို့သွားရခါနီး မသိန်းရှင်၏မိဘများကို လာရောက်နှုတ်ဆက်ပုံ၊ မသိန်းရှင်က တံခါးကြားမှ ချောင်းကြည့် သည့်ပုံ၊ မောင်သိန်းတင်သည် မသိန်းရှင်၏ ကင်္ဂါလက်မောင်းစ ကလေးကို ပြင်ပုံဖြင့် သတ်ပြင်းချုပ်အပိုင်းတို့သည် စာရေးသူ၏ ဝတ္ထုတိုအတတ်ပညာဖြင့် ဖန်တီးရေးဖွဲ့တတ်မှုပင် ဖြစ်ပါသည်။

တဖန် ရွှေဘိုမြို့ ကရေးပိုင်နွဲ့တွင် စာရေးလုပ်ရခိုသော မောင်သိန်းတင်သည် ထိုနွဲ့မှ မောင်ဘစ်နီနှင့် သူငယ်ချင်းဖြစ်သွား ပုံ၊ ထိုသူ၏ထိမ်သို့လိုက်လာရာမှ သူ၏အစ်မ မသင်းကြည်နှင့် ခင်မင်သွားပုံ၊ မသင်းကြည်တို့မိဘများက အလွန်ပျော်ရွှင်စဉ်ဝတ် ကျေသဖြင့် မကြာခဏအလည်ရောက်ပုံ၊ စကားပြောဆိုကြပုံများ ဖြင့် ဇာတ်ရိုးဖြင့်ထားပြီး စာဖတ်သူ၏ စိတ်ဝင်စားမှု ဖြစ်စေပါသည်။

ဤသည်ကို-

“မန္တလေးသားတော် လူကြီးလူကောင်း၏ သားသမီးဖြစ် သည့်အလျောက် စကားအရာ၌ လိမ္မာချင်ရှိသည်နှင့်

လူကြီးကြိုက်သဖွယ်၊ လူငယ်ကြိုက်ကလည်း တစ်မျိုး
အကုန်းနှင့်အကြောင်း ထဆိုးနှင့်အကောင်းတို့ကို ကွဲကွဲ
ပြားပြား ခြားခြားနားနား ကြည်လင်ပြတ်သားသော
အသံဖြင့် မရပ်မနားဘဲ ပြောဆိုလေလျှင်^၁

ဟူ၍ မောင်သိန်းတင်၏ သွက်လက်ထက်မြက်ပုံ စကားပြော
ကောင်းပုံ စဉိုက်တို့ကို ဈေးဖွဲ့ပြထားပါသည်။

မသင်းကြည်၏မိဘများက မသင်းကြည်နှင့် သဘော
တူကြောင်း ပြောဆိုရာတွင်လည်း မသိန်းရှင် ရှိပြီးဖြစ်ကြောင်း လိမ္မာ
ပါးနပ်စွာ ပြောဆိုငြင်းပယ်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ မသင်းကြည်ကို မနှစ်နိုင်
သဖြင့် သူတို့တိမ်သို့ လုံးဝမသွားဘဲနေခဲ့သည်အထိ မသိန်းရှင်အပေါ်
သစ္စာရှိသူဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ မောင်သိန်းတင်၏
ပင်ကိုယ်စိန်သည် သနားကြင်နာတတ်သူဖြစ်ကြောင်း မသင်းကြည်
သေဆုံးခါနီး ရွက်ကြီးတင်င် ငိုကြွေပုံ၌ သိနိုင်ပါသည်။

တဖန် မသိန်းရှင် သေဆုံးသွားပြီးနောက် သတိမေ့သွားသည်
အထိ မိန်းမပြီးနောက် တကယ့်အဖြစ်မှန်ကို လက်မခံသော
ဖြစ်ရပ်ကား-

“ဪ... အစသတ်တော့ အကုန်လုံး အိပ်မက်ပါကလေး
ဟီ ဟီ ဟီ ဟော ဖြူတင်းပေါက်က လက်ယက်ခေါ်သော
ဘယ်သူလဲ။ မသိန်းရှင် မဟုတ်လား။ အဟုတ်သားပဲ။
ဖယ်ဟော့ မသိန်းရှင်ရေ မောင်လာပြီ” ဟုပြော၍ ဖြူတင်း

^၁ သူရိယမဂ္ဂဇင်း ၁၉၁၇ မတ်၊ ၂၄။

ပေါက်ဆီသို့ အတင်းစွန်းတွက်သွားပြီးလျှင် အိမ်ပေါ်မှ
ခုန်ချလိုက်လေ၏။*

ဟု အဖွဲ့အရ သစ္စာရှိသော အချစ်ကြီးသော အဖွဲ့အလမ်းကြီးသော
မောင်သိန်းတင်၏ စိတ်ထားကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ လူမှုပတ်ဝန်း
ကျင်ရှိ လူသားတစ်ဦးပီသသော မောင်သိန်းတင်၏ ချွေးကို စာဆို
၏ အပြောဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဇာတ်ဆောင်တို့၏အပြောဖြင့်
လည်းကောင်း ဖော်ကဏ္ဍပြနိုင်ပါသည်။

တဖန် မသင်းကြည်၏ အလွန်ချစ်တတ်လွန်းသော စိတ်ကို
ပြရာ၌-

“ခါနဲ့ ချင် မန္တလေးက မိန်းကလေးနာမည်က ဘယ်သူတဲ့
မသိန်းစွင်တဲ့။ ဪ့ဟို မောင်သိန်းတင် မသိန်းစွင် နာမည်
ချင်းကဖြင့် တယ်လိုက်ပါပေတယ်စွင်”^၁

ဟူ၍ သေခါနီးအချိန်မှာပင် မောင်သိန်းတင်ကို ပြောကြားပုံ၊
သေဆုံးနီးဆဲဆဲ၌ပင် ချစ်သူဇနီး ဗုဒ္ဓလှပပ မသေရဘဲ ကျောက်
ရောဂါကြောင့် အနာများဖြင့် စုပ်ဖျက်ဆင်းဖျက်ဖြစ်နေ၍ စွက်နေ
ပုံကို -

“မငိုနဲ့ ကိုသိန်းတင် ကျွန်မအကြောင်းနဲ့ကျွန်မ သူ့ကုသိုလ်
နဲ့သျှဖြစ်ရတာမဟုတ်လား။ ကျွန်မဖြင့် သည်လိုပြေလို့
တယ်ကြီး ဝမ်းမနည်းလှပေဘူးရှင်။ ပြေမရတာတစ်ခုပဲ

* ယင်း ၃၂
၁ ယင်း ၂၇

ရှိတယ်။ အခုသည် အခန်းဟာ မောင်ပြီးနေတယ်မဟုတ်
 လား။ ဒါ အာပြစ်လို့တမင်မောင်အောင် လုပ်ထားသလဲ
 သိလား။ ကျွန်မဖျက်နာကို ခွင် စမ်းကြည့်တယ် မဟုတ်
 လား။ ခုတင်က ဘယ်နှယ်နေသလဲ တွေ့မိရဲ့မဟုတ်လား။
 ဖျက်နာတလည်း ကျောက်ပေါက်နာတွေနဲ့ ဖျက်လုံး
 ကလည်း ဟောက်တောက်တန်း ဆံပင်တွေကလည်း မနိုး
 တင်မတန် ရုပ်ပျက်ဆင်းပျက် ဖြစ်ရတယ်ရှင်။ သည်တော့
 သည်ကဲ့သို့ ရုပ်ပျက်ဆင်းပျက်ဖြစ်နေသော ကိုသိန်းတင်မြင်
 မှာ ကျွန်မဖျက်လို့ တမင်မောင်ချီးထားတယ်။ ခတ်တော်
 ကြာပဲ သေရတော့မယ်။ သေရမဲ့ဆဲဆဲမှာတောင်
 ကိုသိန်းတင်မြင်မှာ ဝှက်ရသေးတယ်။^၁

ဟု၍ အခြား ခေတ်ပြိုင်ဝတ္ထုတိုများနှင့်မတူသော အကြောင်းအရာ
 စာဖွဲ့တစ်ခုအဖြစ် တွေ့နိုင်ပါသည်။ မသင်းကြည် တွယ်လွန်သော
 နေ့တွင် မောင်သိန်းတင်သည် မသိန်းရှင်ထံမှ သံကြိုးချိုး မန္တလေး
 သို့ သွားသောအခန်းသည် စာဖတ်သူတို့ မချင့်မရဲစိတ် ဖြစ်ပေါ်
 အောင် ဖော့ဖွဲ့တစ်ပြထားနိုင်သော ဝတ္ထုတို အတတ်ပညာပိုင်းဟု
 ဆိုရပါမည်။

မောင်သိန်းတင်သည် သံကြိုးစာရချင်း နှုံးသို့လာရာ
 အထက်လူမရှိသဖြင့် စိတ်လှုပ်ရှားရပုံ၊ အထက်လူချောက်လာ၍
 ခွင့်တောင်းသောအခါ ခွင့်မပေးနိုင်ကြောင်းပြော၍ မောင်သိန်းတင်

^၁ သူရိယမဂ္ဂဇင်း ၁၉၁၇ မတ်၊ ၂၈။

“ပါးကံကွဲဒေါသဖြစ်ပုံ သို့သော် ရထားချိန်နီးပြီးဖြစ်၍ ဇွတ်ထွက်လာခဲ့ပုံ၊ မြင်းလှည်းတစ်စီးကိုခေါ်၍ ဘူတာသို့လာခဲ့ပုံ၊ မြင်းလှည်းမောင်းသူကုလားက နားမလည်သဖြင့် ဆေးရုံသို့လိုက်ပို့ပုံ၊ ထိုမှတစ်ဖန် ရထားတလံပြုနေပြီဖြစ်၍ ရထားပေါ်လှမ်းတတ်ရာ ကုလားက ရထားခမမေးသေးဟု လှမ်းဆွဲထားသဖြင့် မောင်သိန်းတင် ကျန်ရစ်ခဲ့ပုံအဖွဲ့သည် မောင်သိန်းတင်နှင့်ထပ်တူ စိတ်မောစရာဖြစ်စေသော အဖွဲ့ကောင်းထပ်ခု ဖြစ်ပါသည်။”

တစ်ဖန် ခနောက်နေ့ နံနက်ရထားနှင့် လိုက်ပါသွားစရာ ပေါက္ကံနှင့်ဝတ်လက်ဘူတာကြားတွင် လမ်းချော်သဖြင့် စစ်ကိုင်းသို့ မြေလွင်လျှောက်ခဲ့ပြန်သည်။

ထိုသို့ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဖြစ်ပျက်နေသောသဘောကို ရေးဖွဲ့ရာ၌-

“မီးရထား ဖုတ်သောနေရာနှင့် စစ်ကိုင်းမြို့မှာ မိုင်ပေါင်း ၂၀ ကျော်ခန့် ဝေးကွာလေ၏။ မောင်သိန်းတင်မှာ နားချည်တစ်လှည့်၊ သွားသည်တစ်ဖုံ၊ ကဆုန်ပြေး၍ တစ်မျိုး လာခဲ့ရာ ညနေ (၆)နာရီခန့်အချိန်တွင် စစ်ကိုင်းမြို့သို့ ရောက်၏။”

ဟူ၍ မှက်စိတ်တွင် မြင်ယောင်လာအောင် ရေးဖွဲ့နိုင်စွမ်း ရှိပါသည်။

ပြန်မာဝတ္ထုတိုလောက၏ ပထမဦးဆုံးသော ဝတ္ထုဖြစ်သော်လည်း ရှင်းလင်းပြေပြစ်သော စကားပြေ တရားအဖွဲ့ဖြင့် စိတ်မော

စရာကိစ္စတစ်ရပ်ကို ပီပြင်ပေါ်လွင်စေရန် နေ့စဉ်ထားနိုင်မှုမှာ
မိုးကန္တာပွယ်စကားလှပါသည်။

ဝတ္ထုနောက်ဆုံးတွင်-

“မောင်သိန်းတင်မှာ ယခုအခါ အနောက်ဘက်စစ်ကိုင်း
တောင်ရိုး ဣစာသယဇောင်တွင် ပခွင်းအဖြစ် သီတင်း
သုံးနေရာ စကားစပ်မိကြသဖြင့် ရှေးဟောင်းခောင်းဖြစ်
များကို မြန်လှန်ပြောဆိုသည်နှင့် ကြားသိခဲ့ရသည့်အတွက်
ရင်းထံ အခွင့်တောင်းပြီးလျှင် ဤသတင်းစာတွင် ရေးသား
ထည့်သွင်းခြင်းဖြစ်ပါကြောင်း။”

ဟူ၍ ရေးသားထားဆွဲကံအရ ရဟန်းပြုခြင်းဖြင့် ဇာတ်ဆောင်တို့
ကို ထွက်ပေါက်ပေးတတ်သော ဝတ္ထုဝတ္ထုတိုင်း ပုံစံကို တွေ့မြင်ရ
ပါသည်။ မဂ္ဂဇင်းပါဝတ္ထုဖြစ်သော်လည်း သတင်းစာဟု ရေးသား
ထားခြင်းမှာ သတင်းစာအတွက် ရည်ရွယ်ရေးသားသော ဝတ္ထုဖြစ်
တန်ရှိပါသည်။

မြန်မာစာပေ၏ ဝတ္ထုတိုလောကတွင် ပထမဦးဆုံးဟု
သတ်မှတ်ကြသော “မောင်သိန်းတင် မသိန်းမောင်” ဝတ္ထုတိုသည်
ဇာတ်လမ်းအသားပေး ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း ဆရာကြီး
ရွှေဝေါင်း၏ နေ့စဉ်တန်အတိုင် ခေတ်မီသော အရေးအဖွဲ့ဖြစ်
ခြင်း၊ ယောကျ်ားလေးတစ်ဦးကို ချစ်မိသော မိန်းကလေး (၂)ဦး၏
အချစ်ကြီးလွန်းသော အကြောင်းအရာဖြစ်ခြင်း၊ သာမန်ချစ်ကွဲကြား

၁ သုရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၁၇၊ မတ်၊ ၃၂။

ဝတ္ထုများနှင့်ဆန့်ကျင်ပြီးဖြစ်ခြင်း၊ စသည်တို့ကို မျှော်အစဉ်အလာ
ဝတ္ထုများ၏ ဖန်တီးမှုနှင့် ကွဲပြားလာမှုပင်ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်
ဆိုစေကာမူ စကားပြေသန့်သန့် ဝတ္ထုဖြစ်လာခြင်း၊ ဇာတ်ဖွဲ့ပုံမှမ၍
ဇာတ်သိမ်းပိုင်းအထိ မေတ်မီသော အကြောင်းအရာနှင့် အရေး
အဖွဲ့ ဖြစ်လာခြင်းတို့သည် မြန်မာစာပေ၏ ဝတ္ထုတို့ကဏ္ဍအတွက်
ထူးခြားတိုးတက်မှု ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၂၊ ၂၊ ဆိုးပေဝတ္ထုတို့

“ဆိုးပေ” သည် ဆရာကြီးပီမိုးနင်း၏လက်ရာ ဝတ္ထုတို့
တစ်ပုဒ်ဖြစ်ပြီး ၁၉၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ်၊ ဇဂုန်မဂ္ဂဇင်းတွင်
ဖော်ပြထားသော ချစ်မေတ္တာဖွဲ့ဝတ္ထုတို့တစ်ပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။

ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းအကျဉ်းချုပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါ
သည်။ အခန်း(၁)နှင့် (၂) တွင် အဓိကဇာတ်ဆောင် ဆိုးပေသည်
ရွာသူကြီးသမီး ဓဉ်ကို ချစ်ကြိုက်နေသူဖြစ်သည်။ ဆိုးပေသည်
အမည်နှင့်လိုက်အောင်ပင် ဆိုးပေသူဖြစ်သည်။ ဖာန်စေ့တွင် ဆိုးပေ
(၂)ဦးတွေ့ဆုံခိုက် ဆိုးပေက မဉ်ကို မစောင့်နိုင်တော့ကြောင်း
ပြောပြီး မားမြောင်ပြု၍ ခြိမ်းခြောက်ရာ မဉ်သည်လည်း ဆိုးပေ
နောက်လိုက်ပါသွားလေသည်။ သို့သော် သူကြီးသမီးဖြစ်သည့်
အတွက် သူကြီး၏ အပေါင်းအပါတို့က ခွဲ၍ နှစ်ဦးခွဲခွာနေရသည်။
ဆိုးပေသည် သူကြီး၏အနီးတဝိုက်နှင့် ရွာနီးချွန်စပ်၌ နေရာ

* ဇဂုန်မဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၉၀။

ညပါ ဓားမြောင်ဟပြုနှင့် သွားလာလွတ်သည့်အတွက် သူကြီး
က အမှုဆင်၍ မိမိတို့ ထောင်ချရာ ထောင် (၃)နှစ်ကျလေသည်။
အခန်း(၃)တွင် မိခင်မဂ္ဂသည် သား ထပ်စပတ်တော်မောင်ကွန်း
နှင့် စကားပြောဆိုလျက် နေလေသည်။ မောင်ကွန်းသည် ချစ်ချစ်
ဆိုသူ မိန်းကလေးကို နှစ်သက်နေလေသည်။ တစ်နေ့တွင်
မောင်ကွန်းနှင့်အဖွဲ့သည် နာမည်ကြီးခားပြကုပ်စုတစ်စုကို သွားမိ
ကြသည်။ ဓားပြများထွက်ပြေးသဖြင့် သေနတ်ဖြင့် ပစ်ခတ်မိ
ဆဲကြရာ သေနတ်ထိမှန်ပြီး မပြေးနိုင်တော့ဘဲ အမိခံရသူများ
တွင် ပါဝင်သူ လူဆိုးကြီးကို မောင်ကွန်းသည် ခင်ခင်မိလေသည်။
စခန်းသို့ခေါ်သွားပြီး လူဆိုးများမိလားကြောင်း မိခင်ကိုပြော
ပြရာ မိခင်က လူဆိုးများကို ကြည့်ချင်သည့်အကြောင်း ပြောပြီး
ကြည့်စွာ ဆိုးပေကို မြင်လေသည်။ ဝက်များပြင်းထန်စွာရထား
သော ဆိုးပေသည် အခင်အရင်းပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ မောင်ကွန်း
သိရှိသွားပြီး ဆိုးပေမသေဆုံးမီ၌ ပြုစုပြောဆိုခွင့်ရလိုက်သည်။
ချစ်ချစ်နှင့်သွားတွေ့ရာ ချစ်ချစ်က အတွေ့မခံဘဲ ရှောင်ပြေးသွား
ခဲ့သည်။ တစ်နေ့တွင် မောင်ကွန်းသည် စိတ်လေနေသဖြင့် ခင်ခင်
ရင်းစွဲဖြစ်သူ မြို့အုပ်ကတော်ကြီးထံသွားရာ ပျောက်နေသော
ချစ်ချစ် ပန်းစူးနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ချစ်ချစ်က သူ၏မိခင်၏
နောက်ယောက်ဖွဲ့ဖြစ်သူ ဆိုးပေကို သတ်ပစ်သည့်အတွက် မယားပါ
သမီးတစ်ယောက်ဖြစ်သော်လည်း၊ အားကိုးရာမဲ့ဖြစ်သွားကြောင်း
ခွင့်မလွတ်နိုင်ကြောင်းများ ပြောဆိုရာ မောင်ကွန်းက သူ၏မိခင်

အရင်းမြစ်ကြောင်း ပြောဆိုလိုက်သဖြင့် တုံ့အားသင့်ပြီး ဇာတ်ရည်
လည်သွားခဲ့သည်။ ထို့နောက် မောင်ကွန်းနှင့် ချစ်ချစ်တို့ ဆက်လက်
ချစ်ကြိုက်နေပုံဖြင့် ဇာတ်သိမ်းထားပါသည်။

ဆိုးပေဝတ္ထုတို့သည် ဝဂုန်မဂ္ဂစင်းလက်ရာ သရုပ်ဖော်ပန်းဖို့
ပုံများစွာ ပါဝင်လျက် ဝတ္ထုကို စိတ်ဝင်စားမှု ဆွဲဆောင်မှုပေးစွမ်း
နိုင်ပါသည်။ ဤဝတ္ထုတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဆိုးဆိုးပေပေနေသူ
တစ်ဦး၏ ဇာတ်သိမ်းမလှပုံကို သိရှိစေပြီး ထိုသူထံက ပေါက်ဖွား
သော်လည်း လိမ္မာယဉ်ကျေးပြီး အင်စပတ်တော်ဘဝကို ရောက်ရှိ
နေသူ သား၏ဘဝနှင့် မြစ်ဖျက်တတ်သည့် လူ့လောက သဘာဝ
ကို ချစ်မေတ္တာဖွဲ့ဇာတ်လမ်းလေးအဖြစ် ဖန်တီးစေဖွဲ့ထားပါသည်။

ဤဝတ္ထုသည် ဝတ္ထုတိုပင်ဖြစ်သော်လည်း ဝတ္ထုရှည်ကို
ချွန်ရေးထားခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် အခန်း (၁) နှင့် (၂) တွင်
ဆိုးပေနှင့်မည ဗျိုရွယ်စဉ်ဘဝကို ရေးဖွဲ့ပုံ၊ မညနှင့်ဆိုးပေတို့ ကွဲသွား
ကြပြီး သူကြီး၏ ထောင်ချောက်ဆင်မှုဖြင့် ဆိုးပေသည် အပြစ်မရှိ
ဘဲ ထောင် (၃) နှစ်ကျခံရပုံ၊ ဆိုးပေထောင်ကျသွားပြီးနောက်
မည်သည်နေရာသို့ရောက်သွားမှန်း မသိရပုံမှာလည်း စာဖတ်သူတို့
၏ စိတ်ကို မချင်မချစ်ဖြစ်စေပါသည်။ အခန်း (၃)အစတွင် မညနှင့်
သားဖြစ်သူ အင်စပတ်တော်မောင်ကွန်းတို့ စကားပြောပုံဖြင့် ထား
ပါသည်။ မောင်ကွန်းသည် လူဆိုးများကို မမ်းဆီးလာပြီး ပီခင်နှင့်
တွေ့မြင်ပြောဆိုပုံအရ ဆိုးပေကို ဖခင်မှန်းသိသွားခဲ့ရသည်။
ချစ်ချစ်ကလည်း သူ့ဖခင်ကို မမ်းသည်။ သတ်သည်ဟူသော စွပ်စွဲ

ချက်ဖြင့် ချောင်ထွက်သွားသည့် အခန်းများမှာ ဇာတ်ကော်ပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ မောင်ကွန်းနှင့်ပြန်တွေ့ ချိန် ချစ်ချစ်၏အခင်ဆီသို့သွား မောင်ကွန်း၏အခင်အရင်းဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုပုံဖြင့် ဇာတ်ထွက် ရောက်ပြီး ချစ်သူနှစ်ဦးကို ပေါင်းဖက်ခြင်းဖြင့် ဇာတ်သိမ်းထား ပါသည်။

ဤဝတ္ထုသည် ဆရာကြီးဝီမိုးနင်းရေးသော ဝတ္ထုဖြစ်သည့် အားလျော်စွာ ၁၉၀၀-၁၉၂၀ ဝန်းကျင် မွေးအစဉ်အလာဝတ္ထုများ နှင့် လုံးဝကွဲပြားသော ရေဟန်နှင့် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း စိတ်ဝင်စွာ ဖွယ် ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဇာတ်လမ်းစတင်ချင်း မည်၏ ပြောစကားဖြင့် ဇာတ်ဖွင့်ထားပုံမှာ ဇာတ်ဖွဲ့ပုံအောင်မြင်ပြီး ရွှေကို ဘာဆက်ဖြစ်မလဲဟု သိချင်သည့် စိတ် ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

ဝတ္ထုဇာတ်လမ်း အစပိုင်း၌-

“ပညတ်မှာ ဇာတ်သက်ပါဆိုတာ တင်မတန်မှန်တဲ့ စကား ပါပဲနော်” ဟု မဂ္ဂသည် အိမ်နောက်ဘေးမြေထောင့်၌ ယောက်ျားဖျီတစ်ယောက်နဲ့ စကားပြောစဉ် ထုတ်ဖော်၍ ပြောလိုက်လေ၏။^၁

ဟူ၍ ဇာတ်လမ်းအစဖွင့်ထားပုံမှာ မွေးအစဉ်အလာဝတ္ထုများနှင့် များစွာကွာခြားလှပါသည်။ စာဖတ်သူကို စိတ်ဝင်စားမှုရှိစေပြီး ရှင်းလင်းပြေပြစ်သော စကားပြောဖွဲ့ပုံလည်း ဖြစ်ပါသည်။

^၁ ဂရုန်မဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၉၃။

ဤဝတ္ထုတို့၏ ထူးခြားမှုမှာ ဝတ္ထု၏အသက်ဟုဆိုနိုင်သော လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကို ပီပြင်အောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်မှုပင်ဖြစ်ပါသည်။ စာရေးသူက ဆိုးပေ၏စိုက်ကို ရေးဖွဲ့ရာတွင် -

“ဆိုးပေသည် ခရေပင်ကို မားမြောင်ဦးနှင့် ထိုးစိုက်ရင်း ကလိန္ဒ်နေ၏”^၁

ဟု ဆိုးတတ်ဝေတတ်သော လူငယ်တစ်ဦး၏ အငြိမ်နေနိုင် မြဲမှု ထက်ပုံစိုက်ကို ပုံဖော်ပြပါသည်။ ဤသည်ကို ‘ကလိန္ဒ် နေ၏’ဟု ပြောစကားဖြင့် ရေးဖွဲ့ပြထားသည်မှာ ဆိုးပေ၏ စိုက်ကို ထင်းကနဲ သိမြင်စေနိုင်ပါသည်။

တဖန် မဥကို သူ့နောက်ကို အရပါအောင်ခေါ်ရာတွင် မားမြောင်ပြု၍ ခြိမ်းခြောက်ခေါ်ဆောင်သော ဆိုးသွမ်းသည့်အပြုအမူကို-

“စောင့်ဆိုင်းရတာ ရက်တွေကြာလှပြီ မဥ၊ မခုည လိုက်ရင် လိုက်ပါ၊ မလိုက်ရင် မင့်ကို သည်ဘဝမှာမခေါ်ဘဲ ဟိုတဝကိုချောက်အောင် ခေါ်ရလိမ့်မယ်”^၂

ဟူသော ဇာတ်ဆောင်၏ ပြောစကားဖြင့် သိမြင်စေပါသည်။ တဖန် ပန်းချီသမ္ပင်ဖော်ပုံတွင်လည်း ဆိုးပေနှင့်မဥတို့၏ ပုံကို ဆွဲထားပြီး ဆိုးပေက မားမြောင်ကိုင်ထားသည့်ပုံမှာ အသက်ဝင် ပီပြင်လှပါသည်။

^၁ သင်္ဃ
^၂ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း ၁၉၂၈၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၉၅။

ဆိုးပေက မဉ္ဇကို ချစ်ကြိုက်ကြောင်းပြောဆိုရာတွင် အချိန်
ကြာကြာ ဆွဲမနေသင့်ကြောင်းကို-

“ပုဂ္ဂိုလ်ကြာင့်ဟာ အာသည်နှင့်တပြိုင်နက် ရန်ကို လေမှာ
လွှဲပြီး အချိန်ကိုမဆွဲဘဲ ပန်းဝတ်ကိုကြပါတယ်။ ဟောသည်
မင်းရင်ခွင်မှာရှိတဲ့ အချစ်လို့ခေါ်ရတဲ့ ပန်းတကာထိပ်တင်
ဟာ ရန်တွေခြာတာကို ကျွပ်စာမုန်သိပါရက်နဲ့ တမင်
သက်သက် အဖျက်ဖျက်နဲ့ ရက်ကြာစောင်နေရမှာဖြစ်
ရင် ပန်းပွင့်ကျက်သရေကို ထိန်ဝက်ရာ ချောက်ပါလိမ့်
မယ်။ ပွင့်ချိန်တန်လို့ မပွင့်ရတဲ့ နှင်းပန်းနှင့်စွင့်စွင့်ဟာ
အတွင်းမှာပိုးစားပြီး ပန်းဆီပန်းဝတ်တွေဟာ ခန်းခြောက်
ယိုယွင်း ပျက်စီးခြင်းကို ချောက်တတ်ပါတယ်။”

ဟူ၍ ပြောဆိုပုံမှာ ဆိုးပေတေသော လူငယ်တစ်ဦး၏ လေသံနှင့်
ဆန့်ကျင်လျက်ရှိပြီး စာရေးသူ၏ ပြောစကားများဖြစ်နေပါသည်။
ဤအဖွဲ့သည် ဝတ္ထုတိုတစ်ပုဒ်လုံးတွင် ဆိုးပေ၏စဉ်းစားမှုနှင့် လုံးဝ
ခြားနားသော စကားပြောဟန်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇာတ်ကွက်
ကို ဟာသွားစေပါသည်။

မဉ္ဇစရိုက်တို့ သရုပ်ဖော်ရာတွင်လည်း-

“ပညတ်မှာ ဇာတ်သက်ပါတယ်ဆိုတာ အင်မတန်မှန်တဲ့
စကားပါပဲနော်”^၁

^၁ ယင်း၊ ဥပု။

^၂ ယင်း။

“ယောက်ျားများကို တယ်သူက ရွာရွာမဖွေပေ့ သည်ပြောကြီး
ပေါ်ကို ပို့လိုက်ပါလိမ့်မလဲ၊ လက်မနေနိုင်၊ မြေမနေနိုင်
နဲ့ ဘယ်တော့မှ ကဏ္ဍာမငြိမ်ဘူး၊ သည်သစ်ပင်က ရွှံ့ကို
ဘယ်လိုများ နာနာကြီးလုပ်လို့ ဓားပြောင်နဲ့ ကလီနေရ
တာလဲ”

ဟု ပြောဆိုပုံအရ ဆိုးပေအပေါ် ဆွတ်ခင်ခွင့်လွှတ်သောစိတ်ဖြင့်
စားချမ်းတည်ငြိမ်စွာ ပြောဆိုတတ်သူဖြစ်ကြောင်း မှန်းဆရနိုင်
ပါသည်။

ဇာဇန် ဆိုးပေနောက်သို့ လိုက်ပါသွားသော မဉ္ဇ၏အဖြစ်ကို
သိရှိရသော မိခင်ဖြစ်သူ၏ဖြစ်အင်ကို သရုပ်ဖော်ရေးဖွဲ့ရာတွင်-

“မဉ္ဇ၏ မိခင်သည်ကား ဆန်ငင်ဆန်ငင်နှင့် တက်၍နေ
လေ၏၊ ကိပ်နီးပါးချင်းတို့သည် ကွမ်းရွက်များနှင့် နှာနှပ်
၍နေကြလေရာ သတိရလပ်သော် ကြမ်းခင်း၍ထားသည့်
ပမာရင်ပတ်၌ ကမ္ဘီးတိုးကြတံ့စို့သော နံရိုးများကို ပိန်ကြံ့
သော လက်ချောင်းများနှင့် တပြောင်းပြောင်း တီးခတ်
လေ၏”^၁

ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ထားသည်မှာ သရုပ်ပေါ်လွင်လှပါသည်။ ထို့အတူ
ဆိုးပေနောက်လိုက်သွားသော မဉ္ဇကို ပြန်ခေါ်လာရာ မိခင်ဖြစ်သူ
၏ ပြောပုံကို-

^၁ ယင်း။

“သူကြီးကတော်သည် ထမိန်ကို စွန့်တောင်ဆွဲကာ
 ရွှေလင်းတမင်း ဖုံးဝဲသည့်ပမာ၊ အိမ်အောက်ထပ်မှ
 ဖြေပေါ်သို့ လွှားခုန်ကာချပြီး မဥ၏ အံပင်တိုကိုင်ကာ
 မြေ၌ တရွတ်တိုက်၌ ဆွဲခေါ်လေ၏”

ဟူ၍ ဖေ့ဖွဲ့ထားပုံမှာလည်း ကြမ်းတမ်းသော မိခင်တစ်ယောက်
 ၏ စရိုက် ပုံပေါ်သလို ယောက်ျားနောက်လိုက်သွားသည့် သမီး
 တပေါ် ဝေါသအလျောက် ဖြူမှုပုံကို မြင်ယောင်လာစေပါသည်။
 ပိဋဓမ္မ လူ့လောကဝန်းကျင်တွင် တွေ့မြင်နေရသော လူ့သဘာဝ
 တို့နှင့် ထပ်တူမြှူ့ဆိုနိုင်သော ထိုအဖွဲ့များမှာ သမ္ပင်ပေါ် ဝီမြင်
 လွန်းလှပါသည်။

မဥကို မိဘများက ခေါ်ဆောင်ထားသည့်အတွက် ဆိုးပေ
 သည် မနေတတ် မထိုင်တတ်ဖြစ်နေပုံကိုလည်း ဆရာကြီးပီမိုးနင်း
 က-

“မဥကို တတင်းပြန်၍မိုးမည်။ သူကြီးအိမ်ကို အနုကြမ်းစီး
 မည်။ အိမ်နောက်ဖေးက ကောက်မိုးပုံကို မီးနှင့်နှိုမည်။
 သူကြီးမွေးထားသော မြင်းကို ပြန်ပေးလုပ်မည်။ မဥကို
 အတင်းဆွဲ၍ခေါ်ပြီး လှည်းပေါ်မှာတင်၍ မောင်းမည်
 သေသည်ဖြင့် ကြိမ်းမောင်းကာ ဆားမြှောင်တစ်လက်နှင့် ဣဗို
 ကို နေ့စရာညပါ လျှောက်လျက်”^၂

^၂ ယင်း၊ ၁၁၃။

^၃ ယင်း၊ ၁၁၇။

ဟူ၍ ဆိုးဝေ၏ လှုပ်ရှားနေသော စိတ်အပူအရား ကိုယ်အပူအရား
ကို ပီပြင်အောင် ဝါကျတိုကလေးများသုံး၍ ရေးဖွဲ့နိုင်စွမ်း
ရှိပါသည်။

မောင်ကွန်းကိုတွေ့မြင်၍ ချစ်သူချစ်ချစ်၏ စိတ်လှုပ်ရှားနေ
သောအဖြစ်ကို သရုပ်ဖော်ရာတွင်လည်း-

“ချစ်ချစ်သည် ဣန္ဒြေကြီးလှစွာသော မျက်နှာနှင့် သစ်ပင်
တစ်ပင်အနီးသို့ ကပ်မှီကာ နီပြန်းသော နှုတ်ခမ်းကလေး
များကို စုလျက် မျော့ဖောင်းသော မိမိ၏လက်ချောင်း
ကလေးများကို ဆွဲဖဲ့ရန် ကြံစည်သကဲ့သို့ လက်များသည်
မငြိမ်သက်ဘဲနေပြီပေ”^၁

ဟူ၍ သရုပ်ပေါ်လွင်အောင် ရေးဖွဲ့နိုင်စွမ်းရှိပါသည်။ အသက်ဖော်
ပြပါအဖွဲ့တို့မှာ ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့တွင် လူ့သဘာဝစနိုက်လက္ခဏာကို
ပီပြင်ပြင် ပုံဖော်လာနိုင်ခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် ၁၉၂၀ ဝတ္ထုတို
ကဏ္ဍဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုဟု ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ဆရာကြီးပီမိုးနင်း၏ “ဆိုးဝေဝတ္ထုတို” သည် ၁၉၂၀ တွင်
ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ဝတ္ထုများအနက် လူ့သဘာဝအဖွဲ့ သရုပ်ဖော်မှု
အပီပြင်ဆုံးဝတ္ထုဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ရှေးအစဉ်အလာဝတ္ထုများနှင့်
လုံးဝ ကွဲပြားသွားပြီး ဝတ္ထု၏ လျှော့ကွက်ကလေးအဖြစ် ဖခင်ကို
မြှုပ်ကွက်ထားသော မေတ္တာဖွဲ့အရေးအသားမှာလည်း စိတ်ဝင်စား
ပွယ်ကောင်းလှပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၀၀-၁၉၂၀ ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ

^၁ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း ၁၉၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၉၃။

တွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအရှိဆုံး ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်အဖြစ် လေ့လာဆန်းစစ်မိပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၃၊ ၁။ ပညာနှင့် ကာမဝတ္ထုတို

ဝိဋ္ဌမောင်စိန်၏ 'ပညာနှင့်ကာမ' ဝတ္ထုတိုသည် ၁၉၂၀ ခုပြီလထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်း စတုတ္ထတွဲ၊ နံပါတ် (၂)လ ဝတ္ထုတိုဖြစ်ပြီး စာမျက်နှာ ၉ မှ ၂၂ အထိ ပါဝင်သော ပညာရေးနှင့်ဆိုင်သော ဝတ္ထုတိုတိုလေးတစ်ပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ ဇာတ်လမ်းအကျဉ်းချုပ်မှာ မောင်လှတင်နှင့်မောင်ဘဏ္ဍာ သူငယ်ချင်းနှစ်ဦးရှိကြပြီး မောင်လှတင်သည် တစ်နေ့၌ ကျွဲကိုင်စားဘုရားပွဲသွားကြရင်း လူရွပ်လူသည် မောင်ဘဏ္ဍာဆီသို့ အောင်သွယ်မှုဖြင့် စက်ပိုင်သူငွေကြေး ဦးဖြူပေါ်လေးတို့၏သမီး မခင်ဖုံးကို တွေ့မြင်စွဲလမ်းခဲ့သည်။ မောင်ဘဏ္ဍာသည် မောင်လှတင်ထံက ပွဲခရီးဆွဲသည့်အတွက် တောင်းဆိုလာပြီး မောင်လှတင်က မပေးသေးပေ။ မောင်လှတင်သည် မညွန့်၏ အကူအညီဖြင့် မဖုံးခင်နှင့် တွေ့ရန်စီစဉ်သည်။ မောင်လှတင်ကို ဖခင်က ပညာသည် အရေးကြီးကြောင်း၊ ပညာကြီးစားရန်သာ ပြောကြားသည်။ မောင်လှတင်သည် မဖုံးခင်နှင့် တွေ့ဆုံပြီး မေတ္တာကိုတောင်းခံသည်။ ထိုအချိန်တွင် ဘဏ္ဍာကလည်း မောင်လှတင်က ကျေးဇူးမဆပ်ဟု စိတ်ဆိုးနေရာ တစ်နေ့တွင် မောင်လှတင်၊ မဖုံးခင်တို့ လမ်းလျှောက်လာစဉ် ဘဏ္ဍာတို့သည် လှတင်ကို ရိုက်နှိပ်ပြီး မဖုံးခင်ကို ကားတင်ပြေးသည်။ မဖုံးခင်

၏ အော်ဟစ်အကူအညီတောင်းသည်ကို ချီတကြားသဖြင့် ကာမိနှင့် လိုက်ရာ ဘဦးတို့ တားရပ်ထားကြပြီး မြေကြာသည်။ မောင်လှတင်သည် မအုံးခင်ကို ပွေ့ဖက်ပြီး နှစ်သိမ့်သည်။ မိဘတို့က မောင်လှတင်နှင့် မအုံးခင်ကို ပေးစားရန် သဘောတူပြီး ပေးစားသည်။ နောင် တစ်နှစ်ကျော်အကြာတွင် သားလေးတစ်ယောက် ရရှိပြီး လှတင်နှင့် မအုံးခင်တို့ ပျော်ရွှင်စွာနေထိုင်ကြသည်ဟု၍ အဆုံးသတ်ထားသည်။

“ပညာနှင့်ကာမ”ဟု အမည်တပ်ထားသော ဝတ္ထုတိုသည် ပညာရေးကို အားပေးမလာစေ ကာမဘက်ကို အားပေးမလာစေဟု ပညာနှင့်ကာမ(၂)ရပ် လွန်ဆွဲရာမှ ကာမဘက်ကို အလေးသော သွားပုံကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဝတ္ထုအစတွင် ဓမ္မဝတ္ထုများ၏ ထုံးစံအတိုင်း ကာရန်နဘေအလိုက်ဖြင့်-

“ခေတ်သုံးဘုံနယ်အတွင်း ခက်ခြင်းနှင့်ကြုံလာ ပတ်ပင်း
သင့်ဆုံလာလျှင် ဂုဏ်ပါခါပျက်စဲ၊ ဇိုသဖွဲ့ မူလမှန်ဟား
ထွဲကြရန် ဝေးကြစမြီ”

ဟု၍ ဇာတ်ဆောင်မောင်လှတင် တေးထပ်သည်။ တွားပုံ တစ်ကိုယ်တည်း စကားပြောခန်းဖြင့် စတင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ဇောအစဉ်အလာဝတ္ထုတို့၏ ဟန်ဖြစ်နေပါသည်။

ဆွစ်ရသမှုမအုံးခင်အတွက် ခံစားနေရသောစိတ်ဓာတ်ကို-

“တို့ယုံဝမ်းနား ကိုယ်သာသိသည်ဆိုတာလို့ မဆိုသွားမြဲ
အထန်းထဲပညာကို ကြိုးစားဝေဟန်နှင့် အတန်တန်

“ သုရိယမဂ္ဂဒင်း၊ ၁၉၂၈၊ ဧပြီ-၉။

အမှုစွပ်နှင့် ကုတ်ကမြင်းအဆိုးခံရမှာ ကြောက်ကာနဲ့
သူတစ်ပါး အထင်ကြီးလောက်အောင်သာ လုပ်နေရ
တော့တယ်။ စိတ်ကတော့ဖြင့် တကယ်မပါလှအောင်
ဖြစ်နေပြီ။^{၁၀}

ဟူ၍ ဆရာထားပဲ့မှာလည်း ပြင်ပလောကမှ လူတို့နှင့်တူသော ဇာတ်
အဖွဲ့ပင်ဖြစ်ပါသည်။

တဖန် ပညာဆက်လက်သင်ယူရန်၊ မသင်ယူရန် ချီတံ့ဆုတံ့
ဖြစ်နေပုံကို-

“ဒီအခက်ကို လက်စမြတ်ပြီး ပညာကို ကြိုးစားသည်းပွဲ
ရလျှင် တော်မလား၊ ဖြစ်လိုရာဖြစ်၊ ခွတ်နှစ်ပြီး ခေ့ကို
တိုးရကောင်းမလား၊ အကယ်၍ ပညာမခံပြန်လျှင်လည်း
လူထဲမှာ ဂုဏ်ပါဝါမရှိတာ အမှန်ပဲ”^{၁၁}

ဟူ၍ ပညာမတတ်လျှင် ဂုဏ်မရှိမှာကိုလည်း နိုးရိမ်ပူပန်နေကြောင်း
ဇာတ်ဆောင်၏ အတွင်းစိတ်အား ညွှင်မှုဖြင့် ဇာတ်မျှော်ဖြင့်ထားပါ
သည်။ ဤဝတ္ထုတွင် မောင်လှတင်၊ မောင်တရွှင်၊ မအုံးခင်ဟု
ဇာတ်ဆောင်တို့၏ နာမည်များကို အလွယ်တကူ ကာရန်ယူဆေ့
ထားခြင်းမှာလည်း ထိုခေတ်ဝတ္ထု၌ တွေ့ရသော ဟန်ဖြစ်ပါသည်။
မအုံးခင်၏ခရိုက်ကို သရုပ်ဖော်ရာတွင် အောင်သွယ်တော်မညွှန်

^{၁၀} ယင်း ၁၁။

^{၁၁} သူရိယမဂ္ဂစင်း၊ ၁၉၂၈၊ ဧပြီလ၊ ၁၁။

အကူအညီဖြင့် မောင်လှတင်နှင့် အဝေးကသာ နှစ်ကြိမ်တွေ့ဖူး
သော်လည်း ယခုစကားပြောဆိုရာတွင်-

“ကျွန်မတို့ မိန်းကလေးဆိုတာ ပျက်နာများလွှင့် မကောင်း
ဘူးရှင်၊ အကြောင်းမထူးသင့်၍ တစ်ဦးကို ညွတ်မိပါလွှင့်
လည်း ရွှေငွေလွှဲလို့မကော်တာမို့ အလော်မာ တရားမပျက်
စေဖို့ အမှားမက် မလိုက်ပုံပါဘူးရှင်”

ဟုလည်းကောင်း၊ မောင်လှတင်က လက်ကိုကိုင်လိုက်ရာ -

“လွှတ်ပါရှင်၊ နောင်အခါကတော့ ကုမတစ်ကိုလယ်လုံး
ကို ကိုင်ပိုင်မကလို့ ချိုးလို့ချိုး ဖွဲ့လို့ဖွဲ့ စိတ်ထင်တဲ့အတိုင်း
ပြုနိုင်ပါတယ်ရှင်”^၁

“ကျမလဲ ယခု ကြာကြာကေးမပြောနိုင်ဘူးရှင်၊ နေလဲ
နည်းလှပြီ”^၂

ဟူ၍ ပြောစကားများအရ မောင်လှတင်နှင့် မချစ်ကြိုက်သေးသော်
လည်း နှစ်သက်လက်ခံကြောင်း ပျန်းဆနိုင်ပါသည်။

ပွဲစားကြီး ဦးဘဆွေက သားကို ဆုံးမပြောဆိုရာတွင်
ဝတ်လမ်း၏ ဦးတည်ချက်ဖြစ်သော ဝညာနှင့်ကာမအကြောင်း
ကို-

“ဝညာဆိုတာ ကာမဂုဏ်မောဟနှင့်အလွန်တရာ ဆန့်ကျင်
တာကလား။ ဒီအမိုက်မမှောင်ဝင်လာရင် သင်ပြီးသား

^၁ ယင်း။ ၁၅။

^၂ ယင်း။ ၁၅။

^၃ ယင်း။ ၁၅။

ပညာလည်းပျောက်၊ နောက်ရမဲ့ပညာလည်း မတိုးပွားဘဲ
အကျိုးတရား အလွန်ယုတ်တမ်း။^၁

ဟူ၍ ပညာကိုသာ ကြီးစားသင်ယူရန် ပညာနှင့်ကာမ ဆန့်ကျင်ပုံ
ကိုပြောပြသည်။ သို့သော် လှူတင်သည် ပညာသင်ယူရန် စိတ်မပါ
တော့ဘဲ မင်္ဂလာပြုဖို့သာ စိတ်ထက်သန်တော့သည်။ ဤသို့ဖြင့်
နောက်ဆုံး နိဂုံးပိုမိုအဆုံးသတ်တွင်-

“လူအများ မြင်ကြရသည်မှာ အလွန်တရာ အားကျွတ်
ဖြူဖွယ်ကောင်းအောင် ခိုးလေသတည်း။”^၂

ဟူ၍ မင်္ဂလာဆောင်ကြပြီးနောက် တလေးတစ်ယောက်ချပြီး
ပျော်ရွှင်နေကြပုံဖြင့် ဇာတ်သိမ်းထားပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် ပညာနှင့်ကာမ၌ ကာမကို အလေးပေးလိုက်ပုံ၊
အလေးပေးလိုက်သည်အတိုင်း နှစ်သက်ကျေနပ်ပုံ အမြင်တစ်ရပ်
ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မောင်လှတင်၏ ခရိုက်သဘာဝကို အနည်း
ငယ်ဖွဲ့ဆိုပြနိုင်ပြီး ဧည့်အစဉ်အလာပုံစံဝင် ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း
လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

**၃၊ ၄၊ ၄။ ခေတ်စနစ်ကို ထင်ဟပ်သော ဝတ္ထုတိုအဖွဲ့
လေ့လာချက်**

ဇာပေသည် ခေတ်၏ ကြေးမုံဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။
ရသဇာပေဖန်တီးသော ဇာရေးသူသည် သူ့ဇာပေသောဇာပေ၌

^၁ ယင်း။ ၁၉။
^၂ သုရိယမဂ္ဂလင်၊ ၁၉၂။ စပြီး ၂၂။

သုနေသောခေတ်ကို ထိတွေ့ခံစားချက်များ၊ စေတနာများ ထပ်ဟပ်လျက်ရှိကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ခေတ်ဝန်းကျင်ကာလကို ထပ်ဟပ်နေသော အောက်ပါဝတ္ထုကို လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။

၃၊ ၄၊ ၄၊ ၁။ လမ်းနှစ်လမ်း၏ဝတ္ထု

“လမ်းနှစ်လမ်း၏ဝတ္ထု”သည် ၁၉၂၈ ဒီဇင်ဘာထုတ် သုဗိယ ဂ္ဂေဇင်းပါ ဝတ္ထုဖြစ်ပြီး ခေတ်သစ်အမည် မပါပါ။

ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းအကျဉ်းချုပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ မန္တလေးမြို့၌ စစ်ကဲတော်ကြီး ဦးမိုး ခေါ်မြကြီး၊ သားမောင်မောင်ကြီး၊ သမီး မခင်ညွန့်တို့ရှိကြရာ ဦးမိုး သေဆုံးသွားသဖြင့် ငယ်စဉ်ကတည်းက လာနေသူ အစေခံမမြစ်နှင့် သားမောင်ထွေးတို့ကို ခေါ်ကာ ပခုက္ကူသို့ ပြောင်းရွှေ့နေခဲ့ကြသည်။ မောင်မောင်ကြီးကို ကျောင်းကြီးကျောင်းကောင်းများ၌သာ ထားပြီး ဘီအေအောင်သောအခါ မြို့တပ်ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ မောင်ကြီးသည် ၅၅၀ဝိ/-တန် ကားအကောင်းစားတစ်စီး ပယ်စီးသည်။ မိခင်နှင့်ညီမ ခိုင်းစေသူ မမြစ်တို့သားအမိကို ရန်ကုန်သို့ခေါ်ခဲ့သည်။ သဘောစီးလာကြရာ ဆင်းခါးနီးတွင် ကုန်းပေါ်က သွားလေသူ စစ်ကဲကြီးသဏ္ဍာန် ယောက်ျားကြီးတစ်ဦးက လက်ယပ်ပြလှမ်းခေါ်သဖြင့် ခေါ်မြကြီး ဆင်းလိုက်သွားရာ ရေထဲကျသွား၏။ မမြစ်သည်လည်း လှမ်းဆွဲလိုက်ရာ နှစ်ဦးလုံး ရေထဲကျသွား၏။ ပြီးမှ

(၂) လောင်းမြိုင်မက်လွက် ပေါ်လာ၏။ ဤသို့ဖြင့် မောင်မောင်ကြီးသည် မခင်ညွန့်ကို ခေါ်ကာ မန္တလေးသို့ ပြောင်းလာပြီး သီးသန့်တိုက်ဝယ်၍ လောကီစည်းစိမ် ခံစားနေထိုင်ကြလေသည်။ မခင်ညွန့်က မပျော်နိုင်ဘဲ မောင်ထွေးကိုသာ တမ်းတနေမိသည်။ မောင်ထွေးကလည်း မခင်ညွန့်ပေးသည့် ၅၀၀၀ ကျပ်နှင့် ပွဲစားအလုပ်လုပ်ပြီး ကြီးပွားတိုးတက်လာရာ ပွဲစားကြီးဖြစ်နေသည်။

မောင်မောင်ကြီးသည်လည်း သုံးမြန်းစားသောက်ပစ်သဖြင့် စည်းစိမ်မြတ်သွားသည်။ လာဘ်စားမှုဖြင့် ထောင်နှစ်နှစ်ကျသွားသည်။ ထိုအချိန်တွင် မခင်ညွန့်သည် စစ်ကိုင်းတက်သို့ ကူးပြီး သတ်သေရန် သစ်ပင်၌ကြိုးချည်ပြီး ကြိုးဆွဲချနေသည်ကို မောင်ထွေးတွေ့ပြီး ကယ်တင်ခဲ့ရသည်။ နောက်ထစ်လကြာသောအခါ မောင်ထွေးနှင့်မခင်ညွန့်တို့သည် မင်္ဂလာဆောင်ပြီး ဘုတ်ကျောင်းတို့ ရေကော်ချလျှော့ပါန်းကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကိုယ်တော်တစ်ပါးကိုတွေ့ရာ မောင်မောင်ကြီးဖြစ်နေသည်။ မောင်မောင်ကြီးလည်း သင်္ကန်းလဲပြီး ပွဲစားလိုက်လုပ်ခြင်းဖြင့် နိဂုံးချွတ်ထားပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် ခေတ်စနစ်ကို ထင်တပ်သော အတွေးနှင့်အမေ့ကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုစဉ်က မြို့အုပ်၊ ဝန်ထောက် စသည့် မင်းစိုးရာဇာတို့ ကောင်းစားစဉ်အခါဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုအလုပ်များသည် မင်းခစား ကမ်းရူးသစ်ပင်ဆိုသကဲ့သို့ စိုးရိမ်စိတ်ဖြင့် နေရသည်။ သတင်းစာတိုက်များ ခေတ်ကောင်းချိန်ဖြစ်သဖြင့် သတင်းစာဆရာများလည်း ခေတ်ကာလအရာရှိကြရာ ထိုအလုပ်သည်

စိတ်မှပင်ရသော မင်းအလုပ်မဟုတ်သဖြင့် သတင်းစာဆရာ
အလုပ်သည် ကောင်းမွန်ကြောင်းကို စာရေးသူက သိစေလိုသည်။
ထို့ကြောင့် ဇာတ်ဆောင်များ၏ ပြောစကားများဖြင့် သိစေပါသည်။
မောင်ထွေး၏ ပြောစကားတွင် -

“ကိုကိုကြီးရယ်၊ အလကား ပိုက်ဆံအပေါ်ထား မြို့အုပ်လုပ်
မင်းသေးတယ်။ ကွန်တော့လိုတော့ ဘီအေအောင်ပြီး
ကိုကိုကြီးလို ပိုက်ဆံပေါ်မှဖြင့် ကိုယ်ပိုင်တိုက်ကြီးတစ်လုံး
ဝယ်ပြီး တိုင်းပြည်အမျိုးသား မှက်စိကွယ်စေခြင်း၊ တီးပွား
လာစေခြင်း သာသနာတော်ထွန်းကားစေခြင်းငှာ စိတ်အား
သန်စွာနဲ့ နည်းလမ်းပြ သတင်းစာဆရာကြီးလုပ်ပြီး
သတင်းစာတိုက်ဖွင့်မှာပဲ”

ဟူ၍ သတင်းစာဆရာအလုပ်သည် အမျိုးသားရေးကိစ္စအတွက်
သင့်တော်ပုံတို့လည်းကောင်း စစ်ကိုင်းကတော်၏ ပြောစကားတွင်-

“ဟာ မောင်ထွေးရယ် . . . လူကြားရွက်စရာ သေးနှပ်လှ
တယ်။ မပြောပါနဲ့တယ်။ မင်းဆိုတာ အင်မတန်ကောင်း
တာကွဲ့၊ ကြည့်ပါလား လူအများ ကြီးကြီးကျယ်ကျယ်
ကောင်းအလွန်အကျွံများ ပြောလိုက်ကြလျှင် ဗုဒ္ဓဂိုဏ်း၊
ရာဇဂိုဏ်းသင့်မယ်လို့ မင်းဂိုဏ်းနှင့် ဘုရားဂိုဏ်းရယ်လို့သာ
မို့တာကွယ်။ သတင်းစာဆရာဂိုဏ်းသင့်မယ်လို့ ဘယ်မှာ
ကြားဖူးတုန်း”^၂

^၁ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၈၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၁၁။

^၂ ယင်း ၁၁။

ဟူ၍ သတင်းစာဆရာကို အထင်သေးစကားပြောပုံသည်လည်း
ကောင်း မခင်ညွန့်က ပြောရာတွင်လည်း-

“သံသရာအတွက်ကြည့်လိုက်တော့ သတင်းစာဆရာ
လုပ်ရတာကသာ ကောင်းတယ် မေမေရဲ့”

ဟုပြောပုံကိုလည်းကောင်း လေ့လာဆန်းစစ်ကြည့်ပါက ထိုခေတ်၏
မြို့တန်း ဝန်ထောက်ဟူသော အလုပ်အကိုင်များထက် သတင်းစာ
ဆရာဘဝက ပိုကောင်းကြောင်း စာရေးသူ၏ ခံစားချက်အဖြစ်
သိမြင်နိုင်ပါသည်။ ဝတ္ထုတွင် မောင်မောင်ကြီး၏ အိပ်မက်ခန်း
မြို့ကုန်းမင်း၏စည်းစိမ် ဟု အခန်းခေါင်းစဉ်(၂)ခု ပါဝင်ရေးဖွဲ့ထား
ပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် ဒေါ်မြကြီးနှင့် မမြစ်တို့ ရေထဲကျ၍ သေဆုံးသွား
သည့်အခန်းကို စာရေးသူ၏ စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့် ဖန်တီးပြီး ပြင်ပမှ
အဖြစ်မှန်ဖြစ်သည့် သင်္ဘောအတက်အဆင်း မလုပ်ရသည့် ကိစ္စကို
ဇာတ်ကောင်များဖြစ်ရပ်ကြောင့်ဟု ထင်ဟပ်ရေးသားထားပုံမှာ
လည်း ထိုခေတ်က သင်္ဘောအတက်အဆင်း စည်းကမ်းထားသည့်
အချက်ဖြင့် အချိန်အဆက် မိစေပါသည်။

ဤသည်ကို စာရေးသူက -

“သို့ဖြစ်ပါသောကြောင့် ယခုအခါ ကွန်တော်တို့ မန္တလေး
မြို့တွင် ရန်ကုန်အပို့ သင်္ဘောဆိုက်လျှင် ကုညီများနှင့်

^၁ သုဗိဿမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၁၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၁၂

^၂ ယင်း၊ ၁၃။

အခြားလူများတို့ကို အရင်ကလို မတက်မဆင်းရပါ။ ဆိပ်ခံ သမ္ဗန်အပေါက်တွင် စောင့်လျက်ရှိသော ပုလိပ်အမှုထမ်း သားက အော်ဒါပေးမှ တက်ကြရပါသည်။”

ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

ဝတ္ထုတွင် ဇာတ်ကောင်စဉ်က သရုပ်ဖော်မှု အားနည်းပါသည်။ စစ်တိုင်းဘက်သို့လာ၍ ကြီးဆွဲခဲ့သော မခင်ညွန့်၏ ဖြစ်ရပ် မောင်ထွေးကပြင်၍ ကယ်တင်ရုံဖြစ်ရပ်တို့သည် ယုတ္တိမရှိ သော ဖြစ်ရပ်များဖြစ်ပြီး တမင်ဖန်တီးထားကြောင်း သိသာပေါ်သည်။

ကာလဝေသနောက်ခံအားဖြင့် ပခုက္ကူ ရန်ကုန်၊ မန္တလေး စစ်ကိုင်းမြို့ကြီးများ၊ ရန်ကုန်မြို့ သင်္ဘောဆိပ်တို့ကို နောက်ခံပြုပြီး ရေးသားထားရာ ဇာတ်လမ်းပီပြင်မှုမရှိပေပါသည်။ မောင်ထွေးနှင့် မခင်ညွန့်တို့ ပြန်တွေ့ပြီး “နောက်တစ်လကြာသောအခါ” ဟု ထည့်ရေးထားသည့်အတွက် အချိန်တိုတိုအတွင်း ဇာတ်လမ်း အဆုံး သတ်သွားပါသည်။

ဝတ္ထုနောက်ဆုံးဇာတ်သိမ်းပိုင်း၌-

“ပွဲစားကြီးမောင်ထွေးသည်လည်း ကောင်းမြတ်သော စိတ်မနုဿိသဘောကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ ကောင်းသော အကြံဉာဏ်ကို သုံးသည့်အားလျော်စွာ ရန်ကုန်မြို့ပေါ် တွင် ထင်ပေါ်ကျော်စေသော ပွဲစားကြီးတစ်ယောက် အဝင်အပါဖြစ်ပါကြောင်း”^၁

^၁ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ၁၅။
^၂ ယင်း။

ဟူ၍ ရေးသားထားပုံမှာလည်း ကောင်းတာလုပ်၍ ကောင်းကျိုး
ခံစားရသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာအတွေးအခေါ်ပိုင်းကို ထည့်သွင်းထားခြင်း
ဖြစ်သည်။

စာရေးသူက နိဂုံးပိုင်းတွင် စာဖတ်သူတို့ကို အတွေးတင်စ
ပေးထားပါသည်။ ဤသည်မှာ-

“စဉ်းစားပါ။ ၎င်းဝတ္ထု၏ထိပ်၌ လမ်းနှစ်လမ်း၏ ဝတ္ထုဆို
ခြင်းသည် မည်သည့်လမ်းကို ရွတ်ရွယ်၍ ဆိုပါသနည်း”
ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုလမ်းနှစ်လမ်းမှာ ဗြူ့အုပ်ဖြစ်ပြီး စည်းစိမ်ခံ
ကာ လာဘ်စားနိုး ဓာထင်ကုန်ခဲ့သည့် မောင်မောင်ကြီး၏ လမ်းလား
လိမ္မာပါးနပ်စွာဖြင့် ပွဲစားစေလုပ်ကို နိုးနိုးသားသားလုပ်ကိုင်ကာ
နာမည်ထင်ရှား ကြွယ်ဝချမ်းသာသွားသည့် မောင်ထွေး၏လမ်းလား
ဟူ၍ ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။

ဤဝတ္ထုတိုသည် ဦးတည်ချက်ကောင်းမွန်ပြီး အကြောင်း
အရာပိုင်း အရေးအသားပိုင်းမှာ ရှင်းလင်းပြေပြစ်သော ရေးဟန်
ရှိပါသည်။ ယုတ္တိမရှိသော အချက်ကလေးများ အနည်းငယ် ပါဝင်
သည်မှအပ ဖတ်ရှု၍ ကောင်းသော ဘဝအသိအမြင်ပေးသော
ကိုလိုနီခေတ်ကို ထင်ဟပ်နေသည့် ဝတ္ထုတိုတစ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း
လေ့လာဆန်းစစ်မိပါသည်။

* သူရိယမဂ္ဂဇင်း ၁၉၂၈ ဝီဇင်ဘာလ၊ ၁၉။

အခန်း (၄)
ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ

၄၊ ဝ၊ ကာလပေါ်ဝတ္ထု၏သဘော

ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ကာလ နှစ်ဆယ်
ရာစုဦး မြန်မာဝတ္ထုရှည်များသည် မြန်မာစာပေ၏ ဝတ္ထုရှည်
ကဏ္ဍအတွက် ထူးခြားသော ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်ကို
တွေ့ရပါသည်။ အထူးသဖြင့် မြန်မာဝတ္ထုရေးသူတို့သည် ဥရောပ
ဝတ္ထုအဖွဲ့ ပုံစံရေးဟန်နှင့် မြန်မာ့စဉ်အလာဝတ္ထုအဖွဲ့ ရေးဟန်
တို့ကို ထင်ထင်ရှားရှား ရောမွှေလာကြပြီဖြစ်ပါသည်။ ဤတွင် ၁၉၀၀
မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည့် မြန်မာကာလပေါ်
ဝတ္ထုရှည်တို့၏ ထူးခြားပြောင်းလဲ တိုးတက်လာမှုအစဉ်ကို လေ့လာ
တင်ပြလိုပါသည်။

ကာလပေါ်ဝတ္ထု၏ သဘောနှင့်ပတ်သက်၍ -

“ကာလပေါ်/စာပို/- မျက်မှောက်ကာလ၌ဖြစ်ပေါ်သော
ခေတ်အလိုက် ဖြစ်ထွန်းလာသော။”

၁ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၀၊ ၈။

“ဝတ္ထု-လူသဘာဝအဖြစ်အပျက်တို့ကို စိတ်ဝင်စားဖွယ်
ရေးသားထားသော (ပါ၊ ဝတ္ထု)။”

ဟု၍ ဖွင့်ဆိုထားသည်ကို မတွေ့ရပါသည်။
မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းတွင် -

“ကာလပေါ်ဝတ္ထုသည် လူ့အကြောင်း၊ လောကအကြောင်း
ကို ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်ဆင်၍ စကားပြေဖြင့် ဖွဲ့ဆိုသော
စာပေမျိုးဖြစ်သည်။”^၁

ရေးသားထားပါသည်။

ဆရာတော်ကျိက ကာလပေါ်ဝတ္ထု (Novel) နှင့်ပတ်သက်၍ -
“ခန့်လယ်ဟုခေါ်သော ဝတ္ထုအဖွဲ့မျိုး၏ သဘောဆိုသည်
မှာ ဒိဋ္ဌဓမ္မလူ့လောကထဲ၌ မြင်ရ ကြားရ ကြုံတွေ့ရသော
လူစိတ်သဘောထားနှင့် လူ၏ကိုယ်နှုတ်လှုပ်ရှားမှု အပူအစာ
တို့ကို သဘာဝကျသည်ထင်ရအောင် (ဝါ) အသင့်ယူတ္တိရှိ
အောင် ဇာတ်လမ်းဆင်၍ သမ္ပင်ဖော်သော စကားပြေဝတ္ထု
အဖွဲ့မျိုးကို ယေဘုယျအားဖြင့် ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။
အချုပ်မှာ “ခန့်လယ်” ဟုခေါ်သော ဝတ္ထုအဖွဲ့မျိုးဆိုသည်မှာ
ဒိဋ္ဌဓမ္မလောကသည်။”^၂

ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုပါသည်။

^၁ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၃၆၀။
^၂ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၆၆၊ ၅၃။
^၃ သိန်းဟန်၊ ၁၉၇၆၊ ၁၂၇။

ဆရာကြီးတော်က "ပြန်မာဝတ္ထုအမျိုးအစားနှစ်မျိုးရှိကြောင်း ခွဲခြားပြဆိုပါသည်။ တစ်မျိုးသည် လူ့လောက၌ ကြားမြင်ရသော သတ္တဝါတို့ အဖြစ်အပျက်တို့၏ အကြောင်းကို ဇာတ်လမ်းဆင်၍ သို့မဟုတ် အကြောင်းနှင့်အကျိုးဆက်စပ်၍ တကယ့်လောက၊ တကယ့်လူဟုထင်ရအောင် ရေးသော စာမျိုးဖြစ်ကြောင်း နောက် တစ်မျိုးသည် ထိုအကြောင်းတို့ကိုပင် ဇာတ်လမ်းဆင်၍ တထူး တဆန်း တံ့သနန်းဖြစ်အောင် ပို၍ ကဲ၍ သဲ၍ ရေးသောစာမျိုး ဖြစ်ကြောင်း" ဆိုပါသည်။ ထိုနှစ်မျိုးမှာ ကာလပေါ်ဝတ္ထုသဘောနှင့် ဝတ္ထုရီဝတ္ထုသဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။

"ဝတ္ထုရီဝတ္ထုမျိုးသည် အများအားဖြင့် နှစ်သတ်ပျော်ရွှင်မှု အတွက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုတတ်ကြပါသည်။ ကာလပေါ်ဝတ္ထု မျိုးသည် နှစ်သတ်ပျော်ရွှင်မှုအတွက်သာမက စာဖတ်သူအား သူ့ပတ်ဝန်းကျင်လောကကို သတိပြုလာတတ်အောင် (ဝါ) ခွဲကန့်ထုတ်သည်ကို ခွဲကန့်တတ်၍ ရွတ်ချဆိုက်သည်တို့ ရွတ်ချဆိုက်အောင်လည်း အထောက်အပံ့ပေးနိုင်သည်ဟု ဆိုတတ်ကြပါသည်။"

ဟူ၍ ကာလပေါ်ဝတ္ထုသဘောကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင် ရှင်းလင်းပြပါသည်။

ဝတ္ထုကဏ္ဍ၌ -

“မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုထွက်ပြီးမှသာ ကနယ်မြန်သော မြန်မာ့ဝတ်ဝန်းကျင်ကို တန်ဖိုးလေ့လာ၍ ခံစားမှုအသိဖြင့် နေပွဲထားသော ကာလပေါ်မြန်မာဝတ္ထုဟူ၍ မြန်မာစာပေ တွင် ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။”

ထို့အတူ ဆရာကြီးသိပ္ပံမောင်ဝကလည်း ခေတ်စမ်းစာပေ အတွေ့တွေ့စာအုပ်တွင် -

“ကာလပေါ်ဝတ္ထုများမှာ ပေါ်ပေါက်ခါစက နှစ်မျိုးနှစ်စား နှိပ်သည်။ ပထမအမျိုးမှာ နန်းတွင်းစာတ်တော်ကြီးများကို တုပြီးလျှင် ဝတ္ထုအသွားမျိုးဖြင့် နေသားထားသော ဝတ္ထုမျိုး ဖြစ်၏။ ဒုတိယအမျိုးကား ဘာသာပြန်ဝတ္ထုမျိုးဖြစ်သည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ဤတွင် နန်းတွင်းဝတ္ထုအမျိုးအစားမှာ မမူစေတီဝတ္ထု (၁၉၁၅)၊ ဆွတ်ပေါင်ရွက်မောင်မိုင်းဝတ္ထု (၁၉၀၄)၊ ခင်မြင့်ကြီးဝတ္ထု (၁၉၀၄)၊ နတ်ရွှင်နောင်ဝတ္ထု (၁၉၀၉) တို့ဖြစ်ကြပြီး အဖိုးဝတ္ထုမှာ ဦးဆုံးပေါ်ထွက်ခဲ့သော မောင်ရင်မောင်မမယ်မ ဝတ္ထုပင် ဖြစ်ပါ သည်။

တို့လိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၄ ဒုနှစ်တွင် ကျမ်းလှကျော်သည် မြင်သစ်စာရေးဆရာကြီး အလက်ဝနွားဖူးမား၏ နာမည်ကြီး ဝတ္ထု

* ခေတ်စုံ ၁၉၇၆၊ ၂၊ ၂၈

၁ ၁၉၇၇၊ ၁၇၀

ထစ်ပုဂံဖြစ်သော မြန်မာ့စာပေတို့ဖြင့် စားကြီးဝတ္ထုမှ အဓိကကျော့ဖို့
ဇာတ်ခန်း အနည်းငယ်ကိုသာပိုးလျက် မြန်မာ့ဓမ္မပြဿနာ
မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု၊ မြန်မာ့လေ့စရိုက်တို့နှင့် လိုက်ရောညီထွေ
စေရန်အတွက် ကျန်အခန်းများကို မိမိကိုယ်ပိုင် စိတ်ကူးစိတ်သန်း
မန်တီးမှုဖြင့် ဇာတ်လမ်းဆင်ရေးဖွဲ့ခဲ့ရာ တို့ခေတ် မြန်မာစာပေရိသတ်
သည် အထူးနှစ်သက်ခွဲလမ်းခဲ့ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ အနောက်
တိုင်း၌ ထွန်းကားနေပြီဖြစ်သော Novel ခေါ်သည့် ကာလပေါ်
ဝတ္ထုအမူအရာတို့ နှစ်သက်လက်ခံသည့်သဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။
တစ်နည်းအားဖြင့် မောင်စင်မောင်မမယ်မဝတ္ထုတွင် ဇာတ်ဆောင်
များသည် မြန်မာ့အစဉ်အလာ ဝတ္ထုဓမ္မဟန်ပုံစံပါ မင်းသား
မင်းသမီး နဂါး ဂဠုန် ဂဠုန်တို့ဟုတ်တော့ဘဲ မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်
၌ မြင်တွေ့ကြားသိနေရသော အစစ်အမှန် လူ့လောကသဘာဝ
တို့ကို ရေးဖွဲ့ထားသည့်အတွက် မြန်မာစာပေတွင် ထူးခြားဆန်းသစ်
ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ပထမဆုံး မြန်မာ့ကာလပေါ် ဝတ္ထု
အဖြစ် ပညာရှင်များက လက်ခံကြခြင်းဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။

ဤသို့အားဖြင့် မယ်နှင့်မောင်တို့၏ သာမန်အချစ်တိစ္ဆာကို
စိတ်ကူးယဉ်ဇာတ်လမ်းဖွဲ့ခဲ့သော အစဉ်အလာ ဝတ္ထုများနှင့်
ဆန့်ကျင်လျက် စာပေတိစ္ဆာ အမျိုးသားဓမ္မတိစ္ဆာ ကိုယ့်ကျင့်ဟုတ်
တိစ္ဆာ လူမှုဆက်ဆံဓမ္မတိစ္ဆာတို့ ပါဝင်သော လူ့သဘာဝအဖြစ်အပျက်
တို့ကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဇာတ်လမ်းဆင်ရေးဖွဲ့လာသည့် ခေတ်

အလိုက်ပေါ်ပေါက်လာသော မြန်မာကာလပေါ် ဝတ္ထုတို့၏သဘောကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

၄၊ ၂။ မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်များ ပေးပေါက်လာပုံ

ကာလပေါ်ဝတ္ထု၏သဘောကို မိတ်ဆက်တင်ပြပြီးနောက် မြန်မာစာပေ၌ ကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်များ ပေါ်ပေါက်လာပုံကို ဆက်လက်တင်ပြပါမည်။ ဝတ္ထုသမိုင်းတွင် ဇာတကဝတ္ထု နန်းတွင်းဝတ္ထု ဒဏ္ဍာရီဝတ္ထု ကာလပေါ်ဝတ္ထုဟူ၍ ဝတ္ထုအမျိုးမျိုးရှိသည့် အနက် ဒဏ္ဍာရီဝတ္ထုတို့သည် ပထမဦးစွာဖြစ်ထွန်း၍ ကာလပေါ်ဝတ္ထုအဖွဲ့တို့သည် နောက်ပိုင်းကာလတွင် ဖြစ်ထွန်းသည့်သဘော ရှိပါသည်။

မြန်မာစာပေတွင် ကာလပေါ်ဝတ္ထုသည် ၁၉၀၄ ခုနှစ် မောင်ရင်မောင်မယ်မဝတ္ထုမှ စတင်ပါသည်။ သို့သော် လူသဘော လူသဘာဝ၊ လူစဓိုက်ကို ထင်ဟပ်ဖော်ကျဉ်းသော ဝတ္ထု၏သဘော သဘာဝကိုကား မြန်မာစာပေတွင် ပုဂံခေတ်ကပင် စတင်တွေ့မြင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစာပေအရေးအသား စတင်ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ပုဂံခေတ်တွင် အလှူမှတ်တမ်းအဖြစ် ကျောက်ထက် အက္ခရာတင်ခဲ့သော ကျောက်စာစကားပြေနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေလောက ဇာတ်နိပါတ်များကို ဘုရားနံရံများတွင် ပန်းချီပုံစံများနှင့်အတူ မင်မြင့် အက္ခရာတင်ကြသည့် မင်စာစကားပြေများကို တွေ့ရသည်။ ပုဂံ လောကထိပ်ပန်ဘုရားအတွင်း နံရံတွင် နေထိုးထားသော

ဇာတ်နိပါတ်ပန်းချီနှင့် အညွန့်စားများကို လောကထိပ်ပန်းမင်္ဂလာဟု
ခေါ်သည်။ ပန်းချီကားအဓိပ္ပာယ်ပေါ်၌ အမွန်ချုပ်ရေးသားထား
သော မင်္ဂလာများသည် ဗုဒ္ဓဝင်ဝတ္ထုများ၏ လမ်းကြောင်းတစ်စပ်
ဖြစ်ပါသည်။ ထိုစာများတွင် လူတို့၏အတွေးအမြင်နှင့် လူ့စရိုက်
သဘာဝများ တိန်းတောင်းနေပြီဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

အင်းဝခေတ်သို့ရောက်သောအခါ ဗုဒ္ဓစာပေဝတ္ထုများ ဖွံ့ဖြိုး
ဝေသာလာသည်။ ရွှင်မဟာသီလဝံသ၏ ပါရာယနဝတ္ထုသည်
သက္ကရာဇ် ၈၆၃ ခုနှစ် ပေါ်ထွန်းလာသည့် အတောင်းဆုံးစကားပြေ
ဝတ္ထုဖြစ်သည်။ ညောင်းရမ်းခေတ်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဝရာ
ဘိသယံနုဆရာတော်၏ မင်္ဂလာကျလဝတ္ထု (သက္ကရာဇ် ၉၈၈)
တောင်ဖိလားဆရာတော်၏ ယသဝဇနဝတ္ထု (သက္ကရာဇ် ၉၈၁)
သဒ္ဓပ္ပာလင်္ကာရ ဆရာတော်၏ ရတနာကရဝတ္ထု (သက္ကရာဇ်
၁၀၄၂) တို့သည် ထင်ရှားသော စကားပြေဝတ္ထုများဖြစ်ကြသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ဝတ္ထုစကားပြေပို၍ ကျယ်ပြန့်လာရာ
ဗုဒ္ဓဝင်၊ မဟာဝင်ဝတ္ထုများ၊ ငါးရာဝါးဆယ် ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့ဝတ္ထု
များ၊ ပါဠိမြန်မာပြန် ဗုဒ္ဓစာပေဝတ္ထုများအပြင် အခြားဘာသာများမှ
မြန်မာပြန်သောဝတ္ထုများ၊ မင်္ဂလာကျလ်ပြင်ရေးဖွဲ့သော ဝတ္ထုများ
အထိ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပေါ်ထွန်းလာသည်။ ပုဂံခေတ်မင်္ဂလာ
များမှစခဲ့သော ဗုဒ္ဓဝင်ဝတ္ထုလမ်းကြောင်းသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်
တွင် ဝေသာဖွံ့ဖြိုးလာရာ ဒီပဲယင်းဆရာတော် သီရိသဒ္ဓပ္ပာတိ
လင်္ကာရ၏ တထာဝတဥဝါနီဝိပနီ၊ ဝုတိယ မဲထီးဆရာတော်၏

မာလလင်္ကာရဝတ္ထု၊ ကနိသလေးထပ်ဆရာတော်၏ ဝိနတ္ထပကာ
သနီ၊ မဟာဝင်ဝတ္ထုတို့သည် ဝင်ပူသော ဗုဒ္ဓဝင်ဝတ္ထုများဖြစ်ကြ
ပါသည်။

ထိုနည်းတူ ညောင်ကန်ဆရာတော်၏ ငါးရာငါးဆယ်ဝတ္ထု၊
မုနိတိုင်ပင်ဆရာတော်၏ ငါးရာငါးဆယ်ဝတ္ထုကောင်းပြေတို့လည်း
ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ကုန်းတောင်ခေတ်တွင် ဇာတ်ကြီးဆယ်တို့
ဝတ္ထုများ ဦးပုည၏ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း၊ သူတို့မကြီးစသော ကရားဟော
စာဝတ္ထုတို့သည်လည်း မြန်မာဝတ္ထုကောင်းများ ပေါ်ထွန်းလာစေ
အတွက် ရွှေပြေးများဖြစ်ခဲ့သည်။

ဤသို့ဖြင့် စာဆိုတို့သည် နှစ်သက်စွဲလမ်းဖွယ် ဝတ္ထုဇာတ်လမ်း
များ ဖန်တီးစေခဲ့ကြရင်း မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လူသဘော၊ လူ
စဉ်း၊ လူသဘာဝများကို ထုတ်ဖော်စေခဲ့လာကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့
အစစ်အမှန်လောကရှိ လူ့စဉ်းသဘာဝတို့ကို ထုတ်ဖော်စေခဲ့
လာခြင်းဖြင့် ဇွေအစဉ်အလာ မြန်မာဝတ္ထုတို့သည် ဝိဠမ္ပလောက
ကို အခြေပြုစေခဲ့သည့် ကာလပေါ်ဝတ္ထုအသွင်သို့ တစ်စတစ်စ
ကူးပြောင်းလာခဲ့ပါသည်။

မြန်မာစာပေနယ်ပယ်တွင် မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုများသည်
ပြောင်းလဲလာသော နိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် လိုက်လျောညီထွေ
ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဝစပ် ခုနှစ်၊ ဝန်ခဝါရီ
လ (၁) ရက်နေ့မှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှဘုရင်မ အင်ပါယာ
အတွင်းသို့ ထည့်သွင်းကာ တိုလီနီဖျက်ဆီးပေးစေခဲ့ခြင်း စတင်

အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ပဓာနသရုပ်ခေတ်မှ အရင်းရှင်နယ်ခြံခေတ်သို့ တစ်ခေတ်ပြောင်းကာ စီးပွားရေး ပညာရေး လူမှုရေး ယဉ်ကျေးမှု စသည်တို့သည်လည်း ပြောင်းလဲလာရပေတော့သည်။ ပညာရေး ပိုင်းတွင် ဘုန်းကြီးကျောင်းများ၌ ပညာသင်ရသောစနစ်မှ အင်္ဂလိပ် မြန်မာအတန်းကျောင်းစနစ်သို့ ပြောင်းလဲလာသည်။ ထိုကာလတွင် ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းများ တွင်ကျယ်ထွန်းကားလာသည်နှင့်အမျှ စာအုပ် စာတမ်းများသည် ပြည်သူလူထုထံသို့ ပို၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရောက်လာသည်။ သတင်းစာ၊ ကျမ်း၊ မဂ္ဂဇင်းများပေါ်ပေါက်လာ ပြီး စကားပြေကိုပို၍ အသုံးများလာသည်။ မြန်မာပြည်သူတို့က မြန်မာစကားပြေဖြင့် ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများနှင့် သတင်းစာများကို နှစ်နှစ်သက်သက် ဖတ်ခွဲအားပေးကြသည်။ စာရေးသူတို့သည် မိမိတို့ဘဝပန်စန်းကျင်တွင် တွေ့မြင်ရသော အခြေအနေသစ်များကို အကြောင်းမြှုပ် လူ့အကြောင်း လောက အကြောင်းကို အရေးအဖွဲ့များလာသည့်အလျောက် တို့ခေတ်တွင် လောကအကြောင်း စာပေများသည် သတင်းစာကျမ်းများမှ တစ်ဆင့် ပြည်သူများထံ ပျံ့နှံ့လာပါသည်။ ထို့ပြင် ထိုခေတ်သည် အရင်းရှင်နယ်ခြံကို တွန်းလှန်နေသော လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲခေတ် ဖြစ်သည့်အလျောက် စာပေရေးဖွဲ့သူတို့သည် အမျိုးအာသာ သာသနာ၊ ပညာရေးတို့ကို ကြွေးကြော်တောင်းဆိုလာသည်။

^{၈၈} ဝင်းမွန်၊ ၁၉၈၁၊ ၂၄၆။

ထို့ကြောင့် နယ်ခွဲဆန်ကျွင်းများ လွတ်လပ်ရေးဦးတည်ချက်ဖြင့် စာပေများ ရေးဖွဲ့လာကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဤသို့ဖြင့် ဗြိတိသျှနယ်ခွဲလက်အောက်တွင် အင်္ဂလိပ်စာပေ နှင့် တွေ့ဆုံရင်းနှီးခွင့်ရလာသော မြန်မာတို့သည် အနောက်နိုင်ငံတွင် ထွန်းကားနေသည့် နိဗ္ဗာန် ခေါ် ကာလပေါ်ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ဖြစ်သော ဝင်နီယယ်ဖိုးဇ် ရော်ဘင်ဆန်ကဗျာဆိုးဝတ္ထုကို ၁၉၀၂ ခုနှစ်တွင် ဦးဘိုးဇော်က တိုက်ရိုက်မြန်မာပြန်ဆို၍ ထုတ်ဝေလိုက်သောအခါ အနောက်တိုင်းကာလပေါ် ဝတ္ထုသဘောကို မြန်မာတို့ပို၍ သိမြင် လာရပြီး မြန်မာစာပေနယ်ကို ထူးခြားမှုတင်ဖြစ်စေခဲ့ပါသည်။

၄။ ၃။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်များ ပိတ်ဆက်

မြန်မာစာပေတွင် ကာလပေါ်ဝတ္ထုစကားပြေအုပ် (၁၀၇) အုပ် ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၈ ခုနှစ်အထိ နှစ်ပေါင်း (၂၈) အတွင်း နှစ်စဉ်ဝတ္ထုအုပ်ရေးမှာ ၁၉၀၂ တွင် (၁) အုပ်၊ ၁၉၀၄ တွင် (၄) အုပ်၊ ၁၉၀၅ တွင် (၃) အုပ်၊ ၁၉၀၆ တွင် (၂) အုပ်၊ ၁၉၀၈ တွင် (၁) အုပ်၊ ၁၉၀၉ တွင် (၃) အုပ်၊ ၁၉၁၁ တွင် (၆) အုပ်၊ ၁၉၁၂ တွင် (၁၀) အုပ်၊ ၁၉၁၃ တွင် (၄) အုပ်၊ ၁၉၁၄ တွင် (၉) အုပ်၊ ၁၉၁၅ တွင် (၇) အုပ်၊ ၁၉၁၆ တွင် (၆) အုပ်၊ ၁၉၁၇ တွင် (၇) အုပ်၊ ၁၉၁၈ တွင် (၇) အုပ်၊ ၁၉၁၉ တွင် (၁၃) အုပ်တို့ဖြင့် စုစုပေါင်း (၁၀၇) အုပ် ထွက်ခဲ့ပါသည်။

၁၉၀၄ မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည့် မြန်မာ
ကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်အမည်စာရင်းကို နောက်ဆက်တွဲတွင်
ဖော်ပြထားပါသည်။

ဆရာဝေင်္ဂီက (၁) ၂၀ ရာစုခေတ်ဦးတွင် မြန်မာစာ
ရေးသားပြုစုသူနှင့် ဖတ်ရှုသူတို့သည် တဗျာထက် စကားပြေကို
ပို၍ အာရုံပြုလာကြသဖြင့် မြန်မာစကားပြေအသုံးများလာခြင်း၊
(၂) စကားပြေကို အသုံးများလာရာမှ ကာလပေါ်ဝတ္ထုအဖွဲ့ကို
လက်ခံလာကြခြင်းတို့သည် ၂၀ ရာစုခေတ်ဦး မြန်မာစာပေတွင်
ထူးခြားလာသော အချက်နှစ်ချက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။

မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုများ၏ ပထမအစအဖြစ် ၁၉၀၄ ခုနှစ်
တွင် ရိုင်းလှကော့၏ "မောင်ရင်မောင် မမယ်မ" ဝတ္ထုနှင့်ဝန်စာရေး
ဦးကြီး၏ "ချစ်ပေါင်ရွက်သည် မောင်မိုင်းဝတ္ထု" နှစ်ပုဒ်သည်
ဓမ္မဆင့်နောက်ဆင့် ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ "မောင်ရင်မောင် မမယ်မ
ဝတ္ထု" က အနောက်တိုင်းရေးဟန်ကို ဝိုးသောသဘောရှိသည်။
ချစ်ပေါင်ရွက်သည် မောင်မိုင်းက မြန်မာ့ရေးဟန်ကို ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်
သော တီထွင်သောသဘောရှိသည်။

ထိုဝတ္ထုတို့မှာ နှစ်ဆယ်ရာစုခေတ်ဦး၏ ပွဲဦးထွက်ဝတ္ထု
(၂) ပုဒ်ဖြစ်ပြီး ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းဇာတ်ဆောင်တို့သည် ဒိဋ္ဌဓမ္မ
လူလောကနှင့်ယှဉ်သော သဘောရှိလာကာ ဝေးဝတ္ထုများထဲက
နဂါး၊ ဂဠုန်၊ ဂျောန်တို့ ပါဝင်လာခြင်းမရှိတော့ပေ။ ဝတ္ထုအဖွဲ့

ပုံစံ (၂) ခုသည်လည်း ဥရောပဟန်အခြေခံနှင့် အစဉ်အလာတန် အခြေခံတို့ ယှဉ်ပြိုင်လာခဲ့ကြသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ အစစ်အမှန် လောကကို အခြေခံသောအဖွဲ့များ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဆရာ ဦးသိန်းဟန်က -

“ထိုဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်သည် မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် မှတ်တိုင်သစ် တစ်တိုင် ခိုက်ခဲ့သည်ဟု ယူဆသင့်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် ထိုဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်သည် ရှေးကဝတ္ထုများနှင့်မတူ တစ်ဖွဲ့ တူးမြှေးလာသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထစ်ဖူးသည်ဟုဆိုရ ခြင်းမှာ ထိုဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်တွင် အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများ၌ ဟွန်းကားနေသော နို့ဗယ်ဟုခေါ်သော ဝတ္ထုအဖွဲ့မျိုး၏ သဘော အတော်ခပ်များများ ပါလာသောကြောင့် ဖြစ် သည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

ထိုသို့ ဒီဌမဠုလောကကို ထင်ဟပ်သော ဝတ္ထုနှစ်ပုဒ် ပေါ်ထွက်သည့် ၁၉၀၄ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၁ ပြည့်နှစ်အထိ ဆက်တိုက် ထွက်လာသော မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုများမှာ များပြားလှသည်။ ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင် မအေးခင်ဆိုသူက “ခွင်ရိုးအမှန်” အမည်ရှိ ဝတ္ထု တစ်ပုဒ်ကို ရေးထုတ်ခဲ့ရာ ၂၀ ရာစု မြန်မာဝတ္ထုသမိုင်းတွင် ပထမ အမျိုးသမီးဝတ္ထုရေးဆရာဟု ခေါက်တာဘဟန်က ဝေဖန်ပြောဆို

ပါသည်။ ဆက်တိုက်ထွက်လာသော ထိုကာလပေါ်ပြန်မာဝတ္ထု
အဆိုကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထု
ထွက်ပြီးမှသာ ကျယ်ပြန့်လာသော မြန်မာ့ဘဝပတ်ဝန်းကျင်ကို
တန်ဖိုးထားလေ့လာ၍ ခံစားမှုအသိဖြင့် ရေးဖွဲ့သော ကာလပေါ်
ပြန်မာဝတ္ထုဟူ၍ မြန်မာစာပေတွင် ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟု
ယူဆနိုင်သည်။” ဟူ၍ ဆရာဇော်အီက ကောက်ချက်ချပါသည်။

၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင် ရွှေကျင်မြို့၌ ကာလပေါ်ဝတ္ထုစာရေးဆရာ
ဦးလှကျော်ကိုလည်းကောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့၌ ဦးလတ်ကိုလည်းကောင်း
ဖွားမြင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးသည် အင်္ဂလိပ်စာပေကဏ္ဍ
သုများဖြစ်လာ၍ အင်္ဂလိပ်နိဗ္ဗာန်ဝတ္ထုများကို ဖတ်ရှုမိကာ
အနောက်တိုင်းဝတ္ထုပုံစံကို မြန်မာ့ရေးမြေ မြန်မာ့လေ့နှင့် ရောနှော
ပေါင်းစပ်ခြင်းအားဖြင့် ကာလပေါ်ဝတ္ထုများကို ဖန်တီးခဲ့ကြပါသည်။

ထိုကာလအတွင်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သော ဝတ္ထုများကိုကြည့်လျှင်
အောက်ပါ ယေဘုယျလက္ခဏာသုံးရပ်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။
(၁) မြန်မာ့ဘဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ဝတ္ထုဖွဲ့ရာ၌ သာမန်အခွန်အကြိုက်
ကိစ္စများလောက်ကိုသာ ရေးကြီးခွင်ကျယ်လှပ၍ ရေးဖွဲ့ခြင်း၊ (၂)
ရေးနည်းဖွဲ့ဟန် ဇာတ်ရုပ်သေးဆန်၍ စကားပြောရာတွင်
ကာရန်ညှပ်လေ့ရှိခြင်း၊ (၃) ဝတ္ထု၏အရာမဟုတ်သော ဗဟုသုတ
များနှင့် အဆိုးအမဿဝါဒများကို ဝတ္ထုထဲတွင် ထည့်သွင်းလေ့
ရှိခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၀၈ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ထွက်လာကြသော ဝတ္ထု
အများစုမှာ Novel ဟုခေါ်သော တာလပေါ်ဝတ္ထုပုံစံမျိုး၌
အာရုံစိုက်သော်လည်း ပုံသဏ္ဍာန်ပီပြင်ပေါ်လွင်မှုမရှိလှသေးဟု
ဆိုနိုင်ပါသည်။ ထိုနှစ်ပိုင်းအတွင်း ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ဝတ္ထုတို့ကို
မြင့်လှေလာပါက အထက်ဖော်ပြပါ ယေဘုယျလက္ခဏာသုံးရပ်ကို
တွေ့နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ထိုသို့သော ယေဘုယျလက္ခဏာသုံးရပ်ကို အထင်အရှား
တွေ့မြင်နိုင်သော ဝတ္ထုတို့မှာ ဝတ္ထုဆရာ မောင်ဘတင်၏
မောင်တာနော (၁၉၀၆) ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ မောင်ရွှေတောင်
(၁၉၁၁) လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး၏ ခင်မြင့်ကြီး (၁၉၁၄) နှင့်
ဆရာမော်၏ မောင်စံသူ မဖွားသိုက် (၁၉၁၇) စသည်တို့ဖြစ်ပါ
သည်။ တစ်ဖန် Novel ခေါ်သော တာလပေါ်ဝတ္ထုပုံစံမျိုးဖြင့်
မြန်မာ့ဘဝဝတ်ဝန်းကျင်ကို တန်ဖိုးထားနှီးစားရေးဖွဲ့ထားသော
ဦးလတ်၏ စပယ်ပင် (၁၉၁၂) ရွှေပြည်ဦး (၁၉၁၄) နှင့် ဆရာကြီး
သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ မှာတော်ပုံ (၁၉၁၆) ဝတ္ထုများလည်း
ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

၁၉၂၀ ဝန်းကျင်ကာလတွင် လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီး
ပီပိုးနှင့် ရွှေခေါင်း ဟူသော ဝတ္ထုဆရာကြီး (၃) ဦးသည် ထင်ရှား
လာခဲ့ပါသည်။ လယ်တီပဏ္ဍိတဦးမောင်ကြီးသည် ခင်မြင့်ကြီး
(၁၉၁၄) တင်တင်မြ (၁၉၁၆) သန်းသန်း (၁၉၁၈) စသော
ရွေးနန်းတွင်းဝတ္ထုပုံစံ သမားရိုးကျ အချစ်ဝတ္ထုများကို စတင်

ဈေးသားခဲ့ပါသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် စုတ်သွင်နောင် (၁၉၁၇) ရွှေပြည်ကြီးဝတ္ထု (၁၉၂၁)၊ ဗညားနွဲ့ (၁၉၂၂)၊ တပင်ရွှေထီး (၁၉၂၅) စသည့် နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်ဖြင့် မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ် ထက်သန်စေသော သမိုင်းနောက်ခံဝတ္ထုလှည့်ကြီးများကို ရေးဖွဲ့ လာပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဆရာကြီးပီပိုးနင်းနှင့် ရွှေခေါင်းတို့သည် လည်း နော်ဗယ် ခေါ် ကာလပေါ်ဝတ္ထုကင်္ဂါနှင့်ညီညွတ်သောဝတ္ထု တို့ကို ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြပါသည်။ ဆရာပီပိုးနင်းသည် ဘီအေမောင်တင်နှင့် တကေချောသည် မယ်မြင့် (၁၉၁၅)၊ ပွဲစားကြီးသားအဖနှင့်မြမြ (၁၉၁၈) ဝတ္ထုတို့ကို ရေးသားပြီးနောက် ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် သနားပွယ်၊ ထင်ပီယောင်မှား ဟေမဝန်ဓမ္မ နေညီညီ၊ နေရီရီ၊ ဘားမားဝေး ဝတ္ထုများကို ပီပိုးနင်း၊ ပိုက်ဆံကြီးကလောင်အမည်များဖြင့် ဆက်တိုက်ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။

ထို့အတူ ဆရာကြီးရွှေခေါင်းသည်လည်း ကာလပေါ်ဝတ္ထု ပုံသဏ္ဍာန် ပို၍ပီပြင်မှုရှိသည့်ဝတ္ထုများကို ရေးသားလာရာ ရန်ကြီးအောင်ဝတ္ထု (၁၉၁၆)၊ မင်ကိုရေးဝတ္ထုကိုလည်းကောင်း၊ ရတနာပုံ (၁၉၁၆)၊ ခူပနန္ဒီ (၁၉၁၈)၊ အစရှိသော အမိုးဝတ္ထုတို့ကို လည်းကောင်း ရေးသားခဲ့ပါသည်။

အဆိုပါ စာရေးဆရာကြီး (၃) ဦးတို့သည် ကာလပေါ်ဝတ္ထု တို့၏ ဦးတည်ချက်နှင့် ဝတ္ထုအကြောင်းအရာ နယ်ပယ်ကျယ်ပြန့် လာအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရင်း ကာလပေါ်ဝတ္ထုများကို မန်တီး

မေ့ဖွဲ့ခွဲကြဲပြီး မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ ဆန်းသစ်ဖွံ့ဖြိုး
တိုးတက်ခဲ့ရပါသည်။

ဤသို့ဖြင့် စကားပြေဘက်တွင် စာစဉ်အဆက် ပေါ်ထွန်း
ခဲ့သည့် ဘာသာပြန်ဗုဒ္ဓဝတ္ထု၊ မြန်မာ့အစဉ်အလာဝတ္ထုများနှင့်
တစ်ဖွဲ့ကွဲကွဲကွဲ ဝိဇ္ဇာပညာရှင်တွေ့ရသော မိမိပတ်ဝန်းကျင်မှ လူတို့၏
အမူအကျင့်၊ ဓလေ့စဉ်၊ တူသဘာဝများအကြောင်းကို အခြေပြု
မေ့ဖွဲ့သော ကာလပေါ်ဝတ္ထုများပေါ်ထွန်းလာခြင်းသည် ၁၉၀၀ မှ
၁၉၂၀ ၏ မှတ်သားဖွယ်ဝတ္ထုရှည်စာပေကဏ္ဍ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု
တစ်ခုလုံးကို ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။

၄၊ ၄၊ ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း
ပေါ်ပေါက်သော မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်အဖွဲ့ကဏ္ဍ ဖွံ့ဖြိုး
တိုးတက်ပုံလေ့လာချက်

၄၊ ၄၊ ၁၊ ကျမ်းစံလှကျော် (၁၈၆၆-၁၉၁၉) ၏ မောင်ရင်မောင်
မမယ်မဝတ္ထု (၁၉၀၄) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်

နှောင်းခေတ်မြန်မာဝတ္ထုများအနက် အင်္ဂလိပ်သက္ကရာဇ်
၁၉၀၄ ခုနှစ်တွင် ဂြိုဟ်သွားအားပုံနှိပ်တိုက်မှ ခိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေ
သော ကျမ်းစံလှကျော်၏ မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုမှာ
ဇွေးအကျဆုံး မြန်မာဝတ္ထုဖြစ်ပါသည်။

စာဆိုကျမ်းစံလှကျော်၏ မိခင်နှင့်ဖခင်တို့သည် ပထမတွင်
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသော်လည်း ခရစ်ယာန်ဘာသာကို
သက်ဝင်ယုံကြည်လာကြပြီးနောက် ဇွေးစားသားမောင်လှကျော်ကို

။ရန်ယာန်ဘာသာထုံးစံအတိုင်း နှစ်ခြင်းမင်္ဂလာများပြုလုပ်ကာ ကျမ်းစံလှကျော်ဟု ခေါ်တွင်စေခဲ့သည်။*

ဦးလှကျော်သည် ဟိုင်အေစာမေးပွဲကို အောင်မြင်ခဲ့ပြီး ငွေတိုက်ဝန်ထောက်ဘဝ၊ မြို့တပ်ဘဝအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သည်။ ထို့နောက် ကျန်းမာရေးအရ အလုပ်ထွက်ပြီး ဝတ္ထုစာအုပ်များကို ရေးသားခဲ့ရာ မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုမှပင် ထိုအဆိုန်က ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သောဝတ္ထုပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းစံလှကျော် (၁၂၂၈-၁၂၈၁) ၏ မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထု (၁၉၀၄) သည် မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်တို့တွင် လူသဘာဝ စရိုက် သရုပ်ဖော်ရာတွင် ပထမဦးဆုံးဝတ္ထုဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပါမည်။ ထိုဝတ္ထုသည် အလင်္ကာရွေးဖူးပေး၏ The Court of Monti Cristo ဝတ္ထု၏ဇာတ်လမ်း (Story) ကို ဦးရွှံ့ (Narrative) ဖြစ်စဉ်ပြ ရေးနည်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသောဝတ္ထုတစ်ပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။ မူလ စာရေးသူသည် အာယာဏတရားကို ကြောက်မက်ဖွယ်ရေးဖွဲ့ ပြထားပြီး ကျမ်းစံလှကျော်ကမူ မြန်မာ့ရေးမြေနှင့်ကိုက်ညီစွာ အာယာဏတရားကို သတိတရားဖြင့် ထိန်းချုပ်ပုံဖြင့် နှစ်သတ်ဖွယ် သရုပ်ဖော်ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

ကျမ်းစံလှကျော်သည် မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုကို ဇာတ်လမ်းဆင်ရေးဖွဲ့ရာ၌ (Novel) ဟူသော ကာလပေါ်ဝတ္ထု

တို့၏သဘာဝအတိုင်း ဒိဋ္ဌဓမ္မလောက၌ မြင်ကြော့ရ ကြုံတွေ့
ရသော လွတ်လပ် လွယ်လွယ်ထားနှင့် ကိုယ်စိတ်နှလုံး သုံးပါးအမှ
အရာတို့ကို သဘာဝကျသည်ထင်ရအောင် အသင့်ပုတ္တိရှိအောင်
ဇာတ်လမ်းအဖြစ် သရုပ်ဖော်ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။
ဤဝတ္ထုကို ပထမမြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုဟူ၍ ပညာရှင်တို့က
သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ထိုဝတ္ထု၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့်ပတ်သက်၍
အခန်း (၁) တွင် -

“ကျွန်ုပ်တို့ ဘုရားအလောင်းတော် ဇနကာမင်း၏နည်း အတိ
ဝုက္ကကြီးကြိုက်သည့်အခါတွင် လူ့လူဝီရိယကို မလျှော့သော
ယောက်ျားအင်္ဂါနှင့် ညီညွတ်စွာဆောင်ရွက်သည့် ဖာတိန္ဒ
အားဖြင့် သေမည့်ဘေးမှ လွတ်ထွက်ပြီးလျှင် အချိန်သင့်
တိုင်ဆရာကံကာလ သူဌေးသူကြွယ်ဘဝကို ရရှိရုံမျှမက
ငယ်ရွယ်စဉ်က ချစ်ခင်စုံမက်ကြပြီးနောက် နှစ်ပေါင်းများစွာ
ကွဲကွာနေရသူမိန်းမနှင့် မြန်၍ပေါင်းသင်းရသည်များကို
ဗဟုသုတလိုလားသူ အမျိုးကောင်းသားသမီးတို့ သိမှတ်အပ်
သည့်အတိုင်း မြစ်ဖျတ်သည့်အကြောင်းအရာ အစီအစဉ်
အလျောက် အရှည်ပြဆိုပေကုန်အံ့”

ဟူ၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။
မောင်စင်မောင် မပယ်မဝတ္ထုကို ယနေ့ မြန်မာဝတ္ထုများ၏

အစဟု ဆိုပျက်ပြုကြသည်။ မောင်ရင်မောင် မမယ်မ၏ဇရာဟန်မှာ
ရတနာကြေးမုံ၊ ဣန္ဒာဂုဏ်သို့ ကာရန်နုအေး၊ ဝှေးချိုး၊ ဖေးထပ်၊
သဖြန် စသည်တို့ မရောနှောဘဲ မြန်မာစာသက်သက် ရှင်းရှင်း
လင်းလင်းဖြင့် ရေးထားခြင်းသည် ထူးခြားချက်တစ်ရပ်ပင်
ဖြစ်ပါသည်။ ဝတ္ထု၏ ပန္နက်ချုပ်နှင့် ဇာတ်တိမ်ဖန်တီးပုံမှာ အနောက်
နိုင်ငံဝတ္ထုတို့တွင် တွေ့ရလေ့ရှိသောပုံစံမျိုးဖြစ်သည်။ အစဉ်အလာ
လင်္ကာစကားပြေနှစ်တွေ ရောနှောသော ဇရာဟန်လောင်းရုပ်လည်း
ကင်းလွတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

၁၉၀၄ ခုနှစ်က ကိုခင်လှကျော်၏ဇရာဟန်သည် ယနေ့ခေတ်
အထိ ဖတ်၍ ရနိုင်သော ခေတ်မီသော အရေးကဏ္ဍဖြစ်သည်ကို
တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ၂၀ ရာစုခေတ်ဦးဝတ္ထုတို့၏ ယေဘုယျ
လက္ခဏာ (၃) ရပ်နှင့် အကန့်မဝင်သောဇရာဟန်ကို မောင်ရင်မောင်
မမယ်မဝတ္ထုတွင် စတင်တွေ့ရှိနိုင်ပြီဖြစ်ပါသည်။ မောင်ရင်မောင်
မမယ်မဝတ္ထုသည် အစဉ်အလာ မြန်မာဝတ္ထုပုံစံမှ လမ်းခွဲထွက်ကာ
မြန်မာဝတ္ထုခေတ်သစ်ကို အစဖွဲ့ပေးသောဝတ္ထုဟု ဆိုရပါမည်။
ပြင်သစ်ဝတ္ထုကို အခန်း (၁) မှ (၉) အထိ ယူထားသော်လည်း
မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်လျော်ညီစွာ ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားသောဝတ္ထု
ဖြစ်သည့်အတွက်လည်းကောင်း၊ စကားပြေသက်သက်ဖြင့် ရေးသား
ထားမှုကြောင့်လည်းကောင်း ပထမဦးဆုံး မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုဟု
ပုတ်ယူရမည်သာဖြစ်ပါသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုသည် ဈေးအစဉ်အလာတို့နှင့် ကွာခြားပြီး ဒိဋ္ဌဓမ္မလောကကို ထင်ဟပ် ရေးဖွဲ့ထားသော အဖွဲ့မျိုးဖြစ်သည်။ ဟိုဝတ္ထုကို သို့မဟုတ်ကာလက မြန်မာစာဖတ်ပရိသတ် လက်ခံနှစ်သက်ရခြင်းနှင့်ပတ်သတ်၍ ဆော်ကိုက ဤသို့ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

- (က) ဝတ္ထု၌ ကိုယ်တွေ့မှတ်မြင်ဘဝ ပတ်ဝန်းကျင်အဖွဲ့တို့ ပါခြင်း။
- (ခ) ဝတ္ထု၌ ဘိုင်ခွင်းအဖွဲ့ကောင်းခြင်း (ဝါ) ဇာတ်လမ်း အဆင်ကောင်းခြင်း။
- (ဂ) လူသဘာဝအဖွဲ့ကို အထူးသဖြင့် ဇာတ်ဆောင် မောင်ရင်မောင်၏ သဘာဝအဖွဲ့ကို နှစ်သက်ဖွယ် ဖြစ်အောင် ဖွဲ့ထားခြင်း။
- (ဃ) မြန်မာစကားပြေရေးသားပုံ လွယ်ကူပြေပြစ်၍ တည်ငြိမ်သိမ်မွေ့ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။*

ဤသို့ဖြင့် ပထမဦးဆုံးသော မြန်မာဝတ္ထု၏ဂုဏ်ရောင်မှာ ဝိုမိုထွန်းပြောင်လာပါသည်။ မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုများ၌ ဘဝ စေတန့်မှုသဘော ပါဝင်လာခြင်းသည် အစဉ်အလာ မြန်မာဝတ္ထု များနှင့် ခြားနားစေသည့်အချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။*

မောင်ရင်မယ် မမယ်မဝတ္ထု နှစ်တီးထားပုံကို လေ့လာ ကြည့်ပါက ဆရာကျမ်းစံလှပကျော်သည် မောင်ရင်မောင် မမယ်မ

ဝတ္ထုကို ဇာတ်လမ်းဆင်ရေးဖွဲ့ရာတွင် နို့ငယ်ဟူသော ကာလပေါ်
ဝတ္ထုတို့၏သဘောအတိုင်း ဝိဋ္ဌဓမ္မလောက၌ မြင်ရ ကြုံတွေ့ရသော
လူ့စိတ် လူ့သဘောထားနှင့် ကိုယ်စိတ်နှလုံး (၃) ပါးအပူအစုတ်တို့ကို
သဘာဝကုသသည်ထင်ရအောင် အဆင့်ယူတ္ထိမှီသောဇာတ်လမ်း
အဖြစ် သရုပ်ဖော်ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုတွင် "ကိုယ်စိတ်ဆင်းမဲခြင်း
ဝုက္ခတို့ကို ကြုံကြုံခံ၍ ပြေယူနိုင်သော ယောက်ျားကောင်းပီသသည့်
မောင်ရင်မောင်၏ ခံစွမ်းသတ္တိ" ကို ပေါ်လွင်အောင် အခန်းပေါင်း
(၃၆) ခန်းဖြင့် မူရင်းဝတ္ထုဖြစ်သော ပြင်သစ်ဇာရေးဆရာကြီး
အလတ်ဇွားပွားဝတ် (Alexander Dumas) ၏ (The Count of
Monti Cristo) ဝတ္ထုကို မြန်မာစာရေးဆရာကြီး ရွှေဥဒေါင်းက
အခန်းပေါင်း (၈၀) (မူရင်းဝတ္ထုတွင် အခန်းပေါင်း-၁၀၀ ကော်)
ဖွဲ့၍ "ရတနာသိုက်" အမည်ဖြင့် တိုက်ရိုက်တင်ပြန်ထားပါသည်။
ယင်းဝတ္ထုနှင့် မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုကို ယှဉ်ကြည့်ခြင်း
အားဖြင့် "ဖိုငြိမ်းပြုထားပုံ" ကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။

ဤတွင် မောင်ရင်မောင် မမယ်မဝတ္ထု၌ အဓိကဇာတ်ဆောင်
မောင်ရင်မောင် ထောင်ကလွတ်သည့် အခန်း (၉) အထိသာ
ဖိုငြိမ်းပြုထားပြီး ကုန် (၂၇) ခန်းမှာမူ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်စွမ်းဖြင့်
မြန်မာ့လေ့စဉ်ကိုပေါ်အောင် ဇာတ်လမ်းဆင်ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်လုံးကို မြဲ၍ကြည့်လျှင် ကျမ်းစံလှကော်၏

မောင်စုင်မောင် မမယ်မဝတ္ထုသည် ဟာကွက်၊ ငျော့ကွက်၊ အားနည်းချက် အနည်းငယ်ရှိသည်မှအပ ဝတ္ထုဖတ်ပရိသတ်အား သိလိုစိတ်ကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဇာတ်လမ်းဆိုးသည်အထိ ဖတ်ချင်လာအောင် အားပြိုင်မှု၊ မြှုပ်ကွက်၊ နိမိတ်ပြကွက်များဖြင့် ဆွဲဆောင်သွားနိုင်သောကြောင့် ဇာတ်လမ်းအချိတ်အဆက်ပြေပြစ်သော ကာလပေါ်ဝတ္ထုကောင်းတစ်ပုဒ်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပါမည်။ ဤသည်မှာ ခေ့အစဉ်အလာဝတ္ထုများနှင့် ခြားနားလာသော ကာလပေါ်ဝတ္ထုသဘောပင်ဖြစ်ပါသည်။ စိတ်ကူးယဉ်ဇာတ်ဆောင်များကို ဖန်တီးဖွဲ့ဆိုမှုမှ မစောတင် စသူတို့၏ရိုက်လက်ကားများကို ရေဖွဲ့လာမှုသည် နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။ ဤသည်ပင် ၂၀ ရာစုခေတ်ဦး မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုတို့၏ ထူးခြားတိုးတက်မှု တစ်ရပ်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရပါလျှင် ကိုင်းလှကော့၏ "မောင်စုင်မောင် မမယ်မဝတ္ထု" (၁၉၀၄) သည် အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများထွန်းကားနေသော နိုဝယ် (Novel) ဟုခေါ်သည့် ဝတ္ထုအဖွဲ့ဖွဲ့၏သဘောများ ပါလာပြီဖြစ်သည်။ ခေ့အစဉ်အလာဝတ္ထုတို့နှင့် တစ်မူကွဲပြီး ဝိဋ္ဌဓမ္မလှလောက၊ လွတ်တန်းကျင်ကို မြင်သာအောင် လွှဲရိုက်အမျိုးမျိုးဖြင့် ခံစားမှုအသိပေါင်အောင် ပုံဖော်နိုင်ပေရာ အဖိုးဝတ္ထုတစ်ပုဒ် ဖြစ်သော်လည်း ပထမဦးဆုံးသော ကာလပေါ်ဝတ္ထုအဖွဲ့အဖြစ် မြန်မာစာပေတွင် ဂန္ထဝင်တွင်စေခဲ့ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၄၊ ၄၊ ၂၊ ဦးလတ် (၁၈၆၆-၁၉၂၁) ၏ စပယ်ပင်ဝတ္ထု (၁၉၁၂) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်

ဦးလတ်သည် ငယ်ရွယ်စဉ်ကပင် မြန်မာစာပေဗဟုသုတ တို့ကို အလွန်လိုက်စားသူဖြစ်ပြီး အင်္ဂလိပ်စာပေကိုလည်း ထူးထူး ချွန်ချွန်ပင် သင်ကြားဆည်းပူးခဲ့သူတစ်ယောက် ဖြစ်သည်။ ဦးလတ်၏ “စပယ်ပင်ဝတ္ထု” ကို ၁၂၇၄ ခုနှစ်အဆန်းလောက်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်တော် “ဇေယျပူရိန်” စာပုံနှိပ်တိုက်မှ ချိတ်နှိပ်ထုတ်ဝေ ခဲ့သည်။

စာဆိုဦးလတ်သည် စပယ်ပင်ဝတ္ထုတွင် အဓိကဇာတ်ဆောင် ရွှေဘိုမြို့နယ် မန်ကျည်းတုံရွာသား ရွှေပီးနှင့်ခင်သီတို့၏ အချစ် ဇာတ်လမ်းကို သနားစရာ၊ လွမ်းစရာ နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။ ထို့အပြင် အရန်ဇာတ်ဆောင် ဘုန်းကြီး ဦးသေလား၊ မယ်ခေမာ၊ ဦးလောစံ၊ တို့စံဖဲနှင့် ကိုချိန် စသူတို့ အကြောင်းကို သရုပ်ဖော်ရေးဖွဲ့ထားရာ စာဆို၏ခေတ်က ရန်ကုန်မြို့ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိလူတို့ကို ထင်ဟပ်၍ရေးသားလာဟု ထင်မှတ် ရလောက်အောင် လူ့စရိုက်သဘာဝ ပီပြင်လွန်းလှပါသည်။ အထောက်အကူအညီအားဖြင့် စက်ဆုပ်စရာလောကကို သတိပြုစရာ၊ ဆင်ခြင်စရာဖြစ်အောင် ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားပုံမှာ အစဉ်အလာ မြန်မာ ဝတ္ထုတို့နှင့် ကွဲပြားလာသော ထိုခေတ် မြန်မာစာပေ၏ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုကို ဖော်ပြနေပါသည်။ စာဆိုက စပယ်ပင်ဝတ္ထုကို

ရေးသားရခြင်းမှာ -

“ဤစပယ်ဝတ္ထုမှာ ဖတ်ရှုရန် တကယ်မကောင်းသော်လည်း
ငယ်အဟောင်း မင်းတလွေတို့က တနင်္ဂနွေပွဲအဖြစ်ဖြင့်
အကြောင်းမဲ့တောင်းပန်လက်တာနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်တစ်မျိုး
ကြုံ၍ ရေးသားစီမံလိုက်ရပါသည်။”

ဟူ၍ အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ရေးကြောင်း ဆိုပါသည်။

စပယ်ပင်ဝတ္ထုသည် ဦးလက် ဝထမဦးဆုံးရေးသောဝတ္ထု
ဖြစ်ပြီး အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဟုဆိုသော်လည်း လူ့အကြောင်း
လောကအကြောင်းကို ချစ်ဖတ်လမ်းပွဲ၌ ရေးဖွဲ့တင်ပြထားပုံမှာ
ရှေးအစဉ်အလာ မြန်မာဝတ္ထုများနှင့် ခြားနားလာသည့် ဝတ္ထု
တစ်ပုဒ်အဖြစ် မြန်မာ့ကာလပေါ်ဝတ္ထုသမိုင်းတွင် မှတ်တမ်းတင်
ရမည်ဖြစ်သည်။ စပယ်ပင်ဝတ္ထုကို အခန်း (၂၀) ခွဲ၍ ရေးဖွဲ့ထား
ပါသည်။ စပယ်ပင်ဝတ္ထု၏ဇာတ်လမ်းနောက်ခံကာလမှာ အင်္ဂလိပ်တို့
မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်စကာလဖြစ်သည်။ မြန်မာမင်း၏မင်းပုထိုး
အရွယ်ဝင် ဒိန်းကလေးတစ်ယောက်ကို အဓိကဇာတ်ဆောင်ပြုကာ
ဇာတ်လမ်းရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

ဆရာတော်ဘိုးက စပယ်ပင်ဝတ္ထုလား ဇာတ်ဆောင်အဖွဲ့များနှင့်
ပတ်သက်၍ -

“စကားတတ် တရားတတ်လည်းဖြစ်၍၊ ယဉ်ကျေးသည်
လည်းဖြစ်၍၊ ရယ်ရယ်မောမော ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင် နေတတ်

သည်လည်းဖြစ်၍ စိတ်ကောင်းနုလုံးကောင်းရှိသည်လည်း
ဖြစ်သော လူ့သဘောကို သိချင်လျှင် ရွှေဘိုနယ်ပိုင်
ဝန်ထောက်တွင် တွေ့နိုင်သည်။ ဣန္ဒြေမစောင့်ထိန်းနိုင်သော
လူ့သဘောကို သိချင်လျှင် လောစံတွင် တွေ့နိုင်သည်။
အယောင်ဆောင်၍ နေတတ်သူတို့၏သဘောကို သိချင်လျှင်
ဦးသေလား၊ မယ်ခေမာတို့တွင် တွေ့နိုင်သည်။ ခင်သီ၊ ရွှေပီ
တို့စာတ်လမ်းသည် လွမ်းစရာကောင်းလှပါ၏။ သို့ရာတွင်
နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်၊ လောစံ၊ ဦးသေလား၊ မယ်ခေမာတို့သည်
သာ၍ လွမ်းစရာကောင်းလှပါသတည်း။”

ဟု ဝေဖန်မှုပြုပါသည်။

စာဆိုသည် စပယ်ပင်ဝတ္ထုပါ ရွှေဘိုနယ်ပိုင်ဝန်ထောက်
အကြောင်းကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် -

“နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်မင်းသည် တောက်မြို့သားပင်ဖြစ်သော်
လည်း မြန်မာတို့၏ပြောစေ့ဆိုစေ့မှစ၍ ထုံးစံအလေ့အလာ
များကို အလွန်နှစ်ခြိုက်သည့်အပြင် ဖျံ၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊
အချင်းရတု၊ ရကန်မှစ၍ များစွာဂါသနာပါလေသည်။
အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကား ကျွမ်းကျင်နုပျူမက မြန်မာစာသင်္ချာ
သင်္ချာတို့ကိုလည်း အသင့်အတင့်ခေါက်မိလေသည်။”

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားရာ ပြင်ပရှိ ဦးလတ်၏သဘောသဘာဝကို မူတည်၍

နေဖွဲ့သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

တစ်ဖန် ဧည့်သည်တော်တို့ဝန်ထောက်၏စဉ်ကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် ဒီဋ္ဌဓမ္မလောကဋီ၊ ဝန်ထောက်တော်တို့သည် လူသဘာဝစဉ်ကို ထင်ဟပ်ရေးဖွဲ့ထားပုံမှာ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။ ဝန်ထောက်မင်းသည် ခင်သီ၏မေတ္တာကို မရရှိသဖြင့် တည်းခိုရာ ဝန်ထောက်တို့ ပြန်လာသောအခါ တပည့်မောင်ညီနှင့် ဆက်ဆံပြောဆိုပုံကို သမ္မတဖော်စာ၌ -

“တို့ကိမ်ဧည့်သည်ကြီးက နာမည် ဘယ်နှယ်ခေါ်သလဲ”

ဟု မေးလေသည်။

“ဂုတ်ကျားဟု ခေါ်ပါသည်ဘုရား . . .”

“ဘာဖြစ်လို့ ဂုတ်ကျားလို့ခေါ်သလဲ . . .”

“ဂုတ်က ကျားနေသောကြောင့်သာ ဂုတ်ကျားဟု ခေါ်ပါသည်ဘုရား”

“ဂုတ်ကကျား၍ ဂုတ်ကျားဟုခေါ်လျှင် ခွေးနို့များကိုတော့ ဘယ်လိုနာမည်မှည့်ရသလဲ”

“ငနီဟု မှည့်တတ်ကြပါသည်”

“ခါဖြင့် ညီသောခွေးများကိုရာ ဘယ်လိုမှည့်ရသလဲ”

“ငည့်လို့ မှည့်ရပါလိမ့်မယ်”

“ဪ . . . ခွေးထဲမှာလည်း ငည့်ရှိသေးသကဲ့” ဤသို့ဆို၍ ဝန်ထောက်မင်းသည် ဘေးတစ်ဘက်သို့လှည့်၍ နေလေသည်။ ဟူသော အဖွဲ့အရ နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်၏ ဝန်ထောက်တော်တို့

တတ်သော၊ လက်အောက်ငယ်သားကို ချစ်ခင်တတ်သော
စိတ်ကောင်းနုလုံးကောင်းရှိသည့်စဉ်းကို ဖော်နိုင်စွမ်းရှိပါသည်။

စပယ်ပင်ဝတ္ထုသည် ကာလပေါ်ဝတ္ထုတို့၏ ယေဘုယျ
သက္ကဏ (၃) ရပ်နှင့်ကိုက်ညီသော ဝတ္ထုလည်းဖြစ်သည်။ ဧစ္စတီနှင့်
ခင်သီတို့၏ အချစ်ဇာတ်လမ်းဖြစ်ခြင်းသည် သမားရိုးကျ ငွေအစဉ်
အလာသဘောဆောင်ပါသည်။ တစ်ဖန် ဇာတ်စဉ်သေးဆန်၍
ကာရန်ညှပ်ရေးလေ့ရှိပုံကိုလည်း ခင်သီ၏အလှကို ဖွဲ့ရာ၌ -

“ခါးသေးရင်အိုး၊ နှုတ်ခမ်းနီနှင့် နှုတ်ခမ်းဝါ၊ ဒန္တိသွားတလီ
ပုလဲလုံးစီသကဲ့သို့ ညီညာဖြဖြ၊ ခုံးဖျက်စလည်း၊ သုံးရက်လ
သက္ကာန်၊ မကိုဆန်နာခေါင်း၊ ပျောင်းပျောင်းပျော့ပျော့၊
ဖျက်ခတောင်ကော့ ဖျက်လုံးရိုင်း၊ အလှိုင်းမကျယ်၊ ဖျတ်နာ
ကလေးသွယ်သွယ်နှင့်၊ တင်ကွယ်၍ဝါးရုံကိုယ်၊ စပယ်ဖူး
ဆိုကြစို့၊ အပိုမနေ၊ အဆိုအပြောမှာတော့ ပျားသကာ၊
အမူအရာမှာ ခန်းဘွား အသွားမှာဆင်ရုံ သွင်းတန်ကို မြင်ပြန်
ခန့်ကြလျှင် အင်မတန်သိသိလို့ ယုံကြည်တော်မူကြပါ
လိမ့်မည်”

ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ပုံကိုကြည့်၍ မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ အခန်းတိုင်း၌
လေးမျိုး တေးထပ်၊ ဇွေးအိုးတို့ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ထားသည်မှာလည်း
အစဉ်အလာဝတ္ထုပုံစံ ဝင်နေပါသည်။

တစ်ဖန် ဗဟုသုတဆိုးမစာများ ထည့်သွင်းရေးသားသည့်
အလေ့ကိုလည်း နောက်ပိုင်းအကျဉ်းသုံးပါး၊ အကျယ် (၁၀) ပါးရှိပုံ၊

လင်မယားအမျိုးမျိုးရှိတဲ့ မိန်းမတွေ သဘာဝအမျိုးမျိုး၊ အရက်
သောက်ခြင်း၏အပြစ်များ၊ စသည်ဖြင့် ဇာတ်ကြောင်းထဲ၌
ဇာတ်ဆောင်အဖွဲ့အစည်း ပြောစကားများ၌ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့
ထားပုံမှာ ဓမ္မအစဉ်အလာဝတ္ထုများပုံစံ မကင်းသေးကြောင်း
မုန်းဆန့်င်ပါသည်။

တစ်ဖန် တရားဟောဓမ္မကထိက၊ မက္ခိတဝေဒနီယအသင်း
တည်ထောင်သူ ဇုဟန်းတော်ဦးသေလာ၏စရိုက်ကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင်
လည်း -

“ဦးသေလာလည်း ကုလားထိုင်ပေါ်သို့တက်၍ ထိုင်မည်
ပြုလုပ်ရာတွင် မယ်သီလအဝတ်တို့ မြင်၍ ရုတ်တရက်
မုက်နားဖျက်ပြီးလျှင် တကာတို့၏မုက်နားကို ကြည့်ပြီးမှ ၎င်း၍
နေကြသည်ကိုမြင်သည်နှင့် ခြေမနှင့်ညှပ်၍ အောက်သို့
ချပြီးမှ ကုလားထိုင်ပေါ်သို့ တက်၍ ထိုင်လေ၏။”

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

“ယခု ဦးပဋိပက္ခိကြီးသည် အရက်စုဟာ သူ့မှသာအထမြောက်
အောင် ပြုလုပ်ပေးနိုင်မယ်။ သို့ကြောင့် ကိုလောစံလာလျှင်
တကာမကြီးက ကြပ်ကြပ်အတွေးဝရပြုပြီး လောကွပ်တွေ
များများလုပ်လိုက်စမ်းပါ။ ယခုလည်း သူ့လာလိမ့်မည်။
ဦးပဋိပက္ခိ စာရေးလိုက်တယ်။ ဟဲ့ . . . အောင်မယ်၊ သော်တာ
ဆံပင်တွေပွနေလိုက်တာ။ သနပ်ခါးလည်းမရှိ လက်ကောက်
တွေက ဘာပြုလို့ရွတ်ထားရတာလဲ။ သွား . . . ရေခိုး
သနပ်ခါးလိမ်း လက်ကောက်များဝတ်၊ တော်တော်ကြာလျှင်

ကိုလောစံ ရောက်လာလိမ့်မည်”။

ဟူ၍လည်းကောင်း သာသနာအချေခြုံထားသော ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ စက်ဆုပ်ဖွယ် ကိုယ်နှုတ်နှလုံး သုံးပါးအမှုအရာကို ပေါ်လွင်အောင် ရောဖွဲ့ထားသည်မှာ မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုအဖွဲ့များ၏ ဇာတ်ကောင်စဉ်က သရုပ်ဖော်မှုတိုးတက်လာခြင်း လက္ခဏာမင် မြစ်ပါသည်။

မယ်သီလရှင်ဆရာ မယ်ခေမာ၏စဉ်ကကို ဖွဲ့ရာတွင်လည်း -
“ဆရာမယ်ခေမာကလည်း မိမိအိပ်ရာထဲတွင် မနှောင်းမြင်သွားသော သင်္ကန်းတတွက် စိတ်လက်မပြောင့် စန်းစနောင့်နှင့် စိတ်ထဲ၌ မဝေခွဲနိုင်၍ ကြံစည်ပြောဆိုလိုက်သည်မှာ မယ်နှောင်းတို့မှာ အပ်ခွဲအပ်ချည်များ ပါကြသလား။ ညဉ့်ဦးက ဦးပခွင်းလာပေး၍ သင်္ကန်းတလေး ထောင့်က စုတ်နေတာ တဆိတ်လောက်ချုပ်ပေးခမ်းပါဟု လာ၍ပေးထားတာ သင်္ကန်းချုပ်ပေးစဉ်မယ်”။

ဟူ၍ သာသနာအလုပ်နှင့် မအပ်စက်သော မောက်ပြန်လိမ်ညွှားပြောဆိုတတ်သည့် သာသနာအချေခြုံ မယ်သီလရှင်တစ်ဦး၏ စဉ်ကကို ပီပြင်အောင် သရုပ်ဖော်နိုင်ပါသည်။

ထို့အတူ ဦးသေလာ၏ အသင်းအကျိုးဆောင်လောစံကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင်လည်း ကိုယ်နှုတ်နှလုံး မစောင့်စည်းသူ၊ နောက်ပိုးတတ်သူ၊ ဣန္ဒြေမဲ့သူအဖြစ် ပီပြင်အောင် ရောဖွဲ့ပြုနိုင်ပါသည်။ မယ်ခေမာနှင့် တူမသော်တာတို့ကို ပြုမူပြောဆိုပုံ၌ -

“(လက်ကြီးနှစ်ဖက် ကော့တီးလိုက်ပြီးလျှင်) အပြောအဆိုက
သွက်၊ အဆွက်အပြွတ်ကလည်း နေရာကျ အလှူကလည်း
မယှဉ်သာ၊ ကာဖီအပြင်မှာတော့ ဘုရင်မတစ်ဆူ၊ အမှုမှာ
နှင်းဇာတီး၊ တရုတ်ကြီးမျက်စိမှာ ဆက်မရှိသင်တာမို့ သတ္တ
ယှဉ်ကာများ စက်ရလျှင် ထောင်တစ်သက် အကျခံပုံပါတယ်၊
ဘုရားကို စူးစူးစေမဲ့”

တု ပြောပုံကိုလည်းကောင်း၊ ဦးသေလားက မောင်ကျင်ခဲနှင့်
မောင်ချိန်တို့နှစ်ယောက်မှာ ဘယ်သူကသာ၍ သွက်လက်
ထက်မြက်မှုရှိသလဲမေးရာ -

“တပည့်တော်ဖြင့် သည်နှစ်ယောက်တွင် ဆံတောက်ကို
သာ၍သဘောကျလှပါတယ်ဘုရား”

ဟု ပြောပုံကိုလည်းကောင်း ကြည့်၍ ကိုယ်အမှုအရာ၊ နှုတ်အမှု
အရာ မစောင့်စည်းတတ်သူ၊ ဣန္ဒြေမဲ့သူတစ်ဦး၏စဉ်က ပေါ်လွင်
ကြောင်း သုံးသပ်နိုင်ပါသည်။

ဦးလတ်၏ စပယ်ပင်ဝတ္ထုတွင် အဓိကဇာတ်ဆောင် ခရွှေဝီနှင့်
ခင်သီထက် အရှန်ဇာတ်ဆောင်မြစ်သော နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်အဖွဲ့၊
ဦးသေလား၊ မယ်ခေမား၊ လောဟ်၊ မောင်ချိန်တို့အဖွဲ့တို့မှာ ပိဋဓမ္မ
လောကမှလူများနှင့် ပိုမိုတူပြီး ကဋကာသက်စရာ၊ စက်ဆုပ်စရာ
တို့ကို ပေါ်ပေါက်စေပြီး ရသနှစ်သက်မှုကို ပေးစွမ်းနိုင်ကြောင်း
တွေ့ရပါသည်။

ထို့ကြောင့် စာဆိုဦးလတ်၏ စပယ်ပင်ဝတ္ထု (၁၉၁၂) သည် မြန်မာကာလပေါ်ဝတ္ထုများ၌ တွေ့ရသော ယေဘုယျလက္ခဏာ (၃) ရပ်ကို အထင်အရှားတွေ့ရသော အစဉ်အလာ မြန်မာဝတ္ထု ပုံစံဖြစ်သလို တစ်ဖက်မှာလည်း ဦးလတ်၏ကိုယ်တွေ့ ဝိဋ္ဌလောက အတွေ့အကြုံ၊ ခံစားမှုအသိတို့ကို ဆင်ခြင်၍ စိတ်ကူးဉာဏ် ကွန့်ကာ ရောမွှေထားနိုင်မှုမှာ ဥရောပဝတ္ထုများကဲ့သို့ လူ့အကြောင်း လောကအကြောင်းတို့ကို ဘဝအသိအာနိသင် ဖေးနိုင်စွမ်းရှိလှ ပါသည်။ စာဖတ်သူကို မိမိပတ်ဝန်းကျင်လောကအား သတိပြု လာမိစေပြီး သတိတရားမှ အသိတရားရလာစေနိုင်သော အနေ အဖွဲ့များလည်းဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၄၊ ၄၊ ၃။ သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း မှာတော်ပုံဝတ္ထု (၁၉၁၆) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်

ဆရာလွန်းသည် မစ္စတာမောင်မှိုင်းကလောင်အမည်ဖြင့် မှာတော်ပုံဝတ္ထုကြီးကို ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ဆရာကြီးသည် ထိုဝတ္ထုကို သူ့ရိယသတင်းစာတွင် အခန်းဆက်ဝတ္ထုအဖြစ် ဖော်ပြခဲ့သည်။ ၁၉၁၆ ခုနှစ်တွင် ပထမတွဲ၊ ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် ဝုတီယတွဲ၊ ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် ကတိယတွဲဟူ၍ သုံးတွဲခွဲကာ မြန်မာ့ ကျက်သရေဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်က ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးသည် ကေားဖန်တစ်လှည့်၊ လေးခွဲတစ်လှည့်ဖြင့် ပြောဆိုဖွဲ့နွဲ့ရေးလေ့ရှိသည့်အတိုင်း မှာတော်ပုံဝတ္ထုတွင် ပြဇာတ်

ဆန်သော စားထပ်၊ လေးချိုး၊ ဂိုချင်း၊ ခွေးချိုးကြီးများ သိုင်းပိုင်း
ဝေသာပွဲနဲ့ကာ အခန်းပေါင်း (၂၇) ခန်းဖြင့် လူသဘာဝ ဖြစ်တတ်
ပျက်တတ်ပုံသဘောတို့ကို ပီပြင်စွာ ရောဖွဲ့ထားပါသည်။

မှာတော်ပုံဝတ္ထုတွင် ဝင်းယုဇာကတော် မုဆိုးမတထည်ကြီးဖျက်
မိန်းမလည်ခင်အံ့၊ ဘေးကရာဘုန်းကြီးလူထွက်၊ လူ့စာဦးကျော်ငွေ
အလုံနယ်၊ ညောင်ကန်ရွာသား မုဆိုးဖိုကုန်သည်၊ လူနိုးလူစာ ကိုပေါ
သုံးဦးတို့ကို အဓိကဇာတ်ဆောင်ထားပြီး မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်
မန္တလေး၊ အင်းဝ၊ ရွှေဘိုအရပ်ဒေသက လူများစွာတို့၏ စိတ်နေ
သဘောထား၊ ပြုမူနေထိုင်ပုံ၊ ဓလေ့စရိုက်တို့ကို ပေါ်လွင်တောင်
ရောဖွဲ့ထားပါသည်။

ဇာတ်လမ်းအရောဖွဲ့မှာ ၂၀ ရာစုခေတ်ဦး ယေဘုယျ
လက္ခဏာ (၃) ရပ်နှင့် ဘောင်ဝင်နေသည့် ရောစဉ်အလာ ဝတ္ထုပုံစံ
ဖြစ်သော ဂိုချင်း၊ စားထပ်၊ ဘောလယ် စသည်တို့ကိုလည်းကောင်း၊
ဝတ္ထု၏အရာမဟုတ်သော အဆုံးအမဩဝါဒများနှင့် ဗဟုသုတများ
ထည့်သွင်းခြင်းသဘောတို့ကိုလည်းကောင်း၊ စကားပြောခန်း၌
နဘောကာရန်ငြိသော အရေးပုံစံတို့ကိုလည်းကောင်း ရောဖွဲ့ထား
သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ပုံစံအရဖြင့် ကိုယ်စွယ်ကိုယ်သွေးတမ်းချင်း
လေးချိုးကြီး၊ မင်းတရားရွှေထီးဘွဲ့လေးချိုးကြီး၊ အင်းဝဘွဲ့ သံဝေဝ
လေးချိုးကြီး၊ ကိုပေါဆိုသော မယ်ဘွဲ့စားထပ် စသည်အဖွဲ့တို့ကို
လည်းကောင်း၊ မိန်းမတို့မာယာ (၄၀) သဘော၊ မိန်းမ (၄) ပါး၊
နီလေးလုံးအကြောင်း၊ မိန်းမတို့ လော်လည်ခြင်း (၅) ဝါး ယော

အဖြစ် (၆) ပါး ကောသလအိပ်မက် (၁၆) ချက် စသည့် ဗဟုသုတ
အဖွဲ့တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ထားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။
သို့သော် ဇာတ်လမ်းအကြောင်းထရာထက် ဇာတ်ဆောင်တို့၏
စေလှစဉ်တို့၊ အဗျာအကျင့်တို့ကို သရုပ်ပေါ်စေောင် ဖန်တီးရေးဖွဲ့
နိုင်မှုကြောင့် စာဖတ်ပရိသတ်တို့ နှစ်ခြိုက်စွဲလမ်းရသည့် ကိုလိုနီ
ခေတ်ဦး မြန်မာ့ကာလပေါ်ဝတ္ထုကြီးတစ်ပုဒ်အဖြစ် မြန်မာစာပေ
တွင် ထင်ရှားကျော်စောခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

မှာတော်ပုံဝတ္ထုကို အသေစိတ်လေ့လာပြီး ဆရာခင်ကိုက -
“လောကသဘာဝ၊ လူ့သဘာဝတို့ကို ကြားဖတ်၊ မြင်ဖတ်၊
ဆင်ခြင်တတ်၍ ကမ္မဏား၊ မေတ္တာထားတတ်သောဉာဏ်ရှင်
စာရေးဆရာတို့တွင် လောကအကြောင်း၊ လူ့အကြောင်းကို
ဇာတ်လမ်းဆင်၍ သနားဖွယ်၊ ချစ်ခင်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ဖန်တီး
ဖွဲ့ဆိုနိုင်သောစွမ်းရည်ရှိသည်။ ဆရာကြီး၌ မှာတော်ပုံဝတ္ထု
တွင် အထင်အရှားပြခဲ့သည်။”

ဟူ၍ ရေးသားချီးကျူးပါသည်။

ဆရာ တက္ကသိုလ်ဝင်းမွန်ကလည်း ကျွန်တော်ဖတ်ခဲ့သော
ဝတ္ထုများနှင့် ကျွန်တော့်အမြင်ဓာတ်မတူအောင် -

“လူ့သဘာဝ၊ လူ့စဉ်းတို့ မှတ်စိတ်မြင်ယောင်လာအောင်
ရေးဖွဲ့နိုင်သော ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ ကလောင်
စွမ်းရည်ကို တုံ့ပြန်ရေးဖော်ယူရပါတော့သည်။ မှာတော်ပုံ
ကိုလည်း အချိန်အားမတိုင်း ပြန်ပြန်ဖတ်ကာ စာဖွယ်စင်

ပေါ်တွင် တစ်စုံတစ်ခုအားပေးထားရပါမည်။”

ဟု၍ ဖော်ပြထားပါသည်။

ဆရာမလိခက -

“မှာတော်ပုံတွင် အလောင်းဘုရား တုန်းတောင်ခေတ်ကို ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းဖြင့် ထိုကာလ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်ကို ပိုမိုတက်ကြွစေခဲ့သည်။ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလှိုင်းတံပိုးကို ပိုမိုစိုက်ခတ်စေသည်ဖြစ်၏။”

ဟု၍ အမျိုးသားရေးအတွက် အရေးပါအရာများကို ချဲ့သော ဝတ္ထုကြီးဖြစ်ကြောင်း ဝေဖန်တင်ပြလိုပါသည်။

မှာတော်ပုံဝတ္ထုတွင် ကိုပေါ်၏ ဖွဲ့ပုံအပုံ ဦးကျော်ဌေး၏ ဝဲ့တိုး ပြောတတ်ပုံ၊ ခင်ကုန်၏ မာယာများပုံ၊ မောင်မောင်ရွှေ ဆရာမ ဘုရားတကာညွန့်တို့၏ ညာဝါးစားသောက်ကြပုံ စသည်တို့မှာ တကယ့်လူ၊ တကယ့်လောကကို သရုပ်ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ သခင်ကုန်တော်ပုံ၏ မှာတော်ပုံဝတ္ထုတွင် ဖိုးလွန်း၊ သဖြင့် ကရုဏာဖြစ်စရာကောင်းသော မုဆိုးဖိုကိုပေါ်၏ လူဖိုးလူအ လူသဘာဝအဖွဲ့သည်လည်းကောင်း၊ တစ်ပင်လဲ၍ တစ်ပင်ထူမိ သော အထည်ကြီးပျက်မုဆိုးမဘဝတွင် အဘိုးဘိုးကို ချိုင့်မိရာမှ မုန်းချက်မကိုက်သောကြောင့် ထိုအဘိုးဘိုးကို ပတ်ဝန်းကျင်အပြင် လှအောင် ခွာထုတ်ဖို့ကြံနေသော ခင်ကုန်၏မိန်းမသည် လူသဘာဝ အဖွဲ့သည်လည်းကောင်း၊ ပေါ့ပေါ့စား ပေါ့ပေါ့နေပြီး အညာအလှိုင်း များသော ဘုရားဝတာဦးကြာညွန့်နှင့် သင်္ဂြိုဟ်ဆရာအေးတို့၏

အချောင်းသမား လူသဘာဝအဖွဲ့အစည်းသည်လည်းကောင်း အနု
လဲမှ အရင့်ဖြစ်ပါသည်။

ဆရာဝေဠိက -

“ကာလပေါ်ဝတ္ထု မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပေါ်လာခဲ့သည်မှာ အနှစ်
လေးဆယ်ကျော်လောက်ရှိလာပြီ။ သို့ရာတွင် တကယ့်
လူလောက လူသဘော အသိအမြင်ဖြင့် ဝန်တီးဖွဲ့သော
ဝတ္ထုဖွဲ့ကား လက်ဆွဲ၍ရေတွက်ရမလောက် ရှားလှသေး
သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ထိုသို့ ရှားနေသော မြန်မာ့ကာလပေါ်
ဝတ္ထုတို့တွင် မစ္စတာမောင်မိုင်း၏ မှာတော်ပုံဝတ္ထုသည်
ရဲရဲကြီးပါနေသည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။

မှာတော်ပုံဝတ္ထု (ပထမတွဲ) နိဂါန်းတွင် -

“အများသော တိုင်းသူရှင်လူအပေါင်းတို့မှာ နှစ်ထောင်း
အင်မြိုက်၊ ဘဝင်ခိုက်ပြီးလျှင်၊ အစဉ်တစိုက် အာရုံမမျှမည့်
မှာတော်ပုံ စာတမ်းအရေးအကြောင်း မန္တလေးခေတ်
လက်ထက်က ဖြစ်ပျက်သော အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုလည်း အဟုတ်
အဟတ်သိရလိမ့်မည့်အကြောင်းကိုလည်း ကောင်းမွန်စွာ
ပြဆိုသောငှာ”

ဟု ရေးသားထားမှုအရ စာဖတ်သူများ နှစ်သက်ပျော်ရွှင်စေရေး
ဟူသော စေတနာအရင်းခံဖွဲ့ကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။

ဤဝတ္ထုလာ ဇာတ်ဆောင်ကိုပေါသည် ဦးအသောမုဆိုးမို့
ဖြစ်သည်။ ထိုဦးအသော အမူအရာကိုပင် အဆန်းတကြယ်
နှစ်သက်ဖွယ် သနားဖွယ်ဖြစ်အောင် ဆရာကြီးက ဈေးပွဲပြပါသည်။
စကားကြွယ်သောမောင်မောင်ရွှေ ဦးကော်ဝွေတို့နှင့် နှုတ်ဆိတ်၍
နေသော်လည်း မိမိကွမ်းကုင်သော ဆီဈေး ငရုတ်ဈေး ပြောင်းဖူး
ဈေး ပဲ စသည်တို့နှင့်ပတ်သက်၍မူ အာသွက်လျှာသွက်ရှိသူ
ဖြစ်သည်။ ဤသည်ကို -

“ကောင်းတကာခွဲ ကွန်တော်လာတုံးကဖြင့် ၄၅ ကျပ်ဈေး
ဖြစ်နေတာပါ။ မုံရွာနှင့် ကြေးမုံမတော့ ငရုတ်ကုန်တ
အစိတ်ဈေးဖြစ်နေသည့်အပြင် ခင်မွန်းနှင့် ဆောင်းဦးမတော့
ပြောင်းဖူးစေ့ ၁၅ ကျပ်ဈေးဖြည့် ထုတ်လုပ်၊ မညောင်ကန်၊
စင်ပင်၊ ရွှေကန်ခါးတို့မတော့၍ ကုရစေ့ ၃၂ ကျပ်ခွဲပေါက်
လို့မို့ တျောက်ကောနဲ့ အင်တိုင်းမတော့ အမိုင်းဖို့တ်ထုပ်၊
စပ်တိုင်းစားခွဲ ၄၂ ကျပ်ခွဲပါပဲခင်ဗျား”။

ဟူ၍ နှုတ်သွက်လျှာသွက်ဖြင့် ပြောသော ကိုပေါ၏စကားဖြင့်
သိမြင်စေပါသည်။ ဤအဖွဲ့သည် ခေတ်ဈေးတွက်ကို နောက်ခံ
ပြုသောအဖွဲ့တစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။

တစ်ဖန် ဆရာကြီးသည် လူဦး၏လုပ်ရပ်သည် ရယ်စရာ
ဖြစ်တတ်ပုံကို “အိမ်ပေါ်မှဆင်းခဲ့ကြ၍ စကားစာပြောပြောနှင့်
လာခဲ့ကြရာ မောင်ပေါမှာ ဟန်လုပ်အားကြီးသည့်အပြင် စည်းဝတ်

သောပုဆိုးကလည်း ခြေဖျက်စိမ့်လွှတ်နေသဖြင့် ပုဆိုးတုပ်၍
လိမ်းယိုင်သွားရာ ရွှေနားမှာရှိသော ကြိုးကွင်းတစ်ကွင်းနှင့်ငြိ၍
ကိုယ်ကိုမဟန်နိုင်ဘဲ မောက်ထွက်လဲသွားလေ၏။ ဟူ၍ ရယ်စရာ
သဘောဖြင့် လျှောင်ပြောင်နေပွဲထားသည်မှာ မောင်ပေါ၏စရိုက်
ကို သရုပ်ပေါ်စေပါသည်။ ခင်တုံနှင့် နှစ်ယောက်တွေ့သောအခါ
ကိုပေါ၏ဖိုးပုံမှာ အသက်ဝင်လှပါသည်။ ခင်တုံသည် ကိုပေါကား
မိမိကိုကြည့်၍ လိုချင်သဖွဲ့တောင်းရန် ခေလ္လာပြောင်းပေးလုပ်
သည်။ ကိုပေါက ဆေးလိပ်တစ်တိုဟော့ဖြင့် လိုချင်တာပဲ။ ခံတွင်း
ချွတ်လိုက်တာ မပြောနှင့်တော့။ ဟူ၍သာ ယိုလိုပါသည်။ ဤတွင်
ခင်တုံက ခေါင်းမှ စကားဝါနှစ်ဝုံကိုယူပြီး “နမ်းချင် ခော့ဟု” ဟု
လှမ်းဝေးသောအခါတွင်လည်း “ပန်းတကာ့ပန်းထဲမှာ စကားဝါ
ပန်းကို မနမ်းချင်ဆုံးပဲ” ဟူ၍ ပြန်ပြောပုံမှာ သူ၏ဖိုးသားပုံကို
ပြင်သာစေသောအဖွဲ့ ပြစ်ပါသည်။

ဆရာကြီးသည် မာယာဆင်တက်သော မိန်းမတို့၏သဘော
ကို ပီပြင်အောင် ခေပွဲနိုင်စွမ်းရှိပါသည်။ ဤသည်ကို -
“တို့ရှင် ကိုပေါဝံ့၊ လောကမှာ လူဆိုတာမျိုး ဖွင့်လို့မပြော
ပေမယ့် သဘောကိုသိရမယ်ရှင်၊ ကရိုဗ်အကဲက နည်းလှ
ချည်တလား၊ နွားမှာလည်းနုကြောင်၊ မယားမှာလည်း
အမြောင်၊ ကြောင်ဆိုလျှင် ခုတ်ရတော့ ကိုပေါဝံ့”
ဟု ကိုပေါကို အားမလိုအားမရဖြစ်နေသော ခင်တုံ၏အခြေအနေ

ကို နေပွဲထားသည်မှာ သမ္ဗုဒ္ဓ၏ လွင်လှပါသည်။ ဦးကျော်အေးကို
တိမ်မှဆင်းရန်ကြံရာတွင် ဆေခင်နှင့်နတ်တို့ဖြင့် မာယာသုံးကာ
လှည့်ခြောက်သော်လည်း မရသည့်အခါ ရန်ထောင်ပြီး ဇွတ်ဆင်း
သွားခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်း၌ ရွှေဘိုမှ လူပျိုပေါက်မောင်ဘေဘအား
မာယာကွန်ရက်ဖြင့် အမိဖမ်းပြန်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ဇာတ်ဆောင်
ခင်တို့ကို မာယာများသို့ သနားစရာ၊ စက်ဆုပ်စရာကောင်းသူ
အဖြစ် ဖန်တီးနေပွဲထားပုံမှာ ဝိဋ္ဌဓမ္မ တူလောက၌ လူ့သဘာဝနှင့်
ကိုက်ညီလှသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဝတ္ထုကောင်းစီအသက်သည် လူ့သဘာဝအဖွဲ့၊ လောက
သဘာဝအဖွဲ့၌ အဓိကအခြေတည်နေသည်ဟုသောအချက်ကို
ပီပြင်စွာတွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် ဒုတိယတွဲနှင့် တတိယတွဲ
တို့၌ ထူးခြားချက်တစ်ခုမှာ အလောင်းဘုရားအစုတော်ပုံ
ရာဇဝင်ကားများ၊ အလောင်းဘုရားဘွဲ့လေးမျိုး၊ ရွှေဘိုမြို့ဘွဲ့
လေးမျိုး စသည်တို့ ပါဝင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မှာတော်ပုံ ဒုတိယတွဲ
တွင် -

မြန်မာပြည် ဖုတ်ခါနီးတွင်မှ မကြာရှည် ဆက်မှာအပြီးသာ။
(တို့ကွယ်) စက်ရတာမီးရယ်တဲ့ ဘုန်းတော်ပြား (ဪ)
သတင်းကောင်းပါလို့ကံဘီသနှင့်၊ အသင်းအပေါင်းတွေနဲ့
မင်းဟောင်းအောင်လေယှာတဲ့နှော၊ တောင်မြေကမ္ဘာမှာ
ပြောစေသစ္စာလွှမ်းပေသမို့ နောင်အရှည်အကြာ မောင်ရွှေ
မြန်မာတို့ လွမ်းလောက်ပေမဲ့ ရွှေပဟိုရ် ရွှေဘိုကယွန်းချိန်

မိုးကွယ် ထွန်းသိုက်ဩဘား။”

ဟူ၍ အတိတ်ရာဇဝတ်က မင်းလောင်းဦးအောင်စေယု၏ လက်ဆောင်ရွန်းပြောင်ခုံကို ရေဖွဲ့ပြခြင်းဖြင့် မှီးချစ်စိတ် လာတိမာန် ထက်သန်စေပါသည်။ ထို့ပြင် ဦးကျော်ရွှေနှင့် မောင်ဘုန်းခင်တို့၏ ပြောခန်းတွင် -

“ကို တဝည့်နယ်၊ ဘာဝမ်းနည်းစရာရှိလဲ၊ မှန်ကင်းတစ်လှည့် ထင်းတစ်လှည့်၊ မိုးတစ်ခါ လေတစ်လှည့်၊ ရေတီးတစ်ခါ မေရသာ တစ်လှည့်၊ သစ်ငုတ်မြင့်တုံ မြက်မြင့်တုံ၊ ဝိုလုံတစ်လှည့် ငါးပွဲ တစ်လှည့်ဆိုတဲ့ စကားပုံများကို သထုံက တလိုင်းရှင်ဘုရင် မနုဟာကို ငါတို့ဗမာရှင်ဘုရင် နော်ရထာတို့ တနာလိုဖမ်းခဲ့ တာပါလား၊ အလွဲမသင့် မခွင့်မသာတဲ့အခါ တနာလိုပဲ”။

ဟူ၍ မြန်မာတို့ သူ့ကျွန်ဘဝဆောက်ခြင်းမှာလည်း အခွင့်မသာ သေး၍ဖြစ်ရကြောင်းကို ဦးကျော်ရွှေ၏ ပြောစကားဖြင့် မြန်မာ ပြည်သူပြည်သားတို့ကို အားပေးရေးဖွဲ့ထားပါသည်။ အထက်ပါ အဖွဲ့တို့သည် မြန်မာဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍတွင် အမျိုးသားရေးကို ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့လာသည့် ထူးခြားဆန်းသစ်လာသော ရေးဖွဲ့ ဟန်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဆရာကြီးသည် မှာတော်ပုံဝတ္ထုကြီးကို လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်ဖြင့် ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားသည်ဟု လည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ လူသဘော၊ လူသဘာ၊ လူစိုက်အထွေထွေ ကို သရုပ်ပေါ်အောင် ရေးဖွဲ့ကာ ဇာတ်ဆောင်ပဓာနဝတ္ထုဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

မှာတော်ပုံဝတ္ထုတွင် အဓိကဇာတ်ဆောင်ခင်တို့၏ အိမ်မှ ပြန်သွားကြသော နတ်ဝင်သည်မိန်းမတစ်စု၏ အပြောအဆို၊ အမှု အရာအဖွဲ့သည် လွှဲမွေတာ ဟန်ဆောင်တတ်သောစိုက်လက်ကွဏာ ထင်ရှားပေါ်လွင်လှပေသည်။ ပထမပိုင်းတွင် ဆန့်ကျင်ဘက် ယောက်ျားလေးများအကြောင်းကို သူတစ်ပြန် ဝါတစ်ပြန် စိတ်ဝင် စားဖွယ် ပြောဆိုနေကြရာမှ နောက်တွင် ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါးနှင့် ဥပသကာ (၃) (၄) ဦး လျှောက်လာကြသည်ကို ရွတ်တရက် သိသွားသောအခါ မည်သည့်ဆရာက တရားဟောကောင်းပုံ၊ တရားနားယူကြပုံများကို ဆက်ဆင်းပြောင်းလဲစကားဆိုကြပုံမှာ လူသားတို့၏ ဓမ္မနောက်တစ်မျိုးစီ ပြုလုပ်ဆောင်တတ်ပုံကို ပေါ်လွင်စေလှပါသည်။

ခင်ခင်ညွန့်က ။ ။ “ဂေါ်ဂေါ်မြင့်ရဲ့ အဲသည်အထဲမှာ စွင်မြင်လိုက်တဲ့လား၊ လမ်းပေါ်က ဟိုငနဲက ပြယ်ထယ်တယ်နှင့်”

ခင်မြင့်က ။ ။ “မြင်လိုက်ပါရဲ့၊ မြင်လိုက်ပါရဲ့၊ ဟို ပုဆိုးဝါး ခေါင်းပေါင်းဝါနှင့် သူငယ် မဟုတ်လား၊ ညည်းကစပြီး ပြီးတုံတုံ လုပ်တာကိုးကေ့”

ခင်ခင်ညွန့်က ။ ။ “အဲဒီလျှောက်သွားကြတဲ့ လူလေးငါး ယောက်ထဲမှာ ဓမ္မဆုံးကသွားတဲ့ ပုဆိုးအပြာနှင့်လူဟာ တယ်လဲမုက်နာ

ကျွန်သရေရှိတယ်ရှင်”

ခင်မြင့်က ။ ။ “ကထဲမှာပဲတော်၊ ခင်မကန်တိုက်က
တိုယ်တော်ကလေးနွယ်၊ တရားဟော
တောင်းလိုက်တာ၊ ဘယ်လိုများ
ကောင်းမှန်းမသိဘူး”

ဟုလည်းကောင်း၊ တစ်ဖန် လေသံပြောင်းလဲသွားပုံကို -

မစောဦးက ။ ။ “ဪ၊ လပြည့်နေ့က ရှင်တို့
ခင်မကန်တိုက်ကို သွားကြသကား”

ခင်ခင်ညွန့်က ။ ။ “ကျွန်မတို့တော့ ပြတောင်တိုက်တို့
သွားပြီးစောင့်တယ်”

ဟူ၍ နေ့ဖွဲ့ထားသည်မှာ လွှဲစဉ်က သွင်ပြင် ပေါ်လွင်လှပါသည်။
ဤအဖွဲ့ကို ခတ်စွဲရပါက လူတို့၏ဖြစ်ပျက်တတ်သော သဘာဝ
အမှန်အတိုင်းပါလားဟု ဘဝသိတစ်ခု ရလားစေနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာပုံအားဖြင့်ဆိုရပါလျှင် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏
မှာတော်ပုံဝတ္ထုသည် နေ့စဉ်ကလေးပေါ်ဝတ္ထုတို့၏ မေတ္တာယု
လက္ခဏာ (၃) ရပ်နှင့် ကိုက်ညီသော ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း
ဝတ္ထု၏အဓိကအနေပါသော ဇာတ်ဆောင်တို့၏ လူသဘာဝစဉ်က
အဖွဲ့များမှာ ထူးခြားပီပြင်သောဇာတ်ကောင်များ ဖြစ်လာခြင်းမှာ
ကိုလိုနီခေတ်ဦးပြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ၏ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု
တစ်ရပ်ပင်ဖြစ်သည်ဟု လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၄၊ ၄၊ ၄၊ ပီမိုးနင်း (၁၈၈၃-၁၉၄၀) ၏ နေရီရီဝတ္ထု (၁၉၂၀)
ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်

ဇာတာအမည် “ဟောင်ကုတ်ညွန့်” ဖြစ်ပြီး ကလောင်အမည် ပိုက်ဆံကြီးအမည်ခံ ဆရာကြီးပီမိုးနင်းသည် နေရီရီဝတ္ထုကို ပထမ အကြိမ် ၁၉၂၀ ခုနှစ်ခန့်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ထိုဝတ္ထုသည် လူကြိုက်အများဆုံးဝတ္ထုဖြစ်ခဲ့ပြီး ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ် ၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် တတိယအကြိမ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

နေရီရီဝတ္ထုသည် ပီမိုးနင်း၏ ထင်ရှားသောဝတ္ထုတစ်ပုဒ် ဖြစ်ပြီး ချားလ်ဂါးဗစ်၏ လွတ်စ်အင်အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်ဝတ္ထုကို နှိုင်းခြုံကာ အာသာပြန်ရေးဖွဲ့ထားသောဝတ္ထုတစ်ပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝတ္ထု၏ အရေးအဖွဲ့ပုံစံသည် ပြန်မာ့ကာလပေါ်ဝတ္ထု လမ်းကြောင်းတွင် ပထမဦးဆုံး ပြောင်းလဲတိုးတက်လာသော အရေးအဖွဲ့ပုံစံပင်ဖြစ်သည်။ စာရေးသူသည် သူ၏ဝတ္ထုကို ကိုယ်တွေ့တစ်ဆင့် ကြားဖြစ်ရပ်ဟန်အသွင်ဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားပြီး မြန်မာဝတ္ထုကို ကမ္ဘာဝတ္ထုပုံစံသို့ ချဉ်းကပ်လာသော ဝတ္ထုပုံစံမျိုးကို ဖန်တီးခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း နေရီရီဝတ္ထုသည် မြန်မာစာပေ လောကတွင် အလွန်ထင်ရှားသည့် ဝတ္ထုရှည်တစ်ပုဒ်ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ဆရာကြီးပီမိုးနင်းသည် စာပေလေ့လာမှု အတွေ့အကြုံ များပြားသည့် စာရေးဆရာတစ်ဦးဖြစ်သည့်အလျောက် နေရီရီ ဝတ္ထု၏ အခြေခံဦးတည်ချက်အဖြစ် စိတ်ဝေတနာကောင်းထား

ခြင်းဖြင့် စေတနာအကျိုး မေတ္တာအကျိုးကို ခံစားရပြီး ကြီးပွား
တိုးတက်စေကြောင်းကို ဖွဲ့စည်းရေးသားထားပါသည်။

ဤဝတ္ထုတွင် ရွေးအစဉ်အလာဝတ္ထုတို့နှင့် ပုံစံကွဲပြားပြီး
ရွေးဦးကာလပေါ်ဝတ္ထုတို့တွင် ကွေ့ရော သေတုယုလက္ခဏာ
များနှင့် ခြားနားသည့် ခေတ်သစ်ဝတ္ထုပုံသဏ္ဍာန် ဖန်တီးရေးဖွဲ့
ထားသည်ကို ကွေ့ရပါသည်။ ထိုအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍
ဆရာကြီးက -

“တကယ်လို့ ရွေးဆရာများနှင့် ထပ်တူရေးမယ်ဆိုရင်
ဉာဏ်သစ်မတိုးဘဲ ဉာဏ်မောင်းချည်းနို့နေမှပဲ။ ဉာဏ်သစ်
မတိုးရင်လည်း မြန်မာစာပေဟာ အသေလို့မြင်ပြီး တိုးတက်
ကြီးပွားဖို့ဖြစ်တော့မှာမဟုတ်ဘူး။”

ဟူ၍ ဆိုသည့်အလျောက် မြန်မာစာအရေးအသားတိုးတက်မှုကို
ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို ကွေ့နိုင်ပါသည်။
ဆရာမလိခက -

“နေဖို့နီသည် ဝတ္ထုသဘောအရလည်းကောင်း၊ ထိုခေတ်
မြန်မာတို့၏ လူ့အဖွဲ့အစည်း၌ လိုအပ်သော စိတ်နေ
သဘောထား လွှဲဆော်မှုအပိုင်းအရလည်းကောင်း၊ ထိုခေတ်
ကာလအတိုင်းအတာအားဖြင့် အောင်မြင်တိုးတက်သော
အဆင့်တွင် တည်ရှိခဲ့သည်။”

ဟုလည်းကောင်း။

“ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းသဘောအရလည်းကောင်း၊ ဝတ္ထုအရေးပုံစံ
အရလည်းကောင်း တိုးတက်သောလက္ခဏာကို ဆောင်ခဲ့
သည်သာမဟုတ်ပေ။ စာအရေးအသား၊ အလုံးအရွှေအားဖြင့်
လည်း၊ ခေတ်သစ်မြန်မာဝတ္ထုနှင့်တကွ မြန်မာစာအရေး
အသားကို ဦးဆောင်မှုပြုခဲ့သည်ဟု ဆိုရပေမည်။”

ဟုလည်းကောင်း ဝေဖန်ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

နေဇီရီဝတ္ထု၏ အရေးအသားနှင့်ပတ်သက်၍ ဆရာ
မင်းကျော်က စာအုပ်စာပေစာတမ်း ပထမတွဲတွင် -

“ရေးဟန်ပိုင်း၌ အစောပိုင်းတွင် ပီမိုးနင်းတို့ကိုယ်တိုင်
တေးထပ်၊ ဘောလယ်များကို ကြိုကြားသုံးစွဲနေစေကာမူ
ပီမိုးနင်းသည်ပင်လျှင် နေဇီရီ နေညီညီတို့တွင် အလွယ်ဆုံး
အခွင်းဆုံးရေးဟန်ကို သုံးစွဲလာခဲ့ဖူးဖူးက နေညီညီတွင်
စာရေးဟန်ပြဿနာကိုပင် အလေးပေးဆွေးနွေးလာခဲ့
သည်ကို တွေ့ရလေသည်။”

စာရေးဆရာဦးညွှန်ကလည်း နေဇီရီဝတ္ထုနှင့်ပတ်သက်၍ -

“ပီမိုးနင်း၏ နေဇီရီဝတ္ထုကို ရေးသားရာ၌ ကဗျာမပါ၊ ရာဇဝင်
မဟက်၊ ဘာသာရေးကျမ်းဂန်လည်းမစွက်ဘဲ စာဖတ်သူတိုင်း
နားလည်သောစကားလုံးတို့ဖြင့် တိုတိုတုတ်တုတ် ဝတ္ထုပါ
ဇာတ်ကောင်တို့၏ဘဝနှင့် စိတ်ဓာတ်ခံစားမှုဖြစ်ပေါ်မှု
သာမက ပတ်ဝန်းကျင်ကိုပါ ၎င်း၏ဝတ္ထုကိုပတ်ပြီး စွဲ၍နေ

စေသည်။

ဟု ဆိုးကျွေးနေဖွဲ့ပါသည်။

နေ့ရီရီဟူသောအမည်မှာ ဇာတ်လိုက်မင်းသားနှင့် မင်းသမီး အမည်နှစ်ခုကို ဝေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ လောဘဓမ္မက်ကြီး သူများ၏ လှည့်စားမှုကြောင့် ချစ်သူနှစ်ဦး ဒုက္ခနှင့်ကြုံရ၍ နောက်ဆုံးမှာ ပေါင်းသင်းသွားရပုံကို ကချစ်ဇာတ်လမ်း နောက်ခံ ထား၍ ရေးထားသည်။ ဝတ္ထု၏ ဇာတ်သိမ်းပိုင်းလာ -

“ကျုပ်နာမည်ကလည်း နေဝင်း၊ မင်းနာမည်ကလည်း ရီရီ သည်ဘဝမှာ ဖေားဖျမ်းသာယာတဲ့ အထိမ်းအမှတ်ကို ကစွဲ ပြုပြီး မင်းနဲ့ကျုပ်အကြောင်းကို နေ့ရီရီဆိုတဲ့ ဝတ္ထုကြီး ဖြစ်အောင် ဝညာအလင်းက ဆရာပိုက်ဆံကြီးထံ သွား၍ ငြောပြီး တောင်းပန်ကြရလျှင် မကောင်းဘူးလား”

ဟူသောစကားသည် ထိုဝတ္ထုရေးဖွဲ့ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကို ဖော်ပြနေပါသည်။

ဤဝတ္ထုသည် ၂၈ ရာစု ကာလပေါ်ဝတ္ထုတို့၏ ယေဘုယျ လက္ခဏာ (၃) ရပ်နှင့်ကင်းပြီး အခဏလောဝတ္ထုတို့နှင့် မြားနားမှုမှာ ဝတ္ထုစစ်ချင်းအခန်း (၁) ၌ -

“ပူတိုက်သော နွေဥတုအခါသမယ၊ မွန်းလွဲအချိန် အသက် ကိုးနှစ်ခန့်ရှိသော သူငယ်ကလေးတစ်ယောက်သည် ရန်ကုန် မြို့၊ လမ်းမတော်ရပ် လမ်းနံဘေးတိုက်တစ်ခုတွင်ထိုင်ကာ

ပျော်ရွှင်မြို့နားကစား မုန့်ပဲယရေစာ ဝယ်၍စားကြသော
ကလေးသူငယ်တို့ကို ကြည့်ကာနေလေ၏။

ဟူ၍ သာမန်စကားပြေပြင့် ဝိုင်းဝိုင်းရှင်းရှင်း ရောသားထားခြင်းမျိုး
ဖြစ်ပါသည်။

နေ့စိုစိုဝတ္ထုသည် အပိုးဝတ္ထုဖြစ်သည့် စားလျော်စွာ
မောင်နေဝင်းနှင့်ရီရီတို့၏ ချစ်ခန်းကြိုက်ခန်းများကို သရုပ်ဖော်
ရေးသားရာတွင် တစ်ခါတစ်ရံ အနောက်ပုံစံဝင်သည်ဟု ဆိုနိုင်
ပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် -

“မောင်နေဝင်း၏ နှုတ်ခမ်းပေါ်၌ တွဲလဲနေသောမရမ်းသီးကို
လက်နှင့်ယူမည်ပြုလေရာ မောင်နေဝင်း ရောင်ဖယ်လျက်
ရီရီ ကျွတ်ကိုချစ်ရင် မင်းပါးစပ်ကလေးနဲ့ယူပါဟုပြောလေ၏။
... သည်လောက်တောင် ယူစေချင်ရင်ဟု ပြောကာ
မုက်လုံးကလေးကို မျှောကာ အထက်သို့လှန်ပြီး နှုတ်ခမ်းချင်း
အသာလေးကပ်ကာ မရမ်းသီးကလေးကို ယူလေ၏။”

ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ပုံမျိုးသည် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ဝန်းကျင် ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ
တွင် အခြားဝတ္ထုပါဇာတ်ဆောင်တို့၏ အမူအရာနှင့် ကွဲပြားချွတ်ပင်
ဖြစ်ပါသည်။

မောင်နေဝင်း ရီရီ မြို့တုပ်ကိုဖုန်းကျော်၊ မမကြီး၊ မမလေး
ဦးကင်းတို့၏ ကိုယ်နှုတ်နှလုံး သုံးပါးအမူအရာတို့ကို သရုပ်ဖော်
ရာတွင် ဇာတ်လမ်းအရေးအခင်းများ ဖန်တီးပြီး ဇာတ်ကောင်
စဉ်ကို ပုံဖော်ကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ မြို့တုပ်မောင်ဖုန်းကျော်၏

လူကြီးလူကောင်းအချို့ ယုတ်မာသောယောက်ျားတစ်ယောက်၏ စရိုက်ကို သရုပ်ဖော်ရာတွင် ဖီနို၏အချစ်ကို ရရန်အတွက် တနုနည်း၊ အကြမ်းနည်း၊ ဝေဒင်ယကြားနည်းများမကျန် အသုံးပြုပုံ နောက်ဆုံးတွင် ဖီနိုကို သေကြောင်းကြံသည်အထိ ရက်စက်ပုံတို့မှာ စရိုက်ရှင်တစ်နည်း၊ လူ့သရုပ်ပီပြင် ထူးအဖြစ် တွေ့ရပါသည်။ ဤဝတ္ထုသည် အဓိကအားဖြင့် ဓာတ်လမ်းအသားပေးဝတ္ထုဖြစ်ပြီး လူ့လောကတွင် ကြုံတွေ့ရတတ်သော လူ့စရိုက် လူ့သဘာဝများကို ဖော်တူရေးဖွဲ့နိုင်ပါသည်။

၁၉၂၀ ဝန်းကျင် မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍ၏ ထူးခြားချက်အဖြစ် ဟန်ချက်ညီဝါကျများကို သူ့နေရာနှင့်သူ အသုံးပြုထားပုံမှာလည်း စာဟန်ကို သွက်လက်လာစေပြီး အကြောင်းအရာကို စိတ်ဝင်စားမှုရှိစေကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် မောင်နေဝင်းသည် ကျွန်းမာသောကလေးဖြစ်သည့် အတွက် ထမင်းများများစားနိုင်ခြင်းအဖြစ်ကို မကျေနပ်ကာ အခေါ်မခင်၏ထင်မြင်ချက်ကို -

“ဖော်တာဖော်တာပြုခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်လေ၏၊ အရွက်နည်း ခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်လေ၏၊ ယုတ်မာခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်လေ၏၊ အဖို့ယုတ်ခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်လေ၏။”

ဟု၍ ဖော်ပြပါသည်။

တစ်ဖန် ဖီနိုသည် မောင်နေဝင်းကို သတိရကမ်းတနေပုံကို ရေးဖွဲ့ရာ၌ -

'အသိမိတ်ဆွေ ချစ်သူခင်သူမစို့တဲ့ကရင်မှာ နီကိုးရာခွဲများ
ဖြစ်၍နေရှာသလား။ သို့တည်းမဟုတ် တစ်ရပ်တစ်တော့မှာ
ချစ်သူခင်သူအသစ်ကိုနှင့် အဆင်သင့်တွေ့၍နေလေ
သလား။ သို့တည်းမဟုတ် လူဆိုးရန်သူတို့၏လက်ချက်ဖြင့်
အသက်များသေဆုံးရှာလေသလား။'

ဟုလည်းကောင်း ငယ်စဉ်ကာလ မောင်နေဝင်းက ခီရီက တမ်းတ
နေပုံကိုလည်း -

"ငါ့အား တစ်ရံတစ်ခါမှ သတိမရလေရောသလား ခီရီသည်
ထားငယ်မြို့မှာမှ ရွှိပါဦးမည်လား ခီရီ ကျန်းမာပျံ့လား"

ဟုလည်းကောင်း မြို့တပ်မင်း၏ ခီရီအပေါ်ထားသောသဘော
ထားကို -

"ခီရီ၏အသားသည် မာ၏။ ခီရီ၏အရသာသည် ခါး၏။
ခီရီကိုစားရန် ခက်ခဲ၏"

ဟု ပုံစံတူဝါကျတို့များကိုသုံး၍ သွက်သွက်လက်လက် နေ့သားဟန်
သည် မျှော့အစဉ်အလာဝတ္ထုတို့နှင့် ကွဲပြားသော ဆန်းသစ်လာမှုပင်
ဖြစ်သည်။

တစ်ဖန် ကာလဒေသနောက်ခံ သရုပ်ဖော်အဖွဲ့များသည်
လည်း ဝတ္ထုကို ဆွဲဆောင်မှုရှိစေပါသည်။ မောင်နေဝင်းနှင့်
သူငယ်ချင်းတို့နေထိုင်သောအခန်းကို သရုပ်ဖော်ရာတွင် -

"ရန်ကုန်မြို့ လူထူထပ်သောလမ်းတစ်လမ်း၌ သုံးထပ်တိုက်
တစ်တိုက်ပေါ်တွင် ကျဉ်းမြောင်းသောအခန်းတစ်ခုထဲတွင်
အခင်းမရှိသောစားပွဲပေါ်၌ လက်ဆွဲမီးကိပ်တစ်ခုသည်

မလင်း။ သာအရောင်ဖြင့် မှောင်ကိုပယ်ရှားရန် အားထုတ်၍
နေရာလေး၏။ ထိုအခန်း၌ လှပစွာဆင်ယင်သော ခန်းခန်းများ
မရှိသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကြပ်မီးများနှင့် ပင့်ကူတိမ်များ
ပွဲကပ်၍နေသော မိန်းမရုပ်ပုံကားအနည်းငယ်ကိုလည်းကောင်း
ကုလားထိုင်အစုတ်အပြတ်များကိုလည်းကောင်း ထောက်၍
ကြည့်လိုက်သော အိမ်၏ကျက်သရေဟု ဆိုအပ်သော
အိမ်ရှင်မိန်းမ မရှိ ယောက်ျားများသာရှိကြောင်းကို သိရ
လေ၏။”

ဟူ၍ သရုပ်ဖော်ထားပုံမှာ စာဖတ်သူကို မြင်ယောင်လာစေနိုင်သော
အဖွဲ့ဖြစ်သလို ခေတ်သစ်ဝတ္ထုရေးသားဟန်လည်း ဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် ဆရာကြီးပီပီနင်းသည် ဝိဠမဗ္ဗလောကဝန်းကျင်၌
ဖြစ်ပျက်ကြုံတွေ့နေရသော မြစ်ရပ်တို့ကို ဥပမာတင်စားကာ မိုးမိုး
ရှင်းရှင်း ရေဖွဲ့ခြင်းမှာ ခေတ်သစ်ဝတ္ထုတို့၏ ရေဟန်သစ်ပင် ဖြစ်ပါ
ပေသည်။ ပုံစံအားဖြင့် ချီချီသည် ဖခင်ဖြစ်သူ နေမကောင်းသဖြင့်
ထားဝယ်မြို့သို့သွားရမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုရာ မောင်နေဝင်း
ဖြစ်ပျက်ပုံကို ရေဖွဲ့ရာတွင်

“မိမိဝတ်ဝန်းကျင်ရှိ လောကတစ်ခုလုံး၌ မှောင်ကြီးကုသွား
သကဲ့သို့ မြစ်သွားသည့်အပြင် ချီချီ၏ချစ်ဖွယ်သောမျက်နှာ
ကလေးကို မမြင်ရသောနေ့များသည် သူ့သာန်သင်္ချိုင်း၌
နေရမည်ဖြစ်သောနေ့များကဲ့သို့ ဖြစ်ချေတော့မည်ဟု
သိလျက် နှလုံးကို မီးဘုံသကဲ့သို့ မြစ်သွားလေ၏”

ဟူ၍ မြင်သာသောဥပမာအသုံးတို့ကို သရုပ်ဖော်နေပွဲခြင်းမျိုး မြင်ပါသည်။

ဣန္ဒြေတူပင်ပန်းကျော်သည် ဇိနီကိုမရသဖြင့် မစားရသည့် အခါ သဲနှင့်ပက်ဆီသလို အသက်ရန်ကြံစည်ပုံကို -

“ချစ်ဖွယ်သော ပန်းစုပ်ငှက်ကလေးတစ်ကောင်သည် မြင့်လှစွာသော ပန်းပင်၏ထိပ်၌ ပန်းပတ်ပွန်တို့အကြားတွင် အစာကို ရွာ၍စားလေရာ ကျောင်းသားသူငယ်သည် ထိုငှက်ကလေး၏ ချစ်ဖွယ်သောသဏ္ဍာန်ကို မက်မော၍ မွှေးမြှူရန် ဆန္ဒရှိ၏။ ယင်းသို့ ဆန္ဒရှိကြားထော်လည်း အဖမ်းကိုမခံသော ငှက်ကလေးသည် မိမိ၏ခေါင်းပေါ်၌ ထာယာသောအသံနှင့် ကြွေးကြော်ကာ သူငယ်ကို ခြောင်လှောင်ကစားသကဲ့သို့ ယုံဝံ့၍နေ၏။ ထိုအခါ အချစ်သည် အပန်းဖြစ်၍ ဖိဖိမရမသာ ငှက်ကလေးကို အစွပ်မထား။ ကျောက်ခဲဖြင့် ပစ်ခတ်ကာ အသေသတ်ဖို့ ကြံစည်၏။ ထို့အတူ ဣန္ဒြေတူပင်၏ စိတ်၌ ဇိနီတည်းဟူသော ငှက်ကလေးကို ဖျက်ဆီးရန် ကြံစည်လေ၏။”

ဟူ၍ ဥပမာပေးသရုပ်ဖော်ဖွဲ့စည်းထားပုံမှာ ရှေးအစဉ်အလာဝတ္ထုများနှင့် မြားနားသော အများနားလည်လွယ်သည့် မြင်သာထင်သာသော ခေတ်သစ်ဝတ္ထုပုံစံ ဖျော်ဟန်တစ်ရပ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

တစ်ဖန် ဣန္ဒြေတူပင်၏ အချို့ပေါ် သကားဖုံးထားသော လှုပ်ရှား

သည့်စိတ်ဓာတ်ကို ဖော်ပြရာ၌ -

“ကိုက်တတ်သောမြေဟောက်၊ မြေဝန်းတို့သည် လည်ပင်း
ကိုကြွ၍ပြသည့်အခါ အလွန်တရာလှသဖြင့် ဝိုင်းကံ၍
ကြည့်ကြရ၏။ ထိုအတူ မြို့တပ်၏စိတ်တည်းဟူသော သံဖို၌
ကမ္ဘီဆုတ်၍နေသော အဆိပ်တိုးသည် လွန်စွာကြောက်မက်
ဖွယ်ကောင်းသောငြားလည်း ထိုအဆိပ်ကို မန်ခွက်၌
ထည့်ကာ ပြသည့်အခါ လွန်စွာဆွန်ခင်ဖွယ်ရှိ၏”

ဟူ၍ ဥပမာပေးနေဖွဲ့ထားပုံမှာ မျက်စိထဲတွင် မြင်ယောင်လာစေ
နိုင်သော သရုပ်ဖော်အရေးအဖို့ ပီပြင်လှပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုလျှင် ဆရာကြီးပီမိုးနင်း၏ နေ့စဉ်ဝတ္ထု
(၁၉၂၀) သည် ဈေးအစဉ်အလာဝတ္ထုများ၌ ခြားနားသောဝတ္ထု
တစ်ပုဒ်ဖြစ်ပြီး ကာရန်နသော ထေးထပ်၊ ဗဟုသုတများမပါဝင်ဘဲ
စကားပြေသန့်သန့်ဖြင့် ရေးသားထားသော ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်ဖြစ်ခြင်း၊
သမားရိုးကုသော ဆုံပွဲ၊ ပြန်တွေ့ကြပြီး ဇာတ်ပေါင်းသောဇာတ်လမ်း
ဖြစ်သော်လည်း ဇာတ်လမ်းအလှည့်အပြောင်း၊ အကွေ့အဝိုက်
တို့မှာ နှစ်သက်ဖွယ်ရှိခြင်း၊ ဇာတ်ဆောင်စဉိုက် သရုပ်ဆောင်မှု
အားနည်းသော်လည်း အရေးအသားပြောင်မြောက်ခြင်း စသည့်
အချက်များကြောင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာစာပေတွင် ဝတ္ထုရှည်၏
ကဏ္ဍ၌ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော ဝတ္ထုတစ်ပုဒ်အဖြစ် မှတ်တမ်းတင်
ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

အခန်း (၅)
ပြဇာတ်ကဏ္ဍ

၅. ၀။ ပြဇာတ်သဘော

ပြဇာတ်ကဏ္ဍတွင် ပြဇာတ်၏သဘောကို ဦးစားတင်ပြလိုပါသည်။ ပြဇာတ်ဟူသောဝေါဟာရသည် မြန်မာဝေါဟာရဋ္ဌာန် - မျက်စိနှင့်မြင်ရအောင် ဖြူပြုသခြင်း၊ ဝါဠိဝေါဟာရ ဇာတာကမ္ပဆင်းသက်လာသောဇာတ်၊ "ဇာတ်တော်၊ ဓမ္မဘဝများက ဘုရားထောင်း၏ အမြစ်နှင့်သက်ဆိုင်သည့်ဝတ္ထုများ" ဟု အနက်ဖွင့်ဆိုနိုင်ပြီး တစ်နည်းအားဖြင့် အမြစ်အဖျက်တစ်ခု၊ ဇာတ်ကြောင်းတစ်ခုကို မျက်စိနှင့်မြင်ရအောင် ပြသခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤတွင် ပြဇာတ်ဟူသော ဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ ခန့်မှန်းဆောင် မြန်မာအဘိဓာန်တွင် -

“ပြဇာတ်-န-၀။ ဇာတ်လမ်းကို ကပြသရုံပင်ဆောင်နိုင်ရန် ရေးဖွဲ့သောစာပေ။

၂ ယင်းဇာတ်ကို သရုပ်ဆောင်ကျပြသော
ပွဲ။

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းတွင် -

“ပြဇာတ်ဟူသည် ဆိုလိုသည့်အဖြစ်အပျက်တစ်စုံတစ်ရာကို ပွဲကြည့်သူတို့စိတ်တွင် ထင်ရှားပေါ်လွင်စေရန် လူကိုယ်တိုင် ထွက်၍ သရုပ်ဖော်ရသည့် အနုပညာတစ်ခုဖြစ်သည်။”

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားသည်ကို ခေတ္တရပါသည်။

ဆရာဦးသိန်းနိုင်ကလည်း မြန်မာ့ဇာတ်သဘင်သမိုင်းတွင် -

“ပြဇာတ်ဟူသည်မှာ မြန်မာစကားပြေနှင့် ပါဠိပြဇာတ် ဟူသော စကားနှစ်လုံးကို ပေါင်းစပ်၍ထားသော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ ပြ” ဆိုသည်ကား မှက်စီနှင့်မြင်ရသော ပြလုပ်ခြင်း ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ‘ဇာတ်’ ဆိုသည်မှာ ဇာတ်ကမ္မ ဓမ္မလောလာသော စကားလုံးဖြစ်လျက်ဖြစ်ခဲ့ပြီး အကြောင်း အရာနှင့် စပ်ဆိုင်သောဟု အနက်ထွက်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြဇာတ်ဟူသည် အဖြစ်ကိုပြချက်ဟု အနက်ထွက်လေသည်။ မှက်စီနှင့်ကြည့်၍ နားလည်ရသောအဖြစ်အပျက် သို့မဟုတ် ဇာတ်ကို ပြဇာတ်ဟု သမုတ်ကြသည်။”

ဟူ၍ ယူဆထားပုံကိုလည်း ခေတ္တရပါသည်။

ဆရာဦးသော်ဝင်၏ ပြဇာတ်သမိုင်းစာအုပ်တွင် ပြဇာတ်

ဝေါဟာရနှင့်စပ်လျဉ်း၍ -

“ဇာတ်လိုက်က ပရိသတ်အား ဇာတ်ပြသခြင်းကို ဇာတ်ပြ

(ဝါ) ပြဇာတ်ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်၏။

ဟူ၍ ဆိုထားပါသည်။

ပြဇာတ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြန်မာ့ဦးစွာလေ့ဆိုင်ရာ မိဆိုင်
မဆိုင်နတ်များကို ပုဂံခေတ်ဝသရာမှ ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟု
လည်းကောင်း၊ ပုဂံခေတ်အချိန်အခါ၌ တွေ့ရသော စဉ့်ကင်း
အထောက်အထားများအရ မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော်မူသော
၅၅၀ ဇာတ်နိပါတ်များကို ခင်းကွင်းရာမှ ဇာတ်နိပါတ်တော်ဆိုင်ရာ
ပြဇာတ်များ ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟုလည်းကောင်း၊ အချို့အချ
ပြောစကားများဖြင့် ရေဖွဲ့ထားသော ဟိလင်္ကာစာပေတို့မှ
ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟုလည်းကောင်း ယူဆကြပါသည်။ ပြန်မာ
စာပေတွင် ပြဇာတ်အမျှအသား စတင်ထွန်းကားသည်မှာ
အတော်အသင့် ထွန်းကားလာသည်အထိ ပြဇာတ်ဟူသောအသုံး
ကို မသုံးခဲ့ပေ။ ဟုန်းတောင်ခေတ်တွင်လည်း ပြဇာတ်ဟု မသုံးခဲ့ပေ။
၁၈၇၅ ခုနှစ် အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဦးဆုံးပုံနှိပ်သော ဦးကြင်ဥတီ
ဝင်္ကန္တပြဇာတ်ကိုပင် ဝင်္ကန္တဇာတ်ဟူ၍သာ သုံးခဲ့သည်။ ၁၉ ရာစု
နှောင်းတွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပြဇာတ်စာများ ပေါ်ထွက်လာ
သည့်အခါမှ ပြဇာတ်ဟူသောအသုံးကို သုံးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းများ ကြီးထွားလာမှုကြောင့်
ကာလပေါ်ဝတ္ထုများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ရာ ပြဇာတ်ကဏ္ဍ အားနည်း
ခဲ့ပါသည်။

ပြဇာတ်၏ သဘောကို ဖြည့်သုံးသပ်ကြည့်ပါက ပြဇာတ်သည်

အဖြစ်အပျက်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဖြစ်အပျက်ဇာတ်လမ်းကို ဖန်တီးတင်ပြရာတွင် ဇာတ်ဆောင်များ၏ ပြောစကားများကို လတ်စကားပြေ (သို့မဟုတ်) စကားပြေသက်သက်ဖြင့် ရောမွှေ ထားပြီး ထိုအဖွဲ့များမှတစ်ဆင့် ဇာတ်လမ်းအခြေအနေ၊ ဇာတ်ကွက် အဖို့တ်အဆက်၊ နောက်ခံဝန်းကျင်၊ ဇာတ်ဆောင်အသီးသီးတို့၏ အမူအရာ အကျင့်စရိုက်များကို နှစ်သက်ဖွယ်ဖော်ပြသည့် အနုပညာတစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

၅။ ၂။ ၁၉၀၀ မတိုင်မီ မြန်မာပြဇာတ်များ၏အခြေအနေ

၁၉၀၀ မတိုင်မီ မြန်မာပြဇာတ်အခြေအနေကို လေ့လာ တင်ပြလိုပါသည်။ ပြဇာတ်သည် တကယ်ဖြစ်ရပ်ကို အနီးစပ်ဆုံး ဖော်ပြချင်သည့် အနုပညာတစ်ရပ်ဟု ပညာရှင်တို့ ဆိုကြပါသည်။ မြန်မာပြဇာတ်သမိုင်းကြောင်းကိုကြည့်လျှင် ၁၇၀၀-၁၈၅၂ ကာလ တို့ ခေတ်ဟောင်းပြဇာတ်၊ ၁၈၅၃ မှ ၁၉၂၁ ကာလကို ခေတ်လယ် ပြဇာတ်၊ ၁၉၂၁ မှ ယနေ့အထိ ခေတ်ကာလကို ခေတ်သစ်ပြဇာတ် ဟု၍ ပြဇာတ်ကဏ္ဍကို ပိုင်းခြားလေ့လာနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ပြဇာတ်နှင့်ပတ်သက်၍ မင်းအနန္တသူ (လေးဖျက်နာဘုရား) ကျောက်စာအကြောင်းရေ ၁၅ ၌ "ဇာတ်ငါးရာလည်း အတင့် အတယ်ရ၏" ဟု၍ အမူကွန်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ပုဂံဝက်ကြီးအင်းရွာ ဂူပြောက်ကြီးဘုရား စသည်တို့၌လည်း နံရံ ဆေးရေးပန်းရိုက်ရုပ်လွှာများကို ယနေ့ထိ ရှိမြင်နိုင်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့ နိပါတ်တော်လက်လမ်းများကို မန်းချီအနုပညာဖြင့် သမ္မင်္ဂဟေပြုထားခြင်းသည် ပြဇာတ်ကို အပြေသနွေတည်စေခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်မည်ထင်ပါသည်။

၁၉၁၀ မတိုင်မီ ပြန်မာပြဇာတ်များ၏ အခြေအနေကို လေ့လာကြည့်ပါက ပြန်မာပြဇာတ်နှင့် ပြဇာတ်စာပေသည် ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် အစပြုပေါ်ပေါက်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရမည် ဖြစ်သည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် ဝန်ကြီးပဒေသရာဇာ၏ “မဏိကတ်” ပြဇာတ်သည် ဇင်းမယ်ပဏ္ဍာသဘွမ်း၊ သုဓန ကုမာရဝဂ်၊ ၁၀-ခုမြောက် သတ္တဇနဇာတ်ကို ကော့ဖိုးပြုပြီး ရော့ဖွဲ့ ထားသည်မှာ ရှေးအကျဆုံးပြဇာတ်ဖြစ်သော်လည်း ရောသားမူ ပြည့်စုံသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ မဏိကတ်ပြဇာတ်တွင် ဇာတ်တိမ် တည်ပုံ၊ ဇာတ်ကွက်ဆင်ပုံ၊ ဇာတ်သိမ်းပုံ၊ ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက် စကားများ၊ အာလုပ်စကားများ ဝေဝေသာသာပါဝင်ပါသည်။ နန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီးဖြစ်၍ ဇာတ်စကားများမှာ နန်းပုနန်းဟန် များပါဝင်ပြီး သဘာဝလွန်ဇာတ်ဆောင်များ၊ သိကြား ဝိဒ္ဓာ ကန်ဦး စွင်များ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝန်ကြီးသည် ကပြရန် ရည်သန် ရောသားသော်လည်း ကပြဖို့မဖြစ်နိုင်ဘဲ ဖတ်ပြရန်သာသင့်သော ပြဇာတ်တစ်ပုဒ် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ပြန်မာပြဇာတ်ကဏ္ဍတွင် ပေါ်ဦးပေါ်များ ပြဇာတ်ဖြစ်ပြီး နောင်ပြဇာတ်များ၏ ရွှေဆောင်

နေရာပွဲသော ရတနာကြော့မှ နန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး ပေါ်ခဲ့သည်။
ထိုခေတ်တွင် ပြဇာတ်ရေးသားခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ပြဇာတ်
ကပြခြင်းသည်လည်းကောင်း ပိုမိုတိုးတက်လာခဲ့ပါသည်။ သက္ကရာဇ်
၁၇၈၉ တွင် ပြဝတီမင်းကြီးဦးစ၏ ဝီနောင်ဇာတ်တော်ကြီး
ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရာ မဏိကတ်ပြဇာတ်ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် တူပေသည်။
သို့သော် အလွန်စည်လျားလှသောကြောင့် ဖတ်စရာပြဇာတ်သာ
ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဝီနောင်ပြဇာတ်ကြီး၌ လူသဘာဝအဖွဲ့ကို အားပြု
ရေးသားထားပြီး ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ထင်ရှားကျော်ကြားသော
ပြဇာတ်တစ်စောင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဦးစသည် ဝီနောင်ဇာတ်ကြီးအပြင်
ဇင်းမယ်ပဏ္ဍာသက္ကမ်းထွက် သမုဒ္ဒယောသပြဇာတ်ကိုလည်း
ရေးသားခဲ့သည်။

ထိုနှစ်တွင်ပင် သင်္ခမင်းမိ၏ ပင်ကိုယ်ရေး ကောသာသီရိ
ပြဇာတ်၊ သတိုးဓမ္မရာဇာ၏ ဇင်းမယ်ပဏ္ဍာသလာ သင်္ခပတ္တ
ပြဇာတ်တို့ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုပြဇာတ်တို့တွင် ပထမဦးဆုံးပေါ်
မဏိကတ်ပြဇာတ်၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။
ထိုပြဇာတ်အရေးအသားမှာ လင်္ကာများဖြစ်ပြီး ဖျားခို၊ လေးခို၊
လေးခိုကြီး၊ တေးထပ်၊ သပြန်၊ သံထောက်၊ ကြီးဘွဲ့၊ တောလာမ
ဇာတ်ဆင်းများ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဦးစနှင့် ခေတ်ပြိုင်စာဆိုဖြစ်သော ဦးကြိုင်ဥသည် မဏိကတ်
ကောသာသီရိ သင်္ခပတ္တ၊ ဝီနောင်၊ ရာမ စသော နန်းတွင်းပြဇာတ်

ဦးများ၏ အစဉ်အလာမှ ရှေးဦးစွာ လမ်းခွဲထွက်ခဲ့သည်။ ဦးကြင်ဥ
သည် ဝေဿန္တရာပြဇာတ်၊ မဟော်ပြဇာတ်၊ ဒေဝကျမ္ဘာပြဇာတ်၊
ဝက်န္တပြဇာတ်၊ ပါပဟိန်ပြဇာတ်၊ ကာလကဏ္ဍီပြဇာတ်၊ တေဇသုရိန်
ပြဇာတ်နှင့် မာယာဝဂ္ဂနိပြဇာတ်တို့ကို ရေးသားခဲ့သည်။ ဦးကြင်ဥ၏
ပြဇာတ်များသည် ပြဇာတ်တိုများဖြစ်ပြီး ဇာတ်နိပါတ်တော်များမှ
ဇာတ်လမ်းများကိုလည်း ယူ၍ရေးသည်။ ပင်ပိုင်ယံတီထွင်၍လည်း
ရေးသည်။ ဝေဿန္တရာနှင့် မဟော်ပြဇာတ်နှစ်စောင်မှလွဲလျှင်
ကျန်ပြဇာတ်တို့သည် ဦးကြင်ဥ၏အမည်မျှသာ ကျန်တော့သည့်
ပြဇာတ်များဖြစ်သည်။ ဦးကြင်ဥသည် ပြဇာတ်ရေးသားရာတွင်
ကစားလုံးအဖွဲ့အဖွဲ့သက်သက်ကိုသာ ဦးစားပေးမရေးဖွဲ့ဘဲ
ဇာတ်ကောင်၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ကို ပေါ်လွင်စေမည့် အရေး
အသားနှင့် ရေးသည်။ ဦးကြင်ဥ၏ပြဇာတ်များမှာ ထိုစဉ်က ဖတ်ရှု
ရသော ပြဇာတ်သာမဟုတ်ဘဲ ကပြခဲ့သောပြဇာတ်များလည်း
ဖြစ်ပါသည်။

ထိုအချိန်မှာပင် မမြေကလေး (ခရစ်နှစ် ၁၈၀၉-၁၈၂၄) သည်
ဣန္ဒာဝေ နန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီးနှင့် သီရိဝတ္ထုပြဇာတ်နှစ်စောင်တို့
ရေးသားခဲ့သည်။

ထိုခေတ်အတွင်း၌ပင် စလေဦးပုည (ခရစ်နှစ် ၁၈၁၂-
၁၈၆၅) ၏ပြဇာတ်များ ထွက်ပေါ်လာသည်။ ဦးပုညသည် ဝိဇယ
ပြဇာတ်၊ စူဠပုဒ်ပြဇာတ်၊ ဝေဿန္တရာပြဇာတ်၊ ကောသလပြဇာတ်

ဂါးဟာလပြဇာတ်၊ ဝါသုဒ္ဓေဝပြဇာတ်၊ မဟော်ပြဇာတ်၊ ကုသပြဇာတ် (အဆုံးမသတ်) တို့ကို ရေးသားခဲ့သည်။ ဦးပုညသည် ပြဇာတ် ရေးရာတွင် စကားလုံးအဖွဲ့အဖွဲ့ကို အဓိကထားသည်။ သို့သော် ဦးကြင်ဥတုသို့ပင် ဆိုင်းဆင့်၊ ပတ်တိုက်စကားများကို အထူး အရေးပေးကာ ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ဦးကြင်ဥနှင့် ဦးပုညတို့၏ပြဇာတ် အဖွဲ့တွင် ကုန်းဘောင်ခေတ် နန်းတွင်းနိုင်ငံရေး လူမှုရေးအခြေ အနေကိုလည်းကောင်း၊ နိုင်ငံခြားသားတို့၏ ဇွက်ဖက်ကျဇ္ဇကျော်မှု များကိုလည်းကောင်း ထင်ဟပ်ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဤသဘောကို ဦးကြင်ဥ၏ဝတ်နွှံပြဇာတ်၊ မဟော်ပြဇာတ်တွင် လည်းကောင်း၊ ဦးပုည၏ ဓူဠပဒုမပြဇာတ်၊ ဝိဇယပြဇာတ်တွင် လည်းကောင်း တွေ့နိုင်သည်။ ဦးကြင်ဥနှင့် ဦးပုညတို့ပြဇာတ်စာဆို နှစ်ဦးအနက် ဦးကြင်ဥက ပြဇာတ်ရေးသားမှု အတတ်ပညာရာ၌ ပိုမိုကျွမ်းကျင်သည်ဟု အဆိုရှိပါသည်။

ထိုနှစ်များမှစ၍ လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင် (ခရစ်နှစ် ၁၈၃၃-၁၈၅၅) ၏ ကျွန်ုပ်သနန်းတွင်းလတ်တော်ကြီးနှင့် ဝိဇယကာရီ နန်းတွင်းလတ်တော်ကြီးနှစ်စောင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဝိဇယကာရီ နန်းတွင်းလတ်တော်ကြီးကို ၁၂၁၄ (ခရစ်နှစ် ၁၈၅၂) ခုနှစ်တွင် ရေးသည်။ ကျွန်ုပ်သနန်းတွင်းလတ်တော်ပြဇာတ်ကြီးသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ဝိဇယကာရီနှင့် ကျွန်ုပ်သပြဇာတ်သည် လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင်၏ ပင်ကိုယ်ရေးဖြစ်သည်။ လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင်

သည် အိမ်နောင် ကေသာသီရိပြဇာတ်လမ်းကြောင်းကိုပင် လိုက်သူ
ဖြစ်သည်။ သို့သော် ကဏ္ဍာလင်္ကာအဖွဲ့အဖွဲ့၌ မင်းနားကောင်းမွန်
သဖြင့် အိမ်နောင်၊ ကေသာသီရိပြဇာတ်ကြီးများနှင့် တစ်တန်း
တစ်စားတည်း အဆင့်အတန်းရှိသည်ဟု သတ်မှတ်ကြသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်ကုန်ခါနီးချိန်တွင် ပြဇာတ်များကို ပုံနှိပ်
ထုတ်ဝေလာကြောင်း တွေ့ရသည်။ ပုံနှိပ်လုပ်ငန်း စတင်ထွန်းကား
လာသော ထိုအချိန်မှအစပြု၍ ပြဇာတ်စာအုပ် ထုတ်ဝေရောင်းချ
သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းသည်လည်းကောင်း၊ ပြဇာတ်ဓမ္မသားသူ
များသည်လည်းကောင်း တိုးပွားများပြားလာခဲ့သည်။ ဤကွင်
ပြဇာတ်စာအုပ်များ ခေတ်စားယုံနှံလာခြင်းကွင် အကြောင်းရင်း
ရှစ်ရပ် တွေ့ရပါသည်။ ပထမအကြောင်းရင်းမှာ ကုန်းဘောင်
ခေတ်တွင် စက်မှုလုပ်ငန်းများ တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်လာကြခြင်းကြောင့်
ဖြစ်၍ ဂုတိယအချက်မှာ စာတတ်သဘင်နှင့် ရွပ်သေးသဘင်တို့ ပိုမို
ထွန်းကားလာခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

ဦးကြင်ဥနှင့် ဦးပုညတို့ ပြဇာတ်များခေတ်စားနေချိန်သည်
မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းကို ဗြိတိသျှကိုလိုနီတို့က သိမ်းပိုက်ပြီးသား
အချိန်ဖြစ်ပါသည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံမှ သဘင်ပညာရှင်များ
သည် အောက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ လှည့်လည်ကျပြသောအချိန် ဖြစ်ပါ
သည်။ မန္တလေးမှဆင်းလာသော စာတတ်သဘင်အဖွဲ့၊ ရွပ်သေးအဖွဲ့
များကို အောက်ပြည်အောက်ရွာသားတို့က အထူးလေးစားကြ

ပါသည်။ သို့ဖြင့်အားပေးကြပါသည်။ ထိုဇာတ်သဘင်များ စွပ်သေး
များကို အားကျပြီးလျှင် ပြဇာတ်စေ့သော ဇာတ်ဆရာများ
ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းတွင် ပုံနှိပ်လုပ်ငန်း
များခေတ်စားနေပြီဖြစ်၍ ဇာတ်စာအုပ်များကို ရွေးပေါပေါနှင့်
ထုတ်ဝေရောင်းချနိုင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇာတ်စာအုပ်များ
လူပျံ့သကဲ့သို့ အမြောက်အမြား ထွက်ပေါ်လာပါသည်။ ဇာတ်စာ
အများအပြားမှာ ဇာတ်ရန်အတွက်သာ သင့်လျော်သောဇာတ်စာအုပ်များ
ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ချို့ကလေးကတည်းက ပြုစုသင့်လျော်သောဇာတ်စာအုပ်များ
ဖြစ်ပါသည်။

ပြဇာတ်စာအုပ်အဖြစ် အစောဆုံး ထွက်ပေါ်လာသော
ဇာတ်စာမှာ ၁၈၇၂ တွင် ပုံနှိပ်သည့် ဦးပုည၏ ဝိဝေဓာဟုမင်းသား
ပြဇာတ်ဖြစ်သည်။ ထိုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ဆတိုင်းပွတ်ဦးကူး၏
လူဝံ့မောင်နှမပြဇာတ်ကို ရန်ကင်း ရတနာပုံစာတိုက်က ပုံနှိပ်
ထုတ်ဝေသည်။ လူဝံ့မောင်နှမပြဇာတ်ကို ထပ်မံပုံနှိပ်ရာ အုပ်စေ
နှစ်သောင်းအထိ ရောင်းချခဲ့ရလေသည်။ ဤအချိန်တွင်
မော်လမြိုင်ဆရာယော၏ သထုံရာဇဝင်ပြဇာတ်ကို မော်လမြိုင်
တနင်္သာရီပုံနှိပ်တိုက်က ၁၈၇၇ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း၊ မော်လမြိုင်
ရပ္ပာပူရပုံနှိပ်တိုက်က ၁၈၇၉ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း ပုံနှိပ်
ထုတ်ဝေသည်။ မော်လမြိုင်ဆရာယော၏ သထုံရာဇဝင်ပြဇာတ်
သည် အုပ်စေ ကပ်သောင်းငါးထောင်အထိ နိုက်နှိပ်ရောင်းချခဲ့
ရသောပြဇာတ်ဖြစ်ပေသည်။

ဆိုအချိန်တွင် အခြားပုံနှိပ်တိုက်များက ပြဇာတ်စာတုပ်များကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေလာကြလေသည်။ ပြဇာတ်စာတုပ်အများအပြားပေါ်ထွက်လာကြလေသည်။ မော်လမြိုင်ဆရာယောဇ် သထုံရာဇဝင်ပြဇာတ် ထွက်ပေါ်လာပြီးနောက် အချွပ်တန်းဆရာမေ၊ မောင်ဘိုးကျော်၊ ညောင်တုန်းဦးကျော်စု ကိုဘိုးထွေး၊ မောင်စိုး၊ ဆရာစံ၊ ဦးဆုသာ၊ ပုဏ္ဏံတောင်ဆရာမ ကိုကျေးဇူ၊ ဆရာထူး၊ ကိုကဲကြီး၊ ဆရာဦး၊ မောင်ထိုးခင်၊ မောင်ချစ်လှ၊ ဆရာချိန်၊ ဦးဖေ၊ ဆရာတိုင်း၊ ဦးဆိုးပုံ၊ မောင်ဘိုးဆိုင်၊ ဦးသာစံ၊ ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၊ မောင်သာဒိုပ်၊ မောင်လှဇော်၊ မောင်ဘိုးညွန့်၊ မောင်ကွန်း၊ ဆရာလှိုင်၊ မောင်အောင်ဘ၊ ဆရာဆင်ကလေး၊ မောင်မောင်ကလေး၊ မစော၊ ဆရာတူး၊ မောင်သာထွန်းအောင်၊ မောင်စေ့ချမ်း၊ မောင်ချမ်းငြိမ်း၊ မောင်ရွှေစတု၊ မယ်ဆုံ၊ မသင်၊ ဓားပိန်ယိမ်းဆရာ ဦးမောင်ကြီး၊ မလှမင်း၊ ဆရာကြီး၊ မောင်စောအောင်၊ မောင်နွယ်၊ မောင်ကျော်လဲ၊ မောင်မောင်ခ၊ မောင်ဘုန်းမြစ် စသည်တို့၏ ပြဇာတ်များ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ 'အချို့ပြဇာတ်ဆရာကြီးတို့၏ပြဇာတ်တို့ကို အကြိမ် ၂၀ ထပ်မံပုံနှိပ်ရသည့်တိုင် တန်ခိုးဩဇာလွှမ်းခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်သိမ်းစတာလမြန်မာပြဇာတ်စာပေသည် ဩဇာအမြင့်မားဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။

ဦးကြင်ဥ၏ပြဇာတ်ခေတ် (၁၈၁၉-၁၈၅၃) နှင့် ဦးပုညပြဇာတ်ခေတ် (၁၈၅၃-၁၈၇၆) တွင် ဆုံးပျိုးနောက်ပိုင်းတွင်

ပေါ်ပေါက်လာသော ပြဇာတ်ခေတ်ကို ယိုယွင်းပျက်စီးသော
ကာလဟု ခေါ်ကာထင်အောင်က သတ်မှတ်သည်။ ထို့ကြောင့်
ဆင်ပေါင်ဝဲဦးကြင်ဥနှင့် စလေဦးဥညင်၏ပြဇာတ်များကို မြန်မာ
ပြဇာတ်၏နိဂုံးဟု ဆိုသင့်ပေသည်ဟူ၍ ဝေဖန်ရေးသားခဲ့ပါသည်။
ဤသည်မှာ ဖြေဖျော်မှုသက်သက်ပြဇာတ်များ မြစ်လာခြင်းကြောင့်
ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။

ဆရာတက္ကသိုလ်မောင်မောင်ကြီးက ထိုခေတ်ပြဇာတ်များ
အကြောင်းကို ရေးသားထားရာတွင် -

“ထိုခေတ်က ပရိသတ်အနေနှင့်မူ ထိုပြဇာတ်များကို လက်ခံ
ပါသည်။ ပရိသတ်အနေဖြင့် ဖတ်ကောင်းလျှင် ကြည့်ကောင်း
လျှင် ကျေနပ်နှစ်သက်ကြပါသည်။ စဉ်းစားရသည့်အလုပ်၊
ဝေဖန်ဝိုင်းခြားရမည့်အလုပ်ကို မလုပ်လိုကြပါ။”

ဟု ဝေဖန်သုံးသပ်ပြပါသည်။

မြိုင်၍လေ့လာသုံးသပ်ကြည့်ပါက ချွေးနန်းတွင်ပြဇာတ်ကြီး
တို့သည် အလွန်ရှည်လျားပြီး ပေပုရပိုက်ပေါ်တွင်ရှိခဲ့ရာ ပြည်သူတို့
အတွင်း၌ ပြဇာတ်စာပေအဖြစ် မယုံနှံ့နိုင်ခဲ့ပေ။ နောက်ပိုင်းယုံနှံ့
ကျယ်ပြန့်လာချိန်မှာလည်း ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။
ကိုလိုနီခေတ် ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းထွန်းကားလာချိန်တွင် ပြဇာတ်သည်

ပြည်သူတို့အကြားသို့ ဖွဲ့စည်းစွာရောက်ရှိလာသော ရသစာပေ
ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ တုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်းနှင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး
ကာလများသည် ပြဇာတ်စာပေခေတ်ကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ပြီး ပြဇာတ်
စာအုပ်များစွာ ပေါ်ထွက်လာသကဲ့သို့ ပြဇာတ်ရေးသူများလည်း
များပြားလာခဲ့ပါသည်။ ၁၈၇၀ မှ ၁၉၀၀ အထိ ပြဇာတ်များ အဆက်
မပြတ် ပေါ်ထွက်ခဲ့ရာ ပြဇာတ်ပေါင်း လေးရာကျော်ခဲ့ကြောင်း
မှတ်သားရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၀၀ မတိုင်မီ မြန်မာပြဇာတ်
စာပေကဏ္ဍသည် အံ့ဩဖွယ်ကောင်းလောက်အောင် ထူထည်
ကြီးမားခဲ့ကြောင်း ခလုလားဆန်းစစ်မိပါသည်။

**၅။ ၃။ ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မြန်မာ
ပြဇာတ်များမိတ်ဆတ်**

ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မြန်မာပြဇာတ်
များကို မိတ်ဆတ်တင်ပြလိုပါသည်။ ထိုကာလတွင် ပုံနှိပ်စက်များကို
သုံး၍ ပြဇာတ်များကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ကြသဖြင့် မြန်မာစာပေသည်
မည်သည့်ခေတ်နှင့်မျှမတူအောင် ဖွံ့ဖြိုးခဲ့ရာ ပြဇာတ်စာပေကဏ္ဍ
သည်လည်း အထူးဖွံ့ဖြိုးခဲ့ကြောင်း ခလုလားတွေ့ရှိရပါသည်။

ညောင်ရမ်း ကုန်းဘောင်ခေတ်တို့တွင် ပြဇာတ်စာပေသည်
ဇာတ်သဘင်၊ ရုပ်သေးသဘင်အပေါ်၌သာ အာရုံပြုထွန်းကားခဲ့ပြီး

တုန်းဘောင်ကတော့ အကုန်နှင့် ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း၌မူ ပြဇာတ်
စာပေသည် စာတ်သဘင်၊ နှစ်ကားသဘင်ကိုသာမက ပုံနှိပ်စက်
လုပ်ငန်းကိုပါ အဆက်အစပ်ပြု၍ ပိုမိုထွန်းကားလာခဲ့ပါသည်။*

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၂ ခုနှစ်အတွင်း မြေတောင်ဆရာလွမ်း
ကောင်လုံးပြန်ဆရာပြု ဦးသာလှ၊ ဘိုကလေးမောင်သက်စွယ်၊
မောင်လေးယန်း၊ ခြေတူးဝန်မောင်မောင်ကြီး၊ မောင်နု၊ ဝက်ပါ
မောင်ဘိုးသွင်၊ မောင်စောလှိုင်၊ ဆရာမောင်ကြီး (မန္တလေး)
ခင်ခင်ကလေး၊ မောင်ဘိုးသင်း၊ ဆရာမဲ့၊ မောင်စိုး၊ မောင်သုန်း၊
ဆရာမြင့်၊ မောင်ဘိုးညွှန်၊ ဦးပေါ်ညွှန်၊ မောင်ပြန်၊ မောင်တလုတ်၊
တောင်ပြုံးဆရာဘ၊ မောင်သာဦး၊ မောင်ဘိုးသာ၊ မောင်စံဦး၊
မောင်ပေါ်ကန္တာ၊ ဆရာသာ၊ ဆရာထွန်း၊ ဆရာမောင်၊ မောင်ကျော်ထင်၊
မောင်ဆွမ်းဖေး၊ ဆရာသက်၊ မောင်ဘိုးကောင်၊ မောင်မြိုင်၊
ဆရာထွေး၊ ဦးသာယာ၊ မောင်ဘဇိ၊ မောင်စံညိုမီး၊ မောင်တရား
ဆရာကိုလူကျော်၊ မောင်မြင့်၊ မောင်အောင်စသာ၊ မောင်သောင်၊
ဆရာငွေ၊ မောင်သင်းဖေ၊ ဦးပါ၊ ဆရာဘီ၊ စစ်ကိုင်းအထေပိုင်လီ၊
မောင်စံတ၊ မောင်ဘိုးဆင်၊ မောင်စင်မောင်၊ ဆရာဇု၊ မြသာတောင်၊
မောင်သစ်၊ မောင်ပုံထု၊ မောင်လှဘော်၊ မောင်စော်ကဲ၊ မောင်တထွန်း၊
မောင်ခ စသည့်အပြုစာတ်များ ထွက်ပေါ်လာသည်။*

၁၈၇၅ ပြည့်နှစ်မှ ၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်အတွင်း ပြုစာတ်ပေါင်း
လေးရာကျော် ထွက်ပေါ်ခဲ့ပြီး ၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်မှ ၁၉၂၅ ခုနှစ်

အတွင်း၌ ပြဇာတ်ပေါင်း ၁၈၀ မျှသာ ထွက်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာ
တွေ့ရှိရပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်ဦးပိုင်းပြဇာတ်တို့၏ ယေဘုယျလက္ခဏာများကို
လေ့လာကြည့်ပါက ဇာတ်နိပါတ်၊ ရာဇဝင်၊ ထိုးဝတ်၊ ဝတ္ထုရီ
တို့ကို အခြေခံခြင်း၊ မင်းမိဖုရား၊ မင်းညီမင်းသား၊ သော၊ ထီးနန်း
ဝန်းကျင် ဇာတ်ဆောင်များနှင့် သဘာဝလွန်တန်ခိုးရှင်ဇာတ်ဆောင်
များပါဝင်ခြင်း၊ ဇာတ်ဆောင်ပြောစကားများတွင် ကာရန်နာမာများ၊
ဗဟုသုတအဆုံးအမများ၊ ဩဝါဒများ၊ ဝေဝေဆာဆာထည့်သွင်း
လေ့ရှိခြင်း၊ ဆိုင်းဆင့်၊ ပတ်တိုက်ဇာတ်တိုက်သီချင်းများ ပါဝင်ခြင်း၊
နောက်ခံကားကို စာပေအဖွဲ့အဖွဲ့ဖြင့် ထင်ယောင်မြင်ယောင်
လာအောင် ဖွဲ့လေ့ရှိခြင်းတို့ကို တွေ့ရပါသည်။

၁၉၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ရေဖွဲ့ကြသည့် ပြဇာတ်
အကြောင်းအရာများမှာ ဇာတ်နိပါတ်များ၊ ဝင်းမယ်ပဏ္ဍာသထွက်
ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်များ၊ ရှေးဟောင်းမြန်မာရာဇဝင်လာ အဖြစ်
အပွက်များ၊ ဘုရားသမိုင်း၊ ဝတ္ထုရီဇာတ်လမ်းများ၊ ကွက်၊ တစ္ဆေ၊
ဘီလူး စသည်တို့ကို ထည့်သွင်းရေဖွဲ့ထားသောဇာတ်လမ်းများကို
အဆုံးရေဖွဲ့ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုအကြောင်းအရာများ
သည် ဇာတ်သူတို့၏စိတ်ကို ဆွဲဆောင်နိုင်စွမ်းရှိသည်ဟု ပြဇာတ်
စာရေးဆရာတို့ ယုံကြည်ရေဖွဲ့မှုကြောင့် မြန်မာပြဇာတ်တို့၏
အနုပညာဖန်တီးမှု အားနည်းခဲ့ပုံရသည်။ သို့သော် ထိုပြဇာတ်
စာအုပ်များကို ဇာတ်သူအများက နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ကြသဖြင့်

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း မြန်မာပြဇာတ်များစွာ ထွက်ပေါ်နိုင်ခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ထိုပြဇာတ်များတွင် ဒိဋ္ဌဓမ္မလူလောကတွင် တွေ့ရသော အဖြစ်အပျက် အကြောင်းအရာများနည်းပါးပြီး ထာဝရသော အကြောင်းအရာများကို အဓိကထား၍ ရေးဖွဲ့ထားကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဆောင်းပါးရှင် ခေတ်စုစုနယ်က ဓမ္မပြဇာတ်နှင့် ခေတ်ပြဇာတ်များဆောင်းပါးတွင် -

“ဓမ္မပြဇာတ်များသည် ဇာတ်နိပါတ်ကိုဖြစ်စေ၊ ရာဇဝင် သမိုင်းကိုဖြစ်စေ ထိုးဇာတ်ပင်ဖြစ်စေ မည်သည်ကို အခြေခံစေကာမူ အခြေခံအားဖြင့်တူသော ယေဘုယျလက္ခဏာ တစ်ရပ်ရှိသည်။ ယင်းကား ဒိဋ္ဌလောကကို တိုက်ခိုက် ထင်ဟပ် သဗ္ဗင်္ဂဇာတ်ပုံမရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ဓမ္မပြဇာတ်များတွင် လူတို့ နေ့စဉ်ထိတွေ့နေသည့် ဒိဋ္ဌလောကအဖြစ်ကို တိုက်ခိုက်သဗ္ဗင်္ဂဇာတ်ပုံမရှိပေ။ လူများကြားတွင် သိကြားနတ်၊ ဘီလူး၊ ဇော်ကီ စသည့် တန်ခိုးရှင်များ၊ နဂါး၊ ဂဠုန်၊ မြင်းဖုံး၊ ဖွတ်၊ ဝံ စသည့် လူကောပြောတတ်သော တိရစ္ဆာန်များ ပါဝင်လှုပ်ရှားနေသည့် အထူးအဆန်းလောကကြီးအဖြစ် ပြလေ့ရှိသည်။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင် ဘုရားမပွင့်မီ ကမ္ဘာကဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ညောင်ရမ်းခေတ်မှ ကိုလိုနီခေတ်အထိ ပြဇာတ်များတွင် သက်ဆိုင်ရာခေတ်၏ ဒိဋ္ဌလောကသမိုင်းကို တိုက်ခိုက်မတွေ့နိုင်ပေ။”

ဟူ၍ နေရာသားထားသည်ကို လေ့လာရပါသည်။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပြဇာတ်များမှာ ဒိဋ္ဌဓမ္မလောကကို ထင်ဟပ်ရေးဖွဲ့ခြင်း နည်းပေါ်လှပါသည်။ ဤသည်မှာလည်း ခေတ်၏အခြေအနေအရ ပရိသတ်အကြိုက်ကို လိုက်၍ရေးနေသော သဘောကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤတွင် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပြဇာတ်ဇာတ်လမ်းများကို လေ့လာကြည့်ပါက ထိုနှစ်အတွင်း သိုက်သမိုင်းပြဇာတ်ဇာတ်လမ်း များကို မတွေ့ရဘဲ နိပါတ်၊ ရာဇဝင်၊ ထိုးဝတ်ဟူသော ဇာတ်လမ်း အမျိုးအစားများ ပေါ်ထွက်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ ထိုပြဇာတ်အမျိုးအစားများနှင့်ပတ်သက်၍ အောက်ပါအတိုင်း လေ့လာတင်ပြလိုပါသည်။

နိပါတ်ပြဇာတ်များသည် ဓမ္မခေတ်မြန်မာစာပေ သမိုင်း ကြောင်းတစ်လျှောက်၌ ထင်ရှားခဲ့သော ဇာတ်ကား နိပါတ်၊ ဗုဒ္ဓဝင်၊ မဟာဝင် စသောဇာတ်ဖော်များမှ ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်များပင် ဖြစ်ပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ မဟော်သမာ ဟုခေါ်ဝန်ပြဇာတ် (၁၉၀၁) မဟော်သမာ ဥမင် တူးခန်းပြဇာတ် (၁၉၀၁) မဟော်သမာ ကေးစေခန်းပြဇာတ် (၁၉၀၁) တောင်လုံးပြန်ဆရာမြစ် အလောင်းတော်ဝေယန္တရာ ပြဇာတ်သစ် (၁၉၀၂) ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၏ သီရိဓမ္မာသောက ဝမ်းကြီးပြဇာတ် (၁၉၀၂) မောင်ပေါ်ညွန့်၏ အလောင်းတော် မဟော်သမာပြဇာတ်သစ် (၁၉၀၈) တောင်လုံးပြန်ဆရာမြစ်ဗုဒ္ဓဝင်

တောထွက်ခန်းပြဇာတ်သစ် (၁၉၀၈)၊ ဝက်ဘာမောင်ဖိုးသွင်၏
ဝိဇ္ဇာသာရမင်းကြီး၊ မားခွဲခန်း (၁၉၁၀)၊ မားဝိန်ယိမ်းဆရာ
ဦးမောင်ကြီး၏ ကုသမင်းနှင့် ပပဝတီမင်းသမီးပြဇာတ်သစ်
(၁၉၁၁)၊ မောင်ရေချမ်း၏ ဥပ္ပာဝန္တီပြဇာတ် (၁၉၁၅) စသည့်
ပြဇာတ်တို့သည် နိပါတ်အမျိုးအစားပြဇာတ်များပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရာဇဝင်ပြဇာတ်များသည် ရာဇဝံသမင်းတို့၏အကြောင်း၊
တုရားသမိုင်း၊ မြို့သမိုင်း စသည်တို့ပါဝင်သော ဇာတ်လမ်း၊
ဇာတ်ကွက်များဖြစ်ပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် ပုဂ္ဂန်တောင်ဆရာခ၏
လူရွှင်ကောင်း မောင်ဗုဒ္ဓပြဇာတ် (၁၉၀၈)၊ ပုဂ္ဂန်တောင်ဆရာခ၏
တကောင်းရာဇဝင် မောင်ပေါက်ကျွန်းပြဇာတ် (၁၉၁၀)၊ ရွှေတောင်
ဆရာလွမ်း၏ ကျွဲကံ့ဝိုင်းသမိုင်း၊ ရေတင်းသုမရွှေပွင့်ပြဇာတ်
(၁၉၀၉)၊ တောင်လုံးပြန်ဆရာမြ၏ ဘုရင်မင်းခေါင်နှင့် ရာဇဝိရာဇ်
ဖေဖေတော်ပုံပြဇာတ် (၁၉၀၈)၊ ဝက်ဘာမောင်ဘိုးသွင်၏ ပန်းပဲ
မောင်တင့်တယ်ပြဇာတ်သစ် (၁၉၀၅) စသည့် ပြဇာတ်တို့သည်
ရာဇဝင်အမျိုးအစားပြဇာတ်များပင် ဖြစ်ပါသည်။

ထိုဇာတ်များသည် စာရေးသူ၏ ဝိတ်ကျွဲဇာတ်ဖြင့် တီထွင်
ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားသော မော်ဖြေရေးဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်များ
ဖြစ်ပြီး ထိုဇာတ်တို့သည် တိုလိုနီခေတ် ပြဇာတ်ဇာတ်လမ်းများတွင်
အများပြားဆုံးဖြစ်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သာဓကအားဖြင့်
ပုဂ္ဂန်တောင်ဆရာခ၏ မားပြိုင်လံအောင်ရွာပြဇာတ် (၁၉၀၀)၊
ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသစ်၏ တရွှေတလေးမောင်ဘသောပြဇာတ်

(၁၉၀၈) ဘေပိန်ယိမ်းဆရာဦးမောင်ကြီး၏ ကျွတ်သူတော်မောင်ရွှေ
မသင်းကြိုင်ပြဇာတ် (၁၉၀၃) မောင်ရေချမ်း၏ မောင်စေတ တရွှေမြစ်
ပြဇာတ် (၁၉၀၀) ဝက်ဘာမောင်ဘိုးသွင်၏ မောင်ကျော်စွာနှင့်
မယ်သော်တာပြဇာတ် (၁၉၀၈) စသည်တို့ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

ဤတွင် ပုဂ္ဂိုလ်တောင်ဆရာ၊ ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း ဝက်ဘာ
မောင်ဖိုးသွင်၊ ဘေပိန်ယိမ်းဆရာဦးမောင်ကြီး၊ ဆင်ဖြူကျွန်း
ဆရာသင် စသည့် ပြဇာတ်ဆရာများသည် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀
အတွင်း၌ ထင်ရှားသောပြဇာတ်ရေးဆရာများဖြစ်ပြီး ပြဇာတ်
အများအပြား ရေးဖွဲ့ခဲ့သူများလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဆရာဝေယျက ၁၉၀၀ နောက်ပိုင်းပြဇာတ်များ၊ ပြဇာတ်
စာဆိုများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ -

“၁၉၀၀ နောက်ပိုင်းတွင် ပြဇာတ်စာပေများသည် ရေများ
ဖောက်ချသကဲ့သို့ တသောသော ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။
ထိုခေတ်အနေအထားအရ စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ငါးမက်
တစ်ကျပ်ခွဲထား၍ ရောင်းသည်။ ပုံနှိပ်သည့်နေရာတွင်လည်း
သာနားစွာ ဖြိုက်နှိပ်သည်။ ထိုနောက်ပိုင်းခေတ်တွင် စာအုပ်
နှုတ် ၈၀/၆၀ ခန့် တော်နဲ့ရေး တော်နဲ့ဖိုက်နှိပ်၍ ဖတ်၍
မကျန်နိုင်အောင် ပြဇာတ်စာအုပ်များ ပေါများခဲ့သည်။
ထိုပြဇာတ်စာအုပ်များအနက်မှ ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း
(သခင်ကိုယ်တော်ပိုင်း) တောင်လုံးပြန်ဆရာမြ ဘေပိန်ယိမ်း
ဆရာ ဦးမောင်ကြီးတို့ နာမည်ကြီးကြသည်။”

ဟူ၍ ဝေဖန်သုံးသပ်ပြပါသည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ပြဇာတ်များတွင် တချို့သောစာဆိုတို့၏ ပြဇာတ်များမှာ အမည်ဆင့်တူလွန်ရှိကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ စာဆိုတစ်ယောက် ရေးသောပြဇာတ်သည် အောင်မြင်ကျော်ကြားမှုရှိပါက အခြားစာဆိုတစ်ယောက်က လိုက်လံတုပရေးခြင်းသဘောဖြစ်မည်ဟု ထင်မြင်ယူဆပါသည်။ ထို့ပြင် ဗာဇတ်သူပုန်သတ်အများ နှစ်သတ်လက်ခံသောဇာတ်လမ်းများဖြစ်သောကြောင့် ထပ်ပြန်တလဲလဲရေးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် ပုဇွန်တောင်ဆရာခ၏ လူစွမ်းကောင်း မောင်ဗုတ္တပြဇာတ် (၁၉၀၈)၊ ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၏ ကုလားကလေးဇဗျတ်ဝီ ဇဗျတ္တပြဇာတ် (၁၉၀၇-၀၀)၊ မောင်ရေချမ်း၏ ကုလားကလေးမောင်ပိတ္တပြဇာတ် (၁၉၀၉)၊ ဘေဝိန်ယိမ်းဆရာ ဦးမောင်ကြီး၏ ဗျတ်ဝီဗုတ္တပြဇာတ်သစ် (၁၉၁၀)၊ ဘေဝိန်ယိမ်းဆရာဦးမောင်ကြီး၏ ပန်းတော်ဆက်မောင်ဗုတ္တပြဇာတ်သစ် (၁၉၁၂)၊ ဟူ၍ ရာဇဝင်လာ ဗျတ်ဝီဗုတ္တဇာတ်လမ်းကို ပြန်ရေးသောပြဇာတ်များစွာကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့တူ ဘေဝိန်ယိမ်းဆရာဦးမောင်ကြီး၏ ပဋိက္ကရား ကုလားမင်းသားပြဇာတ် (၁၉၀၈)၊ မောင်ရေချမ်း၏ ပဋိက္ကရားကုလားမင်းသားပြဇာတ် (၁၉၀၉-၁၉၁၁)၊ မောင်ကိုကြီး၏ ပဋိက္ကရားကုလားမင်းသားပြဇာတ်ဆန်း (၁၉၁၁) တို့၏ ပြဇာတ်များကိုလည်းကောင်း၊ မောင်ဓဇာလှိုင်၏ ကုလားကလေး စိန်ပီတာစမံအင်ပြဇာတ်အဆန်း (၁၉၁၀)၊

ခေပိန်သိမ်ဆရာဦးမောင်ကြီး၏ ကုလားကလေး စိန်ပီတာစပ်အင်
ပြဇာတ်အဆန်း (၁၉၁၀၊ ဇူလိုင်) ဆရာထွေး၏ စိန်ပီတာစပ်အင်
ကုလားကလေးပြဇာတ်အဆန်း (၁၉၁၀) ဟူ၍ ကုလားကလေး
ပြဇာတ်များကိုလည်းကောင်း သာကေကြည့်နိုင်ပါသည်။

တစ်ဖန် ဆရာဘ၏ ပဒုမမင်းသား နဂါးဆောင်ခန်းပြဇာတ်
(၁၉၀၈) ဆရာဘ၏ ပဒုမမင်းသား နဂါးဆောင်ခန်းပြဇာတ်
(၁၉၁၈) တို့ကိုလည်းကောင်း နဲကရိုင်းကျွဲမဇာတ်လမ်းကို ပြဇာတ်
ခန့်တီးရာတွင် တောင်လုံးပြန်မောင်ဘိုးမြ၏ နဲကရိုင်းကျွဲမပြဇာတ်
(၁၉၁၀) ဝက်ဘာမောင်ဘိုးသွင်၏ နဲကရိုင်းကျွဲမပြဇာတ်သစ်
(၁၉၁၅) ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ နဲကရိုင်းကျွဲမပြဇာတ် (၁၉၀၀)
မောင်အောင်သာ၏ နဲကရိုင်းကျွဲမပြဇာတ်သစ် (၁၉၁၉) တို့ကို
လည်းကောင်း၊ တစ္ဆေဇာတ်လမ်းကို ပြဇာတ်အဖြစ် ဖန်တီးရာတွင်
မောင်ဓမ္မသွယ်၏ မောင်ဓမ္မဘ တစ္ဆေဖြစ်ပြဇာတ် (၁၉၁၀)
ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ တစ္ဆေကလေးဇာတ်လမ်းကို ပြဇာတ်
အဖြစ် ဖန်တီးရာတွင် ရွှေထောင်ဆရာလွမ်း၏ သီရိဓမ္မာသောက
မင်းကြီးပြဇာတ် (၁၉၀၂) ဆရာထွန်း၏ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး
ပြဇာတ် (၁၉၁၀) တို့ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရပါသည်။

အထက်ပါ ပြဇာတ်ဇာတ်လမ်းများမှာ နိပါတ်၊ ရာဇဝင်၊
ထိုးဇာတ်ဇာတ်လမ်းများဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ခေတ်အခြေအနေနှင့်

ပအုပ်စင်သော ဇာတ်လမ်းများသာဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ခေတ်အခြေ
အနေကို ထင်ဟပ်ပြီး ဒီဌဓမ္မလွှာလောကသဘာဝကို ဖော်ပြနေမှု
နိုင်စွမ်း ဝားနည်းလှပါသည်။

တို့ခေတ်ပြဇာတ်များတွင် ဇာတ်ဆောင်တို့၏ ပြောစကား
များဖြင့် ဇာတ်လမ်းအဖြစ်အပျက်၊ ဇာတ်ဆောင်တို့၏ စရိုက်
သဘာဝ၊ ခေတ်၏ ကာလဒေသနောက်ခံဝန်းကျင်တို့ကို သမ္ပင်
ဖော်ခြင်းဖြစ်ပေရာ စာဆိုဖန်တီးထားသည့်ဇာတ်ဆောင်အခင်းခွင်း
တို့၏ ပြောစကားအဖွဲ့များသည် အရေးပါလှပါသည်။

ဤသည်ကို ဆရာကြီးဦးရန်အောင်၏ ဝတ္ထု ပြဇာတ်၊
ဆောင်ပါ။ ကဗျာရေးနည်းပညာစာအုပ်တွင် -

“ပြဇာတ်ရေးဆရာသည် သူ၏ပြဇာတ်အရေးအသားတွင်
နိဂါန်း၊ နိဂုံးနှင့် ဇာတ်စင်အခင်းအကျင်းကို ရေးသား
ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်းမူအပ သူ၏ဆိုလိုရင်းအကြောင်းများ
အားလုံးကို သူ၏ဇာတ်ကောင်များ၏ စကားလုံးမှတစ်ဆင့်
သာ ဖော်ထုတ်နိုင်ပါသည်။ သူ၏ဇာတ်ကောင်များ၏
စကားလုံးများသည် ဇာတ်ကောင်တို့၏စရိုက်ကို ဖော်ပြနိုင်
ပါသည်။ ထိုစကားလုံးများမှတစ်ဆင့်ပင် ဇာတ်လမ်း
ဇာတ်ကွက်ကို ပေါ်စေပါသည်။”

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်ကို လေ့လာရပါသည်။

ပြဇာတ်များတွင် ပြောစကားများ၌ တစ်ကိုယ်တည်း၊
 ပြောစကားများ၊ ဇာတ်ဆောင်များအသွင်းသွင်း၊ အချီအချ
 ပြောစကားများကို ကာရန်နသောတို့ဖြင့် စနစ်တကျ မရေးဖွဲ့
 ထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့နောက် အာလုပ်စကားများ၊
 ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်စကားများကိုလည်း ထည့်သွင်းထားပြီး
 သက်ဆိုင်ရာ ဇာတ်လမ်းဇာတ်ဆောင်နှင့် ကာလဒေသနောက်ခံ
 တို့ကို ပုံရိုးပေးနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်
 စကားနှင့်ပတ်သက်၍ ဆရာကြီးမောင်မောင်တင် (မဟာဝိဇ္ဇာ) က
 ပြဇာတ်နှင့် ပြဇာတ်စာပေတွင် -

“မြန်မာပြဇာတ်ပုံစံတွင် တမူထူးခြားသော ပြဇာတ်ဟန်သည်
 အာလုပ်စကားနှင့် ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်စကားများ ဖြစ်သည်။
 အာလုပ်စကားမှာလည်း ဖျို့စာပေမှ ပေါက်ဖွားလာသော
 သဘောတစ်ရပ်ပင်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံခြားပြဇာတ်များတွင်
 အထူးသဖြင့် ချိတ်စပီးယား၏ ပြဇာတ်များ၌ တစ်ခန်းမှ
 တစ်ခန်း ကူးပြောင်းခါနီးတွင် Rhyming Couplet ကာရန်
 နသောတစ်မျိုးဖြင့် ကဗျာလင်္ကာအချာကလေးများကို တွေ့ရ
 သည်။ မြန်မာပြဇာတ်မှာမူကား ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်ကို
 တွေ့ရလေသည်။”

ဟု ဆိုပါသည်။ ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်စကားတို့သည် ပြဇာတ်စာပေ၏
 ထူးခြားသည့်အင်္ဂါတစ်ရပ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ကိုလိုနီခေတ်ပြဇာတ်

များတွင် ဆိုင်းဆင့်၊ ပတ်တိုက်အဖွဲ့များကို တွေ့ရပါသည်။

တစ်ဖန် ပြဇာတ်များတွင် ငိုချင်းများ ရော့ဖွဲ့ဟန်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ငိုချင်းများသည် မိစားမှုရသကို ပေးစွမ်းနိုင်သော်လည်း ငိုချင်းများလွန်းလွှင်မှု ပြဇာတ်အရသာပျက်သွားနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ပြဇာတ်တိုင်း၌ ငိုချင်းအမျိုးမျိုး ပါဝင်သည့်အတွက် ငိုချင်းသည် မပါလျှင်မြစ်လောက်တောင် ခေတ်စားခဲ့ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။

ငိုချင်းတို့သည် အခြေအနေတစ်ခုတစ်ရာကို မကျေနပ်သည့် အခါတွင် ငိုချင်းနှင့်ညည်းကာ ဖြေလျော့ရသည့်အတွက် ခေတ်အခြေအနေအရ ထိုအလွမ်းအဆွေးသဘောကိုပင် ပရိသတ်သည် နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်ဟန် ရှိပါသည်။

“ဇာတ်ကစ်ခုဖြစ်ဖို့ရာ နှစ်ပါးသွား၊ သီချင်းကချည်းသာ ဖန်တီးသည်မဟုတ်၊ ငိုချင်းသည်လည်း ဇာတ်လမ်းကိုဖန်တီးသဖြင့် များစွာအရေးပါစရာရောက်သည်။”

ဟူ၍ ဆရာမောင်ထင် ဝေဖန်ရေးသားသလိုပင် အလွမ်းကို အသားပေးကာ ဇာတ်လမ်းတိုင်း၌ ငိုချင်းများစွာပါဝင်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဆရာကြီးဝေယျက ဝေယျ၏စာတွင် -

“၁၉၁၀ ကျော်လောက်ရောက်တော့ ပီပြင်စာတိုတွေ ထိပ်သွား

တယ်။ ဆက်တိုက်ဆုတ်တဲ့လူကတော့ ထုတ်နေပါသေးတယ်။ သို့သော် ၁၉၁၀ ကျော်လောက်မှာ သိပ်မတွေ့ရဘူး။ ၁၉၁၈ ခုလောက်ရောက်တော့ လုံးလုံးပျောက်သလောက်ဖြစ်သွား တယ်။ ကျွန်တော်တို့ကိုယ်တိုင်လည်း မဖတ်တော့ဘူး။ ဒီအချိန်မှာ ဝတ္ထုတိုလေးတွေ၊ ဝတ္ထုရှည်တွေ၊ မဂ္ဂဇင်းတွေ၊ ဂျာနယ်တွေပေါ်လာတယ်။ ဒါတွေမှာ ပြဇာတ်ထက် ထူးဆန်းတဲ့ ခေတ်ဗဟုသုတတွေ ပါလာတယ်။ ပြဇာတ်တွေ တိမ်မြုပ်သွားတယ်။”

ဟူ၍ ပြဇာတ်စာပေ တိမ်မြုပ်သွားခြင်းအကြောင်းရင်းတစ်ခုကို ရေးသားထားပါသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ခေတ်အခြေအနေအရ ကြည့်ပါက ပြဇာတ်စာပေသည် ထိုခေတ်စာဖတ်သူတို့နှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင် ခဲ့သော လူကြိုက်များခဲ့သော စာပေအဖွဲ့တစ်ရပ် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ခြုံငုံ၍ သုံးသပ်ရပါလျှင် ပြဇာတ်အများစုသည် အကြောင်း အရာပိုင်းတွင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည့် ရာဇဝင်နိပါတ် ထိုးဇာတ်တို့ကို ဇာတ်အိမ်တည် ရေးဖွဲ့တတ်သလို အရေးအဖွဲ့ ပိုင်းကို ရလှလာကြည့်ပါကလည်း ပြဇာတ်၏အသက်ဖြစ်သော ဇာတ်ဆောင်ပြော စကားအဖွဲ့များသည် ဇာတ်ဆောင်စဉ်ကို ပေါ်လွင်စေသည့်အဖွဲ့များဖြစ်ပြီး အသက်ဝင်ကြောင်း တွေ့ရ ပါသည်။ ထို့ပြင် ရွေးပြဇာတ်တို့၏ လက္ခဏာအတိုင်းပင်

ဇာတ်ဆောင်ပြောစကားများကို ကာရန်နဘောများဖွဲ့ခြင်း ဆိုင်းဆင့်
ပတ်တိုက်များ ထည့်သွင်းခြင်း၊ အလွမ်းအဆွေး အသောရသ
ပေးနိုင်ခြင်းဟူသည့် လက္ခဏာများကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။
ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်
ခဲ့သည့် ပြန်မာပြဇာတ်အများစုသည် ပြဇာတ်စည်ရွယ်ချက်ကို
ပေါ်လွင်အောင် ဖျော့ နိုင်ပြီး ရသပြောက်သော အဖွဲ့များဖြစ်သလို
ခေတ်အခြေအနေနှင့်လျော်ညီစွာ ဖျော်ဖြေမှုပေးစွမ်းနိုင်သော
ဇာတ်လမ်းများဖြစ်သည့်အတွက် ပရိသတ် နှစ်သက်လက်ခံပြီး
ပြဇာတ်စာပေကဏ္ဍ ကြီးမားကွယ်ပြန့်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း လေ့လာ
သုံးသပ်မိပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း၌ ထင်ရှားခဲ့သော ပြဇာတ်စာဆိုများ
အနက်မှ ပြဇာတ်အများစုအပြားအဖွဲ့ခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်တောင်ဆရာခ၊
ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၊ ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်တို့၏ ပြဇာတ်အမျိုး
အစားများမှ ဇာတ်လမ်းဇာတ်ဆောင်၊ ကာလဝေသနောက်ခံ
ဖန်တီးမှုများကို ပြဇာတ်လာ ဇာတ်ဆောင်တို့၏ ပြောစကားအဖွဲ့၊
အာလုပ်၊ ဆိုင်းဆင့်၊ ပတ်တိုက်၊ ငိုခိုင်းအဖွဲ့များမှတစ်ဆင့် လေ့လာ
ဆန်းစစ်တင်ပြသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

ပုဂ္ဂိုလ်တောင်ဆရာခ၏ ပြဇာတ်များအနက်မှ *လူစွမ်းတောင်း
မောင်ထွဏ္ဍ* သည် ရာဇဝင်လာ ဖျတ်ဖိထွဏ္ဍဇာတ်ကြောင်းကို
ဖျော့ထားသောဇာတ်လမ်းဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်လာ မောင်ထွဏ္ဍ

အကြောင်းကို ပြဇာတ်စာဆိုအထော်များမှူး ခေမ္မာကြခြင်းမှာ ဇာတ်သူပရိသတ်၏ ထိုခေတ်က လက်ခံနှစ်သက်မှုကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤပြဇာတ်တွင် စာမျက်နှာ (၈၀) ပြည့်အောင်သာ နေသောပြဇာတ်ဖြစ်သဖြင့် မောင်ဗုတ္တ သေဆုံးကြောင်း သိရပြီး မယ်ဝဏ္ဏသည် အလွန်ပူဆွေးငိုကြွေးနေခန်းအထိသာ နေသား ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၏ မဟာဝင်လာ “သီရိဓမ္မာသောက မင်းကြီး” ပြဇာတ်သည်လည်း စာမျက်နှာ (၈၀) ပြည့်ထိပဲ နေသား ရသဖြင့် ပညာသီပွမင်းသားလေးသည် အခင် သီရိဓမ္မာသောက မင်းကြီး၏ စေခိုင်းမှုကြောင့် ချစ်ကြင်စမယားဖြစ်သူကို အသိ မပေးဘဲထားခဲ့ဖို့ သာသနာပြုရမည့်မြေကို လိုက်ရှာခန်းအထိသာ နေသားထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ “ကရွှေကလေးမောင်ဘေဘ” ပြဇာတ်သည် စာဆို၏စိတ်ကူးဉာဏ် ကွန့်ဖြူနေသားထားသော ထိုဇာတ်လမ်းတစ်ခုဖြစ်ဖို့ မိခင် ရွှေသစ္စာမင်းသမီး မောင်ဘေဘ နှင့်ပွေးစားမိခင် မေဂါဝီသမင်မတို့၏ ၅၂၈ သွယ် ချစ်မေတ္တာ အကြောင်းကို အဓိကထား ဖော်ပြပါသည်။ ထို့ပြင် ခေတ်ပြိုင်စာဆို တစ်ဦးဖြစ်သော ပုဇွန်တောင်ဆရာခေအကြောင်းကို ဆွဲနှိပ်နေဖို့

ထားသောအဖွဲ့များ ပါဝင်သည့် ပြဇာတ်လည်းပြင်ပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါ ပြဇာတ်များအနက် ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း
ပြဇာတ်ဇာတ်လမ်းဖန်တီးပုံ၊ ဇာတ်ဆောင်များဖန်တီးပုံ၊ နောက်ခံ
ဝန်းကျင်ဖန်တီးပုံဟူသော ပြဇာတ်အတတ်ပညာဆိုင်ရာ အခြေခံ
သဘောများကို လေ့လာဆန်းစစ်တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

**၅၊ ၄၊ ၁။ ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း (၁၈၇၆-၁၉၆၄) ၏ သီရိ
ဓမ္မာသောကမင်းကြီးပြဇာတ် (၁၉၀၂) ဖန်တီးပုံလေ့လာချက်**

ရွှေတောင်ဆရာလွမ်းသည် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းပင်
ဖြစ်သည်။ ဆရာလွမ်းသည် ၁၉၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၁၀ ခုနှစ်တိုင်
ပြဇာတ်များထုတ်ခဲ့သည်။ ၁၉၀၂ ခုနှစ်တွင် သီရိဓမ္မာသောက
မင်းကြီးပြဇာတ်သစ်ကို ဝေယျာသုရိန်စာပုံနှိပ်တိုက်မှ ရေးသား
ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ ဤပြဇာတ်သည် မဟာဝင်ဝတ္ထုမှ ကောက်နုတ်
ချက်ဖြစ်ပြီး ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ထပ်မံမိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။
မြတ်ဗုဒ္ဓသာသနာ၏ အခြေခံအတ္ထုပ္ပတ္တိကို ပရိသတ်အားလုံးသည်
နောင်အစဉ်တစ်သက်လုံး ကွင်းကွင်းကွက်ကွက် ထပ်မြင်မှတ်သား
မိစေရန် လေးညှန့်ပုံအပြု၊ ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ထား
သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ စာဆိုက -

“သံဃေးရုံအတွင်း ဇာတ်ထုပ်ကိုပြတာမတော့ မြတ်ဗုဒ္ဓ

သာသနာကို ဒါယကာအမွေခံဖို့ အခြေခံကမ္ဘာမှာ တွင်
လောက်အောင် မဟာဝင်ကွမ်းကန်လာသည့် အသောကမင်း
ဧကရာဇ်၏ မယွင်းအခြေခံခနစ် အတ္ထုပ္ပတ်ကို သရုပ်ဖော်
ကွင်းကွင်းကွက်ကွက်ကြီးထင်တဲ့အပြင် နောင်အစဉ်တစ်သက်
အဆုံးမှတ်စေဖို့ မက်လုံးဇာတ်စကားအရကို လေးညာနှင့်
ရေးထုတ်လိုက်ပါအုံး ဇာတ်မပြီးမချင်း မရပ်မငြီးခင်းလို့မို့
ဖတ်ပြီးရင်း ဖတ်နိုင်ကြပါစေတည်း။”

တူ၍ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးပြဇာတ် ရေးသားချဉ်းနှင့်
မတ်သက်၍ ပြဇာတ်နိဒါန်းတွင် ရေးသားဖော်ပြထားပါသည်။
ဆရာကြီးက ပရိသတ်အား မညည်းမညှ ဖတ်ပြီးရင်း ဖတ်နိုင်ကြ
စေရန် ပြဇာတ်ရေးဖွဲ့ထားကြောင်း ဇာဆို၏စေတနာကို ဖော်ပြ
ထားပုံမှာ နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။

သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးအကြောင်းကို ဦးကုလား၏ မဟာ
ရာဇဝင်ကြီး ရေးဖွဲ့မှတ်တမ်းတင်ထားပုံနှင့် ဆရာလွမ်း၏ သီရိ
ဓမ္မာသောကမင်းကြီး ပြဇာတ်အကြောင်းလာ ဇာတ်လမ်းတို့မှာ
ကွဲပြားမှုရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဆရာလွမ်းသည်
မဟာဝင်လာဇာတ်လမ်းကို ဇာဆို၏စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့် ဖန်တီး
ပြုပြင်လျက် ထိုးဖောက်အဖြစ် ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးသားထားခြင်း
ဖြစ်ကြောင်း သိရှိရပါသည်။ ဇာတ်လမ်းတစ်ခုလုံးသည် ဇာတ်ပိုဒ်
ခန်း၊ ဇာတ်တက်ခန်း၊ ဇာတ်ဆင်းခန်းတို့ဖြင့် ဖန်တီးရေးဖွဲ့ထားပြီး

လွမ်းခန်း နှစ်ပါးသွားခန်းတို့ဖြင့် ဇာတ်လမ်းကို ဆွဲဆောင်မှုရှိ စေကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

ရွှေကောင်ဆရာလွမ်း၏ 'သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးပြဇာတ်' သည် ဇာတ်နိပါတ်ရာဇဝင်လာ ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်များကိုယူ၍ ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် စကားစာသုံးစနန်းများမှာ လည်း သိုင်းသိုင်းဝန်းဝန်း လေးလေးခုက်ခုက်ရှိပြီး ဂုဏ်အလင်္ကာ ရသမြောက်သော အရေးအသားများဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဆရာလွမ်းရေးသားခဲ့သော ပြဇာတ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆရာကြီးရှေ့ဥပေါင်းက သီးခြားစာအုပ်အုပ်တွင် -

"ဆရာကြီးရေးသားခဲ့သော ပြဇာတ်များအနက် အချို့ပြဇာတ် များကို ဦးဖိုးစိန်၊ ဦးစိန်ကတိုး စသော ဇာတ်များကယူ၍ ကပြကြသကဲ့သို့ အချို့သောပြဇာတ်များမှာ နာမည်ကျော် ဇာတ်ရုပ်သေးများကို ဆရာကြီးကိုယ်တိုင် ကြည့်၍ လည်းကောင်း၊ မင်းသားမင်းသမီးနှစ်ပါးသွားသီချင်းများကို ရေးကူး၍လည်းကောင်း စာအုပ်အဖြစ် ပြုလုပ်သည်ကို ယူဆဖွယ်ရှိသည်။"

ဟူ၍ ဖေဖော်ဝါရီလကတည်းက တွေ့ရပါသည်။

ဇာတ်လမ်းတွင် ဆရာလွမ်းသည် အဓိကဇာတ်ဆောင် ပညာသိပ္ပံမင်းသား၊ ပစ္စုပ္ပန်မင်းသမီးနှင့် အရန်ဇာတ်ဆောင်များ

ဖြစ်သော သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၊ ဧက္ကာမင်းကြီး ပညာသိပ္ပံ၏ တပည့်ကျော် စန္ဒရော်နှင့် ကျော်ရွှေဟူသော ဇာတ်ဆောင်တို့ဖြင့် ဇာတ်လမ်းကို ပုံပေါ်အောင် ဖော်ပြနိုင်စွမ်းရှိပါသည်။

တစ်ဖန် ပြဇာတ်လာ ဇာတ်ဆောင်တို့၏စရိုက်ကို လေ့လာ တင်ပြလိုပါသည်။ ဇာတ်ဆောင်တစ်ယောက်၏ စရိုက်နှင့် ပတ်သက်၍ ဆရာတက်တိုးက -

“ဇာတ်ဆောင်သည် လူစွမ်းကောင်းကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်ပေ။ လူ့အဖွဲ့အစည်းတိုက်ပွဲ၌ တစ်ကိုယ်ကောင်း၊ တစ်ဦးကောင်း၊ သူရဲကောင်းဝါဂများကို ကိုယ်စားပြုသော ဇာတ်ဆောင်မျိုးကို မလိုလားအပ်ဟု ဆင်မြင်မိပါသည်။ ဇာတ်ဆောင်သည် လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲမှ လူတစ်ယောက် ဖြစ်ပေမည်။ သို့ရာတွင် သူတွင် နှိုးကျွေးစွမ်း၊ ဂုဏ်ယူစွမ်း၊ မြတ်နိုးစွမ်းအချက်များ တွေ့နိုင်သလို သူ့ကိုဝေဖန်ရမည့် လိုအပ်လျှင် အပြစ်တင်ရမည့်အချက်များလည်း ရှိနိုင်ပေသည်။”

ဟူ၍ ဆိုလိုသလိုပင် သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၊ ပြဇာတ်လာ ဇာတ်ဆောင် ပညာသိပ္ပံသည် သာသနာအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သောမင်းသားဟု မှီးကျွေးဖွယ်ဖြစ်သလို တစ်ဖက်မှလည်း အချစ်ကြီးသောမင်းသားအဖြစ် အားနည်းစွာကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝိဋ္ဌဓမ္မလူလောကမှ လူတစ်ဦး၏ ခံစားချက်နှင့်တူညီအောင် ဖွဲ့ဆိုတင်ပြနိုင်မှုကြောင့် ပညာသိပ္ပံ၏

မိန့်ကလေးကားသည် ထိုခေတ်ပြဇာတ် သရုပ်ဆောင်ဖန်တီးမှု
အပိုင်းတွင် ပီပြင်သောဇာတ်ဆောင်တစ်ဦးဟု ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဤ "သီရိမုဒ္ဒာသောကမင်းကြီးပြဇာတ်" တွင် ပြောစကား
များကတစ်ဆင့် ထိုခေတ်ကာလနောက်ခံ ဇာတ်အုတ်ကိုလည်း
တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဤသည်ကို မင်းသမီး၏ပြောစကား၌

"ဘိုးရှင်-စန္ဒရော်စဲ့၊ ဧည့်အခါကာလတော့၊ ရွှေကန်မြို့ဝေသ
ဆိုတာ၊ ပီယဝါစာ၊ သားယာချေင်၊ သဘင်ညဏ်ကများကို
မဖက်မှ၊ နားရွက်လို့ ပန်ဆင်ကြသရှင့်၊ ယခုခေတ်သမယ
ဝိပူတ္တိကာလေနုမှာတော့၊ သဘောဆွေ အလှမင်းတို့များ
ယှဉ်းမူားကာ တသိရ်ပစေဘို့၊ စိန်ကိုမှ ကြိုက်တဲ့ပြင်၊
စိန်မင်းသမီးတွေက စိန်သီချင်းတစ်နည်း၊ ကာမတွေ
မုန်းစေဖို့၊ ရာဂလုံးညစ်ပတ်စကားတွေဖြင့်၊ တဟားဟား
အတို့အဆိုတ် ခံနိုင်ကြတာမို့ နိုင်ငံက ကြိုက်ကြတယ်ရှင့်။"

ဟူသော အဖွဲ့အရလည်းကောင်း၊ ရံရွှေတော် စန္ဒရော်၏
ပြောစကားအဖွဲ့ဖြစ်သည်။

"မှန်လှပါ၊ စိန်မင်းသမီးတွေ ပေါရက်သားနှင့်၊ တစ်ကွင်းမှ
မရွပ်လိုက် မဝတ်လိုက်ရတာ၊ ကျွန်တော်မျိုးဖြင့် အင်မတန်၊
ဝမ်းနည်းသဘာရား စိန်ထိုကာလကိုဘုရား။"

အဖွဲ့အရလည်းကောင်း၊ တစ်ဖန် ကျော်စွဲ ပြောစကား၌ -

"ဗွင်သေးများ ခေတ်တိမ်လို့မို့၊ ဇာတ်သဘင်များ၊ ခေတ်
အချိန်၊ ထင်ပေါ်ကျော်စောတဲ့ ခေတ်ဖြစ်ပါဘုရား။"

အဖွဲ့အရလည်းကောင်း၊ စိန်ရုံမှ လူရာဝင်သည့်ခေတ်ဖြစ်ကြောင်း

ရန်ကုန်မြို့၊ အခြေအနေနှင့် စာလံသဘင်အခြေအနေကို သိရှိနိုင်ပါသည်။

ထို့ပြင် ပြဇာတ်အစဉ် ပညာသိပ္ပံမင်းသားကလေးသည် ပဉ္စမူးမင်းသမီး၊ ရဲရွှေတော်ကျော်စွဲ၊ စန္ဒရော်တို့နှင့်အတူ မိဂဒါဝန်တောဥယျာဉ်မှအပြန် ဥယျာဉ်၏ သာယာလှပပုံကို ယိုးဒယားမြိုင်ထတီးလုံးဖြင့် မင်းသားသီဆိုပုံမှာ သူတို့၏သာယာကြည်နူးမှုကို မြင်ယောင်လာအောင် ပုံပိုးပေးနိုင်သော ခရောက်ခဲဇာတ်ကွက် ထစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကို -

“ပင်ယံလေဝင်ယံ တင်ကြင်းပေါ်မှာ။ ကူးလာဟန် ဖြူကာ
ဖို့ ကူးလာဟန်။ ဘို့ ဖန်ခါမိ မယ်ညိုရယ် မြည်သံသာ။
ဓမ္မစကြာဗျာဟောပါတဲ့ မိဂဒါဝယ်။ ဘို့ တစ်သက်လျှာ စောစွဲ၊
မိမိရဲ့ လာကွယ်၊ တစ်သက်လျှာ စောစွဲ၊ မိမိရဲ့ လာကွယ်။
ဘို့ ဓမ္မစကြာ ဗျာဟောပါတဲ့ မိဂဒါဝယ်။”

ဟူသောအဖွဲ့အရ သိရှိရပါသည်။

သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးပြဇာတ်တွင် ရွှေတောင်ဆရာလွင်သည် လွမ်းချင်း၊ ကောင်းကင်ကြီးအဖွဲ့မှားကိုလည်း ကိုယ်ပိုင်ဟန်ဖြင့် သီကုံးစပ်ဆိုထားပါသည်။ ဤသည်ကို ပညာသိပ္ပံမင်းသားနှင့် မယ်ပဉ္စမင်းသမီးတို့ ပါတလိပုတ်ပြည်သို့ ပြန်ခန်းတွင် ငှက်ဂဠုန်ရှက်ကို အချက်ကျစီး၍ အထွက်ခရီးမောင်းနှင်ရာ၌ -

တိမ်မြောက်ပိဋကတ်၊ ဝိသုဒ္ဓိဝါလေယျကံသန်း၊ ယုတ်သန်း၊ စက်မောင်း၊ ဆင်း၊ စက်လေလေ၊ စက်လေမောင်းဆင်း၊ စက်မောင်းဆင်း၊ ထွက်ကြောင်း၊ အင်း၊ ထက်ကောင်းကင်းမိုးမြင့်ထိပ်၊ တန်း၊ ဝလာရစ် သန်းနေထူး၊ ဝလာရစ်သန်းနေထိုင်၊ ဟောလေလေ၊ မြန်မုံတယ်၊ ခက်ကြံ့ခွင့်၊ ထက်ဘုံမြင့်၊ စက်စုံဖွင့် လာလေ လာရတယ်။

ဟူ၍ နှစ်ယောက်မြိုင်တူ ကောင်းကင်ကြိုးသီချင်း၊ သီဆုံးကြွပုံ မှာလည်း နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းပြီး၊ စူးပါးသည့် အဖွဲ့လည်း မြစ်ပါသည်။

ထို့ပြင် ပရိသတ်အကြိုက် ကိုစိန်နီ၊ မဒီကိုင်ဆရာပုတို့၏ သီချင်းများကိုလည်း ထည့်သုံးထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဤသည်ကို မင်းသမီး၏ပြောစကားတွင် -

ဆရာကလေး ကိုပုတို့ ကိုစိန်နီဆိုတဲ့ သီချင်းအလိုက်ကို ကျွန်မတို့ စာရေးကလေး ဆရာကလေး ဆရာလွမ်းက၊ ရော့ဖို့ရန် ခက်လို့လဲ၊ မဟုတ်ဘူးရှင်။ သို့ရာတွင် အများ အများသော မိတ်ဆွေကလေးတို့ကို ဆရာကိုစိန်နီဆိုတဲ့ သီချင်းကိုမှ နှစ်သက်ရင်းမိတာကို ဘုရား ကိုင်း မောင်ရယ် အမိန့်ရှိတော်မူပါဦး၊ ဘုရားနှမလေး နားထောင်ပါရအေး။

ဟူ၍ ပြောခြင်းဖြင့် သိသာစေပါသည်။ တစ်ဖန် မင်းသမီးက

ပြောစကားတွင်လည်း -

"ဪ... အခု မောင်တော်ဘုရား မိန့်တော်မူတဲ့ တီးလုံးဟာ ၁၂၆၄ နှစ် နတ်တော်လဆန်း ၇-ရက်၊ စနေနေ့ညက ဝတ္ထုနိဗ္ဗိ၊ သံဇေဇပုံတော်ကြီးတွင်းမှာ ဆရာကလေး ကိုစိန်ခိုဆိုတဲ့ သီချင်းကိုဘုရား ဘုရားနှမကလေးလည်း မောင်ဘုရားဆိုတဲ့ တီးလုံးအသွားတစ်မျိုးကိုပဲ ဝတ္ထုနားတော်သွင်းဦးမယ်၊ မောင်မောင်ရဲ့"

တူ၍ ပြောဆိုပုံအရ ဤပြဇာတ်ကို တစ်ထောင့်နှစ်ရာ အစွန်းခြောက်ဆယ့်လေးခု၊ နတ်တော်လဆန်း (၇) ရက်၊ စနေနေ့ည ဝတ္ထုနိဗ္ဗိ၊ သံဇေဇပုံကြီးအတွင်းတွင် ခင်းကွင်းပြသခဲ့ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။

ဆရာလွမ်း၏ပြဇာတ်တွင် ဇာတ်ဆောင်၏ အရည်အသွေးကို ဖော်ထုတ်ပြသနေသော ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်အဖွဲ့များကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ဆိုင်းဆင့်ပတ်တိုက်တို့သည် ဇာတ်ဆောင်ပြုဆောင်ရာမည့် အရေးကိစ္စအတွက် လိုက်ဖက်မှုရှိအောင် ပံ့ပိုးပေးနိုင်သော အဖွဲ့ဖြစ်သည့်အတွက် ပြဇာတ်တွင် အရေးပါလှပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် -

"ဪ... ပါတလီပုတ်ပြည်ကြီးကို ဘုန်းမီးနေလ အစိုးရတော်မူသော သာသနာ့ဂါယကာ မဟာဇနကရာဇ်မင်းမြတ်က ဘုရားစေတီတော်တည်ရန် ဘုမ္မိနက်သန်ကြွန်မင်္ဂလာနှင့်

ပြည့်စုံညီညွတ်သော ပြေနေရာများကို တိမ်ရွေ့ကိုယ်တော်
ကလေး ကိုယ်တော်တိုင် တောနင်း၍ ရွာရမည်ဟု အမိန့်
တော်ဖြတ် မှတ်တော်မှတော့၍ လာခဲ့ရကယ်၊ ပြောဆိုနေလို့
ကိစ္စမဆုံးသေးဘူး သွားပုပ်မတော်မယ် ခရာ-ပြောနေလျှင်
ကြာရှေ့ တိမ်တော်အပြန်နီးအောင်တဲ့ အောင်ကဲရွာစားမင်း
ပတ်ကြီးနဲ့ပို့ဆိုလာခဲ့ရာ တိမ်တော်သို့ရောက်စေ။”

ဟု၍ တိမ်တော်ဝန်သည် မင်းအမိန့်လည်ပြန်ပြန် သာသနာရေးနှင့်
သက်ဆိုင်သည့်ကိစ္စဖြစ်သောကြောင့် အမှုကိစ္စကို ပြန်ပြန်
ဆောင်ရွက်ရမည့် အခြေအနေကို ပေါ်လွင်စေရန် ဆိုင်းကို
ခပ်နာနာလေး တီးပေးပါရန် ဆင့်ဆိုထားသောအဖွဲ့ဖြစ်ကြောင်း
တွေ့နိုင်ပါသည်။

ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၏ပြဇာတ်တွင် အရေးအဖွဲ့များဖြင့်
ဇာတ်လမ်းကို ဆွဲဆောင်မှုရှိစေပါသည်။ တစ်ဖန် လွမ်းခန်း၊
ဆွေးခန်းများ၌လည်း ဆရာကြီး၏ရွှင်ဉာဏ်ဖြင့် ကရုဏာရသမှု
ဟာသရသသို့ ထွက်ပေါက်ပေးတတ်သော ဇာတ်လမ်းဖန်တီးမှု
ဝဠာမှာလည်း ဆိုးကုန်ဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။

မြိုင်၍ သုံးသပ်ရပါလျှင် ရွှေတောင်ဆရာလွမ်း၏ ‘သီရိဓမ္မာ
သောကမင်းကြီးပြဇာတ်’ သည် ခေတ်အကြိုက် ပရိသတ်၏သဘော
ကိုလိုက်၍ ရေးသားထားသော ပြဇာတ်တစ်ပုဒ်ဖြစ်သည့်
အားလျော်စွာ ပရိသတ်အကြိုက် ဆို၍ကောင်း၊ ငို၍ကောင်း၊
ရယ်၍ကောင်းအောင် ရေးသားထားကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

တစ်ဖက်မှကြည့်ပါကလည်း ဓာတ်ဆောင်တို့၏စနိုက်ကို ဝိဋ္ဌဓမ္မ
ဇလာတမ္ပ လူတို့နှင့်လျော်ညီအောင် ဖန်တီးပေးဖွဲ့ထားသည်ကို
တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် စာဆို၏ပြဇာတ်တို့သည် ဖတ်ရှု၍
ကောင်းပြီး ပရိသတ်တို့က နှစ်သက်လက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း
လေ့လာဆန်းစစ်မိပါသည်။

ဖြူငုံသုံးဆန်ချက်

ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သော
မြန်မာစာပေမှ ထူးခြားထင်ရှားသည့် စာပေအဖွဲ့တို့ကို လေ့လာ
ကြည့်သောအခါ အများစုမှာ ထိုခေတ်မြန်မာနိုင်ငံရေး စီးပွားရေး
လှူ့ထုကို အခြေပြုခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စာဆို၏စေတနာ
အလျောက် နေ့စဉ်ခဲ့ကြသော စာပေအဖွဲ့တို့သည်လည်း မြန်မာ
စာပေတွင် ထူးခြားတိုးတက်သော အသွင်လာကွဏာ ဆောင်ခဲ့
ပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်ဦး စာပေအဖွဲ့များတွင် မိမိခေတ် ပတ်ဝန်းကျင်
အခြေအနေကို သတိပြုဆင်ခြင်ပြီး စာဆို၏စေတနာသက်ရောက်

ပျံ့ဖြင့် ဘဝအာနိသင်ပေးစွမ်းနိုင်သော မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်၊ ဝိသာနု
စိတ်ဓာတ် ဝင်စားလာကြရန် လှုံ့ဆော်ရေးဖွဲ့သည့် ကဗျာအဖွဲ့
များကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ မြန်မာစာပေတွင် ပါတော်မူခေတ်၌
ဆီတန်းနီဆရာတော်၊ အချစ်တန်းဆရာမေ စသည့် စာဆိုတို့သည်
လည်း ဘဝအသိပေး အမျိုးသားရေးလှုံ့ဆော်သည့် ကဗျာအဖွဲ့များ
ဖွဲ့ခဲ့ကြပါသည်။ မောင်းထောင်ဦးကျော်လှ၊ သခင်ကိုယ်တော်မိုင်း၊
ဦးစိုးကျား စသည့် စာဆိုကြီးများ၏ ကဗျာအဖွဲ့များသည်
ကိုယ့်တိုင်းပြည် ကိုယ့်အရှင်သခင် သူတစ်ပါးလက်ထောက်သို့
ရောက်ရှိနေသော အချိန်ကာလ၌ အသိတရားကြေမှု၊ ယိုယွင်းစွမ်း
သက်တရားရှိလာဖို့အထိ ဘဝအသိအမြင်ပေးစွမ်းနိုင်သော ကဗျာ
အဖွဲ့များဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကဗျာအကြောင်း
အရာများ ဆန်းသစ်လာမှုသည် မြန်မာစာပေအတွက် တိုးတက်မှု
တစ်ရပ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ကဗျာအရေးအဖွဲ့များမှာ ခေတ်ထပ်၊
လေးမျိုး သံချို စသည်တို့ဖြစ်သော်လည်း ခေတ်မောင်း ကဗျာ
အဖွဲ့ပုံစံကဲ့သို့ စကားတန်ဆာ၊ နားတန်ဆာသက်သက်သာ မဟုတ်
တော့ဘဲ အများနားလည်သည့် အရပ်သုံးစကားလုံးတို့ဖြင့် ရေးဖွဲ့
လာမှုသည် မြန်မာစာပေ၏ တိုးတက်မှုတစ်ရပ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။
လယ်တီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏မောင်ကြီး၊ မှော်ပီဆရာသိန်း၏ ကဗျာအဖွဲ့များ
သည်လည်း ခေတ်အခြေအနေအရ ဖွဲ့ဆိုသော အဖွဲ့များဖြစ်သည့်
အလျောက် ကိုလိုနီခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးကို သိမြင်ခွင့်ရရှိစေနိုင်
ပါသည်။

၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ခေတ်ဦး နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ စာဆိုတို့၏ စိတ်ကူးဉာဏ်မြင့် မန့်တီးရေးဖွဲ့သော ကဏ္ဍအဖွဲ့များသည် ဘဝအသိအမြင် အာနိသင်ပေးစွမ်းသည့် ကဏ္ဍအဖွဲ့များအဖြစ် စာဖတ်သူသို့ ကူးစက်သိမြင်လာရစေပါသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဇာတိမာန်ထက်သန်စေပြီး အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး နယ်ခွဲဆန့်ကျင်ရေးစိတ်ဓာတ်ကို ကာယကံမြောက် လုပ်ဆောင်လာကြစေအောင် လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်သော ကဏ္ဍအဖွဲ့များ ဖြစ်လာသည်ကို မြန်မာစာပေတွင် ကဏ္ဍအဖွဲ့များ၏ တိုးတက်မှုအစဉ်တစ်ဆင့်အဖြစ် လေ့လာသုံးသပ်ပါသည်။

သီချင်းဂီတ၏သဘောသည် လူတို့၏စိတ်ကို ဆွဲဆောင်နိုင်စွမ်းရှိပါသည်။ ဤတွင် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ဝေးဂီတသီချင်းအများစုမှာ ဇာတိမာန်လှုံ့ဆော်ပေးသော မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်ထက်သန်စေသည့် အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာ စကားသီချင်းများဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

သီချင်းများသည် အမျိုးသားစိတ်နှင့် ဇာတိသွေးဇာတိမာန် တက်ကြွစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးရာ၌ ထက်မြက်သောလက်နက်များပင် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်ဝန်းကျင်က ဂီတအရသာပြည့်ဝသော ဝါစဖြန့်သီချင်းများသည် နားဆင်သူ၏ သောတအာရုံ၌ စွဲကပ်၍ကျန်ရစ်ခဲ့ရပါသည်။ မြန်မာပြည်သူ့ပြည်သားတို့သည် လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲဝင်ရာတွင် အဆိုပါသီချင်းအဖွဲ့များ၏ တစ်ဖက်တစ်လမ်းမှ လှုံ့ဆော်ပံ့ပိုးမှုများကြောင့်

ဇာတိမာန်စိတ်ဇာတ်များ ထောင်သန်လာခဲ့ပြီးနောက် အချိန်တွင် လွတ်လပ်ရေးရယူရန် အမျိုးသားစိတ်ကို သန္ဓေတည်ခဲ့စေသည်ဟု ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့ဖြင့် ကိုလိုနီခေတ်ဦး ၁၉၀၀-၁၉၂၀ ခုနှစ်ယခင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် စေးဇီတသီချင်းများသည် တိုင်းရင်းသား ပြည်သူတစ်ရပ်လုံး၏ နှလုံးသားတွင် ဇာတ်သွေး ဇာတ်မာန် စိတ်ဇာတ်များ ရှင်သန်ထက်မြက်မှုဖြစ်ပေါ်လာစေရန် စည်းမိုး လွှဲဆော်ပေးနိုင်ခဲ့ကြောင်း စေးဇီတသီချင်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကဏ္ဍ တစ်ရပ်အဖြစ် မလ္လာသုံးသပ်ဖိပါသည်။

အခန်း (၃) ဝတ္ထုတိုကဏ္ဍ၌ ထိုခေတ်ကပေါ်ပေါက်ခဲ့သော သူရိယဂ္ဂဇင်း၊ ဝဂ္ဂနိမဂ္ဂဇင်း၊ စောင်မင်္ဂလာဂ္ဂဇင်းများမှ ဝတ္ထုတို အချို့ကို သာဓကပြု၍ မလ္လာသုံးသပ်ထင်ပြုထားပြီးဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ နှစ်များသည် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံစာဝ ကုရေးကနေ့ချိန်ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ထိုနှစ်ပိုင်းများတွင် မြန်မာ စာပေ၌ ကာလပေါ်ဝတ္ထုရှည်အဖွဲ့ပေါ်ခြင်း၊ ထို့အတူ ဝတ္ထုတို အဖွဲ့များ ပေါ်လာခြင်းတို့ကို ဝမ်းမြောက်ဂုဏ်ယူဖွယ် ခေတ်ပြင် နိုင်ပါသည်။ ဤတွင် ဂ္ဂဇင်းများမှ သဝဏသီအမြင်ပေးစွမ်းသည့် ဝတ္ထုအဖွဲ့များကို ထုတ်နုတ်၍ ကဏ္ဍ (၅) ရုပ်ခွဲကာ တင်ပြထား ပါသည်။

ဝတ္ထုတို၏သဘာမှာ စာမျက်နှာတိုခြင်း၊ နည်းခြင်းသာ မဟုတ်ဘဲ အဖြစ်အပျက်တစ်ခု၊ အတွေးအခေါ်တစ်ရပ်ကို

ဇာတ်ဆောင်တို့၏ ပီပြင်သောစရိုက်ဖြင့် အားပြည့်ပေါင်းစပ်လွတ်
လပ်စွာပုံဖော်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ ဝန်းကျင်ဝတ္ထု
များသည် ဇာတ်လမ်းအသားပေးဝတ္ထု အများစုဖြစ်သော်လည်း
ခေတ်ပီသောအတွေးအခေါ်၊ နိုးရှင်းသောစကားပြောအရေးအဖွဲ့
တို့ဖြင့် မြန်မာစာပေတွင် ပထမဦးဆုံးသောဝတ္ထုတိုအဖွဲ့ကဏ္ဍကို
စတင်ခဲ့သလို နှစ်ဆယ့်တစ်ရာသီ ဝတ္ထုတိုများကို ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်
အလားကောင်းစေရန် ရွှေ့ဆောင်မှုပြုနိုင်ခဲ့သည်ဟု လေ့လာ
သုံးသပ်ပါသည်။

အခန်း (၄) ဝတ္ထုရှည်ကဏ္ဍတွင် မြန်မာစာပေကာလပေါ်
ဝတ္ထုအဖွဲ့တို့သည် ၁၉၀၄ ခုနှစ်မှ ပီပီပြင်ပြင် ပေါ်ထွန်းလာကြောင်း
စတင်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၀ ခုနှစ်
အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ဝတ္ထုရှည်တို့သည် နေရာနည်းဖွဲ့တန်
ဇာတ်စုံပေးဆန်ခြင်း၊ အဆုံးအမဩဝါဒများနှင့် ဗဟုသုတများ
ထည့်သွင်းခြင်း၊ သာမန်ချစ်ကြိုက်မှုကိစ္စများကို ဦးစားပေး
ရွေ့တန်းထင် နေဖွဲ့ခြင်းဟူသော ရွေးဦးကာလပေါ်ဝတ္ထုတို့၏
လက္ခဏာများ ပါဝင်သေးသော်လည်း လူ့သဘာဝအဖွဲ့များတွင်မူ
ပြောင်းလဲမှုစွဲလာပြီဖြစ်သည်။ ဝိဇ္ဇာဓမ္မလူလောကထဲ၌ မြင်စွဲကြားရ
ကြုံတွေ့ရသော လူ့စိတ်လူ့သဘောထားနှင့် လူ့၏ကိုယ်စိတ်နှလုံး
လှုပ်ရှားမှုအမူအရာတို့ကို သဘာဝကျသည်ထင်ရအောင် နေဖွဲ့
လာနိုင်ပြီဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်ဦး မြန်မာဝတ္ထုစာပေနယ်ပယ်သည် ကမ္ဘာ့
စာပေနည်းတူ တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ သာမန်အချစ်အကြိုက်
ထိစွဲမှ ခေတ်ကာလကို ထင်ဟပ်သည့် အမျိုးသားရေးထိစွဲသို့
တစ်ဆင့်တက်လာပါသည်။ ဆရာဘုန်းတာရာက -

“အနုပညာသစ် စာပေသစ်ဆိုတာ အမျိုးသားများ၏ဘဝ
အတွေ့တွေကို အခြေပြုတယ်။ တိုင်းပြည်တစ်ပြည်ရဲ့
ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်အတန်း တိုးတက်ရေးဟာ အမျိုးသားမှ
သန်စွမ်းကြီးမားခြင်းအပေါ်မှာ တည်ပါတယ်”

ဟု ဆိုပါသည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်ပန်းကျင်သို့ ရောက်မှီလာသော
အခါတွင် ကာလပေါ်ဝတ္ထုများသည် ဝတ္ထုပုံသဏ္ဍာန် ပီသပေါ်လွင်
လာပြီး ခေတ်ကာလသဘောကို ထင်ဟပ်ကာ အမျိုးသားရေးကို
ရှေးစွဲသည့်အဆင့်သို့ တိုးတက်လာပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ၁၉၀၀ မှ
၁၉၂၀ အတွင်း တိုးတက်ပြောင်းလဲလာသော ကာလပေါ်ဝတ္ထု
စာပေအရေးအဖွဲ့များသည် နောက်ပိုင်း မြန်မာဝတ္ထုရှည်များ
အတွက် အလားအလာကောင်းများအဖြစ် ရွှေဆောင်ရွက်
ပြခဲ့ကြကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

အခန်း (၅) တွင် ပြဇာတ်ကဏ္ဍကို သုံးသပ်တင်ပြထား
ပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်က ဦးကြိုင်ဥ ဦးပုညတို့၏ ပြဇာတ်
များသည် ပြဇာတ်စာပေလောကတွင် အခန်းကဏ္ဍသစ် ဖွင့်လှစ်
နိုင်ခဲ့ကြောင်း စာပေပညာရှင်တို့ သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ခေတ်စနစ်

ကိုလှလှာ၍ ခေတ်စနစ်နှင့် ပြည့်သူတို့အတွက် လိုက်နာအပ်သော အဆုတ်များကို မီးမောင်းထိုးပြနိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ထိုစာဆိုတို့ကို စာပေတာဝန်ကေးသော ပြဇာတ်စာဆိုများကို စာပေလောကတွင် ကမ္မည်းတင်ကြရပါသည်။ ကိုလိုနီခေတ်တွင်မူ ပြဇာတ်စာပေများမှာ တိုးတက်ထွန်းတားခဲ့သလို ပြဇာတ်စာပေသည် ပြည်သူတို့အကြား ဖွံ့ဖြိုးစွာ ဩဇာသက်ရောက်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ကိုလိုနီခေတ်၏အခြေအနေများကို ထင်တပ်ခြင်းမရှိလှဘဲ ထိုခေတ်စာပေ ယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေပြ မျှော်မြေရေးသက်သက် ပြဇာတ်အများစုသာ ပြစ်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုခေတ်က ပြဇာတ်စာပေအများဆုံး ဖန်တီးရေးဖွဲ့ခဲ့သူတို့၏ ပြဇာတ်များကို တောက်ပတ်ဝေဖန် ဆန်းစစ်ကြည့်ခြင်းဖြင့် ပြဇာတ်စာပေအဆင့်အတန်းကို ခန့်မှန်းကြည့်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ဆရာဦးကြီးမောင် (ကြေးမုံ) က သီခြားစာဝင်္ကံဘာတွင် -
“၁၉၂၈ လောက်ကစ၍ ခေတ်ပီစာနယ်ဇင်းခေတ် တစ်စတစ်စ ကနယ်ပြန့်လာသလောက် ပြဇာတ်စာပေခေတ် မျှော်မှန်းခဲ့ရသော်လည်း စစ်စစ်အားဖြင့်မူ ပြဇာတ်များသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တစ်ခေတ်အဆုံးနှင့် ၁၉၂၀ အတွင်း ပြဇာတ်စာပေခေတ်တစ်ခေတ်ကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ အကယ်၍သာ ထိုနှစ်များအတွင်းမှ စာရေးဆရာများ၏ စာရင်းတစ်ခု ပြုလုပ်မည်ဆိုလျှင် ပြဇာတ်စာပေဆရာများကို ထိပ်ဆုံးမှ ထားရပေလိမ့်မည်”

ဟု ရေးသားထားရာ ကုန်းဘောင်ခေတ်အဆုံးနှင့် ၁၉၂၀ အတွင်း ပြဇာတ်စာပေခေတ် ထူထောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ကိုလိုနီခေတ်ဦးကာလ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စာပေအမျိုးအစားများအနက် ထူးခြားတိုးတက်မှုပင်ဖြစ်ပါသည်။

ခြုံငုံ၍ ဆိုရပါလျှင် ကိုလိုနီခေတ်ဦးကာလ၊ အထူးသဖြင့် ၁၉၀၀ မှ ၁၉၂၀ နှစ်များအတွင်း မြန်မာစာပေသည် ရှေးအစဉ်အလာကို အခြေခံလျက် ကမ္ဘာ့စာပေနည်းတူ ဒိဋ္ဌဓမ္မလူ့လောက၌ မြင်ကြုံတွေ့ရသည့် လူ့စိတ်၊ လူ့သဘောထားနှင့် ကိုယ်စိတ်နှလုံး (၃) ပါး အမူအရာတို့ကို သဘာဝကျအောင် ထင်ဟပ်ရေးဖွဲ့လာနိုင်မှု၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်းက ရေးဖွဲ့ကြသော ဗုဒ္ဓစာပေဆိုင်ရာ၊ ထီးနန်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာတို့သာမက ဒိဋ္ဌဓမ္မလူ့လောကဝန်းကျင်တွင် နေ့စဉ်ကြုံတွေ့နေရသော အဖြစ်အပျက်များကို ရေးဖွဲ့လာကြမှုတို့သည် ထိုခေတ် မြန်မာစာပေ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဟု ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်ဦးအချိန်ကာလသည် "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာ" ဆောင်ပုဒ်ဖြင့် မြန်မာတို့၏ မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်များ ပြန်လည်နိုးကြားလာသောကာလဖြစ်သည့်အလျောက် မြန်မာတို့၏ ဝံသာနုစိတ်ဓာတ်၊ မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်တို့နှင့်အတူ မြန်မာစာပေသည် ဘက်ပေါင်းစုံမှ တဖြည်းဖြည်း တစ်တောင်စ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာသည်ကို အားရကျေနပ်ဖွယ် တွေ့မြင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။